

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ThDr. Antonín Podlaha - kněz, vědec, učitel

ThDr. Antonín Podlaha - priest, scientist, teacher

Jakub Formánek

Vedoucí práce: Mgr. Dušan Foltýn

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: N D-ZSV

2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *ThDr. Antonín Podlaha - kněz, vědec, učitel* vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 1. července 2015

.....
podpis

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval těm, bez kterých by práce o ThDr. Antonínu Podlahovi nemohla vzniknout. Na prvním místě prof. PhDr. et PaedDr. Pavlu Markovi, Dr. z KH FF UPOL, který mi dal prvotní podnět ke zpracování životní pouti Antonína Podlahy a po celou dobu mé usilovné práce jsem cítil jeho podporu. Neméně důležité poděkování patří Mgr. Dušanu Foltýnovi z KDDD PedF UK za konzultace a odvahu jít do tématu o kterém jsme předem věděli, že bude náročné. Za metodologické a přátelské rady bych rád poděkoval PhDr. Jiřímu Hnilicovi, Ph.D. z KDDD PedF UK, Mgr. Marku Fapšovi z FF UK a PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, Ph.D. z FF JU ČB, kteří si vždy našli volnou chvíli a vedli semnou velmi přínosné diskuse. V neposlední řadě patří můj velký dík ThLic. Dominiku kardinálu Dukovi, OP arcibiskupu pražskému a Mgr. Václavu Malému, pomocnému biskupu pražskému za velmi přínosné osobní rozhovory a pomoc ve chvílích nouze, na které si během výkonu svých úřadů našli vždy čas. Za pomoc v oblasti odborných církevních pojmů bych rád poděkoval děkanu svatovítské kapituly JCLic., Mgr. Ondřeji Pávkovi. Děkuji také archivářům a to především z Archivu Národního muzea v Praze. Za zázemí a trpělivost děkuji svým blízkým a přátelům. Speciální poděkování bych rád věnoval Mgr. Jaroslavě Dražanové za to, že mi jako vždy velmi ochotně pomáhala s formální a obsahovou stránkou práce do té podoby, kterou předkládám.

ABSTRAKT

Záměrem práce je přispět k poznání osobnosti pražského pomocného biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932). Vzhledem k minimálnímu zpracování tématu v české historiografii si práce klade za cíl postihnout nejdůležitější etapy biskupova života v širším církevně politickém kontextu a to nejen na našem území, ale i ve středoevropském prostředí. Základním pramenem pro poznání Podlahova života je dochovaná pozůstalost a několik vzpomínkových publikací.

První část se zaměřuje na dětství, vzdělávání a duchovní formování Antonína Podlahy. Práce se snaží analyzovat společenskou determinaci osoby Antonína Podlahy, která se projevila v jeho pozdější práci a kariéře. Další důležitou součástí prvních kapitol je vysledování zdrojů Podlahova vědeckého zaměření.

Další část práce se zabývá církevními poměry za první světové války a po vzniku Československa. Sledujeme změny na arcibiskupském stolci v Praze a jeho možné obsazení Antonínem Podlahou. Práce analyzuje Podlahovo postavení v době církevní krize na počátku nové republiky. Celý blok je uzavřen jmenováním Antonína Podlahy do úřadu pražského pomocného biskupa.

Třetí biografická část se snaží zachytit Podlahův život ve složitých diplomatických situacích Československého státu, jako byla Marmaggiho aféra nebo odvolání arcibiskupa Kordače z úřadu pražského arcibiskupa.

Poslední část práce se věnuje několika fenoménům, které jsou s Podlahovým životem bezesporu spjaty. Jedná se o jeho vědecké, kunsthistorické a charitativní zaměření. Práce analyzuje Podlahovu vědeckou činnost, angažmá v různých institucích, působení v otázce unionismu a jeho hluboký vztah k chudým a nemocným. Velkou kapitolou je pak Podlahův podíl na přípravě a organizaci Svatováclavského milénia v roce 1929.

KLÍČOVÁ SLOVA

Antonín Podlaha - První republika - katolická církev - pražská arcidiecéze – papežství – Svatováclavské oslavy – unionismus – Národopisná výstava 1895

ABSTRACT

Intention of this thesis is to familiarize with mission in life of Prague Auxiliary bishop ThDr. Antonín Podlaha (1865 – 1932). This significant person of Czech church, science and historiography isn't so much reflect. This thesis is divided into five chapter. First four is about bishop life and career. Last part deal with his public activity.

Antonín Podlaha was significant collector, benefactor and protector of historical sight. He was organizer of grand culture social event. For example Ethnography expo in 1895 where he organized church part of this expo or he was main person of Wenceslaus's celebrations in 1929.

Bishop Podlaha was an important scientist scope of activity of church history, art history, Czech saints and theology. The most important works are *Český slovník bohovědný* and *Památky historické*. The most significant deed of Antonín Podlaha was contributed to finished building of St. Vitus Cathedral in Prague.

Antonín Podlaha got involved in unionism. With archbishop of Olomouc, Antonín Cyril Stojan, they was organizing congresses, printed books or spreaded legacy of St. Cyril and Methodius.

This thesis aim for describe the very interesting parts of life of ThDr. Antonín Podlaha in nationwide and Central Europe church and political context.

KEYWORDS

Antonín Podlaha – First republic – catholic church – Archdiocese of Prague – papacy – Wenceslaus's celebrations in 1929 – unionism – Ethnography expo in 1895

Obsah

Úvod	7
1 Curriculum vitae I.....	15
2 Curriculum vitae II.	27
3 Curriculum vitae III.	47
4 Curriculum vitae IV.....	57
5 Veřejná činnost Antonína Podlahy	81
5.1 Věda, kultura, společnost a katolíci	81
5.2 Národopisná výstava 1895	99
5.3 Svatováclavské oslavy 1929	106
5.4 Oslavy v Nitře 1933	115
5.5 Unionismus, Velehrad, soluňští bratři	118
5.6 Donátor, mecenáš, filantrop.....	127
Závěr.....	131
Soupis pramenů a literatury	135
Použité zkratky	145
Seznam příloh.....	146

Úvod

„I jeden sluneční paprsek může prostoupit mnoho tmy.“

sv. František z Assisi

Napsat objektivní životopisné dílo bylo, je a myslím si, že vždy bude pro historika velká výzva a problém. Stát objektivně nad věcí, držet si odstup a nesít se s dotyčnou osobou natolik, že přijdeme o kritický přístup je jednou ze základních premis pro odvážení se sepsat něčí životní pouť. S lítostí musíme poznamenat, že životní pouť ThDr. Antonína Podlahy, pomocného biskupa pražského, se po roce 1989 i nadále nacházela v nevšímavosti české historiografie. A přesto jsme přesvědčeni, že málokterý historik by se s jeho rozsáhlým dílem alespoň v podobě *Českého slovníku bohovědného* nebo některého z dílů *Soupisu památek historických a uměleckých* při své badatelské práci nesetkal. Antonín Podlaha reprezentuje jednu z nejpřednějších postav českého katolicismu mezi léty 1895 – 1932. Mladý Podlaha čerpá z prostředí, ve kterém se střídá ultramontánní a liberální proud. Není zcela jednoduché osobnost Antonína Podlahy do jednoho ze zmíněných proudů zaškatulkovat. Jedna z otázek, na kterou bude chtít práce odpovědět je, do jaké míry je Podlaha ultramontánní nebo liberální kněz. Jelikož nemáme k dispozici žádnou souhrnnou vědeckou monografii, položme si základní otázku – kdo byl Antonín Podlaha? Jaký byl jeho přínos pro společnost, ve které žil? Jaký byl jeho přínos pro církev tehdejších let a má nám jeho životní pouť ještě dnes co říct?

Do práce na biografickém zpracování osudu Antonína Podlahy jsme vstupovali s tím, že známe dvě jeho díla a máme mlhavou představu, o koho se jedná. Výhodou tedy bylo nezatížení a objektivnost, na druhou stranu absence nejzákladnějších údajů znamenala velmi zevrubné studium nejen doby, ale především jeho osobnosti.

Název práce *ThDr. Antonín Podlaha – kněz, učitel, vědec*, byl zvolen z prostého důvodu. Pokud bychom měli Podlahu charakterizovat jako *někoho*, tak jsou to přesně výše zmíněná poslání (záměrně neuvádíme povolání, protože si myslíme, že *kněžství*, *učitelství* a *vědátorství* jsou spíše životním posláním, než povoláním), která vystihují, *kým* Antonín Podlaha byl.

Zpočátku, při procházení nejdostupnějších pramenů a literatury dochází čtenář notně k závěru, že postava Antonína Podlahy je silně dobově glorifikovaná a to již za jeho vlastního života. Předpokládáme, že se s „nálepkou“ svatého muže musel vypořádávat již za svého života. Cílem předkládané práce je především odstranit zmíněnou gloriolu a kriticky pohlédnout na osud, dílo a konání Antonína Podlahy. Na příkladech několika zásadních okamžiků se snažíme ukázat rozsah Podlahovy činnosti. Kapitoly týkající se jeho života jsme se snažili zasadit do celostátního kontextu s nutnými mezinárodními přesahy. Stejně tak časové vymezení práce je vázáno na narození a úmrtí zmiňovaného. Pro svou multidisciplinárnost jsme neopomněli ani události, které předcházely Podlahově narození a nutně ovlivnily jeho život, stejně tak jako důsledky jeho konání, ovlivňující společnost po jeho smrti.

Antonín Podlaha v české historiografii. Stejně jako jiní vysocí církevní představitelé 19. a 20. století nemají svojí biografii¹ a pomalu ani dílčí studie, není tomu u Podlahy jinak. Oproti tomu knižní a vědecká produkce na poli rozličných problémů církevních dějin zaznamenala expanzi, která i nadále pokračuje. Reflexe života a díla významného českého biskupa bychom rozdělili na celkem čtyři etapy. První z nich je obraz Antonína Podlahy za jeho života. Jedná se většinou o reflexi jeho nejrozsáhlejších a nejpřínosnějších děl², reflexe jeho životní pouti u příležitostí významných životních jubileí a při instalacích do rozličných církevních úřadů – kanovník, generální vikář, biskup, děkan svatovítské kapituly. Jejich rozsah a forma se mění v závislosti na příležitosti. Druhou etapou je období po smrti biskupa, přibližně pětileté. V něm nacházíme kromě nekrologů především vzpomínky³ na setkání a

¹ Počínaje kardinálem Schwarzenbergem a kardinálem Beranem konče.

² Většinou se jedná o recenze a popisy stěžejních děl na stránkách Časopisu katolického duchovenstva. Mezi nejvýznamnější díla patří bezesporu *Český slovník bohovědný; Soupis památek historický a uměleckých; Dějiny a bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913; Dějin koleji jezuitských v Čechách a na Moravě od r. 1654 do jejich zrušení (Část první od r. 1654 do 1723); Dějiny arcidiecéze pražské; Statuta metropolitanae ecclesiae Pragensis z r. 1350; Libri ordinationum cleri 1395 – 1416* a zcela zásadní nepřekonané dílo *Series propositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque prelatorum et canonicorum s. metropolitanae Ecclesiae Pragensis*.

³ Běla DLOUHÁ, *Český biskup – Dr. Antonín Podlaha, rytíř svatováclavský*, Praha 1940. TÁŽ, *Pan biskup doma*, Praha 1947. Karel CHYTIL, *Antonín Podlaha*, Praha 1933. Vilém BITNAR, *Podlahův gotický sen*,

činy⁴ Antonína Podlahy. V tisku reflektujeme rozborů jeho posmrtně vydávaných děl. Třetí období je období 60. let, kdy vychází jediný biografický spis⁵. Jeho autorem je Jan Lebeda⁶. Marxistická historiografie Antonína Podlahu zcela přehlíží. Poslední období je období po roce 1989. Bohužel je tato etapa nejchudší. I přesto najdeme pár studií a připomínek⁷.

Archivy, prameny a literatura. Pokud uvádíme, že Antonín Podlaha zůstává stranou českých badatelů, vyvstává otázka, proč tomu tak je. Jednou z příčin může být roztržštěnost archivních materiálů a jejich celková neucelenost. Z velké části musel být Podlahův život zrekonstruován z malých částí. K dispozici máme částečně⁸ zachovalou pozůstalost v Archivu národního muzea. Zde se nachází 30 kartonů. Jejich obsah je různorodý. Můžeme ho rozčlenit na tři druhy. První jsou osobní korespondence, doklady, zápisníky, razítka, vizitky, poznámky. Z této části pozůstalosti lze těžít nejvíc informací. U korespondence je těžké rekonstruovat její obsah, protože nemáme k dispozici dopisy ze strany adresáta nebo odesílatele. I přesto je možné v ní vysledovat například místa pobytu v určité datum nebo jeho zdravotní stav. Druhá část, největší, je korespondence s organizacemi, knihovnami, muzei, významnými představiteli státu, kultury, církve, ale i prostými lidmi. Takto rozsáhlou korespondenci jsme využili v několika rovinách. Za prvé jako možnou identifikaci mezilidských vztahů na základě oslovení, vykání, tykání, důvěrnosti. Za druhé jako nástroj

Praha 1932. *Sváteční člověk – vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Antonína Podlahu*, Praha 1935. Jan LEBEDA, *K 5. výročí smrti Antonína Podlahy*, Praha 1937

⁴ Vilém BITNAR, *Podlahův gotický sen*, Praha 1932. Jan SAJÍC, *Duch v životě biskupově*, Přehled, 6, 1935, s. 17 – 19. Jan BRECHENSBAUER, *Duchovní stavitel katedrály*, Přehled, 6, 1935, s. 21 – 22. *Odkaz biskupa Antonína Podlahy*, Přehled, 6, 1935, s. 23 – 27.

⁵ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965.

⁶ Jan LEBEDA (1913 Praha – 1991 Praha) římskokatolický kněz v letech 1988 – 1991 pomocný biskup pražský. Jeden z mála opatrovatelů odkazu ThDr. Antonína Podlahy.

⁷ Marie RYANTOVÁ, *Antonín Podlaha a jeho přínos české historiografii*, in: *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*, Brno 2012, s. 366. TÁŽ, *Antonín Podlaha a automobil*, in: *Čas rychlých kol a křidel, aneb Mezi Laurinem a Kašparem. Kapitoly z kulturních dějin přelomu 19. a 20. století*, České Budějovice 2008, s. 182 – 203. Zdeněk KUCHYŇKA, *Biskup Antonín Podlaha, sběratel a mecenáš*, in: *Časopis společnosti přátel starožitností*, 118, 4/2010, s. 193 – 205. TÝŽ, *Monumentální pocta svatému Václavovi*, in: *Posel z Budče*, 19, 2002, s. 1 – 10. Jan CHODĚJOVSKÝ, *Antonín Podlaha (1865 – 1932)*, in: *Akademický bulletin AV ČR*, 12, 2007, s. 40.

⁸ V předtuše svého skonu Antonín Podlaha velkou část svých písemností spálil.

rozkódování nejasných klíčových událostí v životě Antonína Podlahy – dostavba katedrály, názorová (ne)shoda s hlavním architektem atp. Za třetí, pokud to bylo možné, jako identifikátor pohybu. Za čtvrté jako databázi osobností, které byly s biskupem v kontaktu. Díky tomu bylo možné dohledat v jejich pozůstalosti případné informace o Antonínu Podlahovi např. u Eduarda Šittlera (1864 – 1932). Třetí část pozůstalosti tvoří varia, která obsahují zajímavé rukopisy. Ty posloužily nejen pro ilustraci náročnosti Podlahovy práce, ale také jako grafologická pomůcka. Postupem let se měnilo Podlahovo písmo a ve chvílích, kdy jsme si nebyli jisti Podlahovým rukopisem, bylo možné písmo porovnávat.

Dalším významným zdrojem poznání je fond pražského arcibiskupství, konkrétně arcibiskupský ordinariát. V tomto fondu najdeme velmi rozsáhlý materiál, který je povětšinou značně nelogicky (ne)uspořádaný. Najdeme zde především zápisy z konzistoře, posudky na Podlahovy práce⁹ a několik jmenovacích dekretů. Že by tento materiál poskytl nějaké klíčové informace, o tom lze pochybovat. O něco lepší je výstřížkový archiv Národního archivu. V něm se nachází rozsáhlý materiál týkající se především životních jubileí a jmenování do úřadů. Za zmínku stojí, že mezi články jsme nenašli žádný negativně laděný text, popřípadě zesměšňující karikaturu.

Informace ke studentským létům nám poskytl Archiv Univerzity Karlovy. Zde ve fondu Katolické teologické fakulty najdeme zápisy o působení Podlahy v pedagogickém sboru fakulty, stejně tak je zde možnost vysledovat působení jeho budoucích spolupracovníků ve strukturách této instituce. V imatrikulační knize je zápis o nástupu na KTF. Oproti těmto vsutku cenným informacím postrádá AUK Podlahovu rigorózní práci.

Další archiv je archiv Ministerstva zahraničí České republiky. V něm kromě informace o úmrtí a jmenování do funkce biskupa není nic. Za povšimnutí stojí pouze to, že na všechny biskupy byla po roce 1918 vedena na ministerstvu informační složka, Podlaha však chybí.

Podobná situace nastává při bádání v archivu Kanceláře prezidenta republiky. V tomto archivu najdeme opět pouze zmínky jeho o jmenování do úřadu biskupa a smuteční oznámení. Hned vedle máme archiv Pražského Hradu, kde je možné studovat online výroční zprávy Jednoty pro dostavbu katedrály sv. Víta. V těchto zprávách můžeme sledovat velmi

⁹ Především posudky na jeho učebnice z nich nejvýznamnější je *Katolická liturgika*.

zajímavá statistická data financování, popřípadě zjistit seznamy osob, které byly zainteresovány do dostavby pražské katedrály.

Z českých archivů byl probádán ještě Literární archiv Památníku národního písemnictví. Zde mi bylo umožněno nahlédnout do pozůstalosti Běly Dlouhé, která se po smrti Antonína Podlahy snažila o udržení jeho odkazu v povědomí národa. V její korespondenci s Antonínem Podlahou najdeme několik vcelku bezvýznamných zpráv. Nicméně z dopisů je možné také vysledovat, v jakém zdravotním stavu se biskup nacházel.

Podle informací, které nám poskytl Marek Šmíd z Historického ústavu FF JU v Českých Budějovicích, který dlouhodobě bádá ve vatikánských archivech, nenachází se v Římě žádné stěžejní informace o osobě pražského auxiliárního biskupa.

Stěžejní Podlahova díla jsou uložena ve větších knihovnách po celé republice i na Slovensku. Největší množství děl najdeme v Národní knihovně v Praze, kde je lze skoro všechny bez větších problémů studovat. Některá díla, která buď v Národní knihovně nenajdeme, nebo jsou zde nepřístupná, můžeme studovat v knihovně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Dobová a primární literatura jako zásadní opora předkládané práce, stejně jako tisk, má tu výhodu, že je situovaná na jednom místě.

Souhrnně lze o českých archivech a to především o Národním archivu, říct že dochovaný materiál je jen zlomkem toho, co v nich původně bylo uloženo a že daná látka byla v době normalizace, bohužel, skartována.

Co se týče použité literatury, jejíž soupis je na konci práce, jde o velké množství materiálu. Za zcela základní považujeme desetisvazkové dílo Bohumila Zlámala *Příručka českých církevních dějin*, která vyšla již před rokem 1989, ale její porevoluční zpracování a rozšíření z roku 2010 poskytuje zcela zásadní oporu při práci na poli církevních dějin. Z dalších důležitých publikací jmenujme: *Arcibiskup František Kordač* od Pavla Marka a Marka Šmída nebo *Politik dobré vůle, Život a dílo msgr. Jana Šrámka* od autorského kolektivu Miloš Trapl, Karel Konečný a Pavel Marek. Nejedná se o v žádném případě o výčet konečný. K odborným církevním pojmům byl využit *Slovník církevního práva* od autorů Jiřího Rajmunda Tretera a Zboje Horáka.

Členění, struktura, metody a cíle práce. Předkládaná práce je napsána chronologicky a je členěna na pět kapitol. Každá kapitola je ovšem postavena na nějakém zásadním problému,

který ovlivňoval Podlahův život, potažmo církevní dění v zemi. Poslední kapitola reflektuje nejdůležitější události v Podlahově životě spojené s jeho veřejným vystupováním.

První kapitola *Curriculum vitae I.* - pojednává o dětství, formování osobnosti, vzdělávání a prvních kněžských zkušenostech Antonína Podlahy. Zahrnuje zhruba léta 1865 až 1916. V této kapitole se snažíme popsat proměnu Podlahova smýšlení o kněžském poslání. Problémovou část kapitoly tvoří působení mladého kněze jako katechety ve Strakově akademii.

Druhá kapitola *Curriculum vitae II.* – se zabývá změnami na arcibiskupských a biskupských stolcích v době první světové války, církevní krizí a je zakončena biskupským jmenováním Antonína Podlahy do úřadu auxiliárního biskupa pražského. Zahrnuje léta 1916 – 1920. Problémovou částí kapitoly jsou okamžiky, ve kterých se uvažovalo o Podlahovi jako o možném pražském arcibiskupovi. Nebylo možné vynechat politická témata mezinárodního přesahu, protože by práce ztratila na své komplexnosti. Druhou problémovou částí je postavení Podlahy v krizi katolické církve po vzniku samostatného státu.

Třetí kapitola *Curriculum vitae III.* – pojednává o církevních změnách na našem území po vzniku republiky. Stěžejní jsou výměny jednotlivých biskupů, jmenování nových a vnitřní církevně politické ovzduší v nové republice. Řešeným problémem je Podlahovo jmenování na pozici pomocného biskupa v Praze a důležité postavení Antonína Podlahy ve chvíli, kdy byla pražská arcidiecéze vakantní. Sledujeme Podlahův povahový profil, který napovídá, že to byl člověk schopný vyslechnout názor protistrany a po zvážení dojít ke kompromisu.

Čtvrtá kapitola *Curriculum vitae IV.* – zahrnuje poválečná Podlahova léta. Kapitola pojednává o Marmaggiho aféře, klíčovém mezinárodním problému roku 1925 a o rezignaci pražského arcibiskupa Františka Kordače na svůj úřad. Poslední část se věnuje pohřbu a smutečním vzpomínkám na biskupa Podlahu.

Pátá kapitola *Veřejná činnost Antonína Podlahy* – je členěna na šest dílčích kapitol - *Věda, kultura, společnost a katolíci; Národopisná výstava 1895; Svatováclavské oslavy 1929; Oslavy v Nitře 1933; Unionismus, Velehrad, solušští bratři; Donátor, mecenáš, filantrop.* V zásadě jde o nejvýznamnější veřejné okamžiky v Podlahově životě s tím, že kapitola o nitranských oslavách reflektuje jeho podíl na organizaci a poslední dvě jsou průřezem jeho celoživotních činností a myšlenkového zaměření.

Základní použitou metodou je hloubková analýza dvou okruhů. Jedním je fond Antonína Podlahy v Archivu národního muzea a druhým hloubková analýza dosud publikovaných prací, článků a studií o Antonínu Podlahovi. Zaměřili jsme se nejdřív na nastudování nejzákladnějších životopisných momentů, které jsme následně rozšířili na studium tisku. V zásadě se jedná o deskriptivní postup za pomoci komparace s přihlédnutím k dostupným archivním materiálům, které mají daná fakta potvrdit, a nebo podlomit jejich pravdivost. Komparace byla využita pro období prvních let samostatného Československa, především pro sousední území Polska, Maďarska a z velké části Slovenska. Práce zohledňuje také mikrohistorii, která je v určitých částech práce převedena do makrohistorie. Opomenuta nebyla ani analyticko-syntetická metoda. Hlubší sondy byly využity především v první kapitole o prvotním Podlahově působení, dále v části o jmenování do úřadu biskupa, úmrtí a v posledních kapitolách se jedná o stěžejní metodu. V práci byly využity přesahy do sociálních dějin, dějin umění, politických dějin, teologie a částečně i psychologie.

Příloha obsahuje tabulky a řadu černobílých fotografií zachycující různé etapy životní pouti Antonína Podlahy. Některé z nich budou publikovány vůbec poprvé.

Cílem práce je zrekonstruovat, doplnit a osvětlit známé i neznámé okamžiky Podlahova života. Rádi bychom sledovali Podlahovy postoje v klíčových momentech středoevropského prostoru jako byla válka, rozpad Rakouska-Uherska a následné vnitrostátní problémy spojené s katolickou církví. Domníváme se, že Antonín Podlaha působil v těch těžkých okamžicích jak v církvi, tak ve veřejném životě jako tmelitel, arbitř, usmiřovatel.

Rádi bychom odpověděli na výše položené otázky. Zároveň nás Podlaha zajímá nejen jako kněz, ale také jako učitel a vědec. Proměňuje se během let poměr mezi těmito třemi pojmy? Je v nějakých chvílích více knězem než učitelem či vědcem? A naopak, dostává se někdy do situace, kdy sice vykonává své kněžské poslání, ale vidíme v něm více učitele nebo vědce? Poslední otázkou je, zda-li je Antonín Podlaha ve své době výjimečný nebo je jedním z mnoha? Dělá něco navíc a jinak?

Jsme si vědomi širě a záběru předkládané práce. Jsou pasáže z Podlahova života, které hlouběji nerozebíráme, a to např. detailní rozbor jeho děl či celkový přínos do historiografie. Takový pokus by vystačil na několik vědeckých prací. Tato práce by měla představovat první větší text o *ThDr. Antonínu Podlahovi* po roce 1989 a byli bychom

vděční, kdyby předložená práce splatila dluh, který česká historiografie vůči Antonínu Podlahovi, knězi, učiteli a vědci má. Pokud se práce stane impulzem k dalšímu zpracování jeho osudu z jiných úhlů pohledu, tak předložený text splnil svůj účel.

1 Curriculum vitae I.

„Ora et labora“

Nenašli bychom asi vhodnější heslo, než je to benediktinské, které vystihuje průběh a náplň života muže, který se Aloisii a Ing. Antonínu Podlahovým¹⁰ narodil na svátek svatého Vincence¹¹, tj. 22. ledna 1865, v Praze. Touto osobností je Antonín Podlaha. O jeho dětství nemáme mnoho informací. Otec, který byl vysoce postaveným úředníkem hospodářského odboru pražského magistrátu, vedl malého Antonína k úctě nejen k vlasti, ale také k české historii a víře. Můžeme říci, že rodiče měli na budoucího kněze svou výchovou velký vliv. Antonín Podlaha měl ještě starší sestru, se kterou udržoval pravidelný písemný kontakt i ve chvílích, kdy již nebydlela v Praze. Od mala snil Toníček, jak byl oslovován, že se stane vojákem. Jakým byl žákem, se dozvídáme pouze z několika málo vzpomínek na dětství. Studoval pilně a úspěšně. Když ukončil obecnou školu nastoupil na gymnázium, kde odmaturoval s vyznamenáním. Přáním otce bylo, aby šel studovat práva. Antonín Podlaha se otci podvolil a nastoupil na právnickou fakultu na Karlo – Ferdinandovu univerzitu v Praze. Jak ve stáří vzpomínal, udával, že z počátku neměl dostatek sil, aby vyslyšel hlas, který ho volal.¹² Po ročním studiu práv vstupuje Antonín Podlaha roku 1884 do arcibiskupského semináře v Praze. Je na místě si uvědomit, že byl jediným (!) synem v rodině Podlahových a i přesto rodiče svolili, aby začal studovat kněžské povolání.

Antonín Podlaha vstoupil na půdu, která mu přinese celoživotní naplnění, vrcholnou církevní kariéru, obdiv a uznání.¹³ Během svého studia si mladý student bohosloví osvojuje nejen základní kněžské dovednosti, ale především prohlubuje svůj vztah k církevním dějinám českých zemí a kultům, které bude po celou svou kněžskou službu vyznávat a svým vědeckým dílem jim také vzdávat hold. Jako student Arcibiskupského semináře se obklopil kruhem kolegů, kteří se v budoucnu stanou jeho nejbližšími přáteli a spolupracovníky. Položme si otázku, jakým byl Antonín Podlaha studentem. Již od počátku byl jedním

¹⁰ Leo CHRISTEN, *Dr. Antonín Podlaha*, Vlast r. XXXVII., č. 4, 1921, s. 146.

¹¹ Dle liturgického kalendáře.

¹² Běla DLOUHÁ, *Český biskup – Dr. Antonín Podlaha, rytíř svatováclavský*, Praha 1940, s. 3 – 4.

¹³ Leo CHRISTEN, *Tamtéž*, s. 146 – 147.

z nejlepších bohoslovců v ročníku. Byl oceňován pro svou píli, hluboké znalosti a nadstandardní prohlubování již nabytých znalostí. Jeho zájem o české dějiny a to nejen církevní, pramení především z otcových styků s významnými vědci a politiky tehdejší doby. Uvedme alespoň některé, o kterých se Podlaha v pozdějším věku zmiňuje, že přispěli k jeho profesnímu formování: Jaromír Čelakovský (1846 - 1914)¹⁴, František Zákrejs (1839 - 1907)¹⁵, Josef Jireček (1825 - 1888)¹⁶, Václav Vlček (1839 - 1907)¹⁷, Josef Kalousek (1838 - 1915)¹⁸. Antonín Podlaha byl ordinován na kněze 5. července 1888. Svou první mši sloužil ve farním chrámu Páně sv. Vojtěcha v Praze¹⁹. Na fakultu se ale za několik let opět vrátí. Následně působil v běžné kaplanské službě. Jeho prvním působištěm byly Rokycany. Město, které leží nedaleko Plzně, bylo pro mladého kaplana vcelku zklamáním.²⁰ Mladý kněz došel k názoru, že teoretické vyučování v semináři a následná praxe mezi věřícími je velmi odlišná. Připomeňme, že Podlaha bude jeden z mála vysokých katolických hodnostářů, který nebude

¹⁴ prof. JUDr. Jaromír Čelakovský (1846 Vratislav – 1914 Praha) byl český právník, politik a universitní profesor, syn Františka Ladislava Čelakovského.

¹⁵ František Zákrejs (1839 Polička v Liboháji – 1907 Náchod) byl publicista, dramatik a především literární kritik. Přispíval do významných periodik tehdejší doby, jako byl například Světozor. Procestoval velkou část Evropy, což mu dávalo hluboký rozhled v různých oborech jeho činnosti. Pohřben je na Vyšehradě.

¹⁶ Josef Jireček (1825 Vysoké Mýto – 1888 Praha) patřil k významným osobnostem české politiky 2. poloviny 19. století. Na krátkou dobu zasedl ve vládě Karla von Hohenwarta, kde zastával funkci ministra kultury a vyučování. Kromě politické činnosti se také věnoval literatuře. Byl vydavatelem především starší české literatury z dob středověku, ale některé jeho práce se týkají i období počátku 19. století. Taktéž redigoval Časopis českého muzea, kam později právě Antonín Podlaha přispíval a spolu s tím byl také tajemníkem Matice české. Je pohřben na Vyšehradě.

¹⁷ Václav Vlček (1839 Střechev nad Sázavou – 1908 Královské Vinohrady) byl český spisovatel, dramatik a básník. Byl nejvýznamnějším redaktorem revue Osvěta. Byl jedním z mužů, kteří se zapojili do velké polemiky o Rukopisech. Jeho díla se dotýkají významných osobností českých dějin – Eliška Přemyslovna, Vladislav Jagellonský etc. Pohřben je na Vyšehradě.

¹⁸ Josef Kalousek (1838 Vamberk – 1915 Praha) byl významný český historik, profesor Karlo – Ferdinandovy Univerzity. Mezi jeho oblast zájmu patřil Karel IV., svatý Václav, ale i doba husitská či František Palacký a jeho dílo. Byl obhájcem pravosti Rukopisů. Stal se významnou postavou v prosazování českých zájmů v poslední čtvrtině dlouhého 19. století. Měl velmi blízko k rodině Františka Ladislava Riegra.

¹⁹ ANM Praha, f. Antonín Podlaha, k. 1, *oznámení o vysvěcení na kněze*.

²⁰ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 32 – 34.

mít římské vzdělání. Neznáme důvody, proč nešel zrovna on s takovými předpoklady, studovat do Věčného města. Rozdílnost vzdělání kněze z české bohoslovecké fakulty a vzdělání římské byla znatelná a domníváme se, že tento fakt hrál v budoucí kariéře Antonína Podlahy důležitou roli. K tomuto problému později. Podlaha je v Rokycanech nejvíce rozčarován charakterem místních obyvatel, ale i děkana. O něm mluví sice jako o hodném člověku, na druhou stranu uvedl, že je až moc spořivý neupřímný a odměřený.²¹ Místní obyvatele charakterizuje jako mravně pokleslé, nábožensky velmi chladné a konstatuje, že se zde bližní k bližnímu chová lhostejně. Podlaha byl zajisté ve svém mínění ovlivněn tím, že vyrůstal a studoval v Praze a v Rokycanech byl oddělen od svých přátel a blízkých. Již v době svého prvního kaplanského působení se zajímal o místní školskou otázku. Domluvil se s místním katechetou, že budou o nedělích konat exhortace, aby alespoň u mládeže došlo k hlubšímu zájmu o víru. Podlaha působil na chlapecké a katecheta na dívčí škole. Mladý kaplan v Rokycanech vyjadřuje svojí skepsi dosti hlubokým, vnitřním neuspokojením nad posláním, ke kterému byl povolán: *„Drahý bratře, (není jasné, o jaký dopis se jedná, text Jana Lebedy je bez poznámkového aparátu a vysvětlivek pozn. JF) bude tomu brzy rok, co jsme kněžími, jaký byl to rok? U mne, bohužel, nepřinesl skorem žádného pokroku ve vnitřním životě duševním. Ty sladké chvíle byt' sebe kratší v oratoři seminářském! Jak málo jsem podobných zakusil v roce uplynulém! Často vyprahlost duševní mne naplňovala velkou teskností. Jak často bývám při modlitbě breviře roztržitý a při mši sv. chladný! Jáť jsem sobě dříve myslíval, že nemůže ani kněz horoucí zanícenosti upadnouti v chladnost, přičiní-li se jen dost málo, a přece poznávám, že tomu tak není. Snad jest tak dobře, kdož to ví? Raduji se z každého dobrého činu, o němž se dovídám, i jest mi velmi smutno, když si uvědomím, že jsem posud sám nevykonal nic dobrého. Pamatuješ se na naše rozhovory a plány? Kolik jich ve skutečnosti vyplní a kolik jich vyplníme my? Kde jest acies ordinata atd.? Sleduješ pilně katolický tisk? Vid', jak málo jest v něm potěšitelného a mnoho nepěkného?‘‘²² Dopis jasně ukazuje na vnitřní rozpoložení mladého kněze, jenž vyšel ze semináře s ideály, které v praxi nebyly uplatnitelné. I přes jakousi vnitřní nespokojenost vytrval na tomto místě dva, pravděpodobně, dlouhé roky. Po roce působení vydává v časopise Method svou první větší*

²¹ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 33.

²² *Tamtéž*, s. 33 – 34.

studii *Posvátná místa na osadě rokycanské*. Jedná se o první studii podlahovského typu, který můžeme označit jako *Posvátná místa*. Tento obrovský projekt, kdy mravenčí prací mapuje sochy, obrazy, liturgické předměty, církevní stavby a další kulturně historické objekty každého vikariátu v té či oné oblasti, byl započat právě v Rokycanech. Po dvou letech služby v Rokycanech odchází jako administrátor obročí Kojetice u Prahy.²³ V Kojeticích je s ním matka, které mu vede domácnost. Podlaha nebyl typ kněze, který by si dal záležet na své domácnosti a proto mu musela být vždy někým vedena. V jednu chvíli je dokonce důsledně varován lékaři, že je nutné, aby měl pravidelný denní stravovací režim a vyvážený spánek.²⁴

Podlahovo nové působiště bylo zcela jiného rázu než Rokycany. Kněz se ihned zapojil do místního života. Často jezdil do Prahy a tak se jeho skepse, která byla spojena s prvním místem působení, vytratila. Ihned začal v Kojeticích vést kroniku, založil školní knihovnu, které na své náklady také vybavil. Ze své osobní knihovny věnoval Kojeticím své dětské knížky, kterými byl obdarováván na Vánoce. Za působení kněze Podlahy se v obci rozvíjel kulturní a společenský život. 28. června 1890 přichází do obce nový kněz. Podlaha, jenž byl nově kaplanem u kostela sv. Haštala²⁵ na Starém Městě pražském, se dostává zpět do rodného města, kde zůstane až do konce svého života.²⁶ Působení u sv. Haštala mělo na mladého kněze hluboký vliv. Sám uváděl, že dennodenní setkávání se s utrpením a chudobou, bylo pro jeho citovou stránku velmi formující.²⁷

²³ Leo CHRISTEN, *Dr. Antonín Podlaha*, Vlast r. XXXVII., č. 4, 1921, s. 146.

²⁴ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 39 – 40.

²⁵ Kostel svatého Haštala stojí na pražském Starém Městě a je jediným v zemi, jež je sv. Haštalovi zasvěcen. Jedná se o gotický kostel na základech románské baziliky.

²⁶ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 40 – 41.

²⁷ *Tamtéž*, s. 41 – 42.

Roku 1891 se vrací zpátky na bohosloveckou fakultu, kde působí jeho přátelé - Josef Tumpach (1862 - 1916)²⁸ a Eduard Šittler (1864 - 1932)²⁹. Vrací se na místa, která ho tolik fascinovala – Klementinum. Připravuje se zde na složení rigorózní zkoušky. V akademickém

²⁸ ThDr. Josef Tumpach (1862 Osek u Rokycan – 1916 Praha) působil po svém vysvěcení jako kaplan ve Stříbře v západních Čechách. Od roku 1888 studoval ve Vídni teologii, a byl zde roku 1892 promován doktorem teologie. Po svém návratu do Prahy působil jako zastupující farář za nemocného kolegu v Petrovicích u Sedlčan. V červnu 1892 byl povolán na bohosloveckou fakultu, kde se ujal vedení katedry kanonického práva. V této funkci setrval až do roku 1902. Zároveň také přednášek křesťanskou sociologii tamtéž. Společně s Antonínem Podlahou suplovali za nemocného prof. Sedláčka. Tumpach převzal předměty spojené se studiem Starého zákona. Od roku 1901 byl děkanem kolegia doktorů bohosloví na téže fakultě. Zároveň od roku 1900 působil jako rada arcibiskupského soudu. Za svou nejen pedagogickou, ale i tvůrčí činnost byl roku 1902 ustanoven jako člen svatovítské kapituly. Arcibiskup Skrbenský ho roku 1906 jmenoval vicekancléřem bohoslovecké fakulty. Byl také členem arcibiskupského soudu pro manželské záležitosti. Svatý Otec Pius X. mu roku 1908 udělil titul preláta Jeho Svatosti a za pět let se stal apoštolským protonotářem. Významnou měrou se podílel na vydávání Českého slovníku bohovědného, předsedal Dědictví svatého Prokopa (1907), byl člen Křesťanské akademie a ředitelem Dědictví svatého Jana Nepomuckého. Zemřel v průběhu první světové války po dlouhé těžké nemoci; Antonín PODLAHA, *Dr. Josef Tumpach, zemřel 20. listopadu 1916*, Časopis katolického duchovenstva (dále ČKD), 10, 1916, s. 603 – 605. Dostupné z WWW: <http://kpmk.eu/index.php/svatovitska-kapitula/clenove-kapituly/instalovani-1900-1918/103-thdr-josef-tumpach> [cit. 20. 10. 2014].

²⁹ ThDr. Eduard Šittler (1864 Jistebnice – 1932 Praha) jeden z nejbližších spolupracovníků Antonína Podlahy. Společně s ThDr. Josefem Tumpachem tvořili nerozlučnou vědeckou trojici. Eduard Šittler byl vyšehradským kanovníkem u svatého Petra a Pavla. Knězem byl ordinován 19. září 1886. Začal působit v duchovní správě na Sedlčansku. Absolvoval pražskou bohosloveckou fakultu. Mezi chudým lidem byl velmi oblíbený, nejen jako učitel, ale i jako kněz a rádce v běžných denních strastech. Pro svoje chatrné zdraví byl přeložen do Prahy, kde byl nejprve provisorem arcibiskupského semináře a následně správcem nové fary u svatého Prokopa na Žižkově. Vyučoval náboženství na pražských gymnáziích. Věnoval se práci v archivech, spolupracoval s Podlahou, Hilbertem či Müllerem na historicko – uměleckých dílech. Stejně jako Antonín Podlaha dal archivu u svatého Víta řád, organizaci a sepsal jeho obsah, to stejné provedl Tumpach na Vyšehradě. Zabýval se také vykopávkami na místním hřbitově a blízkém okolí. V Křesťanské akademii zastával vedoucí pozice a byl uznávanou osobností v uměleckých i historických kruzích. Svatý stolec mu udělil vyznamenání Pro Ecclesia et Pontifice a byl jmenován papežským tajným komořím; Josef ČIHÁK, *Zemřel Msgr Eduard Šittler*, ČKD 6, 1932, s. 386 – 388.

roce 1893/1894 supluje za nemocného prof. ThDr. Jaroslava Sedláčka (1860 - 1925)³⁰ předměty³¹ jeho úvazku. S tím mu pomáhá nejbližší spolupracovník Josef Tumpach. Ve stejném roce, konkrétně 8. listopadu 1894, je Antonín Podlaha promován doktorem teologie³² s titulem ThDr. Jeho promotor byl prof. ThDr. Josef Pachta (1846 - 1917)³³. Z fakulty odchází jako profesor náboženství na českém gymnáziu na Novém Městě pražském.³⁴ S bohosloveckým seminářem se ale neloučí navždy. Ještě se sem v průběhu života dvakrát vrátí – jako docent a později jako zástupce arcibiskupa pražského.

Dalším významným mezníkem v Podlahově životě je funkce prefekta Strakovy akademie v Praze. Do výběrového řízení se přihlásil ihned poté, co byl vypsán nábor na pozici prefekta

³⁰ prof. ThDr. Jaroslav Sedláček (1860 Hostomice – 1925 Praha) přední odborník své doby na semitské jazyky a Starý zákon. Vystudoval ve Vídni a Praze teologii. Ordinován na kněze byl roku 1882. Přednášel a dlouhá léta působil na bohoslovecké fakultě, kde se stal roku 1900 řádným profesorem. Cestoval po Blízkém východě a účastnil se patriarchálního semináře v Libanonu. Byl členem Královské české společnosti nauk. Stal se také rytířem řádu Božího hrobu v Jerusalemě.

³¹ Antonín Podlaha suploval následující předměty v letním běhu (semestru) 1894: V prvním ročníku bohosloví - 2krát týdně: Interpretace knihy Job; 1krát týdně: Interpretace Žalmů, Intepretace Samuel. Ve druhém ročníku bohosloví – 1krát týdně: mluvnice arabštiny, mluvnice aramejštiny. Ve třetím ročníku bohosloví – 1krát týdně: syrská mluvnice. Ve čtvrtém ročníku – 1krát týdně: syrská mluvnice. Zdroj: AUK, f. KTF, k. Katalog posluchačů TF UK – Letní běh 1894.

³² Dostupné z WWW: <https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/book/bo/1889173198808193/352/?lang=cs> [cit. 17. 7. 2014].

³³ prof. ThDr. Josef Pachta (1846 Krasíkovice – 1917 Praha) podle svědků pokorný, tichý, ale velmi inteligentní a charismatický. Maturitu složil na gymnáziu v Pelhřimově, odkud se poté hlásil na studium bohosloví v Praze. Kardinál Schwarzenberg vysvětil Josefa Pachtu v červenci 1871 na kněze. Byl poslán jako administrátor do Louňovic u Vlašimi. Poté se stal ceremoniářem kardinála Schwarzenberga. V této funkci zůstal deset let. Doprovázel pražského arcibiskupa na konkláve, jež zvolilo Lva XIII. papežem. Roku 1883 se stal adjunktem bohoslovecké fakulty v Praze. Rigorózní zkoušky složil až v roce 1892, kdy se stal doktorem bohosloví. V té době již zastává funkci ceremoniáře u arcibiskupa Schönborna. Josef Pachta se následně stal vedoucím katedry dogmatiky. Od roku 1893 byl tajným papežským komořím. Patřil mezi přední znalce katolické dogmatiky, ale jeho znalosti měly obrovský přesah i třeba do matematiky a jiných přírodních věd. Byl znám tím, že obohacoval dogmatiku především o znalosti z filosofie, což byla v českých poměrech dost neobvyklá věc. Zemřel 2. ledna 1917 na záchvat mozkové mrtvice ve věku 71 let. František STEJSKAL, *Professor Mons. Dr. Josef Pachta zemřel*, ČKD 1 + 2, 1917, s. 130 – 134.

³⁴ Leo CHRISTEN, *Dr. Antonín Podlaha*, Vlast r. XXXVII., č. 4, 1921, s. 146.

kamerat. Podlaha uspěl a společně s ním i jeho přítel PhDr. Josef Pekař (1870 - 1937)³⁵. Náplní práce prefekta bylo starat se po všech stránkách o místní studenty. Byli to šlechtičtí synové ze zchudlých rodin nebo regionálních rodů. O tom, kdo se stane ředitelem, prefektem či pedagogem v rámci Strakovy akademie rozhodovalo Kuratorium. Místo prefekta bylo placené, stejně tak i jiné pozice v akademii. Podmínkou proto, aby se člověk mohl stát prefektem, bylo nutné mít rakouské státní občanství, složenou zkoušku učitelské způsobilosti pro střední školy a nebo být držitelem titulu doktora filosofie nebo práva a spirituál akademie titulu doktora teologie.³⁶ Věk prefekta neměl přesahovat 40 let. Ředitel akademie disponoval pravomocí, aby ve výjimečných případech povolil výjimku. Přihláška musela dále obsahovat potvrzení o dobrém zdravotním stavu. Podlahova žádost se nám dochovala do dnešních dnů. Za zmínku stojí upozornit na to, že Antonín Podlaha byl držitelem pochvalného listu od pražského arcibiskupa Františka de Paula kardinála von Schönborna (1844 – 1899)³⁷ za svědomité plnění své kaplanské služby.³⁸ Mladý kněz splnil všechny předpoklady proto, aby se mohl stát prefektem Strakovy akademie, a tak Kuratorium rozhodlo 8. července 1896, že ThDr. Antonín Podlaha se stane od 1. září téhož roku suplujícím prefektem. Kromě Podlahy Kuratorium schválilo i žádost Josefa Pekaře a

³⁵ prof. PhDr. Josef Pekař (1870 Malý Rohozec – 1937 Praha) jeden z nejpřednějších českých historiků 20. století. Profesor a rektor University Karlovy. Blízký přítel Antonína Podlahy, se kterým působil ve Strakově akademii, spolupracovali spolu při svatováclavském miléniu a byl to právě prof. Pekař, jenž uspořádal smuteční sešlost na půdě filosofické fakulty k uctění památky Antonína Podlahy v roce 1932.

³⁶ NA Praha, f. Akademie hraběte Straky v Praze, k. 2, Organizační statuta Akademie hraběte Straky (1889), s. 18 – 21.

³⁷ František de Paula kardinál Schönborn (1844 Praha – 1899 Sokolov / Falkenau nad Ohří) narodil se do starobylého rodu Schönbornů ze kterého pocházel ne jeden duchovní. František Schönborn byl ordinován knězem 12. srpna 1873. Teologické vzdělání nabyt v Praze a Římě. Sloužil několik let v duchovní správě, poté přešel do arcibiskupského semináře, kde se vypracoval až do pozice rektora semináře. Po deseti letech od kněžského svěcení se stává pátým biskupem v Českých Budějovicích. Jeho světitelem byl Bedřich kardinál Schwarzenberg, kterého za tři roky vystřídal ve funkci pražského arcibiskupa. Stalo se tak v květnu 1885. Kreován je papežem Lvem XIII. 24. května 1889 ve 45 letech. Zemřel v 55 letech na zápal plic při vizitační cestě na zámku hraběte Nostice v dnešním Sokolově; Zdroj: *Jeho eminenci kardinál František de Paula Schoenborn kníže-arcibiskup Pražský: Nástin a příběhy z jeho života a smrti jakož i vypsání pohřeb. Praha, 1899.*

³⁸ NA Praha, f. Akademie hraběte Straky, k. 13, Prefekti kamerat – Podlaha.

Aloise Svobody. Plat činil 800 zlatých ročně s tím, že třiceti čtyřletý Podlaha dostával navíc 300 zlatých za funkci duchovního.³⁹ Přísahu skládal Podlaha a další jmenovaní do rukou předsedy Kuratoria hraběte Alfreda Augusta von Windischgrätze (1851 – 1927)⁴⁰ za přítomnosti ředitele JUDr. Josefa Trakala (1860 – 1913)⁴¹. Hned od začátku plnil své funkce svědomitě, stejně tak tomu bylo i v budoucnu, kdy na jeho bedrech ležela nejednou velká odpovědnost za arcidiecézi. Ředitel Josef Trakal podal Kuratoriu v červnu 1897 návrh, aby byl A. Podlahovi zvýšen plat a aby mu byl umožněn mimořádný tabulkový postup. Ve zprávě Kuratoriu se zmiňuje, že se nejedná pouze o osobní kvality kněze, ale také, že se Podlaha před svým nástupem do akademie vzdal učitelského místa na gymnáziu v dnešní Truhlářské ulici, neboť počítal s tím, že bude jmenován definitivním prefektem. Od školního roku 1897/1898 byl ředitel srozuměn s tím, že začne Podlaha vést exhorty pro chovance z různých gymnázií v Praze. Kuratorium Trakalův návrh na zvýšení platu o 100 zlatých a postup Antonína Podlahy do II. třídy jednoznačně odsouhlasilo. Finančního přilepšení se dostalo prefektovi i v následujícím roce. Plat byl navýšen na 1 200 zlatých ročně.⁴²

Antonín Podlaha působil ve Strakově akademii až do školního roku 1898/1899. Během výkonu svého povolání, na jaře 1898, Podlaha onemocněl. Postihl ho zánět dolních končetin, který bude jeho pracovní nasazení omezovat vcelku pravidelně až do konce života. Velké bolesti, které kněze sužovaly, zabránily v jeho dalším působení ve funkcích na akademii po dobu jednoho měsíce. Prozatímním prefektem se stal Podlahův přítel ThDr. Eduard Šittler. Ředitel akademie musel najednou řešit problém, kterým se doposud nemusel

³⁹ NA Praha, f. Akademie hraběte Straky, k. 12, Prefekti akademie – ThDr. Antonín Podlaha.

⁴⁰ JUDr. Alfred III. August Windischgrätz (1851 Praha – 1927 Vídeň) byl vnukem stejnojmenného slavného polního maršála. Vystudoval práva v Praze, Bonnu a Vídni. Roku 1879 zasedl v panské sněmovně. Od roku 1883 poslancem českého zemského sněmu. Roku 1893, po pádu Taaffého, byl jmenován předsedou předlitavské vlády. Jeho vláda skončila na stejném problému – volební reformě. Jeho vláda padla roku 1895 a až do konce Rakouska – Uherska byl předsedou panské sněmovny. Po ustanovení vedení Strakovy akademie předsedal jejímu Kuratoriu; Kol. autorů, *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*, Praha 1999, s. 463.

⁴¹ JUDr. Josef Trakal (1860 Debře – 1913 Poděbrady) byl vysokoškolský pedagog zabývající se filosofií práva, vychovatel u rodiny Harrachů, redaktor časopisu Právník, intendant Národního divadla, poslanec Staročechů a autor publikací o národním hospodářství; Luděk BENEŠ, *Osobnosti Mladoboleslavska*, Mladá Boleslav 2009, s. 224.

⁴² NA Praha, f. Akademie hraběte Straky, k. 12, Prefekti akademie – ThDr. Antonín Podlaha.

zabývat – kdo zastane místo spirituála. Duchovní v akademii neměl žádného svého zástupce a v případě, že byl omezen ve výkonu své funkce, nebyl nikdo, kdo by ho mohl nahradit. Kuratorium oslovilo arcibiskupskou konzistoř, aby akademii vypomohla tím, že do instituce přidělí náhradu na dobu, než bude Antonín Podlaha v pořádku. Ředitel Strakovy akademie chtěl případného zástupce finančně motivovat, a tudíž navrhl Kuratoriu, aby jednotlivé úkony zastupování byly honorovány - čtená mše 1 zlatým, nedělní mše se 3 exhortami 5 zlatými a odpolední svatě požehnání také 5 zlatými.⁴³ Na zasedání arcibiskupské konzistoře bylo rozhodnuto, že návrhu akademie bude vyhověno. František Serafín Hrádek (1833 – 1903)⁴⁴, toho času generální vikář pražské arcidiecéze, povolal k výkonu zastupování studenty arcibiskupského semináře - Jana Zítka a Václava Pavlíka. Ti měli být akademii kdykoliv nápomocni v duchovní oblasti. Kuratorium na oplátku vyhovělo ředitelovu návrhu, a tak byla jejich služba finančně ohodnocena.⁴⁵

26. července 1899 byl zemskou školní radou království Českého schválen návrh na obsazení místa učitele náboženství na státní reálné škole na Malé Straně. Do této pozice byl jmenován ThDr. Antonín Podlaha. Účinnosti nabylo rozhodnutí k 1. září 1899.⁴⁶ K poslednímu dni měsíce srpna byl Podlaha zproštěn všech závazků a funkcí ve Strakově akademii. Tím končí další z důležitých životních etap Antonína Podlahy. Do akademie se ještě jednou navrátí. Bude to opět ve funkci zástupce arcibiskupa, tentokrát ale v Kuratoriu.

⁴³ NA Praha, f. Akademie hraběte Straky, k. 12, Prefekti akademie – ThDr. Antonín Podlaha.

⁴⁴ ThDr. František Serafín Hrádek (1833 Neveklov – 1903 Praha) adjunkt bohoslovecké fakulty, zastupující, později definitivní katecheta na gymnáziu na Starém Městě Pražském. Od listopadu 1862 byl vicerektorem arcibiskupského semináře při bohoslovecké fakultě v Praze. Doktorát z teologie obhájil v roce 1866. V prosinci téhož roku se habilitoval a stal se docentem pastýřského bohosloví. Zasedal ve státních komisích pro zkoušky z morální a pastorální teologie. Od roku 1870 byl děkanem kolegia doktorů teologie. Kanovníkem metropolitní kapituly u svatého Víta se stal 1. května 1874. Děkanem kapituly se stal v roce 1898 poté, co zde zastával různé funkce. Roku 1891 se stává generálním vikářem arcibiskupa Františka de Paula kardinála Schönborna. Lev XIII. ho jmenoval v dubnu 1892 apoštolským protonotářem. Kanovník Hrádek je pohřben na hřbitově sv. Markéty na Břevnově; Dostupné z WWW: <http://kpmk.eu/index.php/svatovitska-kapitula/clenove-kapituly/clenove-v-roce-1900/93-thdr-frantisek-seraf-hradek>. [cit. 4. 9. 2014].

⁴⁵ NA Praha, f. Akademie hraběte Straky, k. 12, Prefekti akademie – ThDr. Antonín Podlaha.

⁴⁶ NA Praha, f. Akademie hraběte Straky, k. 13, Prefekti kamerat – Podlaha.

Antonín Podlaha učí na malostranské reálce na plný úvazek a od roku 1901 se vrací znovu do arcibiskupského semináře, kde zastává pozici mimořádného docenta pro obor křesťanské archeologie.⁴⁷ Po dva roky zde zastupuje nemocného Ferdinanda Lehnera (1837 - 1914)⁴⁸. Lehner byl svou prací velmi vytížený a několikrát žádal Podlahu, aby převzal vedení jím založeného časopisu *Method*. Podlaha tyto nabídky vždy slušně odmítl, že by se nemohl věnovat naplno upřednostňovaným Památkám archeologickým.⁴⁹ Po úmrtí Františka Serafína Hrádka (8. června 1903) a instalování ThDr. Josefa Doubravy (1852 - 1921)⁵⁰ biskupem v Hradci Králové (29. června 1903) byl 22. září 1903 zvolen kanovníkem svatovítské kapituly Antonín Podlaha. Společně s ním přichází do kapituly také ThDr. Karel Shuster (1861 - 1927)⁵¹. K jejich instalaci došlo 13. března následujícího roku.⁵² Vybrání Antonína Podlahy do funkce kanovníka kapituly bylo vcelku předvídatelné pro jeho

⁴⁷ Leo CHRISTEN, *Dr. Antonín Podlaha*, Vlast r. XXXVII., č. 4, 1921, s. 146.

⁴⁸ Ferdinand Josef Lehner (1837 Rokycany – 1914 Praha) byl český římskokatolický kněz, jenž je znám především svým zájmem o hudbu a církevní zpěv. Vedle toho si Lehnera spojíme především s ochrannou památkovou péčí a dějinami umění. Byl kaplanem v Karlíně a následně u sv. Ludmily na pražských Vinohradech. Roku 1875 založil již zmíněný časopis *Method*. Tři roky poté začal vydávat *Otázky archeologické*, jež byly také zaměřeny na umění. V arcibiskupském semináři učil křesťanské umění. Zemřel 1. března 1914.

⁴⁹ Jan LEBEDA, c. d., s. 48 – 49.

⁵⁰ ThDr. Josef Doubrava (1852 Mníšek – 1921 Hradec Králové) byl římskokatolický kněz a sídelní biskup královehradecký. Vystudoval v Praze Akademické gymnázium. Poté započal svá teologická studia. Ordinován na kněze byl 16. července 1876. Svou pastýřskou službu započal v Petrovicích a po čtyřech letech se stal adjunktem teologické fakulty v Praze. Od roku 1883 působil jako vicerektor arcibiskupského semináře. Téhož roku byl promován doktorem teologie. Specializoval se na církevní právo, které v semináři vyučoval. Ředitelem arcibiskupského semináře se stal v roce 1890. Kanovníkem u svatého Víta se stal roku 1897. V listopadu 1902 umírá v Hradci Králové biskup Eduard Jan Brynec av létě následujícího roku na jeho místo nastupuje Josef Doubrava. V době, kdy byl pražský stolec uprázdňen, zastával pozici apoštolského administrátora. Zemřel ve funkci královehradeckého biskupa na počátku roku 1921. Byl znalcem církevního práva a na toto téma vydal velké množství odborných studií.

⁵¹ ThDr. Karel Schuster (1861 Bystřice pod Perštejnem – 1927 Praha) nejdříve působil ve Stráži u Tachova, poté v Čelákovících a Příbrami.

⁵² Leo CHRISTEN, *Dr. Antonín Podlaha*, Vlast r. XXXVII., č. 4, 1921, s. 146. Dále také: dostupné z WWW: <http://kpmk.eu/index.php/svatovitska-kapitula/clenove-kapituly/56-clenove-prazske-metropolitni-kapituly-ve-20-a-21-stoleti> [cit. 11. 9. 2014].

veřejnou, vědeckou a pedagogickou činnost, která neunikla pozornosti tisku a vysokým církevním představitelům. Po své instalaci byl ustanoven také archivářem a knihovníkem v kapitule. Těmto funkcím zasvětil skoro celý zbytek svého života, kdy odvedl nepředstavitelnou mravenčí práci na sestavení a uspořádání archivu a knihovny. Zároveň s tím přijímá funkci prelatu scholasticus.⁵³ Se vstupem do kapituly je nucen vzdát se katechetské práce na gymnáziích.

Antonín Podlaha byl činný v mnoha vědeckých, pedagogických a charitativních organizacích. Všechny spolky, instituce a organizace po celou dobu svého života finančně podporoval a to dokonce natolik, že se často zadlužoval. Sám uváděl, že peníze jsou pouze k tomu, aby se s jejich pomocí vytvářely smysluplné hodnoty, a toho lze dosáhnout pouze investicemi a neustálým koloběhem financí.⁵⁴ Na svou dobu mluví Podlaha velmi moderně a můžeme říci revolučně. S tím vším souvisí oslovování kanovníka, aby předsedal a přijímal velké množství funkcí. Roku 1903 přijímá členství v Scientiarium Academiae Francisci Josephi. Rok na to se stává kromě kanovníka také radou arcibiskupské konzistoře a církevního soudu. Zároveň je dekorován papežským vyznamenáním Pro Ecclesia et Pontifice⁵⁵. Církevnímu soudu nakonec bude i předsedat a to v letech první světové války 1917 – 1919. Na starosti měl *causis contentiosis et criminalibus*. Zároveň se stal místopředsedou komise *causis matrimonialibus*. Mezitím je redaktorem a šéfredaktorem spousty časopisů. O nich bude pojednávat samostatná kapitola. Za své zásluhy byl císařem Františkem Josefem I. (1830 - 1916) dekorován Ordine coronae ferreae III. classis⁵⁶. Stalo se tak roku 1907. Následně byl papežem Benediktem XV. (1854 -1922)⁵⁷ jmenován

⁵³ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 70.

⁵⁴ Tamtéž, s. 57.

⁵⁵ Záslužné vyznamenání Svatého stolce, které uděluje papež. Bylo založeno roku 1888 papežem Lvem XIII.

⁵⁶ Řád železné koruny byl vyznamenání, které založil František I. Držiteli tohoto vyznamenání bylo velké množství Čechů, především těch z intelektuálních kruhů konce 19. a počátku 20. století. Antonín Podlaha dostal Řád za kulturní a historický přínos své práce.

⁵⁷ Giacomo della Chiesa (1854 – 1922) zastával úřad papeže v letech první světové války a čtyřech následných let. Jeho pontifikát je neodmyslitelně spjat s českými zeměmi. Benedikt XV. byl před svým zvolením diplomatem, což mu při konkláve, nad kterým se stahovala válečná mračna, jistě pomohlo. Během svého

Praelatus domesticus Suae Sanctitatis Benedicti XV. Roku 1910 je Podlaha jmenován c. k. konzervátorem pro politické okresy Benešov, Sedlčany, Vinohrady a Žižkov.⁵⁸ Díky tomu může vydávat další části svých *Soupisů památek historických*...

Velká válka znamená v Podlahově životě velké změny. Zajisté omezila jeho literární činnost. Velké tvůrčí projekty musely být zastaveny, a nebo byla jejich realizace zpomalena. Časopisy, o které se pečlivě a láskyplně staral, musel finančně podporovat a jen díky této podpoře většina z nich válku přežila. Ve druhém roce války se stává členem Zemské školní rady. I v samotné arcibiskupské konzistoři, dávno před jmenováním do rady, podává informace z oblasti školské problematiky. Velkou ránou v jeho osobním, ale i pracovním životě je úmrtí blízkého přítele a kanovníka ThDr. Josefa Tumpacha na konci roku 1916. Antonín Podlaha najednou ve své práci ztratil největší oporu a spolupracovníka. Podle svědků se jeho pracovní tempo ještě více zrychlilo a spánku věnoval okolo čtyř hodin denně.⁵⁹ Roku 1917 je Podlaha jmenován vicekancléřem bohoslovecké fakulty a zastupuje zde pražského arcibiskupa, je to jedna z chvil, kdy se vrací na fakultu, která pro jeho život tolik znamenala. Jak již bylo výše poznamenáno, v tomto roce zasedne v arcibiskupském soudu.⁶⁰

Za klíčová léta Podlahovy kariéry můžeme považovat období od roku 1916 do ukončení hlavní fáze církevní krize v Československu kolem roku 1921.

pontifikátu nechal vydat Codex Iuris Canonici (1917) a všemožně podporoval církev především v chudých, rozvojových zemích.

⁵⁸ Dostupné z WWW: <http://kpmk.eu/index.php/svatovitska-kapitula/clenove-kapituly/instalovani-1900-1918/101-thdr-antonin-podlaha> [cit. 17. 9. 2014].

⁵⁹ Běla DLOUHÁ, *Český biskup Dr. Antonín Podlaha, rytíř svatováclavský*, Praha 1940, s. 11 – 13.

⁶⁰ Dostupné z WWW: <http://kpmk.eu/index.php/svatovitska-kapitula/clenove-kapituly/instalovani-1900-1918/101-thdr-antonin-podlaha> [cit. 17. 9. 2014].

2 Curriculum vitae II.

„Pax et bonum“

Antonín Podlaha byl v roce 1916 již známou osobností na poli vědy, kultury, pedagogiky, dějin umění a především nepřehlédnutelnou osobností církve. V polovině první světové války dochází na pražském svatovojtěšském stolci k personálním změnám. Pozici arcibiskupa opouští Lev kardinál Skrbenský z Hříště (1863 -1938)⁶¹, který je přesunut na pozici arcibiskupa v Olomouci po zemřelém Františku Saleském kardinálu Bauerovi (1841 - 1915)⁶². Kardinál opouští funkci k 18. únoru 1916. Nový arcibiskup v Praze je ustanoven za více než půl roku, konkrétně 4. října téhož roku. Antonín Podlaha měl celkem třikrát možnost stát se pražským arcibiskupem. Konkrétně se jedná o rok 1916, kdy odchází výše zmíněný kardinál Skrbenský, pak léta 1919 – 1920, kdy je stolec uvolněn z důvodů, které budou popsány níže a naposledy v roce 1931, kdy rezignuje arcibiskup František Kordač (1852 - 1934). Jaké byly důvody Podlahova neinstalování do funkce pražského arcibiskupa, i přesto že byl jedním z nejpovolanejších? Odpověď se pokusím najít v následující části.

Roku 1916 byl ve znamení klíčových bitev západní fronty (Verdun, Somma) a velkých střetnutí na moři (Jutsko). Rakousko – Uhersko jako jedna ze zemí Trojspolku, která nacházela po celá staletí oporu v katolické církvi, již nebyla v kondici jako v roce 1914. Pražské církevní kruhy, které válka ovlivňovala jen nepřímo, musely na začátku roku 1916

⁶¹ Lev Skrbenský z Hříště (1863 Hausdorf/Hukovice – 1938 Dlouhá Loučka u Uničova) byl český šlechtic z rodu Skrbenských z Hříště. Vystudoval gymnázium v Olomouci, práva v Innsbrucku, arcibiskupský seminář v Olomouci a církevní právo v Římě. 7. června 1889 byl ordinován na kněze. V prosinci 1899 byl instalován jako pražský arcibiskup. O dva roky později byl v papežské konzistoři kreován kardinálem s titulárním kostelem Santo Stefano al monte Celio. Účastnil se dvou ze tří možných konkláve. Ve funkci arcibiskupa zůstal až do roku 1916, kdy byl za zvláštních okolností z Prahy odvolán do Olomouce na uvolněný stolec po Františku Bauerovi. V létě 1920 se vzdává postu olomouckého arcibiskupa a jako vážená osobnost a emeritní arcibiskup dožívá na zámku v Dlouhé Loučce u Uničova, kde na Štědrý den roku 1938 umírá.

⁶² František Saleský Bauer (1841 Hrachovec – 1915 Olomouc) byl římskokatolický kněz, olomoucký arcibiskup a kardinál s titulárním kostelem San Girolamo dei Croati. Zprvu působil jako kněz v Olomouci, následně byl jmenován roku 1882 biskupem v Brně. 1904 arcibiskup v Olomouci, 1911 při papežské konzistoři kardinálem. Ač mohl, neúčastnil se konkláve roku 1914.

řešit situaci s přemístěním kardinála Skrbenského na Moravu. Byl to právě kanovník Podlaha, který doprovázel nového olomouckého arcibiskupa k císaři Františku Josefu I. do Vídně, aby zde od mocnáře přijal jmenování do funkce. Podlaha a nový olomoucký arcibiskup spolu měli velmi vřelé a dlouhotrvající přátelství.⁶³ Zcela oprávněně se spekulovalo o jmenování Podlahy do funkce pražského arcibiskupa. Jeho dosavadní odvedená práce na poli vědy a víry byla hodna přinejmenším takého postu. Podporu mu vyjádřil i přední představitel Katolické moderny Karel Dostál – Lutinov (1871 - 1923)⁶⁴. Lutinov považoval Podlahu za muže výborných vlastností, který má kontakty mezi šlechtou a patřil mezi oblíbené služebníky Boží kardinála Schönborna. Vyzdvihoval jeho literární činnost, která byla impozantní.⁶⁵ Vedle kanovníka Podlahy objevuje se mezi kandidáty také muž, který je Podlahovým přítelem a za dva roky bude opět mezi horkými kandidáty – Method Jan Zavoral (1862 - 1942)⁶⁶, opat strahovského kláštera. Pokud bychom měly najít

⁶³ Běla DLOUHÁ, *Pan biskup doma*, Praha 1947, s. 31.

⁶⁴ Karel Dostál Lutinov (1871 Prostějov – 1923 Prostějov) byl český katolický kněz, významná postava Katolické moderny a období církevní krize po vzniku Československé republiky. Vystudoval arcibiskupské gymnázium v Kroměříži. Poté nastoupil na studia teologie v Olomouci. Poté pracoval jako duchovní v nápravném zařízení v Novém Jičíně. Od roku 1904 působil v rodném Prostějově jako farář. Svůj zájem o Katolickou modernu projevoval již v semináři. Dostál Lutinov patří ke generaci kněží, kteří byli s modernou konfrontováni při svých studiích teologie v seminářích. Již v semináři začal být Dostál Lutinov literárně činný a své zálibě zůstal věrný až do konce života. Dostál stál u zrodu časopisu *Nový život*. Svě básnické – literární jméno Lutinov si zvolil podle Lutína u Olomouce, odkud pocházel jeho otec. Dobový tisk charakterizuje jeho díla jako realistická, jasně vystihující myšlenku, propojenost veršů s lidovou poesíí a v neposlední řadě je jeho poesie ostrá, kritická, sarkastická až ironická. Jedna z posledních prací Dostála Lutinova byla redakce sborníku, jenž byl věnován 600. výročí úmrtí Danteho *Dante a Češi*. Zemřel při cestě domů raněn mrtvicí. Z korespondence a tisku vyplývá, že si Karel Dostál Lutinov Antonína Podlahy velmi vážil a ctil nejen jeho teologické, ale především morální a lidské vlastnosti.

⁶⁵ Karel DOSTÁL - LUTINOV, *Archa*, r. 4, 1916, č. 2, s. 59.

⁶⁶ Method Jan Zavoral OPraem (1862 Neveklov – 1942 Praha) byl český kněz, člen Revolučního národního shromáždění, spisovatel a představitel premonstrátského řádu. Zavoral působil nejdříve v Jihlavě, odkud byl v roce 1906 povolán jako opat Strahovského kláštera. V této funkci působil do roku 1942. Po vzniku Československa zasedal v revolučním parlamentu, kde jako velmi schopný a uznávaný rétor bránil zájmy katolické církve v novém státě. Jako senátor působil až do roku 1925. Byl členem Československé strany lidové. Stejně jako spousta jeho vrstevníků a spolupracovníků, měl i Zavoral vřelý vztah k východním církvím. Jako Stojan s Podlahou rozvíjeli Velehrad, jako místo setkání západu a východu, měl Zavoral velmi blízko

důvody, proč se konkrétně Podlaha nestal arcibiskupem, musíme je hledat v době Velké války především v národnosti kandidátů. Je zcela pochopitelné, že přednost dostal Pavel hrabě Huyn(1868 - 1946)⁶⁷. Jeho německý původ měl jistě rozhodující roli⁶⁸. O něco méně výrazným prvkem bylo asi jeho římské vzdělání, které Podlaha postrádal a které, dle našeho názoru, hrálo klíčovou roli v Podlahově nejmenování arcibiskupem v době po konstituování samostatného Československého státu. Huynovo zvolení do čela arcidiecéze bylo vcelku překvapivé, ale ne tak úplně nečekané. Zmiňme, že Antonín Podlaha nepatřil mezi kariéristy v kléru jeho současníků. K intronizaci ThDr. et PhDr. et JUDr. Pavla hraběte Huyna na svatovojtěšský stolec došlo na svátek Neposkvrněné Panny Marie 8. prosince 1916.⁶⁹

Rok 1916 je pro Podlahu klíčový ještě ve dvou událostech. Jednou z nich bylo jmenování do Zemské školní rady⁷⁰, jež se stalo vyvrcholením jeho působení na poli výchovy a vzdělávání. Tou druhou a může říci pro další vědecké směřování významnější událostí, se stala smrt ThDr. Josefa Tumpacha 20. listopadu 1916⁷¹. Od této chvíle se stal

k Rumunsku a dokonce byl předsedou československo-rumunské společnosti. Zemřel při výkonu své funkce, v létě 1942 v Protektorátu Čechy a Morava.

⁶⁷ ThDr. et PhDr. et JUDr. Pavel hrabě Huyn (1868 Brno – 1946 Bolzano) studoval na Germanicu v Římě a v Innsbrucku u jezuitů. V témže městě byl roku 1892 vysvěcen na kněze. Do své rodné diecéze se vrátil roku 1898, kdy zde působil na různých místech jako kněz. Když byl z jara roku 1904 brněnský biskup František Saleský Bauer instalován arcibiskupem v Olomouci, na jeho místo v Brně byl vybrán právě Pavel Huyn. Působil ve městě, kde musel být velmi citlivý ve svém jednání, protože Brno bylo městem, jež mělo velké zastoupení jak Čechů, tak Němců. Dnes vnímáme Huyna dosti rozporuplně a jistě by si zasloužil hlubšího porozumění a probádání v době jeho působení v pozici biskupa, stejně tak arcibiskupa v Praze, jímž se stal (ne)čekaně v roce 1916. Úřadu se nevzdal ihned po vzniku ČSR, kdy opustil zemi, ale až v pozdním létě 1919. Papež jej jmenoval v roce 1919 titulárním arcibiskupem ze Serdiky a následně za dva roky patriarchou v Alexandrii. Byly to pouze čestné tituly. Paul Huyn zemřel v roce 1946 ve svých 78 letech.

⁶⁸ V Českých zemích působili biskupové české národnosti – České Budějovice (Josef Antonín Hůlka, od roku 1907) a v Hradci Králové (Josef Doubrava, od roku 1903), zde ale musíme brát v potaz to, že byli jmenováni v době, kdy neprobíhala válka a působili v převážně českém prostředí.

⁶⁹ František HRUBÍK, *Pavel kníže – arcibiskup Huyn, primas království Českého, metropolita pražský*, ČKD 10, 1916, s. 596 – 602.

⁷⁰ Leo CHRISTEN, *Dr. Antonín Podlaha*, Vlast r. XXXVII., č. 4, 1921, s. 147.

⁷¹ Antonín PODLAHA, Dr. Josef Tumpach zemřel 20. listopadu 1916, ČKD 10, 1916, s. 603 – 604.

Podlaha osamocený, ale dle svědectví pokračoval v započaté (společné) práci s ještě větším nasazením, které ho stálo nejen zdravotní problém.

V průběhu roku 1918 dochází k rozpadu válečných front a ochromení válečných akcí Německa a Rakouska – Uherska, které postupně vedou k rozpadu tohoto válečného bloku. Během pozdního podzimu a léta dochází v Českých zemích k akcím, jejichž vyvrcholením je 28. říjen 1918, tedy den, kdy byla vyhlášena samostatná Československá republika. Nově vzniknuvší stát musel řešit nejen politické záležitosti, ale i otázky církevní. Samotná katolická hierarchie, především v Praze, místě kde sídlil a sídlí primas český, se musela vypořádat s novými obtížemi. Československo jako nástupnický stát, do té doby neexistující, neměl diplomatické styky se Svatým stolicí, což v teoretické rovině mohlo působit problémy. Nicméně obratnou a důmyslnou politikou papeže Benedikta XV. to byl právě Svatý stolec, který mezi prvními státy uznal existenci Československé republiky ústy vídeňského nuncia Mons. Valfrè di Bonza (1853 - 1922)⁷². Československá politická elita byla tímto krokem Svatého stolce vcelku zaskočena, ale pro politickou konstelaci dané doby to byl krok, který přispěl k lepšímu postavení Československa na konci roku 1918 z hlediska diplomacie.⁷³ K oficiálnímu navázání diplomatických vztahů došlo až za rok 24. října 1919⁷⁴, kdy do Prahy zavítal Valfrè di Bonzo společně s Clementem Micarou (1879 -

⁷² Teodoro Valfrè di Bonzo (1853 Cavour – 1922 Řím) byl významný, vysoce postavený kardinál římské kurie a diplomat Svatého stolce. Vysvěcen na kněze byl v Turíně, kde řadu let vykonával pastorační práci. Následně byl vyslán na Kostariku jako zástupce papeže. Biskupem se stal v roce 1885 v Cuneu v Itálii. Arcibiskupem byl instalován v roce 1905 ve Vercelli. V průběhu první světové války (1916) zastával di Bonzo nelehký úkol apoštolského nuncia v Rakousku-Uhersku. S tím bylo spojeno jmenování arcibiskupem trapezuským. Valfrè di Bonzo stál u zrodu československých diplomatických vztahů s katolickou církví a jejím centrem po vzniku Československa. 15. prosince 1919 byl za svou službu oprávněně kreován kardinálem – knězem s titulárním kostelem Santa Maria sopra Minerva. 6. března 1920 se stal kardinál di Bonzo prefektem kongregace pro církevní záležitosti. Zemřel v nedožitých 69 letech v Římě.

⁷³ František X. HALAS, *Fenomén Vatikán*, Brno 2013, s. 546 – 547, dále také Michal PEHR, Jaroslav ŠEBEK, *Československo a Svatý stolec – Od nepřátelství k spolupráci (1918 – 1928)*, Praha 2012, s. 13 – 20.

⁷⁴ Michal PEHR, Jaroslav ŠEBEK, *Československo a Svatý stolec – Od nepřátelství k spolupráci (1918 – 1928)*, Praha 2012, s. 26 – 27.

1965)⁷⁵. Z hlediska vnitřních církevních vztahů nebyla situace natolik růžová, jak by mohlo na první pohled vypadat. Období vzniku samostatného státu je spojeno s několika vlnami antikatolických projevů české společnosti. Nejednalo se o krizi, která by byla typická pouze pro Československo. Celkově se katolicismus v Evropě musel vyrovnávat s mnoha modernizačními trendy posledních jeden a půl staletí. Česká společnost, která se stavěla ke katolicismu velmi kriticky, projevila svůj vztah naplno právě po vzniku nového státu.⁷⁶ Tento postoj má několik rovin. Jednou z nich je zprětrhání vazeb s monarchií, která se silně opírala o katolickou církev. Je nutné rozlišit vztah ke katolické církvi v rovině kléru, věřících a tehdy i příslušníků politického katolicismu.⁷⁷ Co se týče kléru, musíme dělat rozdíl mezi vyšším a nižším klérem. Monarchie si dávala záležet na tom, aby v čele diecézí byli oddaní, loajální biskupové, kteří většinou pocházeli ze šlechtických rodin. Z konkordátu, jenž vešel v platnost v roce 1855 vyplývalo, že monarchie má právo hovořit do ustanovování biskupů a císař byl jedním z monarchů, který disponoval právem *Ius exclusivae*⁷⁸. Je na místě upozornit, že první světová válka rozrušila hierarchické struktury nejen státu, ale i církve, změnila přístup k autoritám a že se změnil všeobecně i náhled na institucionální rámec a to nejen státu a církve. Spjatost katolické církve se šlechtou znamenala další protikatolické tendence. Episkopát, ať již byl český či německý, vždy se snažil tišit nacionální vášně a

⁷⁵ Clemente Micara (1879 Frascati – 1965 Frascati) byl významný představitel katolické církve, diplomat a významná postava Vatikánu po druhé světové válce. Micara byl ordinován na kněze v roce 1902. Stalo se tak v Římě. Po dvaceti letech pastorační služby byl jmenován arcibiskupem v Apamei v Sýrii a současně s tím se stal prvním apoštolským nunciem v Československu. Na podzim 1920 se stal biskupem. Pomocným biskupem při jeho biskupském svěcení byl Karel Kašpar. Hlavním světitelem byl Pietro kardinál Gasparri, toho času státní sekretář. Na jaře 1923 byl Micara přeložen jako apoštolský nuncijs pro Belgie a Lucembursko. Kardinálem – knězem, s titulárním kostelem Santa Maria sopra Minerva, byl kreován v roce 1946 a současně s tím, rezignoval na post nuncia v Beneluxu. Ihned v létě téhož roku se stal kardinálem – biskupem ve Velletri. Od roku 1950 byl členem Kongregace pro nauku víry. O rok později začal zastávat vysoký post římského generálního vikáře. Zemřel ve vysokém věku 85 let v rodné Frascati.

⁷⁶ Michal PEHR, Jaroslav ŠEBEK, *Československo a Svatý stolec – Od nepřátelství k spolupráci (1918 – 1928)*, Praha 2012, s. 13.

⁷⁷ František X. HALAS, *Fenomén Vatikán*, Brno 2013, s. 547 – 548.

⁷⁸ K problému práva exkluzivity a jeho posledního použití při konkláve 1903: Drahomír SUCHÁNEK, *Ius exclusivae: právo exkluzivity při papežských volbách*, Praha 2012.

pokoušel se vystupovat jednotně a nezaujatě. Projev nestrannosti, který byl jistě kladně hodnocen, negativně vyvažoval fakt, že byl episkopát loajální k císaři a monarchii, s čím souvisí výše zmíněný konkordát. Po vzniku Československa došlo k rychlému postupu sekularizace a katolická církev se ocitla na okraji společenského vlivu a částečně i zájmu.⁷⁹ Je nutné podotknout, že vyšší církevní hierarchie nevystupovala proti novému státu negativně či neloajálně. Naopak. Například Josef Doubrava sloužil po vyhlášení samostatného státu slavnostní *Te Deum*.⁸⁰ Tím můžeme všeobecně konstatovat, že církvi nezáleželo zdaleka tak na tom, v jakém státě a zřízení působí, protože nejvyšší autoritou byl Svätý stolec – papež, v tomto případě bychom mohli klidně uvést i Bůh. Dalším problematickým bodem je zajisté vztah prvního prezidenta státu ke katolické víře. Očekávalo se, jaký bude oficiální postoj hlavy státu ke katolictví. Na názor prezidenta se spoléhali i představitelé požadované církevní reformy, ze které se zrodila Československá církev (o průběhu krize níže).⁸¹ Palčivým problémem byla také revoluční nálada nižšího kléru, spojená s událostmi konce války a nespokojenost s fungováním katolické církve v moderní společnosti počátku 20. století. Nižší klérus tak reagoval na pasivitu episkopátu, který nedokázal reagovat na modernizaci, byl netečný k nově se vytvářejícím sociálním vrstvám⁸². Reformisté se snažili „rozhýbat“ katolickou církev a iniciovat v jejím nitru diskusi nad palčivými otázkami moderní společnosti, jejíž postoj k víře, Bohu a církvi se razantně proměnil. V neposlední řadě se jednalo o problémy obsazení dvou arcibiskupských stolic na území nového státu – svatovojtěšského v Praze a svatometodějského v Olomouci. Nutno podotknout, že v Československu nedošlo k žádné formě jakéhosi „Kulturkampfu“⁸³ ale spíše k mírnějším projevům radikalismu – polemiky v tisku, ničení obrazů, soch (sv. Jan Nepomucký⁸⁴) a asi nejznámější, tolikrát připomínaný, mariánský sloup v Praze.

⁷⁹ Michal PEHR, Jaroslav ŠEBEK, *Československo a Svätý stolec ...*, s. 14.

⁸⁰ František X. HALAS, *Fenomén Vatikán*, Brno 2013, s. 548

⁸¹ Pavel MAREK, *Církevní krize na počátku První Československé republiky (1918 – 1924)*, Brno 2005, s. 49.

⁸² Michal PEHR, Jaroslav ŠEBEK, *Československo a Svätý stolec ...*, s. 109 – 111.

⁸³ Jiří HANUŠ, *Tradice českého katolicismu ve 20. století*, Brno 2005, s. 56.

⁸⁴ Jan Nepomucký jako jezuita v „době temna“ spojený s protireformací. Zdroj: Michal PEHR, Jaroslav ŠEBEK, c. d., s. 108.

V krizových letech 1918 - 1920 sehrál Antonín Podlaha důležitou úlohu jako jedna z klíčových postav katolické církve. Jako jedna z nejmýraznějších postav svatovítské kapituly stojí společně s Josefem Doubravou a Mořicem Píchou (1869 - 1956)⁸⁵ v čele arcidiecéze v době, kdy dojde k nešťastné sedisvakanci po odchodu Pavla Huyna. Začneme ale 8. prosince 1917, kdy kanovník ThDr. Mořic Pícha, přední osobnost katolické církve, přijímá

⁸⁵ ThDr. Mořic Pícha (1869 Šebetov u Boskovic na Moravě – 1956 Hradec Králové) byl přední osobností československé katolické církve, sídelní biskup královehradecký, lazarita, přední odborník v oboru kanonického práva. Vystudoval hospodářskou školu v Rabíně, která byla pod patronací Schwarzenbergů. Roku 1880 začal studovat gymnázium v Kolíně. Svě biřmování přijal v chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně od kardinála Schwarzenberga. Maturitu složil v roce 1888 a již v té době se vyznačoval jako pilný a velmi svědomitý student. Za matčiny podpory a za podpory svého katechety nastoupil do arcibiskupského semináře. V té době v jeho čele stál František Brusák (pomocný biskup pražský, po Brusákově smrti v roce 1918 nastoupil na jeho místo Antonín Podlaha). Ihned po svém nástupu bylo Mořici Píchovi oznámeno, že bude poslán studovat do Říma. Tento fakt, již sám o sobě vypovídá, že Pícha patřil ke studentům, kteří vybočovali z běžného standardu arcibiskupského semináře. Na svá studia odjíždí s alumnem, jenž bude jeho spolupracovníkem po celou církevní kariéru - jím byl Karel Kašpar. 25. února 1893 byl Mořic Pícha v Lateránské bazilice vysvěcen na kněze. Vybaven římským vzděláním, vrátil se po čtyřech letech do Prahy, kde byl poslán do pastorace. V roce 1897 se stal arcibiskupským ceremoniářem a v roce 1901 byl jmenován sekretářem kardinála Skrbenského. Velmi často doprovázel pražského arcibiskupa do Říma, nebyl tedy neznámou postavou. Jako sekretář byl doprovodem při konkláve, oslavách jubileí, ale i pracovních návštěvách ve Věčném městě. Roku 1908 se stal radou arcibiskupské konzistoře. Teprve roku 1911 byl promován doktorem teologie, kdy jeho specializací bylo kanonické právo – především otázky manželství. Spolupodílel se na pouti do Lurd ve stejném roce. Téhož roku byl zvolen členem svatovítské kapituly. Instalace se konala následujícího roku. Zde navázal pracovní, ale i přátelské kontakty s Antonínem Podlahou, jenž v kapitule již delší dobu působil. Významného uznání dosáhl Mořic Pícha v prosinci 1917, kdy byl jmenován generálním vikářem arcibiskupa Paula Huyna. Po celá dvacátá léta zastával různě vysoké funkce v oblasti církevního školství, samotného arcibiskupství, správních rad a komisí, jež se zabývaly právě zmíněným právem. V roce 1929 byl pověřen, aby vedl jednání s vládou ohledně beneficí. Mořic Pícha se vyjadřoval k otázkám práva na jmenování biskupů do úřadů a v rozdělení území podle diecézí. Tyto problémy vyřešil až *modus vivendi*. Arcidiaconem svatovítské kapituly byl jmenován v roce 1930. Pius XI. jej jmenoval v roce 1931 sídelním biskupem v Hradci Králové, kdy vystřídal Karla Kašpara, jenž se stal pražským arcibiskupem. Karel Kašpar se stal jeho světitel a Antonín Podlaha společně s Janem Remigerem spolusvětiteli. Ve své biskupské funkci se věnoval charitě a především práci s nemocnými. Umírá ve své funkci v době nejtěžší zkoušky, kterou katolická církev ve 20. století na našem území zakusila.

úřad generálního vikáře pražské arcidiecéze⁸⁶. Úkolem generálního vikáře je zastupovat diecézního biskupa, v našem případě pražského arcibiskupa, ve správě (arci)diecéze. 21. května 1918 přijímá Podlaha jmenování od Paula Huyna do funkce viceoficiála⁸⁷.

Jak již bylo naznačeno, nejhorší situací, kterou musela katolická církev řešit, bylo formující se schizmatické hnutí uvnitř samotné církve, potažmo můžeme uvést i vystupování⁸⁸ věřících z církve, které ovšem ve svém důsledku neznamenal citelné ztráty, které by otřásl katolickou církví v Československu do samých základů. Jednou z příčin zvýšené nespokojenosti a následné aktivity reformních kněží na přelomu let 1917 - 1918 byla nespokojenost s postojí Paula Huyna během první světové války. Za čelné představitele tohoto hnutí můžeme považovat Jindřicha Šimona Baara (1869 - 1925), Františka Kroihera (1871 - 1948) a Xavera Dvořáka (1858 - 1939). Prvním veřejným projevem nespokojenosti byla schůzka duchovenstva 3. září 1918. Výše jmenovaní vystoupili s požadavkem obnovy Jednoty katolického duchovenstva⁸⁹. Účastníci schůze rozhodli o vyslání svých zástupců k pražskému arcibiskupovi Huynovi, aby povolil a podpořil vznik Jednoty. Hlavní myšlenkou mělo být oddělení vikariátních konferencí a možnost sdružit se v organizaci, jež bude mít občanský charakter. Duchovní nechtěli vystupovat jako rebelující stav, a proto vyslali své zástupce za episkopátem⁹⁰. Nechtěli odporovat vnitrocírkevní situaci a nastaveným pravidlům – tradicím. Jelikož na předložený návrh arcibiskupství nereagovalo, představitelé reformního hnutí zamířili se svým návrhem do nejvyšších církevních kruhů – požádali o povolení vzniku Jednoty katolického duchovenstva přímo Benedikta XV. skrze

⁸⁶ Dostupné z WWW: <http://kpmk.eu/index.php/svatovitska-kapitula/clenove-kapituly/instalovani-1900-1918/97-thdr-moric-picha> [cit. 27. 9. 2014].

⁸⁷ ANM Praha, f. Antonín Podlaha, k. 2, *Pražský arcibiskup Dr. Pavel Huyn jmenuje Dr. Antonína Podlahu viceofficiálem*, inv. č. 76.

⁸⁸ Výsledky sčítání obyvatel z 15. února 1921 ukazují, že se Čechoslováci hlásili (otázka by mohla znít, jak moc formálně?) ke katolické církvi v celkovém počtu 10 384 860 věřících. Zdroj: Antonín HOBZA, *Poměr mezi státem a církví*, Praha 1931, příloha.

⁸⁹ Dále také JKD. Jednota (vznikla 1902) byla již jednou rozpuštěna a to v roce 1907 v důsledku papežské (Pius X.) politiky proti modernistickým tendencím, které jsou tak typickým prvkem katolické církve na přelomu 19. a 20. století. Zdroj: František X. HALAS, *Fenomén Vatikán*, Brno 2013, s. 560.

⁹⁰ Schůze se účastnilo 120 kněží, kteří zvolili výbor 32 osob, jež měli předložit na biskupské konferenci 16. září 1918 žádost o vznik JKD.

vídeňského nuncia Valfrè di Bonza. K radikalizaci poměrů došlo ve chvíli, kdy reformní kněží vedení především J. Š. Baarem uveřejnili provolání k veřejnosti, kde došlo k otevřenému distancování se od politiky vyšší církevní hierarchie a napadnutí Františka Kordače, který byl reprezentantem politického katolicismu. V té době vedení budoucí Jednoty netušilo, že za rok, to bude právě František Kordač, který bude dosazen papežem na svatovojtěšský stolec. Státní sekretariát, reprezentovaný Pietrem kardinálem Gasparrim (1852 - 1934)⁹¹, se 11. října vyslovil kladně ke zformování diecézních jednot.⁹² K další schůzi došlo v den vyhlášení samostatného Československa, 28. října 1918. Revoluční nálada onoho dne zasáhla nejen pražské ulice, ale i samotnou schůzi. Na ní byla bojová nálada způsobená také informací, že pražský arcibiskup zamítl ustanovení Jednoty. Schůze rozhodla, že se Jednota bude konstituovat i bez Huynova svolení. J. Š. Baar byl velmi ostře vymezen vůči Paulu Huynovi. K ustanovující schůzi Jednoty katolického duchovenstva došlo 7. listopadu 1918⁹³.

Ustanovení JKD může působit velmi chaoticky a narychlo, ale uvědomme si, že se země nacházela v dosti nestabilní situaci. S tím souvisí, že samovolné zřízení JKD ke stabilizaci poměrů opravdu nepřispělo. V jakém stavu byla katolická církev v oněch přibližně 11 měsících, od října 1918 do září 1919? Podle našeho názoru, nestačí stav klasifikovat pouze jedním či dvěma slovy, jež by vystihly stav církve ve vymezených

⁹¹ Pietro Gasparri (1852 Capovallazza di Ussita – 1934 Řím) byl významná osobnost katolické hierarchie v 1. polovině 20. století. Svou kariéru zahájil jako diplomat Svatého stolce v roce 1898, kdy zastupoval Řím v Peru. Za tři roky na to, se stal sekretářem římské kurie. Kardinálem byl kreován v roce 1907 s titulárním kostelem San Bernardo alle Terme. Na počátku Velké války dosáhl Gasparri nejvyšší funkce ve Věčném městě – stal se státním sekretářem. Na podzim 1916 se stal Camerlengem – kardinálem komořím. Následujícího roku začal řídit komisi pro kanonické právo a společně s Benediktem XV. má velké zásluhy na vydání Codexu Iuris Canonici. Funkce státního sekretáře se vzdává v únoru 1930. Umírá v Římě ve věku 82 let. Gasparri význaným způsobem zasahoval do fungování katolické církve v Československu v krizových letech, ale musel řešit nepříjemné situace, jež jsou spojeny s 20. léty na našem území.

⁹² Jan PAULY, *Na vysvětlenou*, Věstník katolického duchovenstva, 19, 1918, č. 4, 10. 10., s. 41. Dále: Pavel MAREK, *Církevní krize...*, s. 40.

⁹³ *Vzkříšení Jednoty katolického duchovenstva česko – slovenského*, Věstník katolického duchovenstva, 19, 1918, č. 4, 10. 10., s. 39 – 42. *Ustanovující valná schůze Jednoty duchovenstva československého*, Čech, 43, 1918, č. 305, 8. 11., s. 3 – 4.

měsících, ale toto období musíme rozdělit na několik fází. První fází bylo období prvotní destabilizace, která je vyvolána koncem války, rozpadem monarchie, vznikem nové republiky, zaktivizováním reformního kněžstva a vznikem JKD. To vše bylo spojeno s odchodem Paula Huyna ze země⁹⁴. Časově bychom mohli tyto okamžiky ohraničit říjnem 1918 až únorem 1919. V únoru 1919 těžce onemocní⁹⁵ apoštolský administrátor Josef Doubrava, který má pražskou arcidiecézi na starosti. V tu chvíli můžeme hovořit o druhé fázi, která je zcela legitimně kritická a kdy je katolická církev v Československu bez primase – pražského arcibiskupa, má nemocného administrátora a reformní kněží vyvíjejí tlak. Arcidiecéze není spravována, tak jak by měla, a v tu chvíli je hlavní osobou Antonín Podlaha⁹⁶ a Mořic Pícha. Tato fáze byla dlouhá, provázená velmi aktivním postupem reformních kněží (viz. níže) a vcelku nepochopitelným čekáním Svatého stolce s obsazením postu pražského arcibiskupa. Druhá fáze končí v září, kdy přichází do úřadu arcibiskupa František Kordač. Třetí fáze je spojená s nastoupením Kordače do úřadu potlačením reformních snah kněžstva a pomalou stabilizací církve.

Na konci roku 1918 mobilizovala Jednota všechny své síly, pravděpodobně v důsledku výše popsaného stavu se cítila být silnou, a vznesla požadavek na to, aby episkopát vstoupil do řad Jednoty katolického duchovenstva, ale v pozici běžných členů bez výsad. Biskup Doubrava dal 10. listopadu oficiální souhlas s existencí JKD a sám se stal

⁹⁴ Československo opustil během své vizitace na Chebsku, kde onemocněl a na pravděpodobný pokyn z Říma opustil novou republiku. Následně se uchýlil do Švýcarska a poté do Itálie. Na pražský arcibiskupský stolec oficiálně rezignoval až 6. září 1919 ve svých 51 letech. Stal jsem arcibiskupem ze Serdiky a následně v roce 1921 patriarchou Alexandrie. Umírá 1. října 1946. Zdroj: Dostupné z WWW: <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bhuyn.html>, [cit. 12. 9. 2014]. Dále: *Proč se nevrátil arcibiskup Huyn do Prahy?* Věstník katolického duchovenstva, 20, 1920, č. 18, 18. 6., s. 176. Pavel MAREK, *Církevní krize...*, s. 43 – 45.

⁹⁵ Josef Doubrava (v tu chvíli 67letý) trpěl onemocněním žlučníku a jater. Kromě zdravotních problémů byl osobou velmi nerozhodnou, a i když byl Huyn (v tu chvíli již v zahraničí) spokojený s výběrem Doubravy, nebylo v biskupových silách řídit královehradeckou diecézi a k tomu být administrátorem rozlehlé pražské arcidiecéze. K tomu: Pavel MAREK, *Církevní krize*, s. 45. František X. HALAS, *Fenomén Vatikán*, s. 561. *Královehradecký nejdůstojnější biskup nemocen*, Lid, 2, 1919, č. 30, 7. 2., s. 3.

⁹⁶ V tu chvíli jsou oba stále kanovníky (F. X. Halas ve svém díle *Fenomén Vatikán* uvádí Podlahu již jako auxiliárního biskupa, ale k jeho vysvěcení dojde až v březnu 1920). Tento údaj je tedy mylný. V oněch kritických měsících je pomocným biskupem ThDr. Jan Nepomuk Sedlák a ThDr. Wenzel Frind (1843 – 1932).

zakládajícím členem. Do Jednoty vstoupila velká část církevních hodnostářů – ThDr. Jan Sedlák (pomocný biskup pražský), kanovníci ThDr. et JUDr. Karel Kašpar (1870 - 1941)⁹⁷, ThDr. Karel Schuster (1861 - 1927) a právě i ThDr. Antonín Podlaha. Dále i členové akademické obce, profesori ThDr. Ladislav Sýkora (1852 - 1923), ThDr. František Stejskal (1866 - 1924), ThDr. Alois Soldát (1862 - 1952) nebo i Method Zavoral.⁹⁸ Jaký byl asi důvod jejich vstupu do Jednoty? Můžeme se domnívat, že v Jednotě viděli nebezpečí a svým členstvím chtěli fungovat v jejich strukturách, které nechtěli asi rozrušit, ale spíše mít kvalitní informace přímo ze zdroje. Další možností je euforie, která zachvátila českou společnost s pádem monarchie a je možné, že si od členství slibovali určitou názorovou konzistentnost ve chvíli, kdy byly struktury církevní hierarchie narušeny koncem války a vytvořením samostatného státu. Ferdinand Prášek se dokonce domnívá, že vstup církevních představitelů, kteří něco více znamenali, byl cílený a jeho podstatou bylo destruovat Jednotu zevnitř.⁹⁹ 30. listopadu 1918 se sešla v Praze konzistoř, na kterou byl pozván i J. Š. Baar. Smyslem bylo, aby se ke krizi vyjádřil a sdělil přítomným své představy. Poté, co se Baar vyjádřil, byla konzistoř zaskočena. Podlaha se Sedlákem začali Baarovi oponovat. Diskuse, pokud můžeme danou situaci takto nazvat, se týkala postavení Jednoty v rámci církve a toho, která skupina bude mít větší rozhodovací postavení.¹⁰⁰ Z výše uvedeného nám vyplývá, že se JKD snažila reformovat církev zdola s tím, že církevní hodnostáři neměli požívat svých

⁹⁷ ThDr. et JUDr. Karel Kašpar (1870 – 1941) římskokatolický kněz, teolog, 21. biskup královehradecký (1921 – 1931), 32. arcibiskup pražský (1931 – 1941). Studoval v Římě, kde dosáhl titulu doktora teologie. Po návratu z Říma byl kaplanem ve Svojsíně. Roku 1896 ho kardinál Schönborn poslal opět do Říma, kde za dva roky dokončil studia práv. Oba doktoráty byly Karlu Kašparovi na našem území nostrifikovány. Zastával různé funkce - spirituál pražských gymnázií, učitel náboženství atp. Do Strakovy akademie nastupuje po Antonínu Podlahovi. Od roku 1907 byl členem metropolitní kapituly sv. Víta. Od stejného roku zastupoval pražského arcibiskupa v kuratoriu Strakovy akademie, kde předtím učil latinu a náboženství. 11. dubna 1920 byl vysvěcen na biskupa podle rozhodnutí papeže Benedikta XV. V červnu 1921 se stal biskupem v Hradci Králové a v této pozici vydržel až do aféry arcibiskupa Kordače v roce 1931. Pius XI. ho následně jmenoval arcibiskupem v Praze. Za čtyři roky poté byl kreován, jako první Čechoslovák kardinálem. Zemřel v Protektorátu Čechy a Morava 21. 4. 1941.

⁹⁸ Pavel MAREK, *Církevní krize...*, s. 52.

⁹⁹ Ferdinand PRÁŠEK, *Vznik církve československé a patriarcha G. A. Procházka*, Praha 1932, s. 41 - 43.

¹⁰⁰ Pavel MAREK, *Církevní krize...*, s. 52 – 53.

výsad, práv a povinností, jak jim ukládá a dovoluje kanonické právo. V době vakantního pražského stolce se snažila JKD přebírat co největší podíl na moci, nicméně se tak zcela nestalo. Nezmýlíme se, pokud uvedeme, že to byli svatovítští kanovníci a jednotlivé konzistoře, kteří podrželi katolickou církev ve chvíli krize. JKD se potýkala s nejednotností, jak organizační tak myšlenkovou¹⁰¹. Je i přesto obdivuhodné, že se podařilo i bez arcibiskupa vcelku konzistentně oponovat silnému tlaku Jednoty.

Jednota, respektive její předseda J. Š. Baar, viděl jako hlavního příjemce nových myšlenek episkopát a Svatého otce. Biskupové neignorovali reformní snahy a s JKD jednali. Je pravdou, že se snažili vyhovět pouze v méně důležitých záležitostech a na klíčové požadavky nereagovali, neboť se cítili nekompetentní k případnému rozhodování. Je velmi pravděpodobné, že důvěra při jednáních mezi biskupy a zástupci reformního hnutí nebyla asi na nejvyšší úrovni. 10. května 1919 bylo rozhodnuto ze strany Jednoty o vyslání delegace ke Svatému stolci. Cílem bylo seznámit římskou hierarchii s požadavky JKD. Předpokládáme, že šlo o pokus, který měl interpretovat požadavky ze strany samotných tvůrců, aby neměla kurie informace jen zprostředkovaně. Mohla být cesta úspěšná? Předem mohlo být členům Jednoty jasné, že ne, ale můžeme na tomto kroku demonstrovat, jaké sebevědomí, zapálenost a odhodlání vůdci Jednoty měli.¹⁰²

Jednota se na jednání v Římě připravovala, ale zajisté jí nezastupovali kariérní diplomaté nebo dlouholetí politici, kteří se umí v daném prostředí a politice pohybovat. Do Říma se vydali celkem čtyři lidé: František Krojher, prof. ThDr. Vojtěch Šanda (1873 -

¹⁰¹ Pavel MAREK, *Církevní krize...*, s. 56.

¹⁰² *Tamtéž*, s. 104 – 105.

1953)¹⁰³, prof. PhDr. Alois Kolísek (1868 – 1931)¹⁰⁴ a Marian Blaha (1869 - 1943)¹⁰⁵. Výběr členů byl následně kritizován a to především pro jejich jazykovou nekompetentnost, nedobrou znalost místních poměrů a názorovou nejednotnost. Blaha neoficiálně zastupoval Slovenské zájmy a byl jakýmsi průvodcem výše zmíněných při jejich pobytu v Římě. Nutno podotknout, že československý episkopát cestu nezakázal, byť se k ní nestavěl zrovna pozitivně. Administrátor Doubrava dal členům výpravy doporučující dopisy, z nichž se pod jeden podepsal jako metropolita. Do Říma se čtyři uvedení muži vydali 21. června 1919.¹⁰⁶ Pietro Gasparri, státní sekretář Benedikta XV., se choval k účastníkům distancovaně a celý podnik odsoudil s tím, že jejich požadavky jsou nepřijatelné. Postup členů delegace byl faux pas. Ač měli delegáti doporučeno začít u nižších instancí Svatého stolce, šli hned za státním sekretářem. S papežem se delegace sešla 4. července 1919. Výsledek byl očekávatelný. Benedikt XV. vcelku potvrdil to, co řekl zástupcům Jednoty Gasparri. Pro nejvyšší představitele byly požadavky delegátů nepřijatelné. Jednota požadovala jmenování biskupů, kteří budou oddáni státu a budou to muži, kteří nejsou zkompromitováni minulým – monarchistickým – režimem. V budoucnu, až bude situace klidnější, měli být biskupové

¹⁰³ prof. ThDr. Vojtěch Šanda (1873 Kvílice u Slaného – 1953 Praha) profesor semitských jazyků, významný orientalista, kanovník a děkan Kolegiátní kapituly Všech svatých na Hradě pražském. Šanda studoval v Innsbrucku, absolvoval stáže v zahraničí, učil se mnoha především semitským jazykům a věnoval se překládání. Přednášel a tvořil jak na Teologické fakultě, tak v Orientálním ústavu a na Filosofické fakultě. Na kněze byl vysvěcen v Litoměřicích v roce 1897. Ve 30. letech měl velmi napjaté vztahy s Pietrem Ciriacim. Po únorovém puči byl jeho postoj vcelku kontroverzní a zasloužil by hlubší sondu do sledované životní etapy.

¹⁰⁴ prof. PhDr. Alois Kolísek (1868 Protivanov – 1931 Brno) byl profesorem estetiky a literatury na bratislavské universitě. Své vzdělání započal v Brně, kde později absolvoval diecézní bohoslovecký seminář. Následně studoval v Římě. Velmi se zajímal o křesťanskou filosofii, jež se stala i jeho volnočasovou aktivitou. Na akademii Tomáše Akvinského byl promován doktorem filosofie. Po návratu působil nejen jako pedagog náboženství, ale také v pastorační službě. Po zřízení university v Bratislavě byl jmenován profesorem zdejší teologické fakulty, ovšem ta nebyla otevřena. Až do své smrti byl ale jejím profesorem. Přátelil se s Andrejem Hlinkou. Jeho hlavními vědeckými zájmy byly slovanské literatury a východní kultury.

¹⁰⁵ Marián Blaha (1869 Liptovský Hrádok – 1943 Svätý Kríž nad Hronom) byl slovenský katolický kněz, od roku 1920 sídelní biskup v Bánské Bistrici. Funkci zastával až do své smrti v roce 1943. Spolusvětitel Mariána Blahy na biskupa v roce 1921 byl Antonín Podlaha.

¹⁰⁶ Pavel MAREK, *Církevní krize...*, s. 104 – 105. *Naše poselstvo do Říma*, Jednota, 1, 1919, č. 14, 1. 7. *O naší římské cestě*, Právo národa, 3, 1920, č. 3, 1. 2., s. 6.

navrhování věřícími a duchovními. Druhým požadavkem byla změna postavení pražského arcibiskupa. Arcibiskup měl být patriarchou a měl mít jasně vymezené pravomoci k episkopátu a Svatému stolci. Autoři se velmi blížili tímto svým návrhem k východnímu křesťanství. Patriarcha měl pocházet „z lidu“.¹⁰⁷ Jednota také požadovala odluku státu a církve. Třetím požadavkem bylo zavedení národního jazyka do liturgie. Reformátoři odkazovali ke svatému Cyrilu a Metodějovi. Sám Antonín Podlaha měl k této myšlence blízko, stejně jako jeho přítel Antonín Cyril Stojan (1851 - 1923)¹⁰⁸. Neproblematictější bodem, který delegace předložila, bylo dobrovolnění celibátu pro kněze.¹⁰⁹ Delegace předkládala Svatému stolci pouze vybrané čtyři body a nerespektovala celé ujednání JKD z předchozích týdnů¹¹⁰ v Praze, kde byl vystaven logický dokument. Tyto body byly předloženy vytržené z kontextu, a tudíž nereflektovaly celkovou ideu reformy. Zároveň s těmito požadavky, jela delegace do Říma také z důvodu uvolněného pražského stolce, na kterém chtěla JKD vidět svého zástupce¹¹¹.

Svatý stolec jeden z výše uvedených problémů – jmenování biskupů na jednotlivé stolce - řešil po svém. Jednota v tomto bodě neuspěla, neboť Svatý stolec *dosadil* nové biskupy, aniž by záležitost hlouběji projednával s duchovními, či dokonce vedl dialog s Jednotou. Svatý stolec potvrdil pražského arcibiskupa jako primase a odvolací instanci. Zavedení českého jazyka do liturgie bylo přislíbeno a po návratu delegace do ČSR bylo zanedlouho vydáno nařízení o užití češtiny při pastoraci, ale jen ve vybraných případech a

¹⁰⁷ *Reformy*, Věstník katolického duchovenstva, 19, 1919, č. 20, 20. 8., s. 232 – 233.

¹⁰⁸ Antonín Cyril Stojan (1851 Beňov – 1923 Olomouc) blízký přítel Antonína Podlahy, jenž patří mezi významné moravské církevní představitele a to nejen v oblasti katolické církve, ale i v oblasti kultury, charity a sociální práce. Založil diecézní charitu v Brně, povznesl význam moravských poutních míst (společně s Podlahou) spjatých s cyrilometodějskou tradicí a zároveň byl i politicky činný v křesťansko-sociální straně. Stojan byl poslanec Říšské rady, Revolučního národního shromáždění i členem senátu. Od roku 1921 stál v čele olomouckého arcibiskupství po rezignaci Lva kardinála Skrbenského. Úřad zastával pouze 2 roky, neboť v 29. září 1923 zemřel při výkonu svého úřadu.

¹⁰⁹ Pavel MAREK, *Církevní krize...*, s. 89 – 100.

¹¹⁰ Memorandum z 28. června.

¹¹¹ Pavel MAREK, Marek ŠMÍD, *Arcibiskup František Kordač*, Olomouc 2013, s. 77.

na vybraných místech.¹¹² Požadavek na celibát byl samozřejmě ihned odmítnut.¹¹³ Jakmile se vrátili členové delegace do Prahy, byl František Kroiher zvolen za předsedu Jednoty, přestože to byl právě on, jenž byl obviňován z nevalných výsledků římské cesty. Pokud máme cestu do Říma hodnotit, můžeme uvést, že nebyla výhrou ani prohrou. Malých ústupků vůči českému prostředí bylo dosaženo. Je evidentní, že bod o celibátu nemohl být nikdy v Římě přijat. Kroiher byl také obviňován, že vyvolával v kněžích falešné naděje¹¹⁴. Následně docházelo ke štěpení a čím dál větší nejednotnosti Jednoty¹¹⁵. Z radikální části se stala v lednu 1920 Církev československá.¹¹⁶

Vraťme se tedy k postavě Antonína Podlahy. Podlaha společně s Mořicem Píchou a Josefem Doubravou odolávají útokům a snahám reformistů o změny a především čekají na papežovo rozhodnutí ohledně jmenování nového pražského arcibiskupa. Zcela nečekaně rozhodl papež Benedikt XV. 16. září 1919¹¹⁷ o dosazení nového pastýře. Stal se jím prof. ThDr. et PhDr. František Kordač, profesor teologické fakulty Karlo – Ferdinandovy university. Jaký byl pohled na Františka Kordače?¹¹⁸ Veřejnost přijala jeho jmenování vcelku pozitivně, stejně tak jako vyšší církevní představitelé. I političtí představitelé s Kordačem souhlasili. Velkým šokem ale bylo jmenování pro Jednotu katolického duchovenstva. Nejen, že Kordač byl dosazen do funkce jinak, než si představitelé JKD představovali, ale také se jim přičila osobnost nového arcibiskupa. Kordač byl spjat především s politickým katolicismem, vyčítáno mu bylo i postavení vůči bývalé monarchii. JKD veřejně nevystupovala se svým vlastním kandidátem, ale počítala s několika možnostmi. Uveďme si, jací kandidáti byli na jaké straně. Jednota katolického duchovenstva uvažovala na pražský arcibiskupský stolec pravděpodobně o těchto jménech¹¹⁹: Xaver

¹¹² *Český a staroslovanský jazyk v liturgii u nás povolen*, Věstník katolického duchovenstva, 20, 1920, č. 18, 18. 6., s. 171. Bohumil ZLÁMAL, *Příručka českých církevních dějin VII.*, Olomouc 2010, s. 425.

¹¹³ Pavel MAREK, *Církevní krize...*, s. 11 – 113.

¹¹⁴ Jedním z kritiků byl právě již zmíněný prof. Václav Šanda.

¹¹⁵ Celkově k dalšímu vývoji dílo prof. Pavla Marka – *Církevní krize...* a Bohumil Zlámal – *Příručka ... VII.*

¹¹⁶ Michal PEHR, Jaroslav ŠEBEK, *Československo a Svatý stolec...*, s. 113.

¹¹⁷ Bohumil ZLÁMAL, *Příručka... VII.*, s. 426.

¹¹⁸ *Arcibiskupský stolec v Praze obsazen*, Věstník katolického duchovenstva, 20, 1919, č. 1, 15. 9., s. 3 – 4.

¹¹⁹ Pavel MAREK, *Církevní krize...*, s. 134 – 135. Bohumil ZLÁMAL, *Příručka... VII.*, s. 426.

Dvořák, Jindřich Šimon Baar, ThDr. Karel Farský (1880 - 1927)¹²⁰, Vojtěch Šanda, Prokop Šupa (1866 - 1921)¹²¹, Theodor Perútka. Na „opačné straně“ stála čtyři významná jména: František Kordač, Method Zavoral, Karel Kašpar, Antonín Podlaha.¹²² Proč mezi jmenovanými není Mořic Pícha? Proč z výše uvedených jmen byl vybrán právě Kordač a ne právě Podlaha či Kašpar?

Na výše uvedené otázky není lehké odpovědět. Mořic Pícha se neobjevuje v žádném z našich zdrojů a přitom byl osobností, která zastávala velmi významné pozice¹²³. V době odchodu Paula Huyna spravoval arcidiecézi a vykonával tuto funkci i po jmenování biskupa Doubravy administrátorem. Mořic Pícha nakonec nebude ani jedním ze dvou kanovníků, kteří se stanou záhy biskupy. Bude jmenován do funkce konzistorního rady v královéhradecké diecézi. Z tohoto kroku můžeme usuzovat, že Pícha měl pomoci Kašparovi, jenž se stal pomocným biskupem v Hradci Králové a poté, od roku 1921 biskupem, s řízením diecéze a jako odborník na církevní právo mu měl být nápomocen především znalostí českého prostředí. Oba se také dobře znali ze svatovítské kapituly.¹²⁴ Z nejužšího výběru Kordač – Zavoral – Kašpar – Podlaha můžeme dále vyřadit jména Kašpara a Zavorala. Kašpar byl podle vídeňského nuncia di Bonzo mužem, který by nedokázal překonat dané církevní problémy. Podobně jako byl A. C. Stojan označován za člověka, který je mírný a klidný¹²⁵, stejné pocity vyvolával i Method Zavoral. Je tedy možné, že i když všichni muži byli oddáni Římu, byli věrní, zbožní a především loajální nestačily tyto kvality k tomu, aby mohli usednout na pražský svatovojtěšský stolec. Zbývá nám Kordač – Podlaha. Než ale muže porovnáme, uvedeme na tomto místě zásadní věc, která dle

¹²⁰ ThDr. Karel Farský (1880 Škodějov – 1927 Praha) byl původně římskokatolický kněz, představitel reformního proudu v rámci římskokatolické církve a první patriarcha Církve československé husitské. Je autorem mnoha náboženských publikací, zabývajících se otázkou církve na našem území.

¹²¹ Prokop Šup (1866 Senička – 1921 Rajhrad) literát, dramatik, lingvista, opat kláštera v Rajhradě. Byl dobrým znalcem v oblasti národohospodářství.

¹²² Bohumil ZLÁMAL, *Příručka... VII.*, s. 426.

¹²³ Podrobněji v pozn. 85.

¹²⁴ *Jeho Excellence nejdůstojnější pán Msgr. Dr. Mořic Pícha*, ČKD 7, 1931, s. 24 – 26.

¹²⁵ K osobnosti Antonína Cyrila Stojana: Zdeněk LIBOSVAR, *Arcibiskup Stojan – život a dílo*, Brno 1995. Zásadní práce – František CINK, *Arcibiskup Dr. Antonín Stojan: Život a dílo*, Olomouc 1933.

našeho názoru hrála klíčovou roli při rozhodování o usazení nového arcibiskupa na pražský stolec – římské vzdělání. Mořic Pícha studoval v Římě, stejně tak i Karel Kašpar a František Kordač. Antonín Podlaha a Method Zavoral získali své vzdělání v českých zemích. Jelikož římské vzdělání se v mnoha aspektech lišilo od vzdělání v Praze a absolventi teologických fakult v Římě byli formováni jako modeloví kněží především pod vlivem pontifikátu a encyklik Lva XIII., hrála tato záležitost zajisté roli při rozhodování o jmenování nového arcibiskupa. Je pravděpodobné, že Svatý stolec vsázel na muže, kterého si „vychoval podle svých představ“ a ve svém prostředí než na muže z Čech. Sociální původ, respektive národnostní původ, byl u obou mužů stejný. Oba byli Češi pocházející z obyčejných poměrů, oba nešlechtického původu. Za první důvod pro upřednostnění Kordače považujeme tedy vzdělání, jež hraje velmi důležitou roli.¹²⁶ Dalším faktorem, který zajisté ovlivnil výběr, byla politická angažovanost. V nové republice, ať měla jakýkoliv vztah k církvi a platí to i dnes, zastává pražský arcibiskup jako primas český nejen církevní pozici, ale je i osobou více či méně spjatou s politikou. František Kordač byl znám svou angažovaností na poli politického katolicismu v českých zemích, což mu bylo při jeho jmenování z několika stran také vyčítáno. Sama Jednota katolického duchovenstva byla pobouřena tím, že skrze politickou angažovanost byl Kordač spojen s bývalou monarchií.¹²⁷ Oproti tomu Antonín Podlaha nebyl členem politických stran a z dochovaných materiálů nám vyplývá, že nebyl osobou, která by se chtěla jakkoli politicky angažovat. To neznamena, že by neměl kontakty mezi politickými kruhy, ale nebyl typem člověka, který by svou životní energii věnoval politické činnosti. Třetím důvodem, proč ze zmíněných pretendents byl upřednostněn Kordač, jsou osobnostní vlastnosti. Antonín Podlaha je vykreslován jako člověk s vybraným chováním, bezprostřední, nemající rád řády, vyznamenání, svazující církevní etiketu, ale zároveň osobnost pracovitá, vytrvalá, s pevnou vůlí. K tomu je nutné dodat, že Podlaha byl typ člověka, který podle svědectví jeho okolí by nikomu neublížil, každému vyšel vstříc, všem chtěl pomoci, měl „otevřenou náruč“, nezvyšoval hlas, jednal uhlazeně, byl

¹²⁶ Ke Kordačově vzdělání a všeobecně k římskému vzdělání: Pavel MAREK, Marek ŠMÍD, *Arcibiskup František Kordač*, Olomouc 2013, s. 13 – 20.

¹²⁷ Pavel MAREK, *Církevní krize...*, s. 134 – 138.

melancholikem.¹²⁸ František Kordač byl charasmatický, vznešený, ušlechtilý, člověk hledající kompromis, osoba, jež si držela od neznámých odstup, vystupoval jako filosof, ale navíc byl označován jako člověk velmi rigorózní, jednostranný, žijící mimo reálný svět, spíše konzervativní než modernistický.¹²⁹ Zároveň ještě připomínáme, že věkový rozdíl mezi Kordačem, jenž byl ročník 1852 a Podlahou – 1865 – činil třináct let. I tento faktor mohl hrát roli v tom smyslu, že Kordač mohl mít větší životní zkušenosti.

Výše uvedené závěry nás vedou k tomu, že František Kordač byl v tu chvíli nejvhodnějším kandidátem, nejen pro svou znalost poměrů jak doma, tak v Římě, ale zároveň měl za sebou nemalou politickou zkušenost, kterou ostatní více méně neměli. Z uvedených kandidátů patřil k nejstarším. Co se týče universitního prostředí, byl osobností zaručeně nejdéle působící na půdě katolické fakulty a zároveň velmi charismatický (což byl i Karel Kašpar¹³⁰). Kordačova osoba splňovala předpoklady, jež měly vést k uklidnění církevní krize v Československu a zároveň byl schopen nastavit přijatelný kurz podle představ Svatého stolce. Pokud byl Kordač označován za člověka nemajícího vztah k reformám a změnám, z dnešního pohledu se tyto vlastnosti jeví pro tehdejší církevní krizi jako klíčové.

V konečném seznamu, který Clemente Micara (1878-1955)¹³¹ předložil premiérovi Vlastimilu Tusarovi (1880-1924), byla uvedena následující jména: Kordač – Zavoral –

¹²⁸ K charakteristice Podlahovy osobnosti: Běla DLOUHÁ, *Pan biskup doma*, Praha 1947. TÁŽ, *Český biskup Dr. Antonín Podlaha, rytíř svatováclavský*, Praha 1940. *Sváteční člověk – vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Antonína Podlahu*, Praha 1935. NA Praha, *výtřížkový archiv – Antonín Podlaha*.

¹²⁹ K charakteristice Františka Kordače například: Pavel MAREK, *Církevní krize...*, s. 136 – 138. Pavel MAREK, Marek ŠMÍD, *Arcibiskup František Kordač...*, s. 81 - 83. *Prof. Mons. dr. František Kordač arcibiskupem pražským*, Čech, 44, 1919, č. 248, 9. 9., s. 1.

¹³⁰ *Památník na zesnulého Karla kardinála Kašpara*, Praha 1941.

¹³¹ Clemente kardinál Micara (1878 Frascati – 1955 Řím) významný italský kardinál, diplomat Svatého stolce, přední osobnost papežské kurie. V roce 1902 byl vysvěcen na kněze Pietrem kardinálem Gasparim. Po první světové válce byl roku 1920 jmenován apoštolským nunciem v Československu. Následně se stal v roce 1923 apoštolským nunciem v Belgii a Lucembursku. Kreován byl po druhé světové válce v únoru 1946. Po rezignaci na post apoštolského nuncia se stal podprefektem Kongregace pro nauku víry. V 71 letech se stal generálním vikářem Říma. Účastnil se dvou konkláve (1958, 1963). Zemřel v Římě ve věku 85 let.

Kašpar. Tusar neměl proti jménům námitek.¹³² František Kordač, šedesáti sedmiletý kněz plný sil a elánu byl 16. září 1919 jmenován papežem Benediktem XV. Pražským arcibiskupem a primasem českým.

Jednota katolického duchovenstva ihned zahájila kroky proti novému arcibiskupovi.¹³³ Vedle vyzvání, aby duchovní neuznali Kordače za arcibiskupa, to bylo napadání jeho osoby v tisku a na schůzích. Tisk byl plný narážek na jeho postoj ke státu jak novému, tak předešlému. Zároveň s tím, byla zdůrazňována jeho politická kariéra. Kordač se ihned sešel se zástupci Jednoty a vyslechl jejich požadavky. Obeznamil představitele JKD, že není možné, aby o jejich požadavcích rozhodl, aniž by nebyl informován Svatý stolec. Kordač byl nakloněn pouze takové reformě, která byla reálná, daná určitými mezemi a byla ve shodě s kanonickým právem a tradicí. Zároveň upozornil představitele Jednoty katolického duchovenstva na jejich postup. JKD nepostupovala tak, jak by si arcibiskup představoval, a tak musel sáhnout k represím a postupům, které měly usměrnit církevní vývoj. Kordač zakázal jakýkoliv podíl kněží na vydávání Práva národa, tiskoviny, která byla spjata s radikálním křídlem Jednoty. Kromě toho postupně zakázal užívání češtiny jako liturgického jazyka a jasně definoval neakceptovatelnost diskuse ohledně celibátu a jeho zdobrovolnění. Kordač svými kroky jasně definoval, co je a co není pro církev přijatelné. Vymezil jasnou hranici možné reformy. Jakožto hluboce zbožný člověk a zároveň profesor teologie viděl v reformě především mravní úpadek kněžstva. Domníváme se, že tento trend začal být populární ve spojitosti s rozšiřováním modernismu a různých myšlenkových proudů v církvi na přelomu století.¹³⁴ Představitelé jednoty se chovali ve svých požadavcích velmi neústupně. 8. ledna 1920 došla situace tak daleko, že Klub na své schůzi vyvolal v církvi schizma. K veřejnému svolání došlo 10. ledna a 11. ledna bylo veřejně čteno

¹³² Bohumil ZLÁMAL, *Příručka... VII.*, s. 426. Pavel MAREK, Marek ŠMÍD, *Arcibiskup František Kordač*, s. 84.

¹³³ V rámci Jednoty se vytvořila frakce v čele s Karlem Farským, která se nazvala Klubem reformních kněží Jednoty československého duchovenstva. Klub se vyznačoval svou radikálností a akčními činy. Klub dával důraz na původní požadavky, se kterými měli jet zástupci do Říma. Byl to právě Klub, který nabádal k vytvoření schizmatu.

¹³⁴ K situaci v kněžském stavu: Pavel MAREK, *Identita kněžské generace 20. let 20. století*, *Církevní dějiny* 15, 2014, s. 9 – 31.

provolání k „Národu československému“. Došlo k vytvoření Církve československé (CČS). Po několika jednáních přišel 17. leden 1920 a s ním spojený list českomoravského episkopátu. Biskupská konference sice Jednotu nezakázala, ale požadovala za určitých podmínek jasnou transformaci. Zásadní byl také požadavek vytvoření diecézních jednot, v jejichž čele by byl biskup.¹³⁵ Co tímto krokem episkopát v čele s Kordačem sledoval? Ze sledovaných zdrojů je zřejmé, že šlo o pokus pevněji uchytit danou situaci pod svou kontrolu a omezit rozpínavost, sílu a moc Klubu, potažmo Jednoty. Církev československá se tak stala vedle katolické církve další náboženskou institucí na území nového státu. CČS prodělala společně s Jednotou překotný vývoj i v následujících letech. Kordač svůj úkol, pro který byl na pražský stolec povolán, splnil. Jakou roli hrál v danou chvíli Antonín Podlaha, není zcela zřejmé. Když si uvědomíme, že v daný okamžik je kanovníkem a záhy jmenován biskupem, je velmi pravděpodobné, že byl Kordačovou pravou rukou. Tuto domněnku potvrzuje fakt, že zprávy biskupských konzistoří v krizových letech jsou s Podlahovým jménem spojeny a že Podlaha vystupoval v konzistoři s klíčovými tématy. Vedle něho vystupují do popředí také Karel Kašpar a Mořic Pícha, kteří budou také odměněni biskupskou berlou.

¹³⁵ Pavel MAREK, *Církevní krize...*, s. 153 – 158, 168 – 172.

3 Curriculum vitae III.

„Quanto maior eris, tanto moderatior esto“

Nyní sledujeme zlomový moment v církevní kariéře kanovníka ThDr. Antonína Podlahy – jmenování auxiliárním biskupem pražským. Dříve než se podíváme na samotné jmenování, musíme se zaměřit na personální složení episkopátu na našem území. Záměrně neužíváme slov - na území Československa, jelikož situace po 28. říjnu radikálně změnila rozsah a postavení jednotlivých diecézí, a to především na Slovensku.

V čele pražské arcidiecéze, jak již bylo shora uvedeno, stál od roku 1916 Paul hrabě Huyn, který byl předtím biskupem v Brně. Po jeho odchodu ze země, který byl spojen s překotným vývojem v nové zemi v říjnu 1918, byl po delší prodlevě dosazen na pražský stolec prof. František Kordač. Druhým arcibiskupstvím na našem území bylo arcibiskupství v Olomouci. V jeho čele stál Lev kardinál Skrbenský z Hříšně, který byl do roku 1916 arcibiskupem v Praze. Na svůj úřad rezignoval v létě 1920. V Čechách byly v tehdejší době ještě tři diecéze – českobudějovická, litoměřická a královehradecká. V čele diecéze v Českých Budějovicích stál od roku 1907 Josef Antonín Hůlka (1851 - 1920)¹³⁶. Hůlka v únoru 1920 umírá. Litoměřickou diecézi řídil od roku 1910 Josef Jindřich Gross (1866 - 1931)¹³⁷. Zemřel ve svém úřadě v roce 1931. Již zmíněný Josef Doubrava byl biskupem v Hradci Králové. V čele provincie stál od roku 1903. Skonal v únoru 1921. Johann Nepomuk Klein (1866 - 1933)¹³⁸ stál v čele druhé moravské církevní provincie a to

¹³⁶ Josef Antonín Hůlka (1851 Velenovy – 1920 České Budějovice) od roku 1907 jeden z českých biskupů na území monarchie. Snažil se o poklidné národnostní soužití ve své diecézi. Zabýval se charitou a školstvím. Zemřel v úřadu v roce 1920.

¹³⁷ Josef Jindřich Gross (1866 Přimda – 1931 Litoměřice) na kněze byl ordinován v Praze roku 1889. V červenci 1910 se stal biskupem v Litoměřicích, v kraji, jenž byl velmi národnostně pestrý a složitý z pozice řízení diecéze. Velmi se zasloužil o opravu litoměřické katedrály. Josef Gross byl po vzniku Československa osobou kontroverzní, jak pro vládu, tak i pro jeho okolí. Byl známý svými zajímavými projevy a výborným veřejným vystupováním. Zemřel v úřadu v roce 1931.

¹³⁸ Johann Nepomuk Klein (1866 Rýžoviště – 1933 Bruntál) poslední německý biskup v Brně po přesunutí Paula Huyna do Prahy Klein byl rytířem Řádu německých rytířů. V lednu 1926 rezignoval na svůj úřad a byl Piem XI. jmenován titulárním biskupem v Syene. Zemřel jako emeritní brněnský biskup v roce 1933.

konkrétně v Brně. Na svůj úřad rezignoval až v roce 1926.¹³⁹ Když se na výčet podíváme, je zřejmé, že v prvních letech nové republiky bylo nutné řešit obsazení několika vakantních stolců – Hradec Králové v důsledku úmrtí pastýře, stejná situace nastala v Českých Budějovicích. Rezignace byla spojena s arcidiecézí v Praze i Olomouci. Nejen Svatý stolec a československá církevní reprezentace, ale i politická elita se musela aktivně zabývat obsazením čtyř volných biskupských míst.¹⁴⁰

Na Slovensku byla situace značně odlišná. Jelikož slovenské území podléhalo před převratem roku 1918 Uhersku, došlo po vytvoření samostatného Československého státu k přetrhání původních diecézí a církevní správy. Situace na Slovensku byla mnohem složitější než v Čechách a na Moravě. Slovenské území bylo děleno na diecéze v Nitře, Bánské Bystrici, Spiši, Košicích a Rožňavě¹⁴¹. V čele těchto diecézí, které spadaly částečně pod arcibiskupství v Egeru a částečně pod Esztergom (Ostřihom), stáli povětšinou biskupové maďarské národnosti. V čele nitranské stál Vilmos Batthyány (1870 - 1923)¹⁴², spišské Sándor Párvy (1848 - 1919)¹⁴³, rožňavské Lajos Balás de Sipek (1855 - 1920)¹⁴⁴, košické Augustin Fischer-Colbrie (1863 - 1925)¹⁴⁵ a v Bánské Bystrici Wolfgang Radnay (1848 -

¹³⁹ Jarmila ZAPLETALOVÁ, *Norbert Klein – poslední německý biskup v Brně a první klerikální velmistr Řádu německých rytířů*, in: Jan Šrámek a jeho doba, Brno 2011, s. 346 – 354.

¹⁴⁰ Datace převzaty z: Dostupné z WWW: <http://www.catholic-hierarchy.org> [cit. 17. 9. 2014].

¹⁴¹ Michal PEHR, Jaroslav ŠEBEK, *Československo a Svatý stolec*, Praha 2012, s. 66.

¹⁴² Vilmos Batthyány (1870 Zala Szentgroth – 1923 Körmend) na kněze ordinován v roce 1894. Svoji kariéru spojil s Nitrou, kde byl od roku 1902 nejdříve biskupem koadjutorem a následně od roku 1911 sídelním biskupem. Po incidentu v roce 1920 byl Svatým Otcem jmenován titulárním arcibiskupem cyrrhuským.

¹⁴³ Sándor Párvy (1848 Gyöngyös – 1919 Spiš) působil přes třicet let jako biskup v Egeru, kde se stal také v roce 1903 auxiliárním biskupem. Odtud byl přeložen do Spiše, kde působil až do své smrti roku 1919.

¹⁴⁴ Lajos Balás de Sipek (1855 Becske – 1920 Rožňava) biskupem v Rožňavě ustanoven roku 1905. Zemřel ve výkonu své funkce.

¹⁴⁵ Augustin Fischer-Colbrie (1863 Želiezovce – 1925 Košice) knězem ordinován v Esztergomu, odkud byl roku 1904 vyslán jako auxiliární biskup do Košic. Následujícího roku se stal titulárním biskupem v Dometiopolis. Biskupem v Košicích se stává v roce 1907 a jako jediný zůstane v úřadě i po vzniku ČSR. Umírá v úřadě v pozici rozporuplné osoby mezi ČSR a Svatým stolicem v roce 1925.

1935)¹⁴⁶. V době, kdy se situace na Slovensku vyhrotila, stál v čele arcidiecéze v Esztergomu arcibiskup János Csernoch (1852 - 1927)¹⁴⁷. Jeho kolegou v Egeru byl arcibiskup Lajos Szmrecsányi (1851 - 1943)¹⁴⁸. Poměry se komplikovaly také popřevratovými přesahy jednotlivých církevních oblastí na území sousedního státu – Polska a především Maďarska. Ihned po vytvoření samostatného státu byli ze Slovenska vypovězeni dva biskupové – Radnay a Batthyány. Zanedlouho je následoval Párvy a Balás de Sipek. Kromě Košic, kde Fischer-Colbrie byl národnostně smířlivý, byl na slovenském území vyměněn kompletně celý episkopát. Nejpálčivějšími problémy byly hranice jednotlivých diecézí. Po domluvě Československa se Svatým stolcem došlo k úpravě. Část ostříhomské arcidiecéze, která zasahovala na území Slovenska, byla proměněna v trnavskou apoštolskou administraturu v čele s Pavolem Jantauschem (1870 - 1947)¹⁴⁹. V Rožňavě byl ustanoven taktéž administrátor a to konkrétně Josef Čarský (1886 - 1962)¹⁵⁰. K otázce slovenských biskupů se ještě vrátíme, protože úzce souvisí s životem Antonína Podlahy.¹⁵¹

Jmenování biskupů v Československu nebylo od počátku jednoduché. Československý stát si nechtěl nechat vzít právo mluvit do jmenování těchto hodnostářů do

¹⁴⁶ Wolfgang Radnay (1848 Kisjenő – 1935 Sümeg) zprvu působil v Rumunsku, odkud byl roku 1904 povolán do Banské Bystrice jako sídelní biskup. Odtud byl v prosinci 1920 vyhnán. Papež mu udělil titul titulárního arcibiskupa z Axomis.

¹⁴⁷ János Csernoch (1852 Szakolcza – 1927 Esztergom) byl významným maďarským katolickým hodnostářem, od roku 1914 kardinálem římské kurie. Původně knězem v Esztergomu, následně biskupem v Csanádu, odkud byl povolán jako arcibiskup do Kalocse a následně se vrátil jako arcibiskup do Esztergomu. Aktivně se účastnil konkláve v roce 1914 a 1922.

¹⁴⁸ Lajos Szmrecsányi (1851 Saříšské Dravce – 1943 Eger) od roku 1904 auxiliární biskup v Egeru společně s Párvyem. Roku 1912 se stává arcibiskupem v Egeru a to až do své smrti v průběhu druhé světové války.

¹⁴⁹ Pavol Jantausch (1870 Vrbové – 1947 Trnava) od roku 1922 apoštolským administrátorem v Trnavě a titulárním biskupem v Priene. V této funkci setrval po celou dobu První republiky, Slovenského štátu a v tomto úřadě také zemřel v roce 1947.

¹⁵⁰ Josef Čarský (1886 Gbely – 1962 Košice) byl slovenský duchovní, od roku 1925 apoštolský administrátor v Košicích a titulární biskup z Thagory. Apoštolským administrátorem byl po celou dobu První republiky, druhé světové války i komunistického Československa, kdy v nedožitých 76 letech jako apoštolský administrátor v Košicích umírá.

¹⁵¹ Bohumil ZLÁMAL, *Příručka ...VII.*, Olomouc 2010, s. 93 – 95.

jejich úřadů. Představitelé státu se odkazovali na nominační právo, které podle jejich interpretace přešlo plynule na Československý stát. Obě strany se hájily konkordátem z roku 1855¹⁵², který byl uzavřen mezi Rakouskem a Svatým stolcem. V tomto konkordátu byl vymezen vztah obou zmíněných stran a jedním z bodů byla možnost císařství zasahovat do volby a obsazení biskupských stolců. Je pozoruhodné, že se Československo chtělo více či méně vzdát různých forem sepětí s bývalou monarchií na poli církevním, ale o nominační právo svedla dlouhotrvající, především diplomatický, boj. Vznikl zde spor o takzvané nominační právo. Ve sporu se velmi angažoval Mořic Pícha¹⁵³ a jednalo se o problém, který byl pro obě strany, jak církev, tak stát, velmi citlivý. Vláda byla toho názoru, že na ni přešlo výše zmíněné právo a tak může zasahovat do obsazování stolců. Vláda také řešila problém, zda-li právo přísluší vládě, či prezidentovi státu. Nakonec došlo ke konsensu, že právo patří vládě. Svatý stolec oponoval, že právo na zásah do jmenování patřil Habsburskému rodu a ne rakouskému státu. Konkordát zrušil Benedikt XV. v listopadu roku 1921. Tím nastalo jakési vakuum, v němž byl prostor pro vytvoření nových podmínek a nastavení nového stavu, který by se týkal dosazování biskupů do úřadů. Než byl celý problém náležitě – diplomaticky - vyřešen, bylo jmenování hodnostářů do funkcí zcela běžnou praxí, která byla konzultována na obou stranách a vždy došlo ke kompromisu a shodě. Od počátku existence nového státu zůstali biskupové ve svých úřadech, pokud se postu sami nevzdali. Výjimku tvoří nešťastné vypovězení ze Slovenska, jež bylo popsáno výše. Zdá se, že Svatý stolec měl v daných okamžicích navrch a své zájmy víceméně vždy prosadil. Vlády Československa zajisté nechtěly, aby se již tak zvláštní stav vztahů státu a Svatého stolce zhoršil. Jmenování nových biskupů v Českých zemích nedělalo zainteresovaným stranám problémy. Horší situace byla ve východní části země. Jak již bylo naznačeno, episkopát v Čechách a na Moravě doznal hned v prvních letech nového státu personální obměny. Po zemřelém Josefu Antonínu Hůlkovi nastoupil do čela diecéze v Českých Budějovicích Šimon Bárta (1874 - 1940)¹⁵⁴. V Hradci Králové došlo k výměně v roce 1921, po smrti Josefa Doubravy. Na jeho

¹⁵² Bohumil ZLÁMAL, *Příručka ... VI.*, Olomouc 2010, s. 50 – 53, tam další odkazy.

¹⁵³ K tomuto problému vydal Mořic Pícha spis: *Přešlo-li rakouské právo jmenovací na vládu republiky československé?* (1925).

¹⁵⁴ Šimon Bárta (1874 Zimatice – 1940 České Budějovice) byl duchovní a biskup, který celý svůj život působil v Českých Budějovicích. Jeho konsekrátorem byl František Kordač.

místo nastoupil pomocný biskup královehradecký – Karel Kašpar. V této chvíli nebylo pochyby, že by na místo sídelního biskupa usedla jiná osobnost. Jiná byla situace na severu, v Litoměřicích. Josef Gross se postu vzdát nechtěl, a tak v úřadu zůstal až do roku 1931, kdy zemřel. Na jeho místo nastoupil Němec, který ovšem vládl oběma jazyky, byl smířlivý, ale jeho jmenování se neobešlo bez delší sedisvakance¹⁵⁵. Tím pastýřem se stal Antonín Alois Weber (1877 - 1948)¹⁵⁶. Situace na Moravě byla obdobná. Na arcibiskupský stolec rezignoval Lev Skrbenský z Hříště a na jeho místo byl po delších debatách ustanoven Antonín Cyril Stojan, jenž záhy v září 1923 umírá a je nahrazen Leopoldem Prečanem (1866 - 1947)¹⁵⁷. Situace v Brně je srovnatelná se situací v Litoměřicích. Klein zůstal biskupem až do roku 1926, kdy se biskupství vzdává. Na jeho místo je za administrátora ustanoven Josef Kupka (1862 - 1941)¹⁵⁸, jenž je později, v roce 1931, ustanoven sídelním brněnským biskupem.

Nyní se podívejme na situaci v Praze. V roce 1919 byla situace následovná:¹⁵⁹

arcibiskup pražský, primas český: František Kordač (od 1919)

pomocný biskup pražský: Václav Antonín Frind (od 1901)

pomocný biskup pražský: Jan Nepomuk Sedlák (od 1917)

pomocný biskup pražský: *vakantní* - František Xaver Brusák (od 1908 – do 1918 †)

¹⁵⁵ Jaroslav MACEK, *Biskupství litoměřické*, Kostelní Vydří 2005, s. 112-126.

¹⁵⁶ Antonín Alois Weber (1877 Vlčí Hora – Litoměřice) studoval v Bohosudově a v Římě, působil jako kněz v severních Čechách. Od roku 1931 byl litoměřickým biskupem. Byl dobrým znalcem místních poměrů, hlavně v národnostní otázce. Na svůj úřad rezignoval na jaře 1947. Papež jej jmenoval titulárním arcibiskupem ze Samosu.

¹⁵⁷ Leopold Prečan (1866 Velký Týnec – 1947 Svatý Kopeček) od roku 1923 arcibiskupem v Olomouci. Stejně jako Antonín Podlaha i Leopold Prečan se věnoval shromažďování cenných uměleckých předmětů a to i z mimoevropských oblastí. Velmi se zasadil o rozvoj Velehradu a opatroval jeho tradici.

¹⁵⁸ Josef Kupka (1862 Černá Hora – 1941 Brno) byl katolickým duchovním a jedním z nejstarších československých biskupů. Auxiliárním biskupem v Brně se stává až v necelých 62 letech. Zároveň s tím se stal titulárním biskupem v Adraa. Teprve na podzim 1931 se stává titulárním biskupem v Brně. Zemřel v průběhu druhé světové války. Byl odborníkem na pastorální teologii a dlouhou řadu let působil v brněnském semináři. Napsal mnoho děl z oblasti církevních obřadů a svátků.

¹⁵⁹ V příloze se nachází statistika věkového rozložení episkopátu na našem území.

generální vikář: Antonín Podlaha (od 1919)

děkan metropolitní kapituly: Jan Nepomuk Sedlák (od 1918)

Podlaha byl pro vedení arcidiecéze důležitým článkem. Velkou oporou byl pro Paula Huyna. Ten jej jmenuje do významných funkcí: předseda církevního soudu od konce roku 1916¹⁶⁰, na jaře 1917 vicekancléř teologické fakulty při promociích¹⁶¹, v květnu 1917 místopředseda církevního soudu pro manželské záležitosti¹⁶², viceoficiál v květnu 1918¹⁶³. Kordač jmenuje Podlahu generálním vikářem k 29. 10. 1919¹⁶⁴. Z tohoto výčtu jasně vyplývá významné postavení Podlahy v arcidiecézi a můžeme zajisté říct, že Antonín Podlaha nebyl pouze historikem a teologem, ale dokázal převzít na svou odpovědnost významné funkce, díky nimž se stává nakonec pražským auxiliárním biskupem. Na uprázdněné místo po Františku Xaveru Brusákovi je vybrán pravděpodobně z toho důvodu, že celý dosavadní život prožil v Praze a rozuměl místním poměrům a tomu, co si arcidiecéze žádala. Papežská bula Benedikta XV. nese datum 26. ledna 1920. Antonín Podlaha se stává pomocným biskupem pražským, titulárním biskupem z Pafu. K intronizaci došlo 11. dubna 1920 v katedrále svatého Víta v Praze. Konsekrace se ujal František Kordač. Spolusvětiteli byli Václav Antonín Frind, auxiliární biskup pražský a Josef Doubrava, biskup královehradecký¹⁶⁵. Antonín Podlaha byl uveden do biskupského úřadu společně s Karlem Kašparem, auxiliárním biskupem královehradeckým, titulárním biskupem betsajdským. O této první poválečné konsekraci psal jak katolický, tak i běžný tisk. Podlaha, jak již bylo naznačeno, zůstal v Praze a to až do své smrti, kdežto Kašpar odešel do Hradce Králové a teprve v roce 1931 se vrací zpět do Prahy.

¹⁶⁰ ANM, f. Antonín Podlaha, k. 2, *Jmenovací dekret pro A. P. jakožto předsedu cír. soudu*, inv. č. 66.

¹⁶¹ ANM, f. Antonín Podlaha, k. 2, *Arcibiskupská konzistoř sděluje A. P., že byl pražským arcibiskupem Pavlem Huynem jmenován vicekancléřem při promociích na teologické fakultě v Praze*, inv. č. 68.

¹⁶² ANM, f. Antonín Podlaha, k. 2, *Jmenovací dekret pro A. P. jakožto místopředsedu cír. soudu manželského pro pražskou arcidiecési*, inv. č. 71.

¹⁶³ ANM, f. Antonín Podlaha, k. 2, *Pražský arcibiskup Dr. Pavel Huyn jmenuje Dr. Antonína Podlahu viceofficiale*, inv. č. 76.

¹⁶⁴ ANM, f. Antonín Podlaha, k. 2, *Pražský arcibiskup Dr. František Kordač jmenuje Dr. Antonína Podlahu generálním vikářem pražské arcidiecése*, inv. č. 77.

¹⁶⁵ Dostupné z WWW: <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bpoda.html> [cit. 10. 12. 2014].

Biskupské jmenování znamenalo vyvrcholení kariérního života Antonína Podlahy. Všechny své funkce přijímal s velkou pokorou a nikdy je neodmítal. Naopak. Kromě velkého vytížení na poli vědy, charity, členství v organizacích či jiné veřejné činnosti, vykonával precizně jak vizitační povinnosti, tak práci v kapitule a našel čas i na přijímání desítek návštěv.

O Podlahově životě ve 20. letech nevíme téměř nic. S jistotou můžeme tvrdit, že ve své funkci nevycestoval do zahraničí, byť v rámci Československa cestoval, hlavně na Velehrad a za Antonínem Cyrilem Stojanem. K významným událostem kromě svatováclavských oslav (1929, zvláštní kapitola), patří také angažování Antonína Podlahy v jednání o rozluce státu a církve. Věstník katolického duchovenstva z 10. října 1919¹⁶⁶ nás informuje, že byla sestavena komise k vyřešení vztahů stát – církev v níž je Podlaha jedním z členů. Kromě Podlahy byl v komisi Karel Kašpar, Metod Zavoral za katolickou církev, František Nosek (1886 – 1935) za lidovou stranu, František Kroiher reprezentoval JKD, Ferdinand Hrejsa (1867 – 1953) za evangelickou církev a Kamil Henner (1861 – 1928) s Antonínem Hobzou (1876 – 1954), kteří v komisi působili jako experti na mezinárodní a církevní právo. Odluka státu a církve byla v počátku spolu s nominačním právem asi tou nejpalčivější otázkou. Myšlenka odluky byla spojena především s prvním zahraničním odbojem, jenž se inspiroval mimo československé, potažmo habsburské prostředí. Odloučení bylo deklarováno již ve Washingtonské deklaraci z 18. října 1918. Již od počátku visel nad odlukou velký otazník – jakým způsobem, kým a kdy bude provedena. Velkou roli zde hrály historické reminiscence. Masaryk (1850 – 1937) byl pro odluku v mírovém duchu, tak aby nedošlo ke kulturnímu boji. Postoj církve k odluce byl od počátku negativní, můžeme si tento postoj vysvětlit především krizovým postavením církve na počátku existence Československa. Koexistence státu a církve byla běžnou praxí po dlouhá staletí a nyní, během několika měsíců došlo k úplnému zboření dané symbiózy. Bylo nutné v nastalé situaci vytvořit orgán, ve kterém by byli zástupci jak církve, tak státu, jenž by odluku koordinoval a dosáhl nějakého kompromisu. Odluka se komplikovala především na Slovensku a Podkarpatské Rusi, kde došlo taktéž k recepci práva, jako v českých zemích z Rakouska, ale tady byla situace o to komplikovanější, že zákony, vyhlášky a nařízení byly

¹⁶⁶ s. 4 – Drobné zprávy.

staré někdy i několik století. Církev tedy prozatím zůstala neodloučena, existovala na základě kanonického práva v mezích práva státního. Smyslem odloučení měla být nezávislost mezi zmíněnými stranami, a to jak finanční, tak právní. Kolem rozluky se vedly jak akademické, tak laické diskuse, které měly své radikální i umírněné zastánce. Nakonec k odluce v období První republiky nedošlo. Velkou roli v tomto rozhodnutí hrála lidová strana, jež byla často potřebnou součástí prvorepublikových koalic pro ovládnutí nadpoloviční většiny parlamentu. Je logické, že tato katolicky orientovaná strana, vedená knězem Janem Šrámkem (1870 – 1956) stála proti odluce.¹⁶⁷

V rámci neútěšné situace na Slovensku se Antonín Podlaha účastnil jako spolusvětitel konsekrace nových Slovenských biskupů v Nitře. Vysvěcení nových biskupů - Jána Vojtaššáka (1877 – 1965)¹⁶⁸, Karola Kmeťka (1875 – 1948)¹⁶⁹ a Mariana Blahy se opět neobešlo bez komplikací. Hlavním světitelem byl papežský nuncius, titulární arcibiskup apamejský Clemente Micara. Spolusvětitelem byl kromě Antonína Podlahy Karel Kašpar. Více než v Čechách, zasahovala do jmenování, která předcházela svěcení, politická reprezentace státu. Mezi mnoha jmény, o které se vedl politicko-diplomatický boj, je zajímavá postava Andreje Hlinky (1864 – 1938), o němž se hovořilo jako o možném biskupovi či administrátorovi některé uvolněné slovenské diecéze, ale Řím i Praha věděli, že buď z té nebo opačné strany nebude Hlinka z různých osobních, morálních a politických důvodů protlačen. Československá vláda jistě počítala také s možností, že by katolické

¹⁶⁷ K problematice odluky: Michal PEHR, Jaroslav ŠEBEK, *Československo a Svatý stolec*, Praha 2012, s. 46 – 56. Jaroslav ŠTYCH, *Rozluka církve a státu*, Praha 1919. Nejvýznamnější dobový příspěvek: Kamil HENNER, *Rozluka státu a církve*, Praha 1923. ANM, f. Eduard JELEN, *Československo a Vatikán*, strojopis, nedatováno.

¹⁶⁸ Ján Vojtaššák (1877 Zákamenné – 1965 Říčany) byl biskupem ve Spiši, patřil do skupiny prvních slovenských biskupů po vzniku ČSR. Byl podporovatelem Andreje Hlinky a působil i politicky v rámci Slovenského štátu. Po Únoru 1948 byl persekvován.

¹⁶⁹ Karol Kmeťko (1875 Dolné Držkovce – 1948 Nitra) celý svůj život zasvětil Nitře a to jak ve službě kněžské, tak později, od roku 1920, jako nitranský biskup. Jedním ze spolusvětitelů byl Antonín Podlaha. Byl politicky činný v Národním shromáždění a podporoval Andreje Hlinku. Od roku 1944 arcibiskupem *ad personam*. Velmi se věnoval charitativní činnosti.

politické kruhy na Slovensku přišly o nejdůležitější postavu, která je vede, protože v úřadu biskupa by se nemohl nadále účastnit aktivního politického života.¹⁷⁰

Jednání o obsazení uvolněných postů na Slovensku zahájil Svatý stolec tím, že předložil jména možných kandidátů. Do Spiše měl být poslán Karol Kmeťko, do Banské Bystrice Pavol Jantusch a Jozef Budnay do Nitry. Nakonec došlo k úpravám a Kmeťko se stal biskupem v Nitře, v Bystrici Marian Blaha a ve Spiši Ján Vojtaššák. Tyto změny byly komentovány v tisku i na politické scéně a je zajímavé, že bylo upuštěno od zvučnějších jmen, než byla nová, vládou i Svatým stolcem schválená. Do úřadů byly jmenovány zcela nové tváře, které byly především kandidáty vlády.¹⁷¹ Co z toho vyplývá? Československá politická reprezentace měla velmi dobrý přehled o kněžích, jež byli kompetentní k vykonávání biskupského úřadu (administrátorství), vláda znala poměry nižšího slovenského kléru a uměla v něm vyhledat vhodné kandidáty, kteří budou mít dobrý vztah jak se státem, tak s Římem. Například Marián Blaha byl z pohledu Svatého stolce dlouho dobu persona non grata. Původní návrh na jeho umístění do Spiše nevyšel z toho důvodu, že z diecéze nepocházel a někteří kněží byli proti. Zároveň zde hrál svou roli vliv Poláků, kteří jeho jmenování odmítali.¹⁷² Blaha byl zároveň chápán jako člověk až moc pročeskoslovenský a Státní sekretariát v něm spatřoval možné budoucí problémy s loajalitou.¹⁷³ Nakonec Svatý stolec rozhodl deus et machina tak, že Blaha bude jmenován biskupem, ale ne ve Spiši, a aby nevznikl precedens, vysvětlil papež své kroky tak, že vláda nemá právo na zásahy do jmenování toho či onoho biskupa do čela té či oné diecéze. Na tomto místě musíme říct, že došlo nakonec k oboustrannému uspokojení zájmů a katolické centrum mohlo být rádo, že dojde k upevnění jeho pozice na Slovensku a vláda mohla být spokojená, že dosáhla velmi solidního protlačení svých kandidátů, byť třeba na jiná místa. Jediní, kdo se mohli cítit nespokojeně, byli Maďaři, a to především ti, kterých se výměna týkala osobně. Obrovský kus práce zde odvedl Kamil Krofta, jež byl mezi dvěma mlýnskými

¹⁷⁰ Michal PEHR, Jaroslav ŠEBEK, *Československo a Svatý stolec*, Praha 2012, s. 83 – 85.

¹⁷¹ Róbert LETZ, *Marián Blaha, Karol Kmeťko a Ján Vojtaššák – profily osobností troch slovenských katolíckych biskupov*, in: *Historický zborník* 21, 2011, č. 1, s. 58 – 77.

¹⁷² Michal PEHR, Jaroslav ŠEBEK, *Československo a Svatý stolec*, Praha 2012, s. 86.

¹⁷³ AMZV, f. Zastupitelský úřad - Vatikán, politické zprávy čs. velvyslanectví ve Vatikánu a složka Marian Blaha.

kameny a bylo zapotřebí, aby oběma stranám vyhověl. Posledním problémem na Slovensku byly Košice, kde stál v čele promaďarský, ale ne fanatický, Augustin Fischer-Colbrie. Antonín Podlaha tedy stál u zrodu slovenského episkopátu a s výše uvedenými biskupy udržoval přátelské vztahy, tak jak nám dokládají dopisy či gratulace k Podlahovým narozeninám či výročí.

4 Curriculum vitae IV.

„Je suis prêtre, c'est moi“

Tento citát, jehož autorem je Paul Claudel, nám přesně vystihuje poslední etapu Podlahova života a jeho postoj k neodvratnému konci, který každého z nás čeká. Podlahův život v průběhu První republiky je těžko reflektovatelný. Z útržků víme, že se účastnil významných večerí¹⁷⁴, oslav Masarykových 80. narozenin, vítal apoštolské nuncie (Marmaggi, Ciriaci) v Praze a vizitoval v rámci pražské arcidiecéze. Nejvýznamnějším okamžikem je kromě Marmaggiho aféry, jež se týká celé katolické církve a de facto celého Československa, také celospolečenská událost, která byla nejen vrcholem Podlahova života, ale také celé jeho kariéry – Svatováclavské oslavy. Oslavám bude věnována samostatná kapitola. Nyní se podívejme na Marmaggiho aféru, jež se Podlahy dotýká hned v několika oblastech. Zaprvé to byl auxiliární biskup Podlahou, který měl na starosti styky s apoštolskými nuncií v Československu, a za druhé, i když nemám moc zpráv o jeho působení v aféře, byl pravou rukou arcibiskupa Kordače, takže jeho angažovanost v této velmi citlivé otázce, byla na místě.

Aféra kolem papežského nuncia Francesca Marmaggiho (1876 – 1949)¹⁷⁵ doslova otrásla Československem a jeho velmi křehkými vztahy se Svatou stolicí. Postavení nunciů v ČSR bylo od počátku státu provázeno problémy, ať již personálními nebo vůbec

¹⁷⁴ Příkladem je návštěva sekretáře Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti Alfreda Ottavianiho (1890 – 1979) v srpnu 1930. Ottaviani byl na „inspekci“ nunciatur ve střední Evropě. 13. srpna 1930 přicestoval do Prahy v doprovodu tří amerických kněží. Bydlel na pražské nunciatuře. Pohodlí a program měl na starosti Eduard Jelen, Mořic Pícha a samozřejmě apoštolský nuncius Pietro Ciriaci. Tento budoucí kardinál a přední představitel římské kurie prohlédl nejbližší okolí Prahy jako je Kutná hora, Sedlec. V Praze dostavěnou katedrálu a Vyšehrad. 14. srpna poobědval s Antonínem Podlahou, Metodem Zavoralem, apoštolským nunciem, Kamilem Kroftou, Vladimírem Radimským (1880 – 1977), Eduardem Jelen a dalšími. Následně si prohlédl Karlštejn, Karlovy Vary, Strahov a Břevnov. Prahu opustil 16. srpna a odjel do Varšavy. AMZV, Zastupitelský úřad – Vatikán, 1920 – 1939, k. 16 resp. 34, Krofta 2. 9. 1930.

¹⁷⁵ Francesco kardinál Marmaggi (1876 Řím – 1949 Řím) byl významný vatikánský diplomat, apoštolský nuncius v Rumunsku, Československu a Polsku. Kardinálem od roku 1935, prefekt Kongregace pro klérus. Účastnil se konkláve v roce 1939.

existenčními, protože nuncius musel bydlet společně s pražským arcibiskupem. Nuncius byl pro Československo klíčovou postavou. Díky němu, jakožto církevně politické spojení, mohla být silně ovlivněna politika Svatého stolce vůči Československé republice. Prvním apoštolským nunciem u nás byl Clemente Micara, oblíbený především u Antonína Podlahy, se kterým je pojilo přátelství. Pražský světitel biskup se s Micarou zdravil česky a učival jej základní české fráze.¹⁷⁶ V září 1923 přichází do Prahy nový apoštolský nuncius. Je jím právě zmíněný Francesco Marmaggi. Kořeny aféry můžeme hledat již na konci roku 1924, kdy československá vláda připravovala návrh zákona o státních svátcích. Mezi svátky se objevil i den připomínající upálení Mistra Jana Husa. Svatý stolec vnímal tento akt jako urážku.¹⁷⁷ V tomto případě je si třeba uvědomit, že Svatý stolec byl patrně ne zcela dobře informován nebo lépe řečeno, nebylo mu správně vylíčeno, jaký význam a postavení má Jan Hus v českém prostředí a že tento vztah je velmi specifický a má hluboké kořeny. Vláda se ale nenechala ovlivnit, a tak měl být 6. červenec 1925 slaven, jakožto 510. výročí upálení Mistra Jana Husa. Konflikt eskaloval ve chvíli, kdy se Marmaggi dozvěděl o Masarykově připravovaném protektorátu nad oslavami. Stejně tak se zachoval i Antonín Švehla (1873 – 1933). Reciproční vztah mezi Československem a Svatým stolicem mohl být vážně narušen, hlavně poté, co Francesco Marmaggi oznámil, že opustí republiku, když toto výročí zaštití nejvyšší představitelé státu. Edvard Beneš (1884 - 1948) a Jan Šrámek (1870 – 1956)¹⁷⁸ se snažili najít alespoň nějaký kompromis. Jednání Marmaggiho bylo ovšem nekompromisní, neústupné, a tak 6. července opravdu opustil Československo. Ještě předtím se jako doyen rozloučil s pražským diplomatickým sborem.¹⁷⁹ Z Vatikánu pro změnu odjel Václav Pallier (1880 – 1947). Celá aféra vyzněla jako velký rozkol. Obě strany moc dobře věděly, co tento

¹⁷⁶ Běla DLOUHÁ, *Pan biskup doma*, Praha 1947, s. 31.

¹⁷⁷ Pavel MAREK, Marek ŠMÍD, *Arcibiskup František Kordač*, Olomouc 2013, s. 116 – 117.

¹⁷⁸ ThDr. Jan Šrámek (1870 Grygov – 1956 Praha) byl významný český katolík, organizátor veřejného i politického života. Jako předseda Československé strany lidové, vybudoval straně pozici, bez níž nebylo možno v době První republiky sestavit většinový kabinet. Tím zajistil své straně účast ve vládách. Sám zastával posty ministra železnic, zdravotnictví, pošt a telegrafů, veřejných prací a byl několikanásobným ministrem unifikací. Za druhé světové války působil v londýnském exilu. Po válce byl pomalu z politického života odstraňován. Po Únoru 1948 byl perzekvován a vězněn.

¹⁷⁹ Michal PEHR, Jaroslav ŠEBEK, *Československo a Svatý stolec*, Praha 2012, s. 145.

krok vyvolá, ale ani jedna z nich nechtěla ustoupit ze svého postoje. Na nádraží vyprovázeli nuncia nejen pražský arcibiskup, ale i spousta jiných jeho katolicky orientovaných příznivců. Mezi nimi byl i Antonín Podlaha. Po odjezdu nuncia nebyla ani česká politická scéna jednotná. Jedni viděli v postupu Svatého stolce jakési vměšování do vnitřních záležitostí státu, jiní Marmaggiho jednání chápali. Samotný Tomáš Garrigue Masaryk patřil ke skupině osob, jež si roztržku s Vatikánem přáli.¹⁸⁰ Prezident Svatý stolec viděl jako rigidní, zastaralou a neschopnou instituci, jež neuznával. Celý svůj postoj demonstroval tím, že na Husův svátek nechal na Hradě vyvěsit husitský prapor s kalichem. O to víc byla situace choulostivější. Hlava státu jakoby si sama vytvořila vlastní postoj, jenž nebyl většinový, ale spíše můžeme říci *masarykovský*. Dokonce ani sám František Kordač nemohl z titulu své funkce situaci ovlivnit, protože se zdá, že aféra byla pouze v režii Vatikánu a nejvyšších představitelů ČSR, konkrétně ministerstva zahraničí.¹⁸¹ Tento velmi nešťastný a vcelku zbytečný konflikt byl urovnáván velmi dlouhou a svou zásluhu na narovnání vztahů mezi ČSR a Vatikánem nesl především František Kordač, Eduard Jelen (1891 – 1968), Pietro Gasparri, František Hrubík a Edvard Beneš.¹⁸² K vyřešení problému, jenž byl nastartován Husovými oslavami v roce 1925, došlo až o tři roky později, kdy byl mezi ČSR a Vatikánem podepsán *modus vivendi*.

Antonína Podlahy se osobně, na konci života, dotkla ještě jedna nepříjemná církevně – politická událost – rezignace Františka Kordače na svatovojtěšský stolec. Arcibiskup Kordač byl ve druhé polovině 20. let několikrát vážně nemocný, ale i nadále mohl vykonávat svůj úřad. Jeho vitalita byla vidět především při zahraničních cestách do Říma. O rezignaci pražského arcibiskupa se obyvatelé ČSR mohly dočíst v ranních vydáních československého tisku 14. července 1931. Ve zprávě bylo uvedeno, že k rezignaci došlo „*pro vysoké stáří a déle trvající chorobu*“.¹⁸³ Tato okolnost byla zarážející, neboť bylo běžnou praxí, že arcibiskup setrval ve svém úřadu až do své smrti. Povinnosti spojené s jeho úřadem převzal kapitulní vikář Mořic Pícha společně s Antonínem Podlahou. Podlaha se onoho dne nacházel

¹⁸⁰ Antonín KLIMEK, *Velké dějiny země Koruny české XIII.*, Praha 2002, s. 464.

¹⁸¹ Pavel MAREK, Marek ŠMÍD, *Arcibiskup František Kordač*, Olomouc 2013, s. 121 – 123.

¹⁸² *Tamtéž*, s. 122 - 123.

¹⁸³ *Tamtéž*, s. 157.

v Mukařově, ve své vile, kde trávil svou letní dovolenou v přítomnosti chovaneček Růžencové výrobní v Praze. Ihned, jak mu bylo oznámeno, co se stalo, zanechal všeho a odjel do Prahy, protože, jak již bylo zmíněno, jednalo se o situaci, která byla neobvyklá.¹⁸⁴ Zajisté byla tato situace pro církevní, i politické, kruhy bezprecedentní. Černínský palác se ale do situace nehodlal zapojovat, považoval rezignaci za vnitrocírkevní problém, ve kterém se stát nebude angažovat.¹⁸⁵ A co bylo příčinou Kordačova odstoupení? Apoštolský nuncius Ciriaci poslal do Vatikánu telegram již den předem, ve kterém oznamuje Kordačovu rezignaci. Nuncius se dokonce již obrátil na Edvarda Beneše, aby si s ním promluvil o možném nástupci. Vidíme, že se věci udály velmi rychle, to značí, že chtěl nuncius zabránit vyvolání možné aféry okolo rezignace. I sám biskup v Hradci Králové, Karel Kašpar, označil rezignaci za nutnou. Tím nahrál Římu, kde si Kašpar vytvářel dlouhodobě dobré jméno¹⁸⁶ a netrvalo ani tři měsíce a byl to právě Kašpar, kdo byl jmenován¹⁸⁷ novým arcibiskupem v Praze. Antonín Podlaha byl v té době velmi pracovně vytížený, zesláblý dlouhotrvajícími zdravotními problémy a i vzhledem k věku, nepřicházelo jeho jmenování v úvahu. Byl rád, že ho ještě František Kordač zbavil těžkého břímě generálního vikáře, jež bylo zanedlouho nahrazeno úřadem děkana svatovítské kapituly. Na místo generálního vikáře byl povolán Antonín Eltschkner.¹⁸⁸ Zpět k rezignaci. František Kordač po svém odstoupení uveřejnil rozhovor, ve kterém dává jasně najevo, že důvodem není jeho zdravotní stav ani pokročilý věk (79 let v době rezignace), ale že byl k rezignaci přinucen nunciem Pietrem Ciriacim. Od chvíle nástupu Ciriaciho do Prahy měl Kordač neustálé problémy s jeho osobou. Tento rozhovor vyvolal vášnivou diskusi, jež rezonovala v československém i zahraničním tisku do pozdního podzimu roku 1931. Proti sobě stál tábor stojící za Kordačem, proti Ciriacimu a na druhé straně stáli ti, kteří říkali, že papež je suverén a má možnost takový postup

¹⁸⁴ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 132.

¹⁸⁵ František X. HALAS, *Fenomén Vatikán*, Brno 2013, s. 598 – 599.

¹⁸⁶ K tomu: Zlatuše KUKÁNOVÁ, *První kardinálský klobouk pro Československo – Karel Kašpar*, In: Jan Šrámek a jeho doba, Brno 2011, s. 369 an.

¹⁸⁷ Mezi kandidáty byl emauzský opat Arnošt Vykoukal (1879 – 1942), Karel Kašpar a opět Metod Zavoral. K tomu: *Příznivec Terezy Neumannové z Konnersreuthu na pražský arcibiskupský stolec?* Večerní České slovo, 16. 7. 1931.

¹⁸⁸ NA Praha, f. APA ORD, k. 188, inv. č. 17, Kordačův dopis oznamující změnu na postu generálního vikáře.

uskutečnit.¹⁸⁹ Kordač se ale jinak choval velmi důstojně a stáhl se do ústraní. Odstoupivší prelát dokázal situaci zklidnit a zabránit zneužití svého jména ve prospěch možné protivatikánské kampaně.¹⁹⁰ Samozřejmě, že tisk začal reflektovat nejen tuto *causu*, ale i veškerou vatikánskou politiku. Ač byl Kordač vždy bezmezně loajální, také to byl jeden z důvodů jeho instalace v Praze v roce 1919, nyní se ukázal velmi otevřený a jeho interpretace rezignace byla velmi protivatikánská. Kordačovi byla rezignace předložena již 3. července, kdy jí na zámku v Dolních Břežanech předložil Ciriaciho důvěrník Leopold Škarka S. J. (1874 – 1968). Ciriaci neměl s arcibiskupem dobré vztahy hned od začátku své diplomatické mise v roce 1928. Mezi oběma muži byl generační rozdíl, jiné chápání soudobého světa, jiný postoj k životu. Papež byl přesvědčován z mnoha stran, aby došlo k výměně arcibiskupa, pro ty či ony důvody. Jedním z důvodů bylo také nucené soužití arcibiskupa a nuncia v jedné budově, protože nunciatura neměla vlastní prostory. Tento spor vyvrcholil odchodem nuncia z budovy arcibiskupství do náhradních prostor. Názorově se nuncius a arcibiskup rozcházeli v otázce financí, arcibiskupských statků, prodeje Klementina či stavby nového semináře v Dejvicích. Situace uvnitř nejvyšších církevních kruhů tedy nebyla zrovna nejlepší, bavíme-li se o přelomu 20. a 30. let. Není pochybností o tom, že byl Kordač vnucením rezignace zaskočen. Takové řešení bylo zcela bezprecedentní. Nebylo to ale poprvé. Ciriaci již vícekrát navrhoval ustanovit Františku Kordačovi koadjutora, čili biskupa, na kterého by přešly veškeré arcibiskupovy pravomoci, a ten by po jeho odstoupení/skonu nastoupil na jeho místo. S tím Kordač zásadně nesouhlas. Zde se nám také krystalizuje problém povahových profilů. Oba muži byli pravděpodobně velmi autoritativní, měli velké charisma a jejich neústupnost generovala výše uvedené problémy. Když nuncius poslal do Říma rezignaci, byl ihned zaslán papežův přípis, kde oceňuje Kordače a přijímá jeho rezignaci. Následně i Ciriaci, paradoxně, uveřejnil děkovaný článek do novin. Když zreflektujeme celou akci okolo Františka Kordače, dojdeme k názoru, že se situace vyvíjela spíše v neprospěch nuncia a Říma. Ciriaci následně musel přijmout opatření a to takové, že dementoval zprávu o vynucené rezignaci, v té chvíli již na emeritním arcibiskupovi.¹⁹¹ O

¹⁸⁹ Pavel MAREK, Marek ŠMÍD, *Arcibiskup František Kordač*, Olomouc 2013, s. 158 – 159.

¹⁹⁰ František X. HALAS, *Fenomén Vatikán*, Brno 2013, s. 598.

¹⁹¹ Papež jmenoval Kordače titulárním arcibiskupem z Amasea.

Františku Kordačovi papež dokonce jednal s kardinálským kolegiem a to i za účasti Lva kardinála Skrbenského. Ciriaci jednal tak, že požadoval po Kordačovi omluvu za své výroky o nátlaku, který na něj papežský nuncius vyvíjel. Svatý stolec jednal velmi diplomatically a hlavní tíhu události nesl samotný nuncius. Aféra postupně utichala¹⁹². I tak jí můžeme řadit k jedné z nejdůležitějších v rámci československé katolické církve. Hodnocení causy je velmi složité, jedno je však zřejmé: Kordač i přes svou loajalitu a charakterové vlastnosti neunesl v danou chvíli nátlak a jakýsi podraz ze strany nuncia. A tak se stalo, že určitě bez zlého úmyslu, vystoupil ostře proti papeži a nunciovi a uveřejnil pozadí své rezignace.

František Kordač si mohl ponechat zámek v Dolních Břežanech a dostával roční rentu.¹⁹³ V roce 1919 byl „koněm“ na kterého Svatý stolec vsadil všechno. Po více než deseti letech je Kordač velmi nešťastně odstraněn. Dokonce se ani nedočkal za své zásluhy kreování kardinálem.

Podlahův zdravotní stav nebyl v posledních letech života nikterak dobrý. Problémy se začaly objevovat již v roce 1926 (61 let) a plně vypukly v roce 1929, kdy se konala Svatováclavská výstava a otevírání katedrály svatého Víta. Již odmala měl Antonín Podlaha problémy s chůzí, nicméně podle zdravotních posudků a paměti byl za mlada ve velmi dobré kondici a v semináři dokonce jezdil na koni. V průběhu roku 1926 se poprvé objevují u biskupa Podlahy stavy bezvědomí, které se stávají čím dál častějšími od roku 1929. Arcibiskup Kordač a MUDr. Štancl, osobní Podlahův lékař, varovali biskupa před vyčerpáním. Omdlával především ve chvílích, kdy vykonával nějakou dlouhou, fyzicky náročnou práci – biřmování, mše svaté, vizitace po arcidiecézi. Dopřával si pouze okolo 4 hodin spánku denně. Svědectví o tom, jak začaly biskupovy problémy, nám podává Běla Dlouhá: „*Bylo to v Mukařově¹⁹⁴ roku 1926 za letního pobytu páně biskupova, když ráno*

¹⁹² Bylo vydáno i několik prohlášení, aby novináři zanechali štvavé kampaně.

¹⁹³ Pavel MAREK, Marek ŠMÍD, *Arcibiskup František Kordač*, Olomouc 2013, s. 160 – 168.

¹⁹⁴ Mukařov u Prahy patřil k Podlahovým nejoblíbenějším místům. V místní obci si koupil vilu a často zde trávil svůj volný čas. Odjížděl sem z Prahy, někdy i na přání Františka Kordače, aby si odpočinul od své práce. Jezdával sem se svým psem Puntíkem a choval zde berana. Často ho v Mukařově navštěvovaly chovanky Ústavu pro zmrzačené dívky, o které se v Praze staral, především po finanční stránce. Pobytu v Mukařově Podlahovi velmi prospívaly. Byl právě ve své zdejší vile, když se dozvěděl zprávu o rezignaci Františka Kordače na svatovojtěšský stolec.

sloužil mši svatou v kapli ústavu Růžencové výrobní (zmrzačené dívky vyráběly na Starém městě růžence, aby udrželi ústav v chodu, pozn. JF). *Stál u oltáře v rouchu červeném, když se pojednou zhroutil. Bylo srdcervoucí, viděti tu na stupních oltáře v liturgické barvě mučedníků ležeti toho, který byl dobrovolným mučedníkem své lásky k Bohu, Církvi a vlasti. Jednostranný, nesmírně únavný a namáhavý způsob života páně biskupova měl těžké následky pro jeho zdraví. Lékaři radili změnu v dosavadní životosprávě, přerušeni duševní práce, ale toho pan biskup nemohl připustit.* ¹⁹⁵ V posledních letech života často lékařům a arcibiskupovi říkával: „Práce je můj život. Pobudu tady podle vůle Boží“ nebo „Čas... Koupil bych čas!“ ¹⁹⁶ Záchvaty se opakovaly s čím dál větší frekvencí. První velký kolaps přišel v roce 1929, kdy byl dokonce Antonín Podlaha zaopatřen svátostí umírajícího. I tak dokázal s nemocí bojovat a nadále vykonávat své funkce (tři dny po zaopatření šel na schůzi jakéhosi výboru, kterou pokládal za důležitou, a nikdo mu v tom nemohl zabránit). Velké vyčerpání přinesly A. Podlahovi Svatováclavské oslavy na podzim 1929. Po nich přichází dvě významné události v Podlahově kariéře. Za prvé se postupně vzdává funkce archiváře a knihovníka svatovítské kapituly a zaučuje na své místo ThDr. et PhDr. Josefa Čiháka (1880 – 1960) ¹⁹⁷. Za druhé se z počátku roku 1931 vzdává úřadu generálního vikáře a na jeho místo je vybrán ThDr. Antonín Eltschkner (1880 – 1961) ¹⁹⁸. Vzdal se úřadu, o kterém prohlašoval,

¹⁹⁵ Běla DLOUHÁ, *Pan biskup doma*, Praha 1947, s. 51.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 51. TÁŽ, *Český biskup – Dr. Antonín Podlaha, rytíř svatováclavský*, Praha 1940, s. 32.

¹⁹⁷ ThDr. et PhDr. Josef Čihák (1880 Obděnice – 1960 Leopoldov) studoval na kněze v Římě, kde byl také roku 1907 vysvěcen v Lateránské bazilice. Po návratu, již s titulem doktora teologie, působil jako vicerektor koleje Arnošta z Pardubic. Od roku 1910 působil jako katecheta na středních školách. Od roku 1911 do roku 1917 působil jako kaplan ve farnosti Panny Marie před Týnem. Po první světové válce se vrátil do Říma a vystudoval zde Gregoriánskou universitu a dosáhl doktorátu z filosofie. Přitom pobýval ještě na universitách v Rakousku, Německu, Švýcarsku a Francii. Od roku 1927 byl mimořádným profesorem pastorální teologie v Praze. Z přání Františka Kordače byl ředitelem Katolické akce v ČSR. Od roku 1928 kanovníkem. Ve vykonstruovaném procesu roku 1950 byl odsouzen na 10 let. Zemřel v Leopoldově roku 1960 v zuboženém stavu.

¹⁹⁸ ThDr. Antonín Eltschkner (1880 Polička – 1961 Brno) stejně jako Čihák, byl i Eltschkner vysvěcen v Lateránské bazilice. Po návratu do Čech, působil jako kaplan ve Svojsíně. Když odešel do Prahy, vyučoval náboženství na místních školách. Věnoval se církevním dějinám a především esperantu. Od roku 1926 byl členem kapituly, od roku 1947 děkanem. Po smrti Antonína Podlahy zaujal jeho místo pomocného biskupa pražského a titulárního biskupa zefýrského. V průběhu války se měl stát biskupem v Českých Budějovicích,

že byl nejvíce zatěžujícím a namáhavým a který byl navíc spojen s velkou odpovědností za arcidiecézi. I přesto se mu v pracovním nasazení neulevilo. Po smrti ThDr. Jana Nepomuka Sedláka (1854 – 1930)¹⁹⁹ byl svatovítskou kapitulou vybrán za děkana kapituly. 11. listopadu 1930 byl do této funkce papežem Piem XI. ustanoven a 14. prosince instalován.²⁰⁰ Byla to velká zátěž a zároveň velká pocta, protože Antonín Podlaha pracoval po celý svůj život právě pro kapitolu. Úřad přijal s obrovskou pokorou, i když víme, že jeho zdravotní stav nebyl vůbec dobrý. Od roku 1930, kdy ho postihl již poněkolkáté silný zánět dolních končetin, musel svou práci uzpůsobit své déletrvající imobilitě. Nechal si upravit postel ve své pracovně tak, aby mohl psát a vyřizovat všechny své povinnosti vleže nebo v polosedě. Nemoc nikterak neomezila čas, který práci věnoval, ba naopak jeho blízcí vzpomínají, že čím blíže byl smrti, tím se jeho tempo zrychlovalo, jako by chtěl stihnout vše, co doposud neudělal.

Již v roce 1929, kdy přišla první zdravotní krize, páčil a likvidoval veškerou korespondenci a papíry. Stejně jednal i v noci před svou smrtí. Některé dokumenty a dopisy pouze rovnal a uspořádal, jako by měly nadále sloužit a jiné skončily nenávratně v kamnech jeho pracovny. Před svou smrtí, na otázku, co asi bude za několik let, často opakoval dosti sarkastickou odpověď: „*Já budu v hrobečku a vy se za mne budete modlit...*“²⁰¹ Od té chvíle,

kterým se ale kvůli okupační moci nestal. Tento úřad nezískal ani po válce. Během 50. let zůstal jediným biskupem, který v ČSR byl. Zemřel v ústraní v Brně.

¹⁹⁹ ThDr. Jan Nepomuk Sedlák (1854 Trojanov – 1930 Praha) byl významný český katolický duchovní, člen a děkan svatovítské kapituly, auxiliární biskup pražský. Po svém vysvěcení na kněze byl kaplanem v Erpužinách. Následně působil v Rokycanech, které budou i Podlahovým působištěm. Při obsazování Bosny působil jako vojenský kurát v nemocnici. Roku 1889 získal titul doktora teologie. Rok na to začal působil ve strukturách pražského arcibiskupství na různých pozicích – soud, sekretariát etc. Kanovníkem byl zvolen roku 1891. Lev kardinál Skrbenský ustanovil Sedláka v roce 1908 generálním vikářem. V létě roku 1917 byl papežem jmenován do úřadu auxiliárního biskupa pražského a titulárního biskupa tacapitanuského. Na jaře 1918 se stal děkanem kapituly. Během První republiky často světil nové kostely po celé ČSR, vedl pohřeb A. C. Stojana a v roce 1929 světil části nové katedrály. Velkou část svých peněz a času věnoval svému rodnému kraji – Klatovsku.

²⁰⁰ Dostupné z WWW: <http://kpmk.eu/index.php/svatovitska-kapitula/clenove-kapituly/instalovani-1900-1918/101-thdr-antonin-podlaha> [cit. 17. 12. 2014].

²⁰¹ Běla DLOUHÁ, *Pan biskup doma*, Praha 1947, s. 54.

co byl zaopatřen, se změnilo i Podlahovo chování. Večer, když se před spaním loučil, přidával za „dobrou noc“ ještě „A s Pánem Bohem.“²⁰²

Poslední veřejná akce za účasti Antonína Podlahy se uskutečnila na přelomu jara a léta 1931, kdy ve funkci kapitulního děkana vedl liturgický průvod při svátku Božího těla z katedrály.²⁰³ Unavený muž, ztížený nemocí, šel v čele průvodu s monstrancí. Pro nemocného a vyčerpaného biskupa to musela být opravdu těžká a bolestivá cesta. Od této události, se na veřejnosti již neukázal. Svůj děkanský dům opustil naposledy 12. února 1932, kdy šel na schůzi Jednoty pro dostavbu katedrály svatého Víta. Schůze trvala mnoho hodin a Antonín Podlaha se vrátil vyčerpaný, ale nadšený z toho, že se hlásí noví mecenáši, kteří chtějí katedrálu podporovat. Životní pouť doc., ThDr. Antonína Podlahy, auxiliárního biskupa pražského, titulárního biskupa z Pafu, děkana svatovítské kapituly, místokancléře bohoslovecké fakulty, člena České akademie věd a umění, ředitele Dědictví svatoprokopského a svatojanského, etc. etc. se uzavřel 14. února 1932 po 6. hodině ranní.²⁰⁴ Byla velmi chladná neděle a Antonín Podlaha naposledy zazvonil na svůj zvonek v pokoji. Přišly hospodyně, které se o pastýře staraly. Ty ho našly sice při vědomí, ale neschopného promluvit. Byl ustrojený, jako by přesně čekal, co bude následovat. Jedna z domácích volala narychlo MUDr. Štancla. I když přišel během několika minut, mohl už jen konstatovat smrt. Zvony katedrály se rozezněly a zpráva o odchodu Antonína Podlahy se začala rychle šířit celou zemí. Je suis prêt, c'est moi.²⁰⁵

Smuteční obřad byl vykonán v katedrále svatých Víta, Vojtěcha a Václava ve čtvrtek 14. února 1932.²⁰⁶ Obřad vedl nový pražský arcibiskup, Podlahův přítel Karel Boromejský Kašpar a zahájen byl v 9 hodin ráno. Výkrop rakve provedl Mořic Pícha. Rakev byla nesena

²⁰² Běla DLOUHÁ, *Pan biskup doma*, Praha 1947, s. 55.

²⁰³ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 152.

²⁰⁴ AKPR, úmrtní oznámení Antonína Podlahy pro Kancelář presidenta republiky.

²⁰⁵ Tělo Antonína Podlahy bylo nabalzamováno a dokonce se o tom psalo v novinách. Mrtvé tělo bylo nabalzamováno podle nové metody profesorů Hlavy, Šikla, Kimly a Jedličky. Balzamování bylo provedeno v patologicko-anatomickém ústavu v Praze. Proces trval 16 hodin. Dokonce byla stanovena i cena – 2 500,- Kčs. Metoda zmíněných profesorů byla revoluční ve své jednoduchosti, ušetření času a peněz a také v dobrém výsledku. NA Praha, *výstřižkový archiv – Antonín Podlaha*.

²⁰⁶ AKPR, úmrtní oznámení Antonína Podlahy pro Kancelář presidenta republiky.

do katedrály za zpěvu *Miserere Dei*, který zpívalo několik sborů. Dlouhá řada duchovních kráčela za rakví společně s ostatními smutečními hosty. Poslední šel Mořic Pícha, oděn ve smutečním rouchu. Stát byl reprezentován ministrem zemědělství Bohumírem Bradáčem (1881 – 1935), ministrem unifikací Janem Šrámkem (1870 - 1956), ministrem veřejných prací Janem Dostálkem (1883 – 1955), kancléřem prezidenta republiky Přemyslem Šámalem (1867 – 1941), zplnomocněným ministrem Kamilem Kroftou (1876 – 1945), policejním presidentem Dolejšem, rektorem Karlovy university Josefem Pekařem a mnohými dalšími. Svatý stolec byl reprezentován Giovannim Panicem²⁰⁷. Rakev byla umístěna před hlavní oltář. Poté, co se hosté usadili, dostavil se arcibiskup Karel Kašpar spolu se svým sekretářem Antonínem Bořkem-Dohalským a se všemi členy kapituly. Když Kašpar odecebroval pontifikální mši, byla rakev opět vykropena a přenesena na čestné místo – hrobka pražských arcibiskupů. Byl prvním, kdo zde byl pohřben, po otevření katedrály v roce 1929. Obřad skončil v 11 hodin a rozezněly se zvony. Pohřeb, kterého se zúčastnili nejvyšší zástupci církve, státu, univerzit, spolků a organizací byl jedním z největších až do pohřbu Tomáše Garrigua Masaryka. Na Podlahu vzpomínal i tisk²⁰⁸ a to nejen ve chvíli, kdy zemřel, ale i v následujících letech²⁰⁹. Paradoxní je, že jeho životní dílo a osud byl připomínán i v době

²⁰⁷ Giovanni Panico se narodil dne 12. dubna 1895 v Tricase nedaleko Lecce. Po studiích v semináři v Ugentu studoval na Gregoriánské univerzitě v Římě v letech 1910-1915 a Papežském římském semináři v letech 1915-1919. Na kněze byl vysvěcen dne 14. března 1919 v Lateránské bazilice. Téhož roku získal doktorát z teologie a o tři roky později i z kanonického práva. V roce 1923 vstoupil do služeb Svatého stolce a stal se diplomatickým vyslancem římské kurie. Druhou polovinu 20. let strávil G. Panico jako sekretář na apoštolské nunciatuře v Buenos Aires (Argentina). V roce 1931 byl povolán na nunciaturu do Prahy (Československo), kde s krátkou přestávkou v roce 1932, kdy na čas zastával post chargé d'affaires v Mnichově (Německo), působil do roku 1935. Více k jeho osobnosti: Marek ŠMÍD, *Giovanni Panico e il suo periodo cecoslovacco negli anni Trenta*, in: *Note di storia e cultura Salentina*, 2014, s. 171 – 182.

²⁰⁸ Je zajímavé, že se v tisku rozchází jak čas, tak místo úmrtí. V den úmrtí, ale i v následujících dnech vydaly deníky povětšinou speciální stranu, která se úmrtí Podlahy věnuje. Obsah je skoro vždy stejný: zastávané úřady, vědecké dílo, charitativní činnost, péče o katedrálu a mecenášství. Zprávy o smrti a pohřbu najdeme i v německém tisku, *Osservatore Romano* (25. února 1932), maďarském, polském i rakouském tisku.

²⁰⁹ Lidové listy, 11. 2. 1934, *Památka Antonína Podlahy*.

Protektorátu Čechy a Morava²¹⁰, kdy někteří Podlahovy spolupracovníci končili v koncentračních táborech.²¹¹ Zajímavý se nám jeví pohled Podlahových nejbližších spolupracovníků, kteří zavzpomínali na svého spolupracovníka, spolubratra, přítele. Tím nejbližším z vysokých církevních kruhů byl emeritní arcibiskup František Kordač. Ve vzpomínkách²¹² Kordač velmi emotivně a hluboce uctívá biskupovu osobnost. U jiných vzpomínek se neopakuje. To nás přivádí na myšlenku toho, jak opravdu blízký vztah mezi nimi byl, a když si uvědomíme, co všechno spolu za velmi dynamických více jak 10 let První republiky zažili, není se čemu divit.

„ Přijmi, drahý můj příteli, vřelý pozdrav jednoho z Tvých četných ctitelů, který se již blíží k bránám věčnosti.

Když jsem Tě před Tvou smrtí povzbuzoval, aby sis dopřál též potřebného odpočinku ve svých neúnavných pracích, jimiž jsi slovem, písmem a obrazem na vzory českých sv. patronů a ostatních nebešťanů svůj národ odkazoval, a děle se nám na životě zachoval – odpověděl jsi, jak Ti to živá křesťanská víra vnukla, že Ti bude ziskem dříve z pozemského slzavého údolí odejít do nebeského ráje.

Tam v obcování Svatých, jichž úctu jsi tolik rozšířil, za unavené již pozemské poutníky se přimlouvej!“

Na den Všech Svatých 1932.

*František Kordač,
arcibiskup v. v.*

²¹⁰ Lidové listy, 15. 2. 1942, *Sváteční člověk*. Den, 15. 2. 1942, *In memoriam Antonín Podlaha*. Polední list, 22. 2. 1942, *Dílo velkého biskupa na pražské výstavě*. Den, 15. 2. 1942, *Biskup Kupka o biskupu Podlahovi*. Lidové listy, 4. 3. 1942, *In memoriam biskupa Podlahy*.

²¹¹ Josef Beran, Otto Lev Stanovský, Antonín Bořek-Dohalský a desítky dalších.

²¹² Jedná se o vzpomínkovou publikaci k nedožitým Podlahovým 70. narozeninám (1935), která obsahuje především sebrané smuteční řeči z pohřbu a následných vzpomínkových akcí. Nevyšla jako oficiální, ale spíše soukromým nákladem jako publikace, jež má udržet a nadále šířit rozsáhlé Podlahovo dílo.

Opět vidíme, že Kordač dělal všechno možné, aby zmínil Podlahovo životní tempo, ale biskup ve svém rytmu nepolevil. Další z jeho přátel, Lev kardinál Skrbenský apeluje na to, že má být Podlaha vzorem pro českou inteligenci.²¹³ Nástupce Lva Skrbenského v úřadu olomouckého arcibiskupa, Leopold Prečan, popisuje Podlahu jako člověka, který se „*jako žádný jiný zasloužil o církev i vlast.*“ Typickou charakteristikou Podlahy, byla podle Prečana „*láska ve všem a ke všmu i k chybným a zvláště k nevědomě bloudícím.*“ Podlahův odkaz se musí, podle Prečana, udržet a to nejlépe tak, že o něm někdo napíše knihu. Českobudějovický biskup Šimon Bárta popsal zemřelého jako člověka, který byl pilný, neochvějný a svědomitý v plnění úkolů, jenž mu ukládal jeho biskupský úřad. Svou vzpomínku zakončuje Bárta velmi hezkými slovy: „*Byl ozdobou katolické církve v našich vlastech, byl chloubou našeho národa, který ve všech svých složkách k němu vzhlížel s láskou, nejhlubší úctou a obdivem.*“ A posledním, kdo přidal svou vzpomínku, byl brněnský Josef Kupka. Na biskupských konferencích sedávali vedle sebe a často spolu hovořili. Pokud někdo přirovnal biskupa Podlahu k nějakému vrstevníkovi a chtěl přesně vystihnout podobu jeho povahového profilu, tak se Josef Kupka přesně trefil. Přirovnal Podlahu k Antonínu Cyrilu Stojanovi, olomouckému arcibiskupovi. Společná jim byla dobročinnost a láska k Bohu.²¹⁴

Nebyla to jenom církev, kdo se loučil s Antonínem Podlahou. Velkou smuteční akcí uspořádala akademická obec. Iniciátory byli prof. PhDr. Josef Pekař, toho času rektor Karlovy univerzity a prof. PhDr. Karel Chytil (1857 – 1934), předseda Archeologické komise při České akademii. Jednalo se o smuteční schůzi na půdě filozofické fakulty v Praze, jež se konala 9. března 1932. Smuteční schůze se za stát účastnil Přemysl Šámal za presidentskou kancelář a ministr veřejných prací Jan Dostálek (1883 – 1955). Svou nepřítomnost omluvil Edvard Beneš, ministr národní obrany Karel Viškovský (1868 – 1932), ministr školství a národní osvěty Ivan Dérer (1884 – 1973), olomoucký arcibiskup Leopold Prečan, vrchní ředitel Živnobanky Jaroslav Preiss (1870 – 1946) nebo rektor

²¹³ *Sváteční člověk – vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Antonína Podlahu*, Praha 1935, s. 9.

²¹⁴ *Sváteční člověk – vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Antonína Podlahu*, Praha 1935.

Bohumil Baxa (1874 – 1942). Velmi zvláště působila neomluvená nepřítomnost pražského arcibiskupa Karla Kašpara.²¹⁵

Profesor Karel Chytil měl za úkol pozvat nejvýznamnější instituce, ve kterých biskup Podlaha působil. Dostavili se tedy zástupci *Archeologické komise České akademie, Archeologického sboru Národního muzea, České akademie věd a umění, Československé archivní společnosti, Československé společnosti knihovnědné, zástupci Dědictví svatého Prokopa, Dědictví svatého Jana, Historického klubu, družstva Vlast, Historického spolku, dále zástupci Jednoty pro dostavbu chrámu sv. Víta, Klubu za starou Prahu, Královské české společnosti nauk, Křesťanské akademie, Národního výboru pro oslavu svatováclavského tisíciletí* a v neposlední řadě také členové a vedení *Památkového sboru hlavního města Prahy, Společnosti přátel starožitností československých, Svatováclavské ligy a Svazu Československých muzeí*.²¹⁶ Akce byla svolána na 9. březen 1932 v 18 hodin do velké posluchárny filosofické fakulty. Josef Pekař vypracoval program, který byl jednomyslně přijat organizačním výborem, složeným ze zástupců výše uvedených institucí. Schůzi zahájil zpěv oblíbené Podlahovy písně *Svatý Václave*²¹⁷ v podání Pěveckého sdružení pražských učitelů v čele s profesorem Doležilem. Úvodní a závěrečné slovo měl Josef Pekař. Příspěvky o Antonínu Podlahovi přednesli Zdeněk Wirth (1878 – 1961), Josef Vítězslav Šimák (1870 – 1941) a Josef Cibulka (1886 - 1968). Smuteční schůze byla zakončena státní hymnou v podání kvarteta hráčů na lesní roh ze Státní konzervatoře. Náklady spojené s akcí na sebe převzala *Archeologická komise, Historický klub* a *Klub za Starou Prahu*. Pozvánek rozeslal výbor více jak tisíc. Na každé z nich byla podobizna zemřelého biskupa z roku 1930. Prof. PhDr. Oldřich Hujer (1880 – 1942) děkan filozofické fakulty velmi rád přijal možnost toho, aby jeho fakulta byla pořádajícím místem. Kancelář prezidenta republiky poskytla

²¹⁵ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932*, s. 7, 13. NA Praha, výstřižkový archiv – Antonín Podlaha.

²¹⁶ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932*, s. 7 – 8.

²¹⁷ Autorem je Josef Bohuslav Foerster (1859 – 1951).

květinovou výzdobu sálu. Smuteční schůze byla zakončena ve 20 hodin.²¹⁸ Z uvedeného výčtu vyplývá, jak významné bylo Podlahovo postavení a do jakých všech oborů, organizací, jednot, institucí, podniků, vydavatelství, nakladatelství etc. jeho činnost zasahovala. Zajisté toto tvrzení podporuje především přítomnost a angažovanost zástupců prezidentské kanceláře.

V úvodním slovu profesora Josefa Pekaře, kterého pojilo se zemřelým více než třicetileté přátelství, najdeme velmi výstižnou charakteristiku Podlahovy osobnosti. Hned v úvodu Pekař říká: „... *Kladu důraz na to, že v naší době tolik zmaterializované a tolik za sliby hmotného zisku, moci a vlivu, ctižádosti a společenského lesku tíhnoucí, dán nám byl ve zjevu Antonína Podlahy vzácný a přímo jedinečný vzor a příklad muže oddaného ryze ideálnímu úkolu životnímu v zanícení přímo asketickém, muže, zřikajícího se vši radosti životní, krom té, již poskytovala práce a strohé plnění povinnosti.*“²¹⁹ Pekař vyslovuje na závěr své řeči jakousi naději, kterou Podlaha československému lidu dal: „... *A není pochyby, že život tak silný zásluhou mravní i duchovní je i v ohledu obecně kulturním velkým darem přítomnosti; je svědectvím, že doba, jež může honositi se takovými zjevy, není přece ještě úpadková, a zakládá naději, že světlý příklad povzbudí následovníky a žáky. Byl by to účinek, jež by zesnulý zajisté vítal sám nejradostněji.*“²²⁰

Po Josefu Pekařovi se ujal slova prof. PhDr. Josef Vítězslav Šimák. Jeho úkolem bylo v krátkosti vylíčit Podlahu jako historika. Hned na začátku charakterizoval historii jako obor, který měl v biskupovu vědeckém záběru nejmenší zastoupení. Řečník vyzdvihl Podlahovu erudici a záběr znalostí, především to, že zemřelý nebyl historikem, a přesto se vyrovnal největším kapacitám své doby. Na prvním místě byla pro něj církev²²¹, a proto řadí profesor Šimák Podlahu do kategorie církevních historiků. Největší Podlahův přínos pro historickou vědu je, dle Šimáka, jeho práce s fakty a prameny. Podlaha nedělá ve svých

²¹⁸ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932, s. 8 – 12.*

²¹⁹ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932, s. 13 - 14.*

²²⁰ Tamtéž, s. 14.

²²¹ Podlahovo oblíbené heslo znělo: „*Na prvním místě je Bůh, na druhém místě je vlast.*“

dílech závěry. V úvodech jsou vstupní hypotézy, ale závěr je na čtenáři.²²² Jeho metoda zpracování historické látky je klidná, nevnučuje se, nevede k velkým polemikám mezi autorem a čtenářem. Přístup, který je značně pozitivistický, ale na druhou stranu se nejedná jen o pouhé konstatování faktů. O předkládaných faktech v Podlahových dílech může mít různé mínění, ale nelze je z hlediska podloženosti vyvracet. Biskupovo práce jsou částečně tendenční, ve smyslu svého prokatolického zaměření. I přesto je nutné podotknout, že z Podlahových textů vystupuje tato tendence velmi jemně a citlivě.²²³ Podle profesora Šimáka přispěl Podlaha historické vědě také v tom, že „otevřel“ nebo lépe řečeno „oprášil“ dějiny 17. a 18. století na našem území. I když jsou raná díla z pera kanovníka Podlahy spíše zaměřena na středověk a barokní dobu opomíjí, pozdější práce jsou zaměřeny právě na zmíněnou dobu. Ke své celoživotní lásce, svaté Ludmile, svatému Václavu a blahoslavené Anežce Přemyslovně, přidává v pozdější době i svatého Jana Nepomuckého. Nechme nyní promluvit profesora Šimáka o Podlahově přínosu právě pro dobu baroka, tak jak uvedl Šimák ve své řeči na smuteční schůzi: „*Církevní a světská historie XVII. stol. a XVIII. stol., jež si Podlaha obral, je postižena touž bolestí – ne že by nebylo látky z dostatku, jest jí přemíra, ale že dalekou většinou spočívá dosud nedotčena a neznáma v prachu knihoven a archivů. Kdo se odhodlá k větší práci v této době, tomu jest se zříci snů architekta; chtěj nechtěj musí na se vzíti úděl pouhého dělníka, kopati základy, připravovati stavivo, a býti spokojen, podaří-li se mu aspoň kus toho díla vykonati. Tak se rozhodl i Podlaha. A v té jeho oběti, kde běře na sebe odříkavou nejhrubší práci heuristickou, pořadatelskou a vydavatelskou, jejíž výsledků se dočká snad teprve pozdní pokolení, jest největší jeho čin jako historika.*“²²⁴ Kdybychom zmíněná slova měla zařadit do Podlahova života, jednalo by

²²² V tomto bodě je nutné s J. V. Šimákem naprosto souhlasit. Podlaha otevírá téma, předkládá fakta, ale závěr je na čtenářově subjektivním pohledu.

²²³ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932*, s. 17. Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965. Velmi dobrým příkladem autorovi metodologie jsou Podlahovy monumentální *Posvátná místa království Českého: dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém* nebo *Dějiny kolejí jezuitských v Čechách a na Moravě od r. 1654 až do jejich zrušení. Část první, Od roku 1654 do 1723*.

²²⁴ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932*, s. 18 – 19.

se o období kolem přelomu století. Jeho práce ze 17. a 18. století byly publikovány především ve *Sborníku historického kroužku*.²²⁵ Dalším velkým tématem, které zmiňuje ve svém referátu i profesor Šimák, jsou dějiny pražské arcidiecéze a to opět v 17. a 18. století. Kromě *Sborníku historického kroužku* publikoval Podlaha své rané práce také v *Časopisu Musea Království českého*. Zde najdeme nekrology a krátké statě týkající se především dějin literatury.

S historií souvisí i další činnost Antonína Podlahy, kterou prof. Šimák vyzdvihl – uspořádání kapitulního archivu a knihovny. Dokladem preciznosti a především hluboké znalosti pramenů k dějinám kapituly, katedrály a jiných dalších funkcí při pražské arcidiecézi nás přesvědčují dochované dopisy²²⁶ z různých koutů Evropy, kde se nejrůznější instituce, ale i jednotlivci vyptávají na různé detaily, které mohl znát díky své práci, právě jen kanovník Podlaha. Přední čeští vědci z historické obce, ale i odborníci z oboru hudby, obraceli se na Podlahu, když potřebovali pomoc s prameny, jež mohly být uchovávány právě v kapitulním archivu. V oblasti archivnictví se zemřelý zasloužil ještě o vydání *Povšechného katalogu arcibiskupského archivu v Praze*, který mapoval archiválie do té doby nepřístupné. Šlo o velký a důležitý krok v oblasti archivnictví, protože byl odborné veřejnosti představen „poklad“, jenž se v arcibiskupském archivu ukrýval. Podlaha byl také významným vydavatelem různých edic, soupisů, rejstříků a pramenů. Kromě výše zmíněných období se po celý život, vždy s velkými přestávkami, věnoval také předhusitskému období. Vydal několik edic pramenů k aktům korektorů pražské arcidiecéze z let 1407 – 1410 a několik knih erekčních.

Pro nás dodnes neocenitelnou publikací je *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*. V této knize o velmi dlouhém názvu najdeme detailně a precizně zpracované seznamy představitelů (arci)diecéze s biografickými

²²⁵ Namátkou se jedná například o: *Život a působení Antonína Koniáše, Bludařství na vinicích okolo Prahy ve století 18., Ústřední jednání konsistoře pražské v příčině jinověrců v r. 1730 – 1737 aj.*

²²⁶ ANM, f. Antonín Podlaha.

a literárními údaji. Během svého života vydal Podlaha ještě dotisky²²⁷ a opravy tohoto významného díla. Celkem dílo čítá úctyhodných 931²²⁸ životopisných údajů.

Absolutním vrcholem Podlahovi tvorby bylo spojení církevních dějin, dějin umění a dějin jako takových v několikasvazkovém díle, které je dosud neocenitelným pomocníkem pro odborníky se zmíněných oborů – *Posvátná místa...* Jedná se o pozoruhodně podrobnou práci o kdejakém kostelíku, oltáři, Božích mukách, obraze atp. Podlaha za tímto účelem zcestoval velkou část Čech a mapoval a mapoval dnes již zapomenuté, neexistující pomníky, křížové cesty a jiné drobné sakrální objekty. Díky jeho počínu máme dnes představu o stavu daného objektu na přelomu století. Toto dílo ocení především restaurátoři a ochránci památek. Z tohoto obrovského díla²²⁹ jasně vystupuje Podlahovo oblíbené téma – český středověk, konkrétně svatováclavský a svatoludmilský kult, méně pak baroko a kultu svatého Jana Nepomuckého.

Navraťme se opět na smuteční schůzi do velké auly filosofické fakulty. Profesor Šimák zakončil svou řeč povzbudivě a v naději, že s Podlahou se uzavírá jedna generace, ale sám zemřelý v průběhu svého života vychovával další, kteří by v jeho započatém díle mohli pokračovat nebo na Podlahova témata navázat.²³⁰

Dalším řečníkem byl průkopník české památkové péče, přední znalec českého baroka a Podlahův spolupracovník PhDr. Zdeněk Wirth. Jeho příspěvek na smuteční schůzi se týkal Podlahy jako archeologa a ochránce památek. Plynule tak navázal na konečná slova svého předřečníka. Hned na úvod uvedl doktor Wirth, že Podlaha zaujímá mezi kněžími, jež se

²²⁷ První výtisk 1912 a dotisky: 1916, 1925, 1928, 1931. Posledním záznamem je ThDr. Antonín Bořek-Dohalský, jež byl přijat do kapituly v dubnu 1931.

²²⁸ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932*, s. 27. Dále také dostupné z WWW: <http://www.kpmk.eu/index.php/svatovitska-kapitula/clenove-kapituly/58-seznamy-clenu-svatovitske-kapituly-a-jejich-prameny> [cit. 11. 1. 2015].

²²⁹ Jedná se o 7 svazků, dílo je nedokončené, vydávané v prvním desetiletí 20. století. Plný název práce zní: *Posvátná místa království Českého: dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém*.

²³⁰ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932*, s. 28.

zabývali archeologií „*místo nejvýznačnější a nejčestnější*.“²³¹ Podlaha se zabýval především křesťanskou archeologií a to především v letech před první světovou válkou. Podle Wirtha se Podlaha objevil v dynamické době. V době, která znamenala pro českou archeologii zlom. Odešla stará generace, jež vědu zakotvila a nyní mladší generace musí vědu nadále rozvíjet. Především se zaměřit na heuristiku a metodologii. Podle řečníka měl zemřelý obrovskou vůli a smysl pro povinnost a uměl se vyrovnat s novými trendy a zároveň ctít tradici. První Podlahovy příspěvky z oboru křesťanské archeologie nacházíme v revue *Vlast*. Píše se rok 1891. Další příspěvky jsou v Časopisu katolického duchovenstva, se kterým spojí celý svůj život. Píše se rok 1895. Tyto příspěvky jsou trochu jiné. Zabývají se raně středověkou ikonografií. Roku 1897 začíná dvaatřicetiletý kněz publikovat v *Památkách archeologických*. Je s podivem, jak se jeho zaměření postupně mění. V *Památkách archeologických* už nacházíme příspěvky ze všech period, různého zaměření, ať to jsou životopisy, pojmosloví, ikonografie, topografie nebo konkrétně obrazová tvorba (deskové obrazy), oltáře, plastiky i grafiky. Ale zpět k Zdeňku Wirthovi. Jaký je podle něj největší přínos Podlahův? Ve své řeči o tom pojednal takto: „*Zní hned podivuhodně, že jediné dějiny naší archeologie, jež dosud máme, napsal právě Podlaha; zpracoval tuto látku do Památníku České Akademie, vydaného v roce 1898 k oslavě císaře Františka Josefa I. Také v oboru lexikálním stojí na prvním místě ve skupině spolupracovníků na Terminologickém slovníku Archeologické komise České akademie, na němž byla práce zahájena v roce 1913.*“²³² Zdeněk Wirth ve svém příspěvku označil Podlahu za jakéhosi vůdčího člena úzkého kruhu spolupracovníků, kteří spoluvytvářeli velké dílo týkající se mapování sakrálních objektů. Mezi ně patřil Karel Chytil, Eduard Šittler a Karel Hilbert. I bez Wirthova upozornění na tuto skutečnost, je nám tento pracovní kruh zcela zřejmý, pokud se zabýváme osudem Antonína Podlahy. Zemřelý se pravděpodobně, podle dr. Wirtha, připravoval na vydání pokračování díla Františka Eckerta (1845 – 1902), týnského faráře, který vydal *Posvátná místa hlavního města Prahy*. Toto monumentální dílo chtěl Podlaha rozšířit a doplnit o některé především historické skutečnosti. Řečník vyzdvihl také biskupovy příspěvky

²³¹ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932*, s. 29.

²³² *Tamtéž*, s. 34.

k topografii a ke zpřístupnění fotografického a obrazového materiálu českých světců, uveřejňované především v Časopisu katolického duchovenstva.²³³

Zdeněk Wirth potvrdil slova profesora Šimáka o Podlahově významu na poli archivnictví a to především pro období baroka v Praze. Práce, kterou odvedl, je obdivuhodná především ve svém rozsahu – kláštery (pozn. JF - Břevnov), knihovny (pozn. JF - Strahov), kostely (pozn. JF - sv. Vít, sv. Karel Boromejský). Ve všech těchto institucích Podlaha uspořádával, vypisoval a vydával ohromné množství edičního materiálu.²³⁴

Poslední částí Wirthova příspěvku je vyzdvižení biskupovy práce na různých souborech, které přinesly odborné i laické obci velký užitek. Tyto katalogy nevydával jen k významným příležitostem (Mariánská výstava, Národopisná výstava, Svatováclavské oslavy), ale i mimo ně: „*Vedle popisu jednotlivých památek vydával Podlaha rád celé jejich soubory, pokud tvořily skupiny methodicky užitečné. Vydal Album ikonografie svatojánské i svatovojetěšské, alba středověkých obrazů a soch mariánských, ikonografický soubor Willenbergův a pokusil se jednou také o takové soubory děl domácího i cizího umění náboženského pro účely paedagogické*²³⁵. Soubory vyvolaly také výstavy jím pořádané a to ve svých katalogích i v celkovém zpracování v časopisech...“²³⁶ Po těchto a výše uvedených slovech je si nutné uvědomit, že všechna Podlahova veřejná činnost přiváděla jeho osobu do rozličných pozic, funkcí, institucí a organizací, kde musel vykonávat především vedoucí role. Za příklad uveďme rok 1911, kdy umírá profesor Josef Ladislav Píč (1847 – 1911) a kanovník Podlaha se stává hlavní referentem Archeologické komise České akademie, anebo rok 1913, kdy se stává hlavním redaktorem Památek archeologických, abychom uvedly příklady z oblasti referátu Zdeňka Wirtha. Nakonec nechme ještě jednou promluvit dr. Wirtha v otázce Podlahova vztahu k ochraně památek: „...*Později jako konzervátor vídeňské Ústřední komise a strážce chrámu sv. Víta měl příležitost rozhodovati ve stech případech při*

²³³ Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932, s. 37.

²³⁴ Tamtéž, s. 37 – 38.

²³⁵ I Podlahovy texty v jeho učebnicích jsou velmi často prokládány obrázky a fotografiemi svatých, které mají názorně dětem přiblížit, o čem vlastně autor píše.

²³⁶ Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932, s. 40.

postupném dokončování chrámu sv. Víta a soustavném bádání v jeho podzemí jako neúnavný spolupracovník stavitele domu arch. Dr. Karla Hilberta. Byly při tom řešeny nejsubtilnější otázky konservační, poněvadž šlo o znamenité, ba jedinečné objekty jako zbytky rotundy sv. Václava, basiliky Spytihněvovy, o nálezy v hrobech českých králů a pražských biskupů, o skříňku ze slonové kosti v oltáři sv. Zikmunda a o nádherný poklad chrámu sv. Víta. Nedlouho před smrtí Podlaha vlastníma rukama přenesl tento nádherný soubor středověkého zlatnictví do nových místností a instaloval je tam do moderních železných vitrín. A když několikrát došlo v chrámu sv. Víta k rozřešení otázek, jež se týkaly přímo zásadních sporů mezi starší a mladší generací ochránců památek, zejména při spojení obou částí chrámu a přenesení Wohlmutovy kruchty do křížové lodi, prokázal Podlaha vzácné porozumění novým problémům a pružnost názorovou, s níž dovedl se přiblížiti k mladším generacím.²³⁷ Tato charakteristika není ojedinělá, objevuje se i ve vzpomínkách Běly Dlouhé či ve vyprávěních Jana Lebedy. Shrňme si tedy Wirthův pohled na historika - Podlahu, po kterém zazněl dlouhý potlesk: „(Podlaha) Zůstával vždy historikem, jehož morální povinností je posuzovati vývoj jako bezmezerovitý proud bez počátku a konce.“²³⁸

Posledním řečníkem byl prof., ThDr., PhDr. Josef Cibulka. Jeho příspěvek nesl název *Antonín Podlaha jako kněz a theolog*. Proslov evropsky uznávaného profesora byla nejdelší ze všech. I přes veškerou výše uvedenou charakteristiku, byl Antonín Podlaha především knězem a theologem. Cibulka uvedl několik faktů z Podlahova dětství a studií z nichž nejzásadnější je asi charakteristika jeho zájmu o různé obory. Připomeňme, že v letech 1893/1894 suploval mladý kněz na bohoslovecké fakultě za nemocného profesora Sedláčka.²³⁹ Mezi suplovanými předměty byla i výuka Starého zákona. Podlaha se úkolu zhostil s velkým nasazením. Ihned se pustil do hlubšího studia, nad rámec běžných znalostí absolventa bohosloveckého studia. Díky tomuto zápalu sepsal Podlaha svou první theologickou práci *O řeckých překladech Písma sv. Starého Zákona*.²⁴⁰ Profesor Cibulka

²³⁷ Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932, s. 43 – 44.

²³⁸ Tamtéž, s. 45.

²³⁹ AUK, f. KTF, k. Katalog posluchačů TF UK – Letní běh 1894.

²⁴⁰ Vyšlo v Praze roku 1896.

vyzdvihl Podlahův přínos v teologii především překladem pětisvazkového (!) díla profesora Institutu catholique Françoise Vigouroux (1837 – 1915), které předložilo evropské teologii nejaktuálnější poznatky, otázky a odpovědi v oblasti biblistiky. Antonín Podlaha chápal toto dílo jako stěžejní pro bohoslovce, a tak se pustil do rozsáhlého překladu z francouzštiny. Celé dílo nazval *Bible a nejnovější objevy v Palestině, Egyptě a Assýrii*.²⁴¹ Za tento překlad byl oceňován nejen u nás, ale i v zahraničí. Podlahův přínos vidí Josef Cibulka nejen na poli teologie pro bohoslovce, ale také v oblasti pedagogiky, konkrétně vydáváním různých učebnic²⁴², které ulehčovaly práci katechetům.²⁴³

Tak, jak každý Cibulkův předřečník viděl v některé Podlahově činnosti jeho největší přínos, byl to i Josef Cibulka, jenž jej spatřoval v Podlahově, můžeme říci, „obrodě“ mladší generace, ve které na přelomu století „vyhasla“ víra a její vztah k náboženství jako takovému byl více méně vágní, než u předešlých generací. Cibulka krásně vystihl Podlahův vztah k tomuto stavu: „Zahájil tedy Podlaha svůj apologetický apoštolát, tak nevtíravý a nehlučný, jaký byl sám svou povahou, ale zároveň také tak veliký a účinný. V době, kdy se tolik mluvilo o rozporu mezi vírou a vědou, předložil – Apologii víry křesťanské na základě věd přírodních²⁴⁴ - kterou francouzsky napsal Duilhé de Saint – Projet.²⁴⁵ Spisem tím zahájil spolu se starším a stejně vzácným druhem, kanovníkem Tumpachem, - Vzdělávací knihovnu katolickou -, při čemž bylo oběma zakladatelům cílem, aby výběrem nejlepších poučných děl povznesli intelektuální úroveň českého katolicismu“²⁴⁶

²⁴¹ Vydání: 1. díl (1896, Praha), 2. díl (1897, Praha), 3. díl (1899, Praha), 4. díl (1902, Praha), 5. díl (1903, Praha)

²⁴² Dějiny zjevení Božího Starého Zákona (1899, Praha), Výklad velikého katechismu katolického náboženství (1900, Praha), Dějiny zjevení Božího Starého i Nového Zákona (1901, Praha), Biblické dějiny pro školu a dům (1902, Praha), Katolická liturgika (1904, Praha), Dějeprava (překlad Panholzera, 1907 Praha), Velký katechismus katolického náboženství jako obrázkové vydání (1910, Praha) – všechny texty byly velmi úspěšné a například *Katolická liturgika* byla dotisknuta více než desetkrát.

²⁴³ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932*, s. 53.

²⁴⁴ Vydáno v Praze roku 1898.

²⁴⁵ 1822 – 1897.

²⁴⁶ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932*, s. 53 - 54.

Z Podlahova díla dost jasně vysvítá, že se (spolu)autor snažil čtenáře přivést na jakousi „správnou“ cestu. Velká část jeho děl jsou díla spíše až apologetická, bránící čest a postavení katolické církve. Příkladem nám může být existence a působení jezuitského řádu. Smýšlení o jeho fungování a činnosti nebylo (a stále není) zcela objektivní, ovlivněno neznalostí přínosu jezuitů a opakování stále stejné „písničky“ o páteru Koniášovi. Na přelomu století vidíme u Podlahy krátké období, ve kterém se soustředil právě na jezuitský řád. Opět se hluboce zahloubal do problematiky příchodu, činnosti a působení jezuitů, a to především v Praze. Stěžejním dílem je překlad, komentář a doplnění knihy od Bernarda Duhra (1852 - 1930), které vydává v Praze, společně s Josefem Tumpachem, pod názvem *Bajky o jesuitech* (1902, Praha). Podlaha společně s Tumpachem cítil potřebu přeložit nebo aspoň dopomoci k přeložení Starého a Nového zákona. I po Tumpachově smrti v průběhu první světové války pokračoval Podlaha v neúnavné práci na vydávání obou částí Bible. Jedním z posledních Podlahových velkých činů v oblasti vydávání stěžejních náboženských textů, bylo vydání a překlad misálu. Podlahovo vydavatelství zaštitilo tento počin, a tak měl československý katolík k dispozici základní náboženskou literaturu, jež odpovídala nejen dobovému jazyku, ale i změnám, kterými texty prošly.

Vraťme se k proslovu profesora Cibulky na půdě filosofické fakulty. Jeho slova by zajisté byla nedostatečná, kdyby nezmínil Podlahovo angažmá v Časopisu katolického duchovenstva. Jednomu z nejstarších katolických časopisů na našem území zasvětil Podlaha de facto celý svůj život – od studenta bohosloví, přes doktoranda bohoslovecké fakulty, až po vrchol své kariéry. Neustále přispívá odbornými studiemi na stránky ČKD a od roku 1905 se stává jeho spoluredaktorem, poté redaktorem a nakonec i hlavním redaktorem. S Časopisem katolického duchovenstva prožije krásných dvacet sedm let a především v meziválečné době vtiskne časopisu osobitou podobu. Časopis se konstituuje jako hlavní zdroj informací pro československé katolíky a informuje jak odbornou, tak laickou veřejnost o dějinách, zemřelých, výročích, zamyšleních, novinkách na poli biblistiky, pastorální teologie, dogmatické teologie a jiných teologických věd. Nejvíc můžeme ocenit právě Podlahův um ve vytvoření periodika pro velmi široké pole čtenářů.

Za velký přínos považuje Cibulka vytvoření dua Podlaha – Tumpach. V jejich spolupráci nacházíme ohromnou sílu, odhodlání, ale i troufalost k různým církevně

literárním počínům. Jedním z opravdu velkolepých projektů byl *Český slovník bohovědný a Dějiny a bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828*²⁴⁷. „Český slovník bohovědný, k němuž nejen průpravné práce, jako heslář, vykonal, nýbrž neustále po více než dvacet let hesla rozdělával, vymáhal, doplňoval a upravoval. Podlahově obětavosti vděčí Slovník za tolik ilustrací. Čtyry veliké svazky s tisíci článků jsou nepomíjejícím svědectvím jako energie i jeho mecenášství, které udržovaly jak *Časopis katolického duchovenstva*, tak *Český slovník bohovědný* finančními příspěvky, jdoucími do velikých tisíců. Zároveň vy excerpoval Podlaha, zprvu s Dr. Tumpachem, všechnu katolickou literaturu náboženskou od roku 1828, nejen theologickou, nýbrž vůbec všechnu českou literaturu, týkající se věci církevních, na př. dějin, práva, umění. Na třistatisíc údajů shrnul v pěti svazcích – *Dějiny a bibliografie české katolické literatury náboženské*“.²⁴⁸ Tato svá díla vydával Podlaha ve vydavatelství *Dědictví svatého Prokopa*²⁴⁹. Profesor Cibulka ve své řeči vyzdvihl dvě velmi zajímavé myšlenky. První z nich je Podlahův um práce s časem. Celý den byl přesně rozdělený na ranní modlitby, kontrola katedrály, práce pro kapitolu, práce spojené s úřadem generálního vikáře a v neposlední řadě práce vyplývající z úřadu biskupa. Večery a noci byly zasvěceny především psaní a korekcím vytvořených textů.²⁵⁰ Druhou je plnění Podlahovy vizitační činnosti v arcidiecézi, neboť právě kontroly jednotlivých far jsou povětšinou v kompetenci světících biskupů. Podlaha spojil příjemné s užitečným a v rámci svých vizitačních cest se snažil vytěžit z navštívených míst co nejvíce informací, jež by využil v některém ze svých děl.

Svůj referát o Antonínu Podlahovi jako knězi a teologovi zakončil profesor Josef Cibulka jakousi definicí osobnosti zemřelého: „*Jeho dílo – toť práce mnoha lidí. Zdá se,*

²⁴⁷ Vydáváno od roku 1912 v Praze.

²⁴⁸ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932*, s. 60 - 61.

²⁴⁹ Vzniklo roku 1861 a se zaměřením na vydávání české bohovědné literatury. V průběhu první světové války – 1917 – se stává ThDr. Antonín Podlaha starostou, čili hlavním představitelem tohoto vydavatelství. V této funkci zůstane až do svých posledních dnů.

²⁵⁰ K tomu: Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965 nebo *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932*, s. 63 - 64.

*jakoby se všichni před námi nyní zjevovali a každý z nich byl svrchovaným ztělesněním všech dokonalých vlastností svého druhu. Archivář, který tolik dějinných pramenů vydal, knihovník, který tolik kritických katalogů sestavil, historik, který sta různých námětů ze všech období zpracoval, archeolog, který nesčíslně uměleckých děl popsal a rozpoznal, strážce památek, který o jejich zachování svědomitě dbal, počínajíc svou soukromou sbírkou a končíc svatovítským kostelem. Historik umění, který položil základy tolika životopisům umělců, historik hudby, který vydal katalogy hudebnin, topograf, který řadu vikariátů popsal, vzdělavatel lidu, který mu hromadu ušlechtilé četby předložil, učitel a vychovatel, který se láskou a dobrotou zapsal žákům nesmazatelně do srdcí, katecheta, který svými učebnicemi statisíce českých dětí učil víře a moudrosti, naději a síle, láce a mravnosti, apologeta, který více než kdo jiný hájil své náboženství a svou církev, poněvadž jeho dílo nikdy nebylo útokem, nýbrž vždy jenom ryzím kladem, nikdy neprozrazovalo apologetických tendencí, nýbrž vždy jen šlo za pravdou, která je nejtrvalejší obranou. Bibliista, který nově přeložené Písmo svaté dal českému lidu do rukou, nehledě k jiným pracím, které v tomto oboru vykonal. Theolog, který vydával Český slovník bohovědný a tolik let redigoval Časopis katolického duchovenstva, plně je svými příspěvky, kazatel, který zanechal přes dvě stě nadšených promluv a kázání, kanovník, který si po plnosti více než kdo jiný za 1000 let zasloužil starobylého jména *canonicus ecclesiae Pragensis*, generální vikář, jehož úřadování nezkalil nejmenší nesoulad, biskup, jenž si zasloužil jako velekněz celého národa vyzdvihnouti ostatky jeho nejslavnějších panovníků, vynésti korunovační klenoty a odevzdati národu dokončené jeho největší umělecké dílo a národní palladium – svatovítský chrám.*²⁵¹

Smuteční schůze skončila a tímto naprosto výstižným charakterizováním života Antonína Podlahy byl řečníky dán jasný pokyn především akademické obci – odkaz a dílo velkého biskupa nesmí být zapomenuto. Bohužel čas neúprosně plyne a paměť je velmi nedokonalá.

²⁵¹ Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932, s. 72 - 74.

5 Veřejná činnost Antonína Podlahy

5.1 Věda, kultura, společnost a katolíci

„Život žádného z nás nesmí být zmařen nečinností a nešlechtností“

Antonín Podlaha

Antonín Podlaha se narodil ve velmi dynamické době, která s sebou nesla velkou proměnu společnosti, spojenou především s její modernizací. Mladý student a pozdější kněz se musel vyrovnávat s novinkami, které do jeho světa přicházely. Podlahu můžeme charakterizovat jako člověka, který se v žádném případě nebál jít s dobou, ale zároveň dokázal být loajální své víře a přesvědčení. 2. polovina 19. století je spojena s velkou a různorodě silnou vlnou proticírkevního zaměření jednotlivých států Evropy, která vyvolávala uvnitř církve silné pnutí. Ve společnosti se utvářely dva proti sobě stojící tábory, z nichž jeden volal po vytlačení církve z veřejného života, kdežto ten druhý chtěl po církvi ústupky a reformu. I v samotné církvi se začal prosazovat fenomén *modernismu*²⁵², který je pak v různých částech tehdejší Evropy přijímán se značnými rozdíly. Náš výklad by byl neúplný, kdybychom pohlíželi na dobové poměry pouze optikou českých zemí. Církev se musela vyrovnat se zcela novým – jiným postavením v moderní společnosti „dlouhého“ 19. století. Od agrárního dominantního postavení ve společnosti, které zaručovalo katolické církvi mít jasný přehled o názorových proudech, najednou tento pohled ztrácí a církvi, jako by docházel dech s rychlou přeměnou soudobé společnosti. Katolická církev musela chtít nechtě otevřít ve svých vnitroinstitucionálních debatách témata lidských práv, dělnictva, odstraňování přežitků z dob minulých, otázku socialismu, nebo se zabývat skutečnou a „papírovou“ religiozitou obyvatelstva. Pokud stála církev před těžkou krizí, tak to bylo právě v 19. století, především v jeho druhé polovině, která prověřila funkčnost a pružnost katolické církve, a to především jejího nejvyššího vedení. Částečnou oporu, jakýsi záchytný

²⁵² K tomu například: Pavel MAREK, *Český katolicismus 1890-1914: kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc 2003. Pavel MAREK, *Emil Dlouhý-Pokorný: život a působení katolického modernisty, politika a žurnalisty*, Brno 2007. Marek ŠMÍD, *Masaryk a česká Katolická moderna*, Brno 2007. Claus ARNOLD, *Malé dějiny katolického modernismu*, Praha 2014. Zdeněk KUČERA ed., *Modernismus - historie nebo výzva?: studie ke genezi českého katolického modernismu*, Brno 2002.

bod, mohla církev vidět v romantismu, který se držel tradic a svým vlastním způsobem „krotit“ přeceňování rozumového poznání světa. I v samotné církvi se utvořily dvě skupiny rozdílně smýšlejících kněžích – *ultramontánní a liberální proud*.²⁵³ Ultramontánní kruhy, mezi které byl v krizi počátku republiky řazen i František Kordač²⁵⁴, byli kněží, kteří stáli pevně za rozhodnutími kurie a papeže. Byť bychom je mohli označit za ultrakonzervativce, ale i mezi nimi se nacházeli tací, kteří byli schopni dialogu nad klíčovými otázkami tehdejší doby.²⁵⁵ Ultramontánní postoj je i přesto možné charakterizovat jako opoziční vůči moderní společnosti, tradicionalistický, odmítavý, skeptický, kritický až bojovný.²⁵⁶ Ve filosoficko-teologických otázkách se obraceli ke scholastice a dávali přednost centralizaci ve vedení katolické církve. Tento styl se prosazoval především za Řehoře XVI. (1831 – 1846) a Pia IX. (1846 – 1878). Z toho vyplývá, že Antonín Podlaha se narodil do zcela specifického a již několik desetiletí trvajících období, jež bylo reakcí na moderní společnost. Katolická církev ve své reakci spíše dospěla do stavu odtržení se od moderního světa, než aby hledala hranici co největšího vnitřního zpřístupnění se společnosti 2. poloviny 19. století.²⁵⁷ Tento pohled ovšem nemůžeme generalizovat. Jednotliví kněží byli často přívrženci druhé skupiny a to katolických liberálů²⁵⁸. Jejich stanovisko k modernímu světu bylo velmi opatrné, ale vstřícné. Dialog byl mnohem rozsáhlejší a kompromisnější než u ultramontánního proudu. Nemůžeme si představovat liberálního kněze jako člověka, který byl revoluční nebo šel

²⁵³ Josef LENZENWEGER, Peter STOCKMAIER, Karl AMON, Rudolf ZINNHOBLE, *Geschichte der katholischen Kirche*, Graz – Wien – Köln 1986, s. 400 – 403. Miloš TRAPL, Karel KONEČNÝ, Pavel MAREK, *Politik dobré vůle, život a dílo msgr. Jana Šrámka*, Praha 2013, s. 52 – 53. Klaus SCHATZ, *Kirchengeschichte der Neuzeit*, Düsseldorf 1989, s. 45 – 65. MALÍŘ, Jiří, *Sekularizace a politika v „dlouhém“ 19. století*, in: *Sekularizace českých zemí v letech 1848-1914*, eds. Lukáš Fasora, Jiří Malíř a Jiří Hanuš, Brno 2007, s. 13.

²⁵⁴ Pavel MAREK, Marek ŠMÍD, *Arcibiskup František Kordač*, Olomouc 2013.

²⁵⁵ August FRANZEN, *Malé dějiny církve*, Český Těšín 2006, s. 274.

²⁵⁶ Miloš TRAPL, Karel KONEČNÝ, Pavel MAREK, *Politik dobré vůle, život a dílo msgr. Jana Šrámka*, Praha 2013, s. 53. Klaus SCHATZ, *Ultramontanismus*, In: *Lexikon der Kirchengeschichte*, Bd. 2, Freiburg – Basel – Herder 2001, s. 1670 – 1673.

²⁵⁷ Josef LENZENWEGER, Peter STOCKMAIER, Karl AMON, Rudolf ZINNHOBLE, *Geschichte der katholischen Kirche*, Graz – Wien – Köln 1986, s. 414 – 418.

²⁵⁸ Hubert JEDIN ed., *Handbuch der Kirchengeschichte. Die Kirche in der Gegenwart*, Bd. 6/1, Freiburg – Bsel – Wien 1971, s. 318 – 322.

bezhlavě a střemhlav do všeho, co nový svět nabízel. Katoličtí liberálové přijali moderní epochu jako fakt, kterému bylo nutné porozumět, prozkoumat a pochopit jeho principy a nástroje politického, filosofického, ale náboženského fungování. Jen za takových podmínek bylo možné analyzovat, jaký přístup má mít kněz k té či oné záležitosti a zda-li je vůbec možné přijmout či nepřijmout daný fakt. Co se týče vnitřní struktury, byli liberálové zastánci změny uvnitř církve, jež by neopustila staletími prověřená pravidla a systémy, ale dokázala by být otevřenější vnějšmu světu. V hledáčku kritiky ze strany liberalistů byla zkostnatělost, rigidnost a přílišná uniformita církve. Pouze aktivní dialog měl přinést kýžené výsledky a inovaci. Určitý průlom nastal především po první vatikánském koncilu (1869 - 1870) a v době pontifikátu Lva XIII. (1878 - 1903).²⁵⁹

Pro naše prostředí je typická *Katolická moderna*, jež byla legitimním požadavkem tehdejší doby, kdy šlo především o přiblížení víry zmaterializované a průmyslové společnosti. Šíření těchto myšlenek bylo především na bedrech kněžích, kteří v sobě spojili jak osobnost kněžskou, tak literární. V českých zemích jsou průkopníky především Karel Dostál Lutínov, Sigismund Ludvík Bouška (1867 – 1942), Xaver Dvořák, František Kroiher nebo Jindřich Šimon Baar, jehož dílo bylo věhlasné.²⁶⁰ Valná část kněží začala být politicky aktivní, což můžeme považovat také za jeden z projevů vnikání modernismu do katolické církve. Bylo to především vlivem rodících se křesťansko-sociálních stran, do nichž kněží vstupovali, a nebo je, ať už přímo nebo nepřímo, podporovali. Nemáme doklady o postavení a názoru Podlahy na modernismus, i když zrovna Šimon Baar patřil mezi Podlahovy přátele. Přinejmenším se mezi modernisty pohyboval a byl s nimi v častém kontaktu. Také víme, že se Antonín Podlaha politicky nikdy přímo neangažoval, ani nebyl člen žádné strany.²⁶¹ Významný je pro reformní proud *přerovský sjezd* v roce 1906, který definoval

²⁵⁹ Miloš TRAPL, Karel KONEČNÝ, Pavel MAREK, *Politik dobré vůle, život a dílo msgr. Jana Šrámka*, Praha 2013, s. 54 – 55.

²⁶⁰ Michael BOROVIČKA a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české XII. b*, Praha – Litomyšl 2013, s. 403 – 405.

²⁶¹ I přesto nebylo v jeho pozici možné se politice vyhnout. V osobní korespondenci (ANM, f. Antonín Podlaha, k. 18, inv.č. 1145) je uchován dopis, kde se Zdeněk Wirth přimlouvá za Josefa Gočára, aby byl vybrán jako architekt okresního a finančního úřadu. Podlaha měl přimluvu provést u lidoveckého ministra Jana Dostálka (1883 Šedivec – 1955 Praha). Není to jediný dopis v pozůstalosti, většinou bylo Podlahově intervenci vyhověno

požadavky kléru. Jasně z něho vyplývá urgence změny v církevní správě, jež neuměla adekvátně, tj. rychle, reagovat na rostoucí počet obyvatel a neustále se zvětšující města, která měla zcela jiné požadavky na klérus než před padesáti lety. Kromě toho se zde objevují body o zrušení celibátu, zlepšení podmínek kněžstva a vyřešení nepružného kněžského vzdělávání.²⁶² Pius X. v roce 1910 dokonce zavedl povinnou přísahu pro klérus, ve které se stavěl proti modernistům. Tím došlo k ještě většímu prohloubení rozdílů. I nadále docházelo k prohlubování rozdílů v religiozitě ve velkých městech a na venkově. K tomu je nutné připočítat ještě fakt, že rozdíly panovaly také v pohraničí, kde převládalo německy hovořící obyvatelstvo. Počet věřících na našem území se na konci první světové války pohyboval někde kolem 90 %²⁶³ obyvatelstva. Jde o číslo velmi relativní, protože je ovlivněno nejen válečným konfliktem, ale i formálním setrváváním v rámci katolické církve.

Jaké vlastně bylo prostředí, které Podlahu ovlivňovalo? Nabízí se následující dělení, které bude podrobněji popsáno níže:

- 1) Podlaha učící se a Podlaha učící
- 2) Podlaha jako člen církve a kněz
- 3) Podlaha jako historik (umění)

Jedním ze základních faktorů, který budoucího preláta ovlivňoval, byla škola lépe řečeno vzdělávací instituce. Ač proto nemáme moc důkazů, byl Podlaha velmi nadaným a pilným studentem už na gymnáziu²⁶⁴. Školství Podlahovy doby bylo na vysoké úrovni (pokud bereme České země v rámci Předlitavska) a umožňovalo mladému a nadanému studentovi, aby se již během svých gymnaziálních studií mnohostranně rozvíjel.²⁶⁵ K tomu přispíval zájem pedagogů, kteří ve větší míře dbali pomoci a rozvoji kvalitního studenta. Tato myšlenka nejde paušalizovat, ale také si musíme uvědomit, že takzvaná startovní čára

(archivy, muzea, ministerstva). I přesto, že jsou informace velmi kusé, jasně rekonstruuji Podlahovu vnější politickou angažovanost u lidové strany v době První republiky.

²⁶²K tomu: František ČERVENÝ, Jiří LACH, *Od katolické moderny k českému církevnímu rozkolu*, Rosice u Brna 2000.

²⁶³ Michael BOROVIČKA a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české XII. b*, Praha – Litomyšl 2013, s. 405.

²⁶⁴ V příloze se nachází seznam Podlahových spolužáků – maturantů.

²⁶⁵ Michael BOROVIČKA a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české XII. b*, Praha – Litomyšl 2013, s. 393 – 394.

není nikdy pro všechny stejná. Jak již bylo řečeno na začátku, první Podlahovy kroky vedly na právnickou fakultu, ze které po roce odešel studovat bohosloví. Jeho výsledky byly nadprůměrné.²⁶⁶ To bylo způsobeno především jeho hlubším zájmem o studovanou problematiku a širším záběrem znalostí, po kterých tak dychtil. Obsah²⁶⁷ Podlahova vzdělávání byl, jak již bylo shora naznačeno, odlišný od vzdělání, které nabývali kněží v Římě. Základem tehdejšího vzdělávání bohoslovců bylo jako vždy nabytí teoretických znalostí z teologie, duchovní správy a výchovy. Tyto stěžejní pilíře byly doplněny o cizí jazyky a dějiny. Již od dob Marie Terezie byl kladen důraz na vyváženost vzdělávacích oborů bohoslovců a zároveň začala rozsáhlá podpora kněžské vědecké činnosti. Konstituování teologického vzdělání zažilo dlouhodobý proces, který vycházel od reformy Josefa II., ale především jeho nástupců Františka I. a Ferdinanda V. Provedené reformy v rámci jejich vlády vedly k tomu, že do obsahu vzdělávání začali více promlouvat biskupové, kteří měli dozajista lepší přehled o potřebách kněžské služby, než státní aparát. Konkordát z roku 1855 vrátil výuku plně do kompetence církevních orgánů a institucí²⁶⁸. K 29. březnu 1858 byl vydán nový studijní řád pro bohoslovecké fakulty, biskupská učiliště a řádové ústavy. Tento nový řád přežil pád konkordátu i politické změny a stal se základem pro moderní kněžské vzdělávání na našem území. Základem pro výuku na bohosloveckých fakultách měla být odborná výuka vedená vědecky činnými profesory daného církevně-teologického oboru. Teologické studium trvalo 4 roky, přijímán byl zájemce z posledního ročníku gymnázia. Na fakultách museli být nejméně čtyři profesori, které jmenovalo ministerstvo kultu a vyučování po poradě s diecézním biskupem. Přednášky měly být v latině a výjimky byly možné jen ve zcela výjimečných případech. Církevní právo bylo vyučováno opět na bohoslovecké fakultě, kde bylo pro tento obor zřízeno jedno docentské místo, stejně tak pro fundamentální teologii. Z těchto oborů se postupem času vyvinuly samostatné stolice. Na konci studia bylo možné navázat dalším, prohlubujícím studiem, které bylo zakončeno rigorózními zkouškami, jež byly čtyři. Jedna se týkala Starého zákona, jedna

²⁶⁶ ANM Praha, f. Antonín Podlaha, k. 1, *Index Lectionum*.

²⁶⁷ Předměty, které absolvoval Podlaha v průběhu studia jsou uvedeny v příloze.

²⁶⁸ Některé předměty navštěvovali bohoslovci na filosofických fakultách.

Nového zákona a zbývající dvě církevních dějin a církevního práva. Úspěšné zakončení znamenalo udělení titulu *ThDr.*, jemuž předcházela ještě obhajoba rigorózní práce.²⁶⁹

Po studiích a prvních pastoračních působeních nastoupil Antonín Podlaha jako katecheta. Nyní se zaměříme na to, jakým byl vlastně on sám učitelem. Není dochováno, kromě jedné vzpomínky, jaký Podlaha za katedrou byl, i přesto můžeme říci, i díky povahovému profilu, že se dá tento popis zgeneralizovat. To, jaký byl Podlaha katechetou, nám podává svědectví jeho žáka z oktávy (1896) na gymnáziu v Truhlářské ulici prof., PhDr. Františka Žákavce²⁷⁰: *„Na vyšším gymnasiu z původních tří prim zbyla již jen jedná sexta – tak nás dovedli prosíti za přísného režimu dra Edv. Kastnera, zprvu našeho ředitele, pak mocného zemského inspektora. Protože Kyselka (Předchozí katecheta ve třídě – pozn. JF) odešel zatím na Vyšehrad, objevil se ve třídě jako profesor náboženství autor – Dějin posvátného zpěvu staročeského – Karel Konrád. Musím však říct, že má představa o znalci staročeské hudby chrámové byla jeho tělesným zjevem značně zklamána. Malý černý kněz, jemuž se tvrdé svaly v žluté, jakoby asketické tváři nepohnuly, leda občas k hněvnému úšklebku, jako by nás všechny předem považoval za lenochy a podvodníky, a jeho zkoušení, vždy mezi lavicemi přímo žáku u těla, takže bylo slyšeti jeho těžký dech a cítit zvláštní tělesný pach, podobalo se věru inkvisiční tortuře. Vymáhal neúprosně i hojné dodatky, které k učebnicím diktoval, ač již sama látka, které nás učil, byla těžká, dogmatika a apologetika s četnými latinskými citáty. Stál, hleděl do tváře a neuhýbal, chtěl vše do slova a do posledního písmenky, v odpovědích našich přibývalo trapných paus – ale on sám nepomohl, nenapověděl. Netušili jsme ovšem, že tento přísný kněz, nepohnutě při nás stojící, zvrátí se co nejdříve do hrobu. A snad již jeho ztrnule tvrdé chování k nám byl jakýsi předsmrtný rigor mortis. Za to v oktávě jsme byli o první hodně náboženství mile překvapeni – vešel třicetiletý krásný kněz s tváří takřka dívčí, lehce politou ruměncem, takřka model k nějaké líbezné soše mladého světce z dávných dob.“*²⁷¹ Podlaha měl za úkol v posledním ročníku vykládat

²⁶⁹ Bohumil ZLÁMAL, *Příručka ... VI.*, Olomouc 2010, s. 162 – 166.

²⁷⁰ František Žákavec (1878 Kdyně – 1937 Praha) historik umění, profesor university v Bratislavě. Specializoval se na umění 19. století.

²⁷¹ *Sváteční člověk – vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Ant. Podlahu o třetím výročí jeho smrti*, Praha 1935, s. 88 – 89.

církevní dějiny. Gymnázium mohlo těžko povolát někoho kompetentnějšího než mladého Antonína. Profesor Žákavec pokračuje: „...v třídě bylo ticho, jakoby samozřejmě, hodina náboženství dobře klapala, ale na lavicích jsme měli rozloženo i leccos jiného než náboženskou učebnici, ten se připravoval na matematiku, jiný na fyziku, aniž však zcela zanedbával výklad profesorův, z něhož si i leccos zaznamenal, ač celkem katecheta Podlaha ctí autoritu učebnice.“ A jaké bylo Podlahovo zkoušení? „...pěkně podle pravděpodobnosti došlo na každého, bez záludného opětovného vyvolání hned zas v příští hodině, profesor zůstával za katedrou, oči sklopeny, a vděčně vyslechl, co jsme odpovídali, tu v tísní se i zachraňující rychlým nahlédnutím do rozevřené učebnice...“ Podlaha byl také dozorem při písemných maturitních zkouškách, ze kterých měli oktáváni velký strach: „na našem gymnasiu byla z doby Kastnerovy přísná praxe při písemkách, dozor byl ostrý. Jak jsme si tedy oddechli, když přišel vystřídati v dozoru Podlaha! Nehnul se od katedry a nepozvedl oči od své knihy, ani když vešel školník s párky a houskami a my se všichni shrnuli kolem jeho koše, spěšně se navzájem dotazující a dorozumívající.“²⁷² Taková byla drobná vzpomínka profesora Žákavce na svého katecheta na gymnáziu. Na Podlahu máme ještě vzpomínku od Zdeňka Wirtha, který byl jeden čas jeho gymnaziálním kolegou. „Byl mi přítelem od okamžiku, kdy jsme se po prvé potkali. Bylo to ve sborovně státní malostranské reálky na podzim roku 1899. Tehdy právě opustil mužných let vstupující Podlaha prefekturu ve Strakovské akademii a ujal jsem na tomto ústavě katechese, v níž setrval do roku 1903, kdy byl jmenován svatovítským kanovníkem. Podlaha, ačkoliv byl členem starší skupiny profesorské, vymáhající na každém ústavě a v každém sboru učitelském privilegované postavení, blížil se k naší skupině mladých suplentů a asistentů vždy s vroucnou sobě laskavostí a skromností.“²⁷³ Zajímavé je Wirthovo hodnocení vztahu mezi skoro čtyřicátníkem knězem Podlahou a mladšími pedagogy, kteří byli pod vlivem dobové sekularizace v určité opozici vůči církvi: „Jeho chování k ‚dolní sněmovně‘ malostranské sborovny kontrastovalo nápadně se směšnou povýšeností některých jeho vrstevníků, z nichž rekordu dosahoval profesor Vaňourek, a získávalo si i jednotlivce mezi námi, kteří

²⁷² Sváteční člověk – vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Ant. Podlahu o třetím výročí jeho smrti, Praha 1935, s. 90 – 91.

²⁷³ Tamtéž, s. 72 – 73.

*v tehdejší urputném kulturní boji stáli na odmítavém stanovisku k církvím a kněžím.*²⁷⁴ Podlaha měl jednu výhodu – byl veřejně známou osobností - mezi církevními kruhy od počátku 90. let 19. století, veřejnosti po Národopisné výstavě z roku 1895. Zdeněk Wirth chápal společné roční působení ve sborově malostranské reálce jako základ pro dlouhodobé, pevné, vzájemně obohacující přátelství, jenž bylo naplněno úctou a kolegií. Profesor Wirth považoval setkání s Podlahou za zlomové pro svou vědeckou kariéru: *„Učil jsem se od něho racionálnímu způsobu práce vědecké a obdivoval jeho nedostižnou píli a vytrvalost, jež ho, bohužel, zahubily, ale měl jsem bezděky i příležitost pozorovati jeho lidumilnost, štědrost k potřebným, takt k jeho nejbližšímu okolí a neobyčejnou jemnost mysli, jež dojímal.*²⁷⁵

Ve vzpomínkách Zdeňka Wirtha vidíme ještě jeden velmi zajímavý postřeh, který vykresluje Podlahův charakter a postoj ke vztahu mezi Čechy a Němci na našem území. To, že se jednalo o vztah pozitivní, bylo naznačeno už v první kapitole, kdy byl mladý kněz vyslán do Rokycan, aby zde působil na počátku své pastorační činnosti.²⁷⁶ *„Krásné a pro mne příkladné bylo Podlahovo češství. Cítil je jako první povinnost národního kněze a pojímal přímo jako odkaz buditelských generací kněžských od Balbína k Douchovi. Jsa na výsost snášenlivý k německým spoluobčanům, projevoval přes to na pravém místě pevnost obránce vlasti tak houževnatou, že zahanboval profesionální národovce, kteří couvali tam, kde je ve hře jich vlastních prospěch. Dovedl se nadchnouti krásou písně ‚Kdož jsú, boží bojovníci‘ stejně jako chorálem svatováclavským a v Zemské školní radě jako církevní virilista rozhodoval se pro české zájmy, ať šlo při tom o jakoukoliv stranu*

²⁷⁴ *Sváteční člověk – vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Ant. Podlahu o třetím výročí jeho smrti*, Praha 1935, s. 73.

²⁷⁵ *Tamtéž*, s. 74 – 75.

²⁷⁶ Jeho umístění do Rokycan bylo jakousi prověrkou na počátku jeho kněžské služby. Bylo zcela běžnou praxí, že byli právě vysvěcení kněží posíláni spíše do okrajových, národnostně smíšených oblastí arcidiecéze, aby se seznámili se zcela jiným prostředím, než pro ně bylo přirozené ve velké metropoli. Příkladem stejného počínání v umísťování mladých kněží je i první pastorační působení mladého Jana Šrámka, kterého olomoucký arcibiskup poslal do národnostně komplikovaného Nového Jičína. K tomu: Miloš TRAPL, Karel KONEČNÝ, Pavel MAREK, *Politik dobré vůle, život a dílo mgra Jana Šrámka*, Praha 2013, s. 27 an.

politickou. ²⁷⁷Zdeněk Wirth byl smrtí Antonína Podlahy hluboce zasažen. Poslední, co mohl pro svého zemřelého přítele vykonat, bylo uspořádání jeho pozůstalosti.

Další stěžejní částí Podlahova života je jeho působení coby kněze a člena církve. V této části nás ale bude zajímat především prostředí, do kterého Podlaha vstoupil se svým rozhodnutím stát se knězem. Čím byl ovlivněn? Jaké prostředí mu „přichystali“ jeho předchůdci? Zcela zásadní je vydání papežské encykliky *Rerum novarum* roku 1891 papežem Lvem XIII. Bylo to poprvé v dějinách církve, kdy papež v naléhavé situaci vydal dokument, který ovlivnil a ovlivňuje svatopetrský stolec dodnes. Obsahově se encyklika vymezuje k jasnému, rychlému a smysluplnému vyřešení dělnické sociální otázky. Papež tím pootevřel ventil, kterým začal vypouštět přetlak v sociální otázce a jejího neřešení. Ohlas byl velký a zároveň značně rozporuplný. Papež šel tímto dokumentem dosti proti monarchistickému principu, jenž bude ještě téměř po tři desetiletí ovládat tehdejší Evropu, než nastane zlom po první světové válce. V duchu pontifikátu Lva XIII. dojde také k jasnému vymezení postavení kněze v moderním světě. Svatý stolec se pokusil přizpůsobit svého šířitele víry co možná nejvíce k sekularizující se společnosti. I naši kněží, kteří odcházeli do Říma, se později ve své pastoraci, filosofii a smýšlení určitým způsobem lišili od svých kolegů. Vliv papežovy encykliky vidíme i u Antonína Podlahy v jeho vztahu k chudým, nemocným, duševně indisponovaným, kterým věnuje během svého života značnou pozornost. Prostor, ve kterém Podlaha vyrůstal a které formovalo jeho osobnost, bylo dosti různorodé, tíhnoucí spíše k tradici a konzervatismu. I když jsou mezi kněžími i výjimky, jako například mladý Jan Šrámek či modernističtí Karel Dostál – Lutínov, Jindřich Šimon Baar a jiní. Ve svém prostředí se Podlaha setkával s různými názorovými proudy, ve kterých si musel najít svou vlastní cestu a vymezení.

Pro období druhé poloviny 19. století je typické zakládání spolků, organizací, vydavatelství, společností, jejichž úkolem bylo „probudit“ či snad povzbudit českého ducha ve společnosti a uvědomění si svého postavení v rámci monarchie. Ani katolická církev nezůstala mimo tento trend, naopak se zdá, že v oblasti zakládání spolků, vydávání odborné i popularizační literatury atp. stáli katoličtí představitelé v čele tohoto „uvědomovacího“

²⁷⁷ *Sváteční člověk – vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Ant. Podlahu o třetím výročí jeho smrti*, Praha 1935, s. 75.

procesu. Hnacím motorem byla zajisté Morava, kde měla katolická církev větší oporu i v prostém obyvatelstvu a navíc nemusela příliš řešit, pro Čechy tolik složitou, národnostní otázku. Již v polovině 19. století se mezi katolickými kruhy opět objevuje fenomén Velké Moravy a to konkrétně sv. Cyril a sv. Metoděj. Jejich tradice hluboce zasáhne Antonína Podlahu, ale nebylo by tomu tak, kdyby neexistovali moravští předchůdci, kteří cyrilometodějskou tradici na Moravě obnovují. Podrobněji se této problematice bude věnovat kapitola Unionismus a Antonín Podlaha. Dalším velkým fenoménem byla nakladatelství, jež vznikala na popud aktivních kněží, většinou publikujících a vědecky činných, aby objasnila a především šířila nové poznatky z katolického prostředí. Jednalo se o různorodé obory lidské činnosti. Kněží se soustřeďovali na archeologii, slavistiku, dějiny umění, historii a jí příbuzné obory.²⁷⁸ Doba již neumožňovala jednotvárné, rigidní zaměření mladých kněží.

Katolické prostředí Podlahova mládí bylo velmi specifické především svým obrovským kulturním záběrem. Kněží, kteří byli literárně činní, měli možnost publikovat svá díla v prestižních katolických nakladatelstvích, která vznikala během celého 19. století. První *Dědictví*, jak byla nakladatelství a vydavatelství nazývána, vznikala opět na Moravě a odtud se šířila myšlenka zakládání těchto církevně a národnostně uvědomujících institucí do Čech, především do Prahy. Nebyla to jen *Dědictví*, jež byla pojmenována většinou po světcích, ale také vznikala významná revue – *Vlast* nebo došlo k změně obsahového zaměření *Časopisu katolického duchovenstva*, který měl nově spíše rozšiřovat kněžský rozhled a zároveň ho měl držet s dobou. Zde jasně vidíme, že se katolická církev chtěla přizpůsobit moderním požadavkům doby a využívat její prostředky, především tisk. Jeho pomocí šlo velmi jednoduše šířit myšlenky, jež měl věřící přijímat. Za významný předěl lze považovat založení Katolického spolku tiskového²⁷⁹ v roce 1870 v Praze. Dalším významným mezníkem byl vznik *Družstva Vlast'*, které začalo od roku 1884 vydávat stejnojmenný časopis. Průkopníkem *Vlasti* byl P. Tomáš Škrdle (1853 – 1913). Díky jeho aktivitám začalo *Družstvo Vlast'* vydávat přední české časopisy, a to jak odborné (*Sborník historického kroužku*), tak náboženské. Pater Škrdle pochopil svou dobu a potřeby církve.

²⁷⁸ Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 240.

²⁷⁹ Julius KOŠNÁŘ, *Čtyřicet let Katolického spolku tiskového*, ČKD, 1912, č. 4, s. 361 – 362.

Časopis *Vlast'* se soustředil nejen na přiblížení nejnovějších poznatků z oblasti teologie, domácího a zahraničního dění v církvi, ale také na literární, divadelní a výtvarnou kritiku. Škrdlovi se povedlo získat pro svůj časopis nejpřednější katolické intelektuály a hodnostáře. Současně s tím, jak se Tomáš Škrdle zapojoval do politiky, tak i samotná *Vlast'* na tuto skutečnost reagovala.²⁸⁰

Roku 1890 se Družstvo *Vlast'* začalo stavět do pozice jakéhosi rozhodčího ve věci kvalitní a nekvalitní, čili katolicky nevhodné, literatury. Dokonce vznikla komise, která měla za úkol vydávat seznamy nevhodných autorů.²⁸¹ Tehdy pětadvacetiletý Antonín Podlaha v rámci této cenzorské akce vydává článek, který ukazuje na jeho ranou formaci, jež byla spíše konzervativnější: „...není pochybnosti o tom, že by moudrým cenzurováním knih po stránce náboženské a mravní dnes mnohému zlu bylo lze zabrániti, a že by i za našich dob mnohdy dobré služby konal nějaký moderní index bohemicorum librorum prohibitorum et corrigendorum!“²⁸² Martin Putna považuje tuto epochu *Vlasti* dokonce až za „militantní“. Tento ostrý postoj nezaujala *Vlast'* jen ke krásné literatuře, ale postupně začala mít útoční status i na tehdejší historiografii.²⁸³ Nebylo to ale jen Družstvo *Vlast'*, jež se zapojilo do obrody církevního života. Další podobné pokusy vznikaly de facto v každém biskupství, ať již v Hradci Králové (Politické družstvo tiskové, časopis *Obnova*), nebo v Českých Budějovicích (časopisy *Ludmila*, *Anežka*, *Václav*). Situace na Moravě byla o něco odlišná. Roku 1881 byla založena v Brně *Benediktinská tiskárna* s nakladatelstvím, které se věnovalo náboženské a politické literatuře.²⁸⁴ Moravští měli, dle našeho názoru, jednu podstatnou historickou „výhodu“. Celé své snažení mohli opřít o cyrilometodějskou tradici, jež byla ve 2. polovině 19. století opět velmi živá.²⁸⁵ Ne všechny tiskoviny přežily své krušné začátky, a tak mezi nimi najdeme i periodika s několika málo výtisky.²⁸⁶

²⁸⁰ Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 196 - 198.

²⁸¹ Jakub Arbes, Josef Svatopluk Machar, Jaroslav Vrchlický aj.

²⁸² Antonín PODLAHA, *Kolik a jakých knih bylo v Čechách ničeno a zapovídáno*, *Vlast'*, 1890, č. 6, s. 490.

²⁸³ Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 201.

²⁸⁴ Bohumil ZLÁMAL, *Příručka ... VI.*, Olomouc 2010, s. 222 – 224.

²⁸⁵ Blíže v kapitole *Unionismus, Velehrad, soluňští bratři*.

²⁸⁶ K této problematice podává obsáhlou zprávu právě Antonín Podlaha ve své opravdu detailní práci: *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 – 1913*, Praha 1913.

Postupem času vznikaly také katolické literární spolky. Tyto kluby vznikly po celém Království a celé Moravě vyjímaje Prahu. Ta zůstala pozadu a výraznější literární katolický spolek pro bohoslovce vzniká až v roce 1911.²⁸⁷ Jak již bylo zmíněno, hlavním organizátorem kulturního života v Praze se stalo Družstvo Vlast'. Toto ale nebylo jediné vydavatelské středisko. Katoličtí literáti, ale i publikující kněží, mohli vydávat svá díla i v jiných Dědictvích. Jedním z nich bylo *Dědictví svatováclavské*, jež bylo založeno roku 1669. S určitými přestávkami bylo obnoveno roku 1859 a vydávalo především katolickou literaturu.²⁸⁸ Dalším z předních vydavatelství bylo *Dědictví sv. Jana Nepomuckého*. Dědictví bylo založeno Antonínem Hanikýřem SJ v roce 1831. Svatojánské vydavatelství bylo velice populární a mělo širokou základnu podporovatelů. Bylo to právě svatojánské dědictví, které vydávalo Podlahova *Posvátná místa království Českého*.²⁸⁹ Třetím nejstarším podnikem bylo *Dědictví sv. Cyrila a Methodia*, které bylo založeno v Brně roku 1850 Janem Evangelistou Bílým (1819 – 1888) a opatem z Rajhradu Guntířem Kalivodou (1815 – 1883). Přední osobností byl František Sušil (1804 – 1868), jedna z klíčových osobností pro formaci kněží ve druhé polovině 19. století nejen na Moravě. Stejně jako Dědictví Svatojánské mělo i cyrilometodějské nakladatelství rozsáhlou členskou základnu.²⁹⁰

V pozdější době se Antonín Podlaha spojil i s jinými nakladateli, kteří vydávali díla z jeho pera. Mezi předními vydavateli stál Václav Kotrba (1871 – 1929), jenž patřil mezi přední české nakladatele a knihtiskaře. Vztah Kotrby a Podlahy je zcela zásadní pro kanovníkovu vrcholnou vydavatelskou činnost, tj. pro období posledního desetiletí 19. a prvního desetiletí 20. století. U Kotrby vychází nejen krátkodobý projekt *Obrázková revue*, ale také monumentální *Český slovník bohovědný*²⁹¹. Pražský rodák Kotrba stál v čele podniku již od roku 1892. Onehdy nesl tento podnik název *Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství*. Kromě produkce katolicky orientovaných knih, vydávalo nakladatelství také tiskoviny jako byl *Čech* či *Kříž* nebo *Maria*. Založena byla *Vzdělávací knihovna*

²⁸⁷ Bohumil ZLÁMAL, *Příručka ... VI.*, Olomouc 2010, s. 226.

²⁸⁸ Jan Nepomuk SEDLÁK, *Dědictví sv. Václava 1669 – 1900*, ČKD, 1901.

²⁸⁹ Josef TUMPACH, *Podílné knihy Dědictví Svatojánského na rok 1907*, ČKD, 1907, č. 1, s. 79 – 80.

²⁹⁰ Bohumil ZLÁMAL, *Příručka ... VI.*, Olomouc 2010, s. 226 – 230.

²⁹¹ Arcibiskupský ordinariát dal Antonínu Podlahovi a Josefu Tumpachovi svolení k vydávání slovníku k 19. 11. 1906. Přesně za 10 let a jeden den Josef Tumpach zemřel... ČKD, 1906, č. 10, s. 676.

katolická, jež měla přispívat právě k šíření katolického písemnictví. Nakonec tiskárna produkovala i noty a zpěvníky.²⁹²

Třetím stěžejním zaměřením Antonína Podlahy byly dějiny. Podlaha jako historik není označení současné, ale dobové. Již během svého života byl historikem nazýván, což nám dokládají projevy na zádušním setkání Filosofické fakulty UK. Podlahův zájem o dějiny pramení již z jeho mládí, kdy ho k lásce k rodné zemi a jejímu historickému odkazu vedl Podlahův otec.²⁹³ Každý historik se ve své práci zaměřuje na určitou historickou periodu a zároveň s tím si vybírá určitou historickou vědní disciplínu, potažmo jich několik spojuje dohromady. Antonín Podlaha měl velmi široký záběr, jenž vychází opět z charakteristiky doby jeho vědecké formace. I přesto není možné Antonína Podlahu zařadit do jedné historické vědecké disciplíny. Po celý život se zabýval především *církevními dějinami, dějinami výtvarného umění, hagiografií, topografií a památkovou péčí*. Nyní se podívejme obecně na dobu, do které Podlaha na poli tohoto celoživotního zaměření vstoupil.

Církevní dějiny zaujímaly v bohosloveckém studiu podstatnou roli, ale jako samostatný obor jsou řazeny k nejmladším.²⁹⁴ Zcela zásadní roli hrála výše zmíněná Družstva, která ve svých periodikách dávala značný prostor pro nové poznatky z oboru církevních dějin. Dalším významným krokem k ukotvení církevních dějin hrálo založení Sborníku historického kroužku v roce 1893.²⁹⁵ Zde měli katoličtí historici možnost publikovat své studie. Byl to právě tento sborník, kde nadějný vědec a kněz Antonín Podlaha publikoval své rané studie. Na Moravě byla situace jiná, tamní bohoslovecká fakulta zůstala až do vzniku ČSR německá, byť zde snahy o založení podobných podniků věnujících se církevním dějinám také nacházíme. Katoličtí moravští historici mohli působit alespoň u pátera Pavla Vychodila a jeho *Hlídky*.²⁹⁶ Hlídky byla prvním českým katolickým časopisem, jenž se věnoval literární kritice. Jejím zakladatelem v roce 1884 byl Placidus Jan Mathon

²⁹² Bohumil ZLÁMAL, Příručka ... VII., Olomouc 2010, s. 396 – 397.

²⁹³ Běla DLOUHÁ, *Český biskup – Dr. Antonín Podlaha, rytíř svatováclavský*, Praha 1940, s. 3.

²⁹⁴ Bohumil ZLÁMAL, Příručka ... VI., Olomouc 2010, s. 258.

²⁹⁵ Alois SOLDÁT, *Sborník historického kroužku, ČKD*, 1896, č. 3, s. 185 – 189.

²⁹⁶ Bohumil ZLÁMAL, Příručka ... VI., Olomouc 2010, s. 258.

(1841 – 1888)²⁹⁷. Hlídka literární měla velmi blízko k Vlasti, nicméně zcela postrádala její universálnost a stavěla se velmi ostře proti liberálům.²⁹⁸ Změnu přinesl příchod pátera Pavla Julia Vychodila (1862 – 1938)²⁹⁹. Mathonův a Vychodilův zcela rozdílný pohled na dobu a Hlídku vyústil v Mathonův odchod. Další změna přichází s rokem 1895, kdy na katolickém sjezdu v Brně dostává Hlídka novou podobu – už nebude čistě zaměřena na literaturu, ale začne být odbornější, hlubší, více filozofická – novoscholastická. Postupem se Hlídka čím dál více orientuje právě na církevní dějiny českého středověku a na osobnosti, např. Mistra Jana Husa.³⁰⁰ Antonín Podlaha měl vedle sebe podobně zaměřeného historika, který používal obdobný styl práce s prameny a jejich interpretaci – Jan Evangelista Sedlák (nejedná se o zmiňovaného biskupa)³⁰¹. Jan Evangelista Sedlák, podobně jako biskup Podlaha, se snažil předložit co nejširší možný záběr pramenů a literatury k danému tématu a tímto způsobem podat obraz o dané věci co nejvíce nezaujatě. Sedlák se věnoval husitství, především

²⁹⁷ Placidus Jan Mathon (1841 Slavětín – 1888 Rajhrad) významný moravský benediktin, literát a spisovatel. Studoval v Olomouci a Brně, knězem od roku 1865. V řádu od roku 1859. Zakladatel *Hlídky literární*, od roku 1896 nese název *Hlídka*. Od roku 1881 osobně řídil v Rajhradě Papežskou knihtiskárnu. Byl činný i v sociální oblasti.

²⁹⁸ Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 246.

²⁹⁹ Pavel Julius Vychodil (1862 Přemyslovice – 1938 Brno) byl významný moravský benediktin, literát a překladatel. Roku 1881 se stal členem řádu. O pět let později byl vysvěcen na kněze. Následovala studia v Salzburgu, kde také získal doktorát z teologie. Vedl Hlídku literární, kterou přejmenoval jen na Hlídku. Zabýval se literaturou, moravským národopisem a filosofií Tomáše Akvinského a Aristotela. Také se věnoval odkazu Františka Sušila.

³⁰⁰ Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 247 – 249, 258.

³⁰¹ Jan Evangelista Sedlák (1878 Třebíč – 1924 Brno) byl katolický duchovní, profesor biblistiky, tajný papežský komoří. Na kněze vysvěcen v roce 1894. První službu konal ve Velkých Dyjakovicích, odkud byl poté poslán do Frintanea ve Vídni, kde dosáhl doktorátu z bohosloví. Roku 1907 se stal profesorem Starého zákona a východních jazyků v brněnském semináři. Jeho práce se vyznačovala kritičností a velkou pečlivostí. Věnoval se i velmi kontroverzním tématům jako například Darwinovi a jeho vztahu k Bibli a Bohu. Od přelomu století se věnoval především husitství. Této epoše zasvětil zbytek svého života. Bez povšimnutí nezůstaly jeho články v ČKD z let 1911 – 1913 o počátcích husitského hnutí. Na vydání jeho stěžejního díla Mistr Jan Hus se podílelo Dědictví svatopropokské, které vedl kanovník Podlaha. P. J., *Úmrtí*, ČKD, 1924, č. 6, s. 454 – 456.

samotné osobnosti Mistra Jana Husa. Práce s jednoduchým a výstižným názvem *Mistr Jan Hus* byla oceněna jako jedna z nejlepších na dané téma.³⁰²

Dalším nepřehlédnutelným oborem Podlahovy činnosti a zaměření byla křesťanská archeologie. V tomto oboru se dokonce habilitoval a stal se docentem University Karlovy. Druhá polovina 19. století začíná formovat nový obor v rámci historie, který je na pomezí více věd a to je *ochranná péče*. Velký podíl na ochraně a péči o stavby, sochy, malby aj. má založení Křesťanské akademie v roce 1875 v Praze. Časopisem této instituce byl *Method*, který vedl Ferdinand Lehner (1837 – 1914)³⁰³. Lehner, který byl velmi vytížený, několikrát žádal, aby Podlaha převzal vedení *Methodu*. Skoro čtyřicetiletý kněz vždy odmítl s tvrzením, že by zanedbával své povinnosti, především by se nemohl věnovat Památkám archeologickým. V čem Podlaha Lehnerovi vyhověl, bylo, že v letech 1901 – 1904 přednášel jako suplující docent za churavého Lehnera křesťanskou archeologii v semináři.³⁰⁴ Lehner založil při Křesťanské akademii archeologický odbor, který se oddělil po národopisné výstavě v roce 1895. Archeologický odbor se připojil k archeologickému sboru *Společnosti musea Království českého*. Výrazným časopisem pro celou především křesťanskou archeologii byly *Památky archeologické a místopisné*. Založení časopisu se datuje k roku 1854.³⁰⁵ Existovala ještě Archeologická komise České akademie věd a umění, která vydala například stěžejní dílo autorů Podlaha – Šittler a to *Chrámový poklad u sv. Víta* (1903). Tato

³⁰² Bohumil ZLÁMAL, Příručka ... VII., Olomouc 2010, s. 361.

³⁰³ Mons. Ferdinand Josef Lehner (1837 Rokycany – 1914 Praha) byl farářem na Královských Vinohradech, zakladatel Jednoty Cyrillské a vedoucí časopisů „Cyrill“ a „Method“. Roku 1862 se stal knězem. Svou pastorační dráhu zahájil v Michli, Stupně a poté se dostává do Prahy. Již od počátku se věnoval výtvarnému a hudebnímu umění. Řídil pěvecký sbor v Karlíně. Byl hlavním představitelem obnovy a šíření správného liturgického zpěvu. Vydal několik kancionálů, příručních zpěvníků a pokoušel se o znovuobjevení starých hudebních děl, jež jeho doba již neznala. Často veřejně přednášel o staročeské hudbě pro veřejnost. Aby si doplnil vzdělání v oblasti výtvarného umění, začal hodně cestovat. Později, kdy spojil svůj zbytek života s Křesťanskou akademií, přednášel bohoslovcům v semináři. Vydal čtyřdílné *Dějiny umění českého*. Zapojil se velmi aktivně do akce na záchranu kláštera, tehdy blahoslavené, Anežky české. Roku 1890 byl jmenován papežským komořím. Od roku 1895 se stal mimořádným členem Akademie pro vědu, literaturu a umění v Praze. Václav MÜLLER, *Ferdinand Josef Lehner*, ČKD, 1914, č. 2 + 3, s. 258.

³⁰⁴ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 48 – 49.

³⁰⁵ Bohumil ZLÁMAL, Příručka ... VI., Olomouc 2010, s. 272.

komise postupem času sílila svým vlivem, a stala se tak stěžejní institucí na poli archeologie. Morava podobné instituce neměla, což ale neznamená, že by moravští kněží neměli o tento obor žádný zájem.³⁰⁶ Památky archeologické se tak staly stěžejním místem Podlahova působení. V jejich čele stál od ledna 1914, kdy došlo k výměně stávajícího vedení – Ladislav Píč, Karel Chytil, Jan Koula (1855 – 1919) a Eduard Šittler – za nové ve složení Jindřich Matiegka (1862 – 1941)³⁰⁷, Zdeněk Wirth, Lubor Niederle (1865 – 1944). Vedením byl pověřen právě kanovník Podlaha. Ten na svou funkci rezignoval až v roce 1930, kdy jej vystřídal Zdeněk Wirth. K výměně došlo z důvodu vědeckého zaměření časopisu, jež se zdálo málo spjaté s moderní vědou.³⁰⁸

Klíčovou postavou v období největšího Podlahova vědeckého působení byl Karel Chytil³⁰⁹. Vědecké působení Karla Chytila bylo obdivuhodné především velmi širokým záběrem, jak na poli evropského, tak českého umění. Kromě Chytila a Podlahy nacházíme mezi předními odborníky tak důležitá jména jako Bohumil Matějka (1867 – 1909, románský sloh) nebo František Xaver Jiřík (1867 – 1947, Rubens), či Rudolf Kuchynka (1869 – 1925, renesance, manýrismus, baroko). V neposlední řadě patří do této generace předních odborníků na dějiny umění a ochranu památek také Eduard Šittler a Karel Boromejský Mádl (1859 - 1932). Podlaha, Chytil, Matějka a Mádl utvářejí zcela nový metodologický přístup k dějinám umění. Byli to právě oni, za kterých došlo k pevnému ukotvení dějin umění jako vědního oboru. Jejich přínos vidíme především ve spojení formálně ikonografického

³⁰⁶ Bohumil ZLÁMAL, Příručka ... VI., Olomouc 2010, s. 273.

³⁰⁷ Prof. MUDr. et RNDr. Jindřich Matiegka (1862 Benešov – 1941 Mělník) byl český profesor, přední představitel československé antropologie a významná veřejně vystupující osobnost jak monarchie, tak První republiky. Byl organizátorem antropologické sekce Národopisné výstavy 1895. Podílel se na mnoha demografických studiích obyvatelstva a zabýval se také zřizováním ústavů pro postižené. Po první světové válce v období 1922 – 1923 zastával post děkana Přírodovědecké fakulty Karlovy university. V letech 1929 – 1930 byl rektorem své alma mater. Podílel se na ohledávání těl významných postav našich dějin a spolu s Antonínem Podlahou se podílel na ohledání a popsání tělesných ostatků českých panovníků v kryptě svatovítského chrámu.

³⁰⁸ Kristina UHLÍKOVÁ, *Zdeněk Wirth, první dvě životní etapy (1878 – 1939): doplněno bibliografií Wirthova díla*, Praha 2010, s. 53 – 54.

³⁰⁹ Jeden z hlavních organizátorů vzpomínkových akcí na zemřelého biskupa.

s tradičně pozitivistickým přístupem jejich strašících kolegů.³¹⁰ Důležitými mezníky pro jejich práci jsou bezesporu rok 1890, kdy byla založena *Česká akademie po vědy, slovesnost a umění* (velkou zásluhu na tom počínu nesl Josef Hlávka) a rok 1893, kdy byla založena již zmíněná Archeologická komise.

Pokud někoho můžeme nazvat neúnavným producentem historických prací, tak je to bezesporu Antonín Podlaha. Podlaha v sobě snoubí nejen odborníka na umění, ale zároveň propojuje svůj zájem s historickou topografií. Plodem tohoto spojení jsou již tolikrát zmíněná *Posvátná místa Království českého*. Aby ale Podlaha nepůsobil jako jediný, kdo produkoval mnohasvazková díla o církevních památkách na našem území, je nutné uvést, že je jedním z mnoha. Ale jeho práce jsou často průkopnické svými pramennými zdroji a fotografickou dokumentací, která je jedinečná. Vedle neúnavného preláta Podlahy je to také August Sedláček (1843 - 1926)³¹¹. Jednou z takových prací je *Místopisný slovník historický Království českého* z roku 1909 nebo *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, které zahrnuje monumentálních XV. Svazků. Církevním památkám se věnoval František Eckert, kaplan u Matky Boží před Týnem a později u Panny Marie Sněžné. Jeho zájem spočíval v mapování pražských církevních památek, a to jak existujících, tak zaniklých. Své badatelské úsilí shrnul do vícesvazkového díla *Posvátná místa královského hlavního města Prahy – Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě Království českého*. První svazek byl vydán v roce 1883. Sám Karel Chytil za pomoci Ladislava Píče, Karla B. Mádla a Bohumila Matějky předložil *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém, později ... v Republice československé*.³¹² Vidíme tedy, že na konci 19. století a počátku století dvacátého se skupina předních českých historiků a kunsthistoriků zaměřila především na zmapování historického odkazu našich předků skrze dochované památky a byli dokonce tací – Podlaha, Eckert, Sedláček – kteří mapovali zaniklé lokality.

³¹⁰ Michael BOROVIČKA a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české XII. b, Praha – Litomyšl 2013*, s. 548.

³¹¹ August Sedláček (1843 Mladá Vožice – 1926 Písek) patřil k mezi elitu české kastelologie, historické topografie, sfragistiky a heraldiky. Dodnes můžeme označit některá jeho díla za nepřekonaná a troufáme si říct u některých i nepřekonatelná.

³¹² Michael BOROVIČKA a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české XII. b, Praha – Litomyšl 2013*, s. 552 - 554.

Náš výklad by nebyl úplný, kdybychom opomněli Podlahovy spolupracovníky z oboru, kterému zasvětil život – církvi. Vzdělávací, vědecká a svým způsobem i výzkumná činnost je přítomna jak u kanovníků u svatého Víta, tak na Vyšehradě. Mezi nimi působí jako kanovník (od roku 1904) i Antonín Podlaha, a byť bychom čekali spíše zapojení se do pastorační, všeobecně řečeno, ryze církevní činnosti, bylo to právě členství v kapitule u svatého Víta, které bylo Antonínu Podlahovi jakýmsi hnacím motorem v jeho pracovním nasazení. Členové svatovítské kapituly měli na starosti Časopis katolického duchovenstva Dědictví svatého Prokopa, čímž jasně vykazovali mnohem nižší kulturní činnost, než kolegové na Vyšehradě. Postupem doby, v prvních letech 20. století, se situace značně změnila a to právě díky příchodu Antonína Podlahy do sboru svatovítských kanovníků. Časopis katolického duchovenstva se stal, a to nejen díky Podlahovi, hlavním periodikem a informačním médiem katolické církve. Jejich Dědictví se začalo po polovině 19. století orientovat na vydávání nejzákladnější literatury, kterou by měl mít každý katolík doma – Bible, katechismus, kancionály a liturgické knížky. Změna v orientaci nastala teprve za Františka Srdínka (1830 – 1912)³¹³. Za přelomové pro ČKD považujeme moment, kdy se do čela dostal Josef Tumpach a František Xaver Kryštůfek (1846 – 1912)³¹⁴. Roku 1905 se stal Antonín Podlaha spoluredaktorem a po smrti jeho nejbližších spolupracovníků, od roku 1916, hlavní redaktorem. ČKD byl místem, jež vytvářelo velmi kvalitní prostředí pro vědeckou činnost. Díky ČKD vstoupily budoucí špičky katolické církve i do vědecké oblasti – Kordač, Kašpar, Podlaha, Sedlák, Pícha a další. Do popředí se ke konci 19. století dostávají otázky kanonického a světského práva.³¹⁵ Zaujímají v ČKD velký počet stran a jasně z tohoto faktu vyplývá, jak náročné kněžství bylo ve vztahu ke státu. Kněz musel znát a umět používat jak právo kanonické, tak státní a leckdy musel hledat průsečík mezi nimi pro

³¹³ František Srdínko (1830 Hradec Králové – 1912 Lysá nad Labem) byl kněz, literární vědec, pedagog a od roku 1874 také rektor arcibiskupského semináře.

³¹⁴ František Xaver Kryštůfek (1846 Humpolec – 1912 Praha) byl předním profesorem církevních dějin, monsignorem a proboštem Kolegiální kapituly Všech svatých na Hradě pražském. V letech 1893 – 1904 byl rektorem University Karlovy. Jeho rozsáhlé dílo vycházelo právě v Dědictví sv. Prokopa. Zaměřoval se na rozluky státu a církve v různých zemích na světě. Byl mecenášem církevního školství. Od roku 1896 předsedal také Historickému kroužku v Praze.

³¹⁵ Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 240 – 242.

vyřešení té či oné právní otázky. Často se k právní problematice vyjadřoval Mořic Pícha a Karel Kašpar, kteří platili za špičkové znalce kanonického práva ve vyšším kléru.³¹⁶ Kromě vědecké podpory kněží je to právě ČKD, z jehož prostředí vycházejí podněty k dostavbě svatovítského chrámu. Základní kámen k dostavbě chrámu položil až kardinál Schwarzenberg³¹⁷.

5.2 Národopisná výstava 1895

„Národopisná výstava v roce 1895 dala Podlahovi příležitost rozvinouti poprvé ze široka své schopnosti“
Zdeněk Wirth³¹⁸

Navazovala na svou významnou a rozsáhlou předchůdkyni v roce 1891, jež se odkazovala k výstavě průmyslové konané sto let předtím. Jednalo se o akci, do které byly zapojeny široké skupiny obyvatelstva a nebyli to pouze odborníci z řad různých profesí a organizací, kteří se na organizaci a průběhu výstavy podíleli. Výstava si dala za cíl upozornit na všemožná zaměření českého života a vyzdvihnout jejich historickou tradici, význam a národnostní myšlenku. Výstava měla demonstrovat odkaz velkých postav českých dějin a jejich zásluhu o formování českého vědomí. Mezi nimi jsou zdůrazňováni především ti, kteří se věnovali lidové slovesnosti, jako byl Pavel Josef Šafařík (1795 - 1861), Ján Kollár (1793 - 1852), Ladislav Čelakovský (1799 - 1852), Karel Hynek Mácha (1810 - 1836), Karel

³¹⁶ K celé problematice: Časopis katolického duchovenstva a k tomu také Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 243.

³¹⁷ Friedrich Johann kardinál Schwarzenberg (1809 Vídeň – 1885 Vídeň) byl 27. pražský arcibiskup, mecenáš umění, podporovatel národnostního soužití Čechů a Němců, iniciátor dostavby chrámu sv. Víta a velký podporovatel charitativní činnosti katolické církve. Ve svých 26 letech se stal arcibiskupem v Salzburgu. Šest let poté byl kreován kardinálem knězem s titulárním kostelem Sant'Agostino. Ve 40 letech nastupuje do úřadu pražského arcibiskupa. Účastnil se konkláve v roce 1846 (Pius IX.) a 1878 (Lev XIII.). Zároveň se také účastnil zasedání Prvního vatikánského koncilu.

³¹⁸ *Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932*, s. 33.

Jaromír Erben (1811 - 1870) či Božena Němcová (1820 - 1862).³¹⁹ Kromě významných literátů měla výstava ukázat také šikovnost a vynalézavost českého lidu v oblasti umění, řemesla a vědy. Významní představitelé kultury, vědy a umění se začali zaměřovat na český a moravský národopis, který chtěli vyzdvihnout jako jednu z nejdůležitějších částí češství tj. něčeho, co je typicky české nebo moravské a nese to s sebou hlubší kulturní, sociální a společenský odkaz z minulosti.

V tehdejších nejvyšších odborných kruzích se ustanovila skupina lidí, kteří měli tu možnost, díky výstavě, spojit svou vědeckou práci a angažovat se v rámci výstavy jak z odborného, tak třeba i jen konzultačního hlediska. V kruhu, který se ustanovil, nutno podotknout, že bez vůle a vlivu nějaké instituce, najdeme jména jako Ladislav Píč, Čeněk Zibrt (1864 - 1932), Štěpán Berger (1844 - 1897), ale také Alois Jirásek (1851 - 1930), Renáta Tyršová (1854 - 1937), Růžena Jelínková-Doubková (1848 - 1923) a mnoho dalších.³²⁰ Tato skupina přišla s myšlenkou ukázat jakýsi „vnitřek“ českého člověka, jaký je, co umí, co dokáže. Prokázat, že i chudý Čech či Moravan je schopen být úspěšný ve své činnosti a dokáže pokračovat v dědictví svých předků.

Výstava by samozřejmě nemohla proběhnout, kdyby se její myšlenka mezi kulturními kruhy po čtyři roky, do jejího zahájení, neudržovala. Hlavní myšlenkou se kterou se do podniku šlo, bylo povzbuzení národa a jeho aktivace: „*Bylo nutno povzbuditi k součinnosti celý národ – v první řadě ty vrstvy, které jsou v národě kvasem snah duševních. Souhlas jejich se zamýšlenou věcí byl první podmínkou, získání dobrovolných pracovníků druhou a získání celé veřejnosti třetí a rozhodující.*“³²¹

Program výstavy byl opravdu rozsáhlý. To, co výstava deklarovala, a že vytyčený cíl nebyl zrovna nejmenší, to vše také chtěla splnit. Demonstrace, v pozitivním slova smyslu, češství, lidu československého a slovanství.³²² Výstava byla rozdělena na 12 oddělení a ty měly představovat následující oblasti: 1) antropologie, 2) jazyk, 3) duševěda, 4) zeměpis, 5) statistika, 6) sídla, stavby a obydlí s celým vnitřním zařízením, 7) kroje, 8) zaměstnání, 9)

³¹⁹ Josef KAFKA (ed.), *Hlavní katalog a průvodce [Národopisné výstavy československé v Praze 1895]*, Praha 1895, s. 9 – 10.

³²⁰ *Tamtéž*, s. 12.

³²¹ *Tamtéž*, s. 13.

³²² *Tamtéž*, s. 13.

zvyky a obyčeje, pověry, národní léčení, právní názory, zvláštní řády společenské v rodinách i obcích, 10) prostonárodní umění slovné (pověsti, pohádky, říkání, nápisy), 11) hudební (píseň – slovo i nápěv – národní i kostelní), 12) výtvarné (výšivky, kresby, malby a řezby).³²³ Jistě stojí za upozornění, jak široce, ale komplexně chtěla výstava působit. Nebyla opomenuta žádná část obsahu pojmu *národ*, tak jak ho chápeme. Důraz je kladen ne na město, ale především na vesnický, prostý lid. Organizátoři si byli vědomi, že je to právě vesnice, jež uchovává tradici a střeží dědictví minulosti, aniž by to byl vědomý proces.

K zorganizování byly ustanoveny výkonné výbory po celé zemi, jež měly za úkol soustředit návrhy, pomoc s logistikou a informovat místní organizace, které se na výstavě podílely o informacích z centra, čili z Prahy. V Praze vznikl hlavní výbor, jenž měl na starosti celkovou organizaci. Pod Prahu spadaly celé Čechy. Morava měla své sídlo v Brně a Slezsko v Olomouci. V Turčianském sv. Martině sídlil výbor pro Slovensko a Uhry. Celá akce měla být financována z výtěžku po skončení celé národopisné výstavy. Zveřejnění plánu uspořádat další výstavu v Praze se shledal v celém království s pozitivním ohlasem a měl podporu všech vrstev obyvatelstva. Do čela Výkonného výboru byl zvolen Moravan z Olomouce Ignát Wurm (1825 - 1911)³²⁴, kterého navrhl Čeněk Zíbrt. Kromě nich byl ve výboru i Vojta Náprstek (1826 - 1894), Jan Herben (1857 - 1936), Jaroslav Vlček (1860 - 1930), Zikmund Winter (1846 – 1912) a mnoho dalších, kteří zastupovali jednotlivé části naší země, společně s územím horních Uher – Slovenska.³²⁵

Během prvních zasedání Výkonného výboru došlo k revizi programu, který měl ukázat lid ze tří konkrétních stran – vesnický, měšťanský a dělnický. Z toho důvodu byl program rozšířen a zároveň byla jednotlivá oddělení výstavy zúžena na následující: 1) stavby a sídla

³²³ Josef KAFKA (ed.), *Hlavní katalog a průvodce [Národopisné výstavy československé v Praze 1895]*, Praha 1895, s. 13.

³²⁴ Ignát Wurm (1825 Klobouky u Brna – 1911 Olomouc) byl významným moravským duchovním, politikem, etnografem a vlastencem. Byl jedním z těch, kteří obnovovali slávu Velehradu. V letech 1861 – 1891 zasedal v říšské radě. Byl spoluzakladatelem moravského vlastivědného muzea. Po odchodu z politiky se věnoval etnografii. Z tohoto zájmu vzešla nejedna výstava, která v sobě nesla buditelského národního ducha. Vrcholem jeho kariéry byla organizace Národopisné výstavy roku 1895. Ani po otravě, která ho připravila o ruku, jeho pracovní tempo nezvolnilo. Zemřel po dlouhé nemoci v roce 1911. Pohřben je v Olomouci – Neředíně.

³²⁵ Josef KAFKA (ed.), *Hlavní katalog a průvodce [Národopisné výstavy československé v Praze 1895]*, Praha 1895, s. 15.

lidu vesnického, 2) figuríny krojové ve staveních, 3) národní slavnosti, hry a tance, 4) modely a vyobrazení staveb vesnických neb i celých osad a vsí a plány měst — a k tomu originaly a modely domácího a hospodářského náradí a nábytku, 5) zaměstnání lidu vesnického, 6) řemesla a domácí průmysl měst a vesnic, 7) modely dělnických domků, figuríny dělníků a statistika dělnictva, 8) potraviny, jídla a nápoje lidu, 9) kroje a součásti krojů, 10) předměty užívané při obřadech a zvycích, 11) předměty lidového umění výtvarného i prací technických, 12) národní hudba lidová i církevní, 13) antropologie a demografie, 14) jazyk a prostonárodní literatura — k čemuž by se měla připojit literatura česká vůbec a pořádati odborné sjezdy, a 15) podniky zábavné a vědecky zkušební.³²⁶ Hlavní změnou tedy bylo přidání dělnictva a měšťanstva jako další složky obyvatelstva, jež formuje národnostní myšlenku. Tento posun je klíčový především v posunu chápání celku národa jako jakéhosi komplexního orgánu. Zaštitění celé výstavy bylo přijato hrabětem Janem Harrachem (1828 – 1909). Byl to právě hrabě z Harrachu, který prosadil myšlenku, aby se výstava necílila jen na úzkou skupinu lidí, ale aby se otevřela všem vrstvám společnosti, ať už to byl šlechtic, kněz nebo dělník z pražského předměstí. Změna tohoto cíle znamenala ještě větší podporu pro tento rozsáhlý projekt. Ovšem ani tato revize nepřinesla klid ve vrcholných kruzích organizátorů a tak nakonec bylo rozhodnuto, že se celý program musí zkonkretizovat a měl by se zaměřit především na typické a charakteristické oblasti národa. 5. listopadu 1892 byla ustanovena a přijata definitivní verze Národopisné výstavy pro rok 1895: 1) zeměpis, 2) demografie, 3) antropologie, 4) jazyk, 5) zvyky, dále 6) prostonárodní literatura, 7) drama, 8) hudba, 9) kroje a vyšívání, 10) stavitelství, 11) výtvarné umění, 12) jídla a nápoje, ze zaměstnání 13) zemědělství, 14) chov, včelařství, rybářství, plavectví, lesnictví, dřevařství, staré uhlířství, hutnictví, 15) domácnost s náradím a nábytkem. Pořádání slavností, tanců atd. vytknuto v poznámce. Skupina B. Kolektivní výstavky krajinské. Skupina C. Kulturně historické přídatky: 1) archeologie, 2) literatura, 3) drama a divadlo, 4) hudba, 5) stavitelství, 6) kroje historické, 7) oddělení české ženy, 8) oddíl historicko-průmyslový (cechy), 9) obchodní, 10. sociální, 11) spolkový, 12) české zábavy moderní, 13) žurnalistický, 14) školský, 15) pro duchovnou kulturu vůbec, 16)

³²⁶ Josef KAFKA (ed.), *Hlavní katalog a průvodce [Národopisné výstavy československé v Praze 1895]*, Praha 1895, s. 15 – 16.

vojenský, 17) právní, 18) náboženský, 19) různá oddělení menší. Skupina D.: Nový průmysl domácí a soukromé podniky vypočtené pro zábavu a na zisk.³²⁷

Program doznával změny ještě chvíli před zahájením. V oficiální programu, jenž byl vydán těsně před slavnostním otevřením byl program popsán následovně: „*Národopisná výstava československá má poskytnouti obraz života a stavu, českého lidu — hlavně vesnického — na sklonku XIX. století, jakož i jednotlivých stránek kulturné historického rozvoje národa českého. Obsahovati bude material roztríděný ve tři skupiny, a sice 1. lidopisnou, 2. celého národa se týkajících kulturně historických přídatků a 3. moderní. Skupina lidopisná: 1. část soustavná s odděleními: 1. zeměpisným, 2. demograficko-statistickým, 3. anthropologickým, 4. jazykovým, 5. lidopisnou literaturou, 6. tím, co lid sám vypravuje, 7. lidovým dramatem, 8. lidovou písní, hudbou a tancem, 9. oddělením zvykoslovným, 10. lidovými kroji a lidovými výšivkami, 11. lidovým obydlím (výstavní dědina, modely staveb lidových atd.). II. Zaměstnání lidu — zemědělství s veškerým zaměstnáním sem příslušícím a lidovým průmyslem domácím; III. souborné výstavy krajinské — vesnic i měst pospolu — dle jednotlivých kmenů, území a obvodů Čech, Moravy, Slezska, uherského Slovenska, Dolních Rakous a Ameriky. — Skupina kulturně-historických přídatků, celého národa se týkajících: 1. český pravěk, 2. literatura, 3. divadlo, 4. hudba, 5. architektura, 6. Stará Praha, 7. Museum kr. hl. města Prahy, 8. cenné památky práce výtvarné, 9. církevní oddělení — a) katolické, b) evangelické, 10. česká žena (účastenství české ženy v moderním ruchu kulturním), 11. školství obecné a měšťanské, 12. studentstvo a vysoké školy, 13. právnictví, 14. obchod. 15. spolky, 16. válečnictví, 17. cukrovarství, 18. oddělení chemické, 19. technické. — Skupina moderní: 1. Soudobé výrobky českých řemesel a průmyslu, 2. pavilony a podniky (zábavné, hostinské atd.) vypočtené na zisk ve prospěch podniku Národopisné výstavy československé.*“³²⁸Z definitivní podoby vidíme, že mimo hlavní pozornost se dostalo dělnictvo a řemeslníci.

V lednu 1894 dostane Antonín Podlaha, ve svých 30 letech (!), dopis, ve kterém je žádán o aktivní participaci na Národopisné výstavě v roce 1895.³²⁹ Bez váhání nabídku

³²⁷ Josef KAFKA (ed.), *Hlavní katalog a průvodce [Národopisné výstavy československé v Praze 1895]*, Praha 1895, s. 17 – 18.

³²⁸ *Tamtéž*, s. 18.

³²⁹ ANM, f. Antonín Podlaha, k. 21, *Výbor pro uspořádání výstavy národopisné v roce 1895*, inv. č. 1394.

přijímá, a aniž by čekával zviditelnění se, tak můžeme tvrdit, že to je právě Národopisná výstava 1895, jež vynese Podlahovi čelní místo v kulturních, vědeckých, odborných a církevních kruzích. Dá se usuzovat, že již oněhdy byl znám pro svou pečlivou a dobře odvedenou práci, protože oddělení představující katolickou církev bylo hodnoceno jako jedna z nejlepších částí celé výstavy. Na výstavě se podílel také Podlahův spolupracovník Eduard Šittler. Tito mladí kněží poté velmi detailně referovali v časopisu *Vlast* o průběhu a přínosu výstavy. Stejně tak se podíleli na vydání průvodce výstavou *Hlavní katalog a průvodce [Národopisné výstavy československé v Praze 1895]*.

Katolické církevní oddělení se zaměřilo na několik aspektů. První z nich zcela vypovídá o tom, že se v dané akci angažoval právě mladý prelát Podlaha. Celá koncepce je nastavená tak, aby ukázala, jaký význam měla katolická církev pro naše země a za co ji můžeme historicky být vděční. Není to náhoda, že se tak děje ve chvíli, kdy dochází k nárůstu antikatolických tendencí ve společnosti. Druhou významnou část vidíme v zaměření se na české světce a jejich přínos pro český národ. Za třetí stěžejní část považujeme sochy a to především madony, které byly na výstavě k vidění a jež Podlaha celý život tak aktivně sbíral, zachraňoval, opatroval a zajisté i miloval.

Smyslem Podlahova a Šittlerova snažení mělo být oddělení, které jasně zdůrazní brzké pokřesťanštění našeho území a zároveň velký kulturní a duchovní přínos katolické církve pro naše země. Nebylo to pouze jedno oddělení, které mělo za úkol reprezentovat katolickou církev. Vedle toho existoval ještě doprovodný program. 13. a 14. srpna 1895 se konal sjezd bohoslovců v Praze. Řádný sjezd se konal každoročně na Vyšehradě, nyní byl součástí Národopisné výstavy. Program obsahoval návštěvu hrobů českých patronů, dvě slavnostní schůze a hromadnou návštěvu výstavy. Slavnostní schůze rokovala o tématech jako národnostní idea a český bohoslovec, vědecké časopisy, časopis *Museum* atp.³³⁰ Církevní oddělení je často opomíjeno, i když jak již bylo uvedeno, patřilo mezi jedny z nejlepších z celé výstavy. Kromě oddělení katolického bylo na výstavě zastoupeno i oddělení církve evangelické. Nutno zmínit, že ač výstava byla *národopisná*, její církevní část byla především *národní*. Podobně na tom byla i část archeologická. Výstava podala chronologický přehled

³³⁰ Stanislav BROUČEK a kol., *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895*, Praha 1996, s. 126.

od přijetí křesťanství na Velké Moravě až po současnost. Rozdělení výstavy bylo následující: zaprvé církevní správa na našem území od povýšení pražského biskupství na arcibiskupství v roce 1344. Druhou část tvořily podobizny a vyobrazení významných církevních představitelů, kteří se zasloužili o rozvoj vědy, školství, teologie, umění, zemědělství a literatury, a k tomu byl ještě přidán soupis katolických spisovatelů. Tato část zahrnovala přehled všech biskupů, arcibiskupů, klášterů, katolických škol, synodů, řeholí, ale také ukázky bul a breviářů. Třetí částí oddělení byly mapy diecézí, vikariátů, posvátných míst a tyto mapy zahrnovaly i vyobrazení zaniklých či zrušených církevních institucí. Poslední část se týkala katolického umění, básnictví, literatury, chrámového zpěvu či dramatu a divadelních her, které byly církevně zaměřené. Velké pozornosti se těšily artefakty spojené s českými patrony, ať to byly předměty svatého Václava, blahoslavené Anežky české či svatých Cyrila a Metoděje. Několik vystavených předmětů pocházelo také ze Svatovítského pokladu. Neopomenutelné místo patřilo různým devocionálním pocházejícím jak ze středověku, tak novověku.³³¹

Přední místo na výstavě patřilo Panně Marii a jejímu kultu³³². Mariánská tradice zde byla zastoupena kolekcemi obrazů, soch a to především ze středověku. Důraz kladený na výstavě na mariánský kult nám napovídá o hluboké zbožnosti a blízkosti Antonína Podlahy k matce Ježíše Krista. Mladý kněz dokázal již onehdy zajistit pro výstavu velmi vzácné umělecké kusy, jako byla hlava ukřižovaného z kříže, který nechali radní Starého Města vyřezat na konci 20. let 17. století.³³³ Podobných vzácných kusů bylo na výstavě nespočet.

³³¹ Stanislav BROUČEK a kol., *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895*, Praha 1996, s. 123 – 126.

³³² Roku 1904 se konala v Praze velká mariánská výstava, kterou Antonín Podlaha pořádal. Stala jednou z nejúspěšnějších akcí, jež vznikla pod jeho rukama. Při svých výstavách dával důraz na kvalitu katalogů, které měly zachovat co nejkvalitnější vzpomínky na danou akci. Z daného roku pochází Podlahovy monografie *Sochy a sochopis Mariánské v Čechách od dob nejstarších až do století XVI.* a *Obrazy Mariánské v Čechách ze století 14. - 16.* Jeho píli nám dokládá Jan Lebeda: „*Pozdě v noci (před zahájením Mariánské výstavy, pozn. JF) v horečné, pilné a pro vše ještě jiné práce rozptýlený předseda a hlavní pořadatel výstavy Mariánské ukončí katalog. Když ráno vrátil se do výstavy, přinesl s sebou již i jeho německý překlad pro tiskárnu.*“ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 69.

³³³ Josef KAFKA (ed.), *Hlavní katalog a průvodce [Národopisné výstavy československé v Praze 1895]*, Praha 1895, s. 370.

Pokud chtěli autoři oddělení Podlaha – Šittler opravdu vyzdvihnout důležitost křesťanství pro naše území, tak se jim to zajisté povedlo. Na druhém místě byly samozřejmě odkazy na svatého Václava a jeho dobu, jakožto na patrona české země, ale také na člověka velmi kulturního a vzdělaného. S ním byl spjat i svatý Vojtěch, jehož činy a osud výstava také akcentovala. Celé oddělení v levém křídle národopisného výstaviště, kde se katolické oddělení nacházelo, bylo doplněno řezbami, kresbami a fotografiemi z poutních míst naší země.³³⁴ Výstava byla zahájena 15. května 1895 i za účasti Antonína Podlahy a končila až 31. října toho roku.

5.3 Svatováclavské oslavy 1929

„Dokud Pán Bůh chce – tak dlouho budu živ. Dokud jsme živi, musíme pracovat“

Antonín Podlaha

Životním vyvrcholením Antonína Podlahy byly bezesporu celonárodní Svatováclavské oslavy. Jejich charakter bezesporu přesáhl hranice Československa a proto se nebojíme uvést, že z hlediska pozvaných osobností, které se účastnily především oslav okolo otevření katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha, měly oslavy celoevropský, respektive středoevropský charakter a význam.

Roku 1928 oslavila republika deset let od svého vyhlášení. Toto výročí bylo dobrým entree do velkých celonárodních oslav, které podněcovaly v pozitivním slova smyslu k národnímu uvědomění a historickému odkazu českých zemí a zemských patronů. Svatováclavské oslavy se obracely především k odkazů knížete Václava, jehož tisícileté výročí se na podzim 1929 v Československu slavilo. Svatý Václav rezonoval v české společnosti po stovky let, jako bohabojný, vzdělaný panovník, který svým konáním překročil chápání své doby, ale zároveň, a to je podstatné, působí v českém prostředí jako jakási morální ikona. V tomto duchu můžeme spatřovat sv. Václava u Antonína Podlahy.³³⁵ Svatý Václav je pro Podlahu ztělesnění křesťanského ideálu s hlubokým sociálním a náboženským

³³⁴ Josef KAFKA (ed.), *Hlavní katalog a průvodce [Národopisné výstavy československé v Praze 1895]*, Praha 1895, s. 371.

³³⁵ K tomu např.: *Z řečí Antonína Podlahy*, 1. díl, Praha 1932, s. 46 an.

cítěním.³³⁶ Zároveň cítíme skrze Podlahovo smýšlení o svatém knížeti, že jeho odkaz je celonárodní, nemá význam pouze církevní. Často odkazuje nejen na Václavovu zbožnost, ale také na jeho vzdělanost, což nám dokládá i sama tradice o svatém patronovi. Zcela zásadní je propojení osobnosti svatého Václava, katedrály, svatováclavské kaple, korunovačních klenotů a díky Antonínu Podlahovi je to i šíření kultu a péče o odkaz zemského patrona. Vztah mezi novou republikou a svatým Václavem bylo vyvrcholením jeho odkazu. Jedním z důkazů toho, jak si československý stát vážil sv. Václava a jak si uvědomoval jeho historický význam, bylo uzákonění svátku sv. Václava jako svátku státního a to od roku 1925. Zmiňovaný rok 1929 můžeme také označit za rok smíření mezi Československem a církví. Před rokem byl podepsán *Modus vivendi* a samotné oslavy se nešly jen v duchu církevním, ale i státním (politickém), čili jejich průběh musela zajistit organizační skupina z obou zainteresovaných stran.

Celým oslavám předcházela velká propagandistická akce ve formě přednášek³³⁷, exkurzí po památkách či filmu. Svatováclavský výbor, který stál v čele organizování celé akce, nechal natočit film, který se vysílal v kině Světozor 20. listopadu 1928. Filmová kritika film označila za velmi zdařilý, hlavně co se týče záběrů katedrály, která měla být otevřena právě při příležitosti tisících oslav sv. Václava. Na premiéru filmu dorazil Antonín Podlaha osobně, společně s dalšími významnými hosty jako byli – velmistr řádu křížovníků Josef Vlasák O. Cr. (1867 - 1958), odborový přednosta Kanceláře prezidenta republiky Weber, ministerský rada Říha, Zdeněk Wirth za ministerstvo školství, předseda Akademie věd a umění prof. Josef Zubatý (1855 - 1931), guvernér Národní banky Vilém Pospíšil (1873 - 1942), prof. Kapras, Gabriela Preissová, Běla Dlouhá, Milena Jesenská či Zdeňka Braunnerová.³³⁸ Miléniové oslavy, jak byly slavnosti nazvány, se skládaly z několika částí, z nichž tu nejhlavnější tvořilo otevření svatovítského dómu. S myšlenkou dostavby přišel kanovník Václav Michal Pešina z Čechorodu (1782 – 1859)³³⁹ již v první polovině 19.

³³⁶ Běla DLOUHÁ, *Český biskup – Dr. Antonín Podlaha, rytíř svatováclavský*, Praha 1940, s. 25 – 31.

³³⁷ Antonín Podlaha referoval po Praze na různá témata od teologických, hagiografických až po umělecké otázky spojené s osudem sv. Václav.

³³⁸ *Přehled pro čitatele sv. Václava*, č. 1, 1929.

³³⁹ Václav Michal Pešina z Čechorodu (1782 Nový Hradec Králové – 1859 Praha) byl významný český duchovní v první polovině 19. století, kanovník u sv. Víta v Praze, obnovitel myšlenky dostavby pražské

století. Myšlenka dokončení stavby se táhla celým 19. stoletím, ale vyvrcholila až po vzniku republiky, kdy se pojila s mileniiovými slavnostmi, jež dávaly skvělou příležitost konečně katedrálu dostavět.

20. března 1924 se v Městské besedě sešel svatováclavský výbor, kterému předsedal Antonín Podlaha.³⁴⁰ Zahájil tím veřejnou sbírku na dostavbu, která měla ve společnosti velmi dobrý ohlas. Ještě téhož roku získal výbor přes 700 000 korun. Svatovítská kapitula přispěla jako první a to částkou 800 000 korun.³⁴¹ Příspěvek poskytla i československá vláda v čele s Antonínem Švehlou a lidovci v koalici a nemalou částkou přispěl i prezident republiky.

Nedílnou součástí oslav byla svatováclavská výstava ve Vladislavském sále, kterou zorganizoval Antonín Podlaha, stejně tak došlo k ohledání ostatků českých panovníků, taktéž za přítomnosti biskupa Podlahy a v neposlední řadě, pro Podlahu jedna z nejsrdečnějších záležitostí – vystavení korunovačních klenotů. Svatováclavská výstava byla zahájena již 15. května. Výstavu otevřel s Antonínem Podlahou předseda Poslanecké sněmovny Jan Malypetr. Vládu zastupoval Jan Šrámek, Josef Tiso, Robert Mayer – Harting (1874 – 1948) a další. Zahraniční delegace byli zastoupeni velvyslanci Francie, USA, Švédska, Belgie, Řecka, Japonska, Polska, Bulharska a Belgie. Svatý stolec zastupoval Saverio Ritter (1884 – 1951).³⁴² Jako zvláštní host pražského arcibiskupa Františka Kordače byl přítomen míšeňský biskup Christian Schreiber (1872 – 1933)³⁴³, který se roku 1930 stal biskupem v Berlíně. Podlahův projev k oné příležitosti zanechal v přítomných hluboký dojem: *„Jubilejní výstava je spolu dokladem naší tisícileté kultury, již můžeme se právem pochlubiti. Je nám současně pobídkou, abychom následovali příkladu sv. Václava, neboť všechny vystavené předměty znázorňují nám jej jako bohatýra, jakožto hrdinného obránce naší vlasti, ale zároveň jakožto muže hluboké víry a lásky k bližnímu. Tato výstava nám přináší dále na*

katedrály. Katedrála byla v jeho době ve velmi špatném stavu. Společně s několika přáteli se snažil uchopit dostavbu jako vlastenecký podnik. Na přelomu 30. a 40. let 19. stol. stál v čele ČKD a také se podílel na založení Matice české.

³⁴⁰ Petr PLACÁK, *Češi, Němci, Slováci v roce 1929*, Praha 2002, s. 22.

³⁴¹ *Výroční zpráva Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na hradě pražském*, Praha 1924.

³⁴² *Přehled pro ctitele sv. Václava*, č. 6, 1929.

³⁴³ Tamtéž.

paměť, že čím byla Panna Orleánská francouzskému národu, tím je svatý Václav národu našemu, čistý a povznášející ideál národní, jemuž musíme býti a zůstatí věrni, aby se vyplnila ona tklivá a úchvatná prosba: Svatý Václave, nedej zahynouti nám i budoucím. ³⁴⁴ Prezident republiky se dostavil na oficiální návštěvu 24. května. Antonín Podlaha se této návštěvy nemohl osobně zúčastnit pro jiné povinnosti spjaté s oslavami. Prezidenta provedli členové přípravného výboru. Do oslav spojených s výročním svatého Václava se zapojily i katolické spolky, organizace a tělovýchovné jednoty, jež se snažily propagovat křesťanské hodnoty, sounáležitost, sociální citění atp. Mezi 10. a 16. srpem 1929 se konal 14. mezinárodní sraz katolických esperantistů. Od 14. do 16. srpna došlo ve Staré Boleslavi k velké eucharistické slavnosti za přítomnosti vysokých československých církevních hodnostářů v čele s Antonínem Podlahou.³⁴⁵ Do Staré Boleslavi se sjel československý episkopát a lidé ze širokého okolí. První svaté požehnání vykonal biskup Michael Bubnič a to 14. září odpoledne. Hlavní oslavy započaly v brzkém ránu 15. září. Sloužily se mše a kněží promlouvali ke shromážděným davům. Staroboleslavská kapitula společně s kněžími z okolí čekala na ranní příjezd Františka Kordače a jeho doprovodu. V osm hodin ráno přijel arcibiskup se svým sekretářem Antonínem Bořkem Dohalským (1889 - 1942). Po arcibiskupovi dorazil apoštolský vyslanec pro slavnosti Michel – Joseph – Bourguignon d’Herbigny, S. J. (1880 – 1957)³⁴⁶. Poslední církevní zástupci přijeli okolo 10. hodiny. S břevnovským opatem Metodem Zavoralem³⁴⁷ dorazil arcibiskup ze Sofie Angelo

³⁴⁴ *Přehled pro čitatele sv. Václava*, č. 6, 1929.

³⁴⁵ Antonín ŠORM, *Svatováclavský kalendář na jubilejní rok milenia mučednické smrti Světce sv. Václava 1929*.

³⁴⁶ Dostupné z WWW: <http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bdher.html> [cit. 20. 5. 2015].

³⁴⁷ Metod Zavoral tvořil s Antonínem Podlahou velmi efektivní pracovní duo v rámci příprav a organizování oslav. Za zcela zásadní Zavoralovu akci můžeme považovat garden party, kterou strahovský opat uspořádal pro nevýznamnější hosty ČSR. Party se konala 4. července v zahradách strahovského kláštera. Slavnosti se zúčastnili především církevní hodnostáři: Francis kardinál Bourne (1861 – 1935) arcibiskup z Westminsteru, dále August kardinál Hlond z Poznaně, papežský nuncius Pietro Ciriaci, František Kordač, Antonín Podlaha, Jan Sedlák, Arnošt Vykoukal, opat v Emauzích, sídelní biskup ze Šibeniku v Jugoslávii Hieronymus Maria Mileta (1871 - 1947) nebo velmistr řádu křížovníků Josef Vlasák. Kromě církevních hodnostářů byli pozváni i politici. Kromě Edvarda Beneše a Jana Šrámka i několik generálů a diplomatů akreditovaných v ČSR. Metod

Roncalli, budoucí papež Jan XXIII. Když se na místo dostavili všichni kněží, odecelebroval Antonín Podlaha hlavní mši. Kázání na náměstích ve Staré Boleslavi se ujali biskupové ze Slovenska. Slavnosti skončily velkou mší a modlitbou za vlast pronesenou apoštolským vyslancem. Oslav se zúčastnilo asi 25 000 lidí.³⁴⁸

Za zcela zásadní okamžik celých oslav lze považovat 20. září 1929, kdy byly vystaveny korunovační klenoty. U otevření Korunní síně asistoval Zdeněk Wirth. Sedm klíčníků zůstalo z období monarchie nezměněno. Byli jimi zástupci vlády, parlamentu, církve a hlavního města. Svatováclavskou korunu vynesl ze síně František Udržal jako předseda vlády, říšské jablko František Kordač, žezlo měl na starosti biskup Sedlák, roucho vynesl zemský prezident Kubát a polštář pražský primátor Baxa.³⁴⁹ Klenoty byly přeneseny do kapitulního archivu, kde byly ohledány odborníky. 22. září byly korunovační klenoty přemístěny do nové části dostavěného chrámu. Architekt Josef Gočár (1880 – 1945) vyhotovil speciální vitrínu, do které byly klenoty vloženy. Po zaznění státní hymny pronesl Antonín Podlaha krátkou přednášku o historii klenotů³⁵⁰ a nakonec zahrály varhany chorál *Svatý Václave*.³⁵¹ Prezident republiky se dostavil 26. září v doprovodu Alice Masarykové, kancléře Přemysla Šámala, ministra vnitra Jana Černého (1874 – 1959), premiéra Františka Udržala. Odborný výklad poskytl opět Antonín Podlaha společně se Zdeňkem Wirthem, jenž tu zastupoval nemocného Kamila Hilberta, hlavního architekta dostavby katedrály.³⁵² Vystavením klenotů byly oficiálně zahájeny oslavy milenia. Národní výbor pro oslavu svatováclavského tisíciletí zasedl v nové Městské knihovně za přítomnosti nejvyšších státních činitelů. Po zahrání státní hymny pronesl úvodní slovo Kamil Krofta. Na konci bylo opět možno slyšet svatováclavský chorál. Velkou pontifikální mši za účasti patnácti tisíc dětí odsloužil Antonín Podlaha ve svatém Vítu. Po mši se děti přesunuly na Císařskou louku, kde je očekával prezident republiky. Zahájení oslav bylo vskutku pompézní a souhra státu a

Zavoral byl chválen za to, že akce byla velmi pozitivně vnímána především u cizinců, kteří se dostavili. *Přehled pro ctitele sv. Václava*, č. 10, 11, 12, 1929.

³⁴⁸ *Přehled pro ctitele sv. Václava*, č. 8, 1929

³⁴⁹ Petr PLACÁK, *Češi, Němci, Slováci v roce 1929*, Praha 2002, s. 26.

³⁵⁰ *Z řečí Antonína Podlahy*, 1. díl, Praha 1932, s. 42 an.

³⁵¹ *Národní obrození*, 23. září 1929.

³⁵² *Přehled pro ctitele sv. Václava*, č. 8, 9, 1929.

církve byla na velmi dobré úrovni. Spory z počátku existence nové republiky a z období nešťastné aféry nuncia Marmaggiho byly ty tam. Státní část oslav vyvrcholila 27. září, v předvečer velkého svátku, kdy byl na Václavském náměstí pokřtěn jezdecký pluk „knížete Svatého Václava“. Za přítomnosti T. G. Masaryka a vysokých státních představitelů došlo k proklamaci několika proslovů. Nejdůležitější byl projev prezidenta a poté prof. Jana Kaprase (1880 – 1947).³⁵³ Nutno podotknout, že jak ze strany státu, tak církve, byly na oslavy pozvány zahraniční delegace. Zahraniční delegaci vedl baron de Lormais, který předal T. G. Masarykovi *velkokříž Řádu Božího hrobu*.³⁵⁴ Abychom pochopili význam oslav komplexně, je nutné uvést, že katolická církev pojala oslavy opravdu ve velkém duchu a zevrubně, s čímž se pojí i rekonstrukční a stavební úpravy sakrálních staveb tak, aby vypadaly v době vrcholných oslav honosně a mohly plně posloužit veřejnosti. Zároveň došlo ke stavbě nového kostela ve Vršovicích. 20. května ráno odcelebroval Antonín Podlaha mši v kostele sv. Mikuláše ve Vršovicích, odkud se průvod věřících přesunul na místo, kde byl položen a posvěcen základní kámen pro moderní kostel sv. Václava.³⁵⁵

Hlavní část církevních oslav začala v noci z 27. na 28. září 1929. Opat Zavoral a kanovník Josef Málek³⁵⁶ provedli o půlnoci adorace s promluvami. V jednu hodinu po půlnoci byla odsloužena mše svatá. Ve svatováclavské kapli byly nad ránem slouženy tiché mše svaté. V sedm hodin ráno začala mše východního rytu vedena biskupem Pavolem Gojdičem. Po něm celebroid mši arcibiskup krakovský Adam Stefan Sapieha (1867 – 1951)³⁵⁷. Pomalu se blížil vrcholný okamžik, okamžik na který čekal český národ po mnoho staletí. Od brzkého rána byl Hrad i všechna jeho nádvoří v obležení návštěvníků a hostů. V okolí katedrály bylo velké množství zahraničních delegací, jež bylo možné rozpoznat díky krojům, stovky krajanů ze zahraničí, významné osobnosti veřejného a politického života. U jižní strany chrámu byla postavena tribuna pro čestné hosty. Delegace politiků dorazila před

³⁵³ Petr PLACÁK, *Češi, Němci, Slováci v roce 1929*, Praha 2002, s. 31.

³⁵⁴ Bohumil ZLÁMAL, *Příručka ... VII.*, Olomouc 2010, s. 174.

³⁵⁵ *Přehled pro ctitele sv. Václava*, č. 3, 1929.

³⁵⁶ Kanovníkem Kolegiátní kapituly sv. Kosmy a Damiána ve Staré Boleslavi.

³⁵⁷ Za jeho biskupské služby (od 1911) bylo krakovské biskupství v roce 1925 povýšeno na arcibiskupství. V roce 1946 je Sapieha kreován kardinálem. Jeho nástupcem v čele krakovské arcidiecéze se po 13 letech sedisvakance stává v roce 1964 sv. Jan Pavel II.

osmou hodinou. V čele s předsedou Poslanecké sněmovny Janem Malypetrem přišel předseda Senátu Mořic Hruban (1862 – 1945), místopředseda Poslanecké sněmovny Jan Dostálek, ministr Robert Mayr – Harting. Velké zastoupení měli politici za lidovou stranu – Jan Šrámek, Anton Štefánek (1877 – 1964), Bohumil Vlasák (1871 – 1945), František Nosek aj. Vedle československých politiků, zaujali čestné místo na tribuně také zástupci diplomatických sborů akreditovaných v ČSR. V čele diplomatické delegace stál nuncius Ciriaci. Prezidenta republiky zastupoval Přemysl Šámal, hradní kancléř.³⁵⁸ V čele zahraničních církevních hodnostářů stál Adolf kardinál Bertam (1859 – 1945)³⁵⁹.

V osm hodin ráno zazněla dělostřelecká salva 151. dělostřeleckého pluku. Vypálila celkem 21 salv. Ve tři čtvrtě na osm začaly po Praze vyzvánět všechny zvony. Po jejich utichnutí v devět hodin začaly troubit fanfáry. Před zavřenými vraty katedrály promluvil ministr školství Anton Štefánek. Štefánek, jako ministr hovořící slovensky, pronesl projev, ve kterém značil svatováclavskou tradici v českých dějinách jako státní myšlenku, která se přirozeně pojí i se Slovenskem.³⁶⁰ Po projevu ministra školství se oficiální hosté odebrali k vratům katedrály, kde čekal Antonín Podlaha. Byl oděn v civilu, jak nám dokládají fotografie z onoho dne. Všichni napjatě očekávali, jaká slova ctihodný biskup pronese, byť bylo jasné, že v duších přítomných zanechají hluboké stopy. Biskup Podlaha vzpomínal na své dětství, kdy si vybavoval vzpomínky na nedostavěnou torzovitou katedrálu. Tehdy se zrodil jeho sen. V žádném případě nečekal, že za nějakých padesát let to bude právě on, který bude mít lví podíl na dokončení chrámu. Biskupova slova v obě nesla symbolický důkaz pro budoucnost: *„Nádherné bronzové dveře, chloubu všech velkých, slavných katedrál, zatírají nám dosud pohled do vnitřních prostor chrámových. Jsou pokryty výjevy z dějin chrámu našeho, jakož i výjevy ze života sv. Václava a sv. Vojtěcha. Připomínají nám minulé osudy našeho národa, radostné i žalostné. Než od minulosti obraťme zraky své do budoucnosti.*

³⁵⁸ Petr PLACÁK, *Češi, Němci, Slováci v roce 1929*, Praha 2002, s. 35.

³⁵⁹ Adolf kardinál Bertram (1859 Hildesheim – 1945 zámek Jánský Vrch) byl předním polským církevním hodnostářem v 1. polovině 20. století. Ve svých 22 letech byl vysvěcen na kněze v rodném Hildesheimu. V roce 1906 se stal v též městě biskupem. Těsně před vypuknutím první světové války byl dosazen za biskupa ve Wroclawi. Během první světové války jej Benedikt XV. kreoval kardinálem *in pectore*. K veřejnému jmenování došlo až v prosinci 1919. Umírá na zámku Jánský Vrch ve Slezsku těsně po skončení druhé světové války.

³⁶⁰ Petr PLACÁK, *Češi, Němci, Slováci v roce 1929*, Praha 2002, s. 36.

Nuže, nechť otevřou se tyto brány a poskytnou nám pohled do nádherných vnitřních prostor chrámových! Kéž pohled, jenž nás uchvátí svou krásou a svým jasem, jest obrazem radostné a slavné budoucnosti našeho národa. ³⁶¹ Po těchto slovech došlo k oficiálnímu ³⁶² otevření katedrály. České země si na tento okamžik, od chvíle položení základního kamene, musely počkat dlouhých 585 let. Po otevření promluvil k přítomným Podlaha znovu. V pronesených slovech cítíme jakési prorocké poselství: *„Bud’ naším praporem sv. Václave! Tisíc let jsi nás vedl, ved’ nás v novém tisíciletí. Jaké bude? Takové, jakého si jednotlivci, z nichž se národ skládá, zaslouží. Život žádného z nás nesmí být zmařen nečinností a nešlechtností. Všichni musíme na svém místě státi a k blahu národu pracovati. V tomto posvátném okamžiku slibme si, že budeme jako sv. Václav konati svoji povinnost a nikdy na svého knížete nezapomeneme...* ³⁶³ Následně se konaly v katedrále hned několikery mše, jejichž hlavním celebrantem byl pražský arcibiskup František Kordač. Následné programy byly rozprostřeny různě po území Prahy. 28. září 1929 vyvrcholilo velkou půlnoční bohoslužbou v katedrále. ³⁶⁴ Oslavy byly bedlivě sledovány ze strany Svatého stolce. Papež Pius XI. vyznamenal české kněží za zorganizování tak velkých oslav. Staroboleslavská kolegiátní kapitula, nejstarší na našem území, dostala pro své členy privilegium nosit na zlatém řetězu zlatý kříž se svatým Václavem. Zároveň s tím udělil Svätý Otec staroboleslavským kanovníkům privilegium nosit roucha, která můžou nosit jen tajní papežští komoři. ³⁶⁵

V neděli 29. září došlo k vyvrcholení a ukončení hlavních církevních slavností a obřadů. Ten den prošlo skrz Prahu procesí se svatováclavskými relikviemi. Průvod byl největší lidovou slavností tehdejší doby. Při pontifikální mši, která byla odsloužena den předem, byla ozdobena lebka sv. Václava zlatou čelenkou vysázenou drahými kameny. V brzkém ránu 29. září byly relikvie – zbroj, meč a přilba - převezeny na Vyšehrad do chrámu sv. Petra a Pavla, kde je netrpělivě očekávala vyšehradská kapitula. V chrámu sv. Petra a Pavla byla odsloužena staroslovanská mše, kterou odsloužil probošt vyšehradské kapituly František Zapletal (1861 – 1935). Cesta průvodu byla dopředu známa, a tak od

³⁶¹ *Z řečí Antonína Podlahy*, 1. díl, Praha 1932, s. 17.

³⁶² K oficiálnímu vysvěcení došlo již 12. května 1929. Katedrálu vysvětil auxiliární biskup Jan Sedlák.

³⁶³ *Z řečí Antonína Podlahy*, 1. díl, Praha 1932, s. 18.

³⁶⁴ *Přehled pro čitatele sv. Václava*, č. 10, 11, 12, 1929.

³⁶⁵ *Tamtéž*.

časného rána byla obsazena davy lidí, kteří chtěli spatřit lebku českého patrona. Průvod vyšel z Vyšehradu ve tři čtvrtě na tři odpoledne. Měl dvě části – světskou a církevní. Světská část byla složena z legionářů, trubačů, šla tam krojovaná mládež, dále praporečníci, krajané, vysokoškoláci a mnozí další. S legionáři putovala na lafetě děla také přilba, drátěná košile a meč sv. Václava. Církevní průvod tvořili strahovští premonstráti, milosrdní bratří, františkáni, nespočet jeptišek a příslušníků různých řádů. Šest kanovníků neslo bohatě zdobená nosítka s lebkou zemského patrona. Za nosítky šel vyšehradský probošt Zapletal s mitrou a berlou. Za ním zbytek hodnostářů. Poté následovali zástupci univerzit, členové Výboru svatováclavského, členové Jednoty pro dostavbu chrámu sv. Víta, zástupci katolické organizace Orel a mnozí další. Na Hradčanské náměstí došel průvod v 18 hodin. Lebka byla přenesena do katedrály, kde bylo odslouženo slavnostní *Te Deum*.³⁶⁶ Tím došlo k definitivnímu zakončení oslav. Nutno podotknout, že závěr byl velmi pompézní a demonstrační, v kladném slova smyslu.

Svatováclavské oslavy přinesly mnoho pozitivního. Nejen pro církev, ale i pro stát. Velký přínos najdeme i na poli kultury a vědy. Obrovský ohlas na oslavy najdeme v českém, slovenském a německém tisku a to jak katolickém, tak nekatolickém. Tiskem vycházely nejen reflexe průběhu oslav, ale i velké množství příruček, brožur, speciálních vydání katolických časopisů, různá kázání³⁶⁷, sbírky poezie³⁶⁸, hudební soubory³⁶⁹ odkazující na sv. Václava, dramatické hry³⁷⁰. Přední čeští historici³⁷¹ publikovali studie a články hodnotící osobnost a odkaz zemského patrona. S oslavami je spojeno i odlévání velkých, nových zvonů do kostelů na území celého státu. Razily se pamětní mince i medaile, které připomínaly

³⁶⁶ *Přehled pro ctitele sv. Václava*, č. 10, 11, 12, 1929. Petr PLACÁK, *Češi, Němci, Slováci v roce 1929*, Praha 2002, s. 37 – 41.

³⁶⁷ Soustředěná do časopisů *Kazatel* a *Katolický kazatel*.

³⁶⁸ Například: Vilém BITNAR, *Sborníček svatováclavský*, Praha 1928. František ŽÁK, *Sv. Václav, životopis svěřtcův veršem*, Praha 1928. Vilém BITNAR, *Věvec básní o sv. Václavu*, Praha 1929.

³⁶⁹ Josef Bohuslav FOERSTER – oratorium *Sv. Václav* (1929), Jindřich JINDŘICH, *Svatý Václave*.

³⁷⁰ Například: Jaroslav DURYCH, *Kvas v Boleslavi*, 1929. TÝŽ, *Sv. Václav*, 1925. Václav SVATOHOR, *Blaník*, 1922. Alois RADA, *Zavraždění sv. Václava aneb Krvavé křtiny na hradě Boleslavském*.

³⁷¹ Například: Josef PEKAŘ, *Svatý Václav*, Praha 1929. Antonín PODLAHA, *Svatováclavský sborník I.*, Praha 1932. František STEJSKAL, *Sv. Václav, jeho život a úcta*, Praha 1925. František DVORNÍK, *Život sv. Václava*, Praha 1929. Rudolf URBÁNEK, *Sv. Václav a jeho úcta*, Brno 1930.

odkaz sv. Václava.³⁷² Komplexnost a celistvost oslav, stejně jako jejich klidný a perfektně zvládnutý průběh by nás měl inspirovat k zamýšlení nad hloubkou odkazu svatého knížete Václava, nejen pro období První republiky, ale pro celé české dějiny.

5.4 Oslavy v Nitře 1933

Oslavy v Nitře měly pokojně a apoliticky připomenout 1100 let od vysvěcení prvního křesťanského kostela, který nechal kníže Pribina vystavět na svém hradišti někdy kolem roku 833. Oslavy probíhaly od 13. do 15. srpna 1933. Pražská vláda, která po dohodě s biskupy přijala protektorát³⁷³ na oslavami v domnění, že tím bude demonstrovat pevné soužití Čechů a Slováků v Československu, si chtěla před veřejností přilepšit a tak prohlašovala, že budou oslavy čistě apolitické, v církevním duchu. Pořadatelé odmítli, aby v přípravném výboru figuroval Andrej Hlinka, což se později ukázalo jako nešťastné řešení.³⁷⁴ I přesto, že Antonín Podlaha zemřel únoru 1932, byl jedním z těch, kteří se v přípravách těchto oslav angažovali. Rád říkával, že se těší, až na oslavy poletí letadlem, kterým doposud neletěl.³⁷⁵ Antonín Podlaha spolupracoval nebo lépe řečeno napomáhal biskupu Kmeťkovi v organizaci Pribinovských oslav za pomoci svých zkušeností z organizování Svatováclavského milénia.³⁷⁶ Jak se zdá, Antonín Podlaha měl být čelní osobností oslav. Myslíme si, že důvody jsou následující. Za prvé byl velkým příznivcem Slovenska, což dokládají jeho velmi

³⁷² Bohumil ZLÁMAL, Příručka ... VII., Olomouc 2010, s. 179 – 183.

³⁷³ Antonín Podlaha sehrál v angažování čs. vlády svou roli. Biskup Kmeťko naléhal na Podlahu, aby svým vlivem a kontakty s Mons. Šrámkem, vyjednal u premiéra Františka Udržala patronát vlády nad oslavami. Svou roli sehrál i Ivan Dérer, který jako slovenský sociální demokrat mohl lobbovat za danou věc. Z dopisu mezi Kmeťkem a Podlahou lze vycítit, že nitranský biskup naléhá na Podlahovu přítomnost při jednání s politickými představiteli v Praze. Je otázkou, zda-li chtěl Podlahovu přítomnost kvůli jeho klidné povaze, která by mohla uklidňovat možnou disharmonii, a nebo chtěl přítomnost pražského světícího biskupa jako zástupce českého kléru. Asi bychom mohli říct, že šlo Karlu Kmeťkovi o oboje. ANM Praha, f. Antonín Podlaha, k. 1, *Karel Kmeťko*, inv. č. 505.

³⁷⁴ Bohumil ZLÁMAL, Příručka ... VII., Olomouc 2010, s. 185.

³⁷⁵ Běla DLOUHÁ, *Pan biskup doma*, Praha 1947, s. 39.

³⁷⁶ ANM Praha, f. Antonín Podlaha, k. 1, *Karel Kmeťko*, inv. č. 505.

přátelské vztahy s místním episkopátem. Za druhé je Podlaha velkým ochráncem, propagátorem a šířitelem odkazu svatých Cyrila a Metoděje. Zatřetí to byly jeho velké zkušenosti s organizováním podobných velkých akcí. A v neposlední řadě patřil mezi přední morální a společenské autority³⁷⁷. Pro slovenský episkopát jedenáctisté oslavy v Nitře mnoho znamenaly. Vůbec za tímto velkým zájmem nemůžeme hledat nějaký autonomistický záměr, alespoň ne ze strany církevních hodnostářů a přípravného výboru. Oslavy byly chápány jako celostátní akce, která měla za cíl sblížení Čechů a Slováků ve společném státě skrze významnou historickou událost pojící se k oběma částem republiky. Společné prohlášení určené československé veřejnosti³⁷⁸ vysvětlovalo záměr celých oslav. V listu se praví, že v oblasti Nitry byla křesťanská víra rozšířena již před příchodem svatých Cyrila a Metoděje. Velmi zajímavé je konstatování, že již tehdy byli na území Nitranska Slováci. Dále je v uveřejněném listu zmíněno, že již v 9. století patřil slovenský lid k civilizovaným oblastem Evropy a to díky tomu, že zde proběhla evangelizace. V tom spatřuje přípravný výbor největší význam zmíněného kostelíka v Nitře. Text má nacionální nádechy i nadále: „*Náš národ už vtedy, (9. stol. – FJ) keď susedné narody žily ešte životom kočových národov, stáva sa už kulturnym národom a kladie základy svojej budúcnosti.*“³⁷⁹Kostel měl podle pořadatelů především morální význam ve chvíli, kdy přes tisíc let nebylo slovenské území svobodné. Díky první světové válce mohl opět nabýt svobody. Závěrem je vyřčeno přání, aby byly oslavy celonárodní a přípravný výbor doufá v celonárodní účast na slavnostech. Výbor také lidu oznámil, že v Nitře vznikla socha T. G. Masaryka jako dík za vznik ČSR a s oslavami přijde na řadu stavba soch knížete Pribiny a krále (v té době královským titulem naše území nedisponovalo!) Svatopluka.³⁸⁰ Jak již bylo

³⁷⁷ Dokladem může být to, že Kmeťko posílal Podlahovi oficiální žádosti, které poté putovaly na stoly československých ministrů, na kterých měl být biskupův (Podlahův) podpis, aby daná žádost měla větší průchodnost a politické pochopení. ANM Praha, f. Antonín Podlaha, k. 1, *Karel Kmeťko*, inv. č. 505.

³⁷⁸ ANM Praha, f. Antonín Podlaha, k. 1, *Karel Kmeťko*, inv. č. 505.

³⁷⁹ ANM Praha, f. Antonín Podlaha, k. 1, *Karel Kmeťko*, inv. č. 505.

³⁸⁰ Listina byla zveřejněna k 1. srpnu 1930. Předcházelo jí několik schůzí, o kterých byl Antonín Podlaha detailně informován a dá se předpokládat, že se na základě dodaných podkladů k výsledkům jednání vyjadřoval. ANM Praha, f. Antonín Podlaha, k. 1, *Karel Kmeťko*, inv. č. 505 a také ANM Praha, f. Antonín Podlaha, k. 19, *Biskupský úřad v Nitře*, inv. č. 1214.

řečeno, Antonín Podlaha se oslav nedožil, i když je zřejmé, že se na ně velmi těšil. Samotný průběh oslav by jej ale zcela určitě nepotěšil. I když se oslavy nakonec, i přes skepsi, kterou Antonín Podlaha k časovému harmonogramu měl, uskutečnily, jejich proklamovaná apolitičnost se nezdařila. Karel Kmeťko jako hlavní pořadatel vytyčil oslavám čtverý význam: církevní, národní, celostátní a všeslovanský.³⁸¹ Jak vidíme, politika měla mít pouze druhotný význam. Vládu zastupoval ministerský předseda Jan Malypetr a sociální demokrat Ivan Derér v pozici ministra školství. Derérův projev se uskutečnil na akademii, která se konala v rámci oslav. Stejnou možnost dostal i Andrej Hlinka, který ji velmi energicky odmítl: „*Já nejsem jen Andrej Hlinka, nýbrž já jsem tady národ!*“³⁸² Tento svérázný výpad předznamenal, že oslavy neproběhnou asi podle plánu. Účastníků na oslavách bylo více jak sto tisíc, mezi nimi členové vlády, vysocí církevní hodnostáři, zástupci z okolních zemí a velké množství kulturních a lidových institucí. Oslavy byly zahájeny průvody tělovýchovných, dělnických, církevních, lidových a selských jednot, organizací a skupin. Hlinka, který neměl být mezi hlavními řečníky, byl davem vyvolán k tomu, aby promluvil. Po krátkém entrée přečetl Hlinka velmi nacionálně laděný text, který vyzýval k autonomii Slovenska. Teprve po velké aplausu se ke slovu dostali ti, kteří měli původně mluvit. Vládní činitelé po svých projevech rychle opustili tribunu. Dav vyzýval k dalším projevům a ultra nacionálně ladění příslušníci ľudácké strany se střídali u mikrofonu. Události v Nitře velmi aktivně komentoval tisk, jenž upozorňoval na autonomistické snahy vybraných slovenských kruhů. Československý stát začal vyšetřovat iniciátory protivládních akcí na oslavách a v hledáčku vyšetřovatelů byl především Andrej Hlinka a jeho HSLŠ. Nuncius Ciriaci vcelku nešťastně pochválil průběh oslav, což mělo pro něj nepříjemné následky.³⁸³

Církevní oslavy v Nitře skončily nezdarem a zajisté nepotěšily církevní hodnostáře. Nicméně jednoho z Kmeťkových cílů dosáhly a to konkrétně, že se staly celonárodní akcí, kterou dokládá obrovské množství zúčastněných. Dalším splněným bodem byl všeslovanský

³⁸¹ Karol KMEŤKO, *Význam Pribinovo chrámu. Na pamiatku tisíročného jubilea blaženého zvestovania Kristovej viery nášmu národu slovenskému, keď založil prvú kresťanskú svätyniu slovenský knieža Pribina v Nitře 833*, in: Katolícké Slovensko, Trnava 1933, s. 399 – 406.

³⁸² Antonín KLIMEK, *Vítejte v První republice*, Praha 2003, s. 224.

³⁸³ Antonín KLIMEK, *Vítejte v První republice*, Praha 2003, s. 224 – 226 a také: Bohumil ZLÁMAL, *Příručka ... VII.*, Olomouc 2010, s. 184 - 187.

charakter, který dokládá účast polského primase, hnězdenského arcibiskupa Augusta kardinála Hlonda S.D.B. (1881- 1948), bělehradského arcibiskupa Ivana Rafaela Rodiće O.F.M. (1870 – 1954), jugoslávského biskupa z Mostaru Alojzije Mišiće (1859 – 1942) a třeba i řeckokatolického biskupa z Mukačeva Alexandra Stojky (1890 – 1943). Slovenští biskupové byli přítomni všichni. Z nejvyšších českých hodnostářů přijel olomoucký arcibiskup Leopold Prečan a Karla Kašpara, arcibiskupa pražského zastupoval Jaroslav Kulač (1887 – 1970), toho času kanovník u svatého Víta v Praze.³⁸⁴

5.5 Unionismus, Velehrad, soluňští bratři

„Myšlenka cyrilometodějská jest našim cílem a programem“

Antonín Podlaha

Myšlenka *sjednocení/sblížení se* s odloučenými východními a jižními křesťany byla jedním z velkých snů a cílů vybraných kněží v 2. polovině 19. a v 1. polovině 20. století. Je zajímavé, že se jednalo o fenomén, který především v prvních desetiletích 20. století podporovala jak politická reprezentace státu, tak papežství. Sjednocovací snahy, které dnes nazýváme ekumenické³⁸⁵, se spojovaly především s kulturně-církevními dějinami, které měly souvislost s dílem a odkazem sv. Cyrila a Metoděje.³⁸⁶ Centrem za zachování jejich odkazu byl Velehrad a Hostýn. V průběhu staletí docházelo k zapomnění a v určitých etapách k záměrnému ožívování tradice soluňských bratří. Osobností, která opět „našla“ a „oprášila“ odkaz svatých bratrů ze Soluně, byl významný moravský kněz František Sušil. V jeho odkazu poté pokračoval Antonín Cyril Stojan, jenž završil obrovskou snahu v znovuoživení odkazu Velké Moravy. Zaměření jednotlivých obdivovatelů a šířitelů zmíněného odkazu bylo velmi široké. Jejich práce měla kulturní, lidový, vědecký, literární, ale i čistě duchovní charakter.³⁸⁷

Cyrilometodějská tradice byla silná především na Moravě, i když i tady docházelo k výkyvům v síle této tradice. Bohumil Zlámal charakterizuje cyrilometodějství jako hnutí

³⁸⁴ Bohumil ZLÁMAL, Příručka ... VII., Olomouc 2010, s. 187 a <http://www.catholic-hierarchy.org>.

³⁸⁵ Jiří Rajmund TRETER, Záboj HORÁK, *Slovník církevního práva*, Praha 2011, s. 43.

³⁸⁶ Bohumil ZLÁMAL, Příručka ... VII., Olomouc 2010, s. 164.

³⁸⁷ *Tamtéž*, s. 165.

lásky k církvi a vlasti.³⁸⁸ Velký důraz byl kladen na venkov a na lidovou tradici. František Sušil vychoval postupně celou generaci mladých kněží, kteří mohou ve 2. polovině 19. století působit na společnost a šířit v ní zmíněný odkaz. Stejně tak bylo důležité navázat kontakty na území Balkánu a ve východní Evropě, aby mohlo dojít k dialogu a navázání spolupráce. Cyrilometodějská tradice měla ohlas i v Čechách. Odkaz soluňských bratří tak trochu splývá s odkazem sv. Václava v Čechách. Za jednoho z prvních „obnovitelů“ velkomoravského odkazu v Čechách je považován Václav Štulc (1814 - 1887).³⁸⁹ Tak jako měl odkaz slovanských věrozvěstů spojovat a sjednocovat východní církve s moravských územím, měl tento odkaz spojovat i Čechy a Moravu. Program, který vytyčil František Sušil, byl velkou výzvou pro celý kněžský stav.

František Sušil byl v očích moravské veřejnosti trochu jinou osobou, než v Čechách. Češi vnímali jeho snahy pouze v rovině sběratele lidových písní a tradice, kdežto Morava v něm viděla především jakéhosi otce, možná až kulturního obroditele. Pohled moravský se nám dnes zdá realističtější, protože odkaz Františka Sušila rezonoval ještě dlouho ve 20. letech 20. století.³⁹⁰ Ztotožňujeme se s tvrzením profesora Putny, že lze Sušila označit trojím způsobem - jako Sušila učence, Sušila romantika (básníka) a Sušila restaurátora (obnovitele). Zmíněný český pohled je zaměřen pouze na vidění buditelského kněze romantika, ale na Moravě je jeho chápání komplexní a prochází dlouhodobým vývojem.³⁹¹

Abychom pochopili, co vlastně znamenala cyrilometodějská tradice pro český klérus³⁹², je nutné nahlédnout do počátků této tradice. První větší „probuzení“ tradice můžeme spatřit již ve 14. století v cisterciáckém klášteře na Velehradě. Velký rozkvět přichází v 17. století a v různě silné tendenci vydrží až do zrušení kláštera za reforem Josefa II. Poté přichází hluboká krize, která končí až obnovením tradice Františkem Sušilem. Aktivní kněz Sušil se zprvu snažil co nejvíce rozšířit odkaz soluňských bratří mezi kněžími. Hlavní myšlenka tkvěla v tom, že již v 9. století existovala svébytná, kulturně vyspělá

³⁸⁸ Bohumil ZLÁMAL, *Příručka ... VI.*, Olomouc 2010, s. 27 - 29.

³⁸⁹ *Tamtéž*, s. 28 - 29.

³⁹⁰ Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 209.

³⁹¹ *Tamtéž*, s. 208 - 209.

³⁹² K tomu také zajímavá studie: Pavel MAREK, *Idea cyrilometodějství v dějinách české katolické moderny 1896-1907*, in: *Historica Olomucensia*, Sborník prací historických XXXV, 46, 2014, s. 107 - 127.

Morava. Dávno předběhla Čechy i Rakousko.³⁹³ Nešlo tedy jen o církevní, ale i nacionální charakter odkazu.

Samotný František Sušil, ač nevědomě, vytvořil svůj vlastní kult (umírá 1868), na kterém mohli jeho nástupci dobře stavět a čerpat z jeho práce. Díky životopiscům jako byl Matěj Procházka (1811 – 1889)³⁹⁴ nebo Pavel Vychodil (1862 - 1938)³⁹⁵ vznikl jakýsi mýtus Františka Sušila. Díky tomuto odkazu došlo k propojení mýtické Moravy 9. století s Moravou 2. poloviny 19. století.³⁹⁶

Velkou zkouškou pro cyrilometodějskou tradici byly oslavy jejich odkazu v 60. letech 19. století. Roku 1861 se slavilo na Velehradě 1000 let od nalezení ostatků sv. Klimenta. Rok na to, se slavilo 1000 let od překladu Písma Cyrilem a Metodějem. Tyto dvojce oslavy, konající se na Velehradě, byly jakousi zkouškou zájmu o tradici a Velehrad. Nastal zde ovšem jeden zásadní problém. Jak církevní představitelé na Moravě, tak vláda ve Vídni nechtěli, aby se tento odkaz rozšiřoval. Moc dobře věděli, jakou sílu Sušil a jeho přívrženci mají. Sušil neměl podporu žádného biskupa, a tak nastala například situace, že biskupové z oblasti Chorvatska a Slovinska nesměli dorazit, stejně jako biskupové z oblasti Slovenska. Maďaři stáli silně proti rozvoji cyrilometodějské tradice. I přesto, že podpora ze strany státu nebyla žádná a ze strany církevních hodnostářů mizivá, dokázal Sušil a jeho spolupracovníci posílit vlastenecké cítění Moravy a podařilo se probudit zájem o odkaz soluňských bratří. Bohužel Velehrad a jeho význam upadá okolo roku 1885 a to v soukolí politické neshody mezi českými a moravskými politiky.³⁹⁷

Po Sušilově smrti³⁹⁸ přechází jeho odkaz na Matěje Procházku, Benedikta Kuldu a Ignáce Wurma.³⁹⁹ Ti začínají se širším zaměřením odkazu, tak jak bylo uvedeno na počátku kapitoly. Moravský kněz je, dle našeho názoru, knězem multifunkčním, osobou, která se

³⁹³ Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 213 – 215.

³⁹⁴ *František Sušil. Životopisný nástin*, Brno 1871.

³⁹⁵ *František Sušil: životopisný nástin*, Brno 1898.

³⁹⁶ Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 214 – 218.

³⁹⁷ *Tamtéž*, s. 219 – 221.

³⁹⁸ Umírá na TBC a celkové vyčerpání. Více k jeho dílu a životu autoři životopisů a obsáhlý článek v ČKD: Matěj PROCHÁZKA, *František Sušil zemřel*, ČKD, 4, 1868, s. 290 – 304.

³⁹⁹ Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 222 – 223.

musí věnovat vícero oblastem, aby stačil své době. Další velký rozkvět Velehradu můžeme pozorovat za Josefa Vykydala (1827 – 1894), Jana Vychodila (1848 – 1926), Aloise Jiráka (1848 – 1907) a Františka Snopka (1853 – 1921). Začínají vydávat *Sborník velehradský*, který měl mnohaoborové zaměření, které je již odborné a víceméně kvalitní. V 80. letech přichází zcela nová myšlenka – unionismus. Je to nová idea přímo navazující na Sušila a jeho myšlenky. Duchovní spojení křesťanů má být vyvrcholením a naplněním odkazu Cyrila a Metoděje. Od roku 1885 se dostává do popředí nejen unionismu, ale i šíření tradice svatých bratří Antonín Cyril Stojan. Jeho počínání je spojeno s kontakty v Chorvatsku a Slovinsku. Stát i nadále tlačil na církev, aby nedovolila rozkvět dané tradice. Došlo dokonce k odvolání Vykydala a Vychodila z Velehradu. Na jejich místo byli povoláni jezuité, kteří byli v té době velmi nepopulární. Reakcí na tento „útok“ zakládá A. C. Stojan *Apoštolát Cyrila a Metoděje pod ochranou blahoslavené Panny Marie*.⁴⁰⁰ Sídli na Velehradě a zaměřoval se především unijně. Stojanovi se dokonce podařilo získat pro své myšlenky místní jezuitu a dosáhl uznání od státu na přelomu roku 1891 – 1892. Díky tomu dochází k expanzi dané tradice. S tím souvisí svolávání mezinárodních sjezdů na Velehrad v letech 1907, 1909 a 1911.⁴⁰¹ Stojan začíná také s organizováním vydávání *Acta Academiae Velehradensis*.⁴⁰² Tato velká spolupráce vedla k navázání významných kontaktů ve Lvově, Bělehradě, Lublani či v Rusku. Stojan dokázal oživit, udržet a především posunout cyrilometodějskou tradici, která se spojila s unionismem.⁴⁰³ Unionismus sice vůbec nedosáhl kýženého cíle sjednocení, za to pomohl v navázání kontaktů, rozvoji kultury, literatury a vlastenectví.

Jakou roli přisoudily dějiny Antonínu Podlahovi? Za prvé je Antonín Podlaha obdivovatelem Cyrila a Metoděje. Vyrůstá a formuje se v prostředí spíše svatováclavské tradice, ale jak již bylo shora naznačeno, měly tyto tradice k sobě velmi blízko. Za druhé je Podlaha velmi blízký přítel Antonína Cyrila Stojana. Za třetí je na přelomu století znám svými výbornými schopnostmi a velehradští přesně takového člověka potřebují.

Roku 1907 dochází k realizaci déle plánované akce a to k prvnímu velehradskému sjezdu. Byl naplánován na 24. – 26. července. Šlo o sjezd unionistický. Touto myšlenkou se

⁴⁰⁰ Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 235 – 239.

⁴⁰¹ *Tamtéž*, s. 235 – 239.

⁴⁰² 1905 – 1938.

⁴⁰³ Martin Cyril PUTNA, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012, s. 235 – 239.

Podlaha se Stojanem zabývali již někdy od roku 1900.⁴⁰⁴ Roku 1906 byla ustanovena komise v čele se Stojanem a Podlahou, která měla za cíl detailní přípravu akce. Jednalo se především o otevření velmi klíčových teologických otázek. Nutné bylo přizvat odborníky z obou stran a zajistit garanci ze strany vybrané církevní autority. Tím byl nakonec arcibiskup v Olomouci, František Bauer. Sjezd řídil Ivovský řeckokatolický metropolita Andrij Šeptyckij (1865 – 1944). Přítomní si pochvalovali nejen úroveň sjezdu, ale především velmi kvalitní odborné diskuse⁴⁰⁵. Dokonce i Svatý Stolec reagoval na sjezd telegramem ve znění: „*Sv. Otec přeje podnikům a poradám Apoštolátu sv. Cyrila a Metoděje šťastného výsledku a účastníkům s největší láskou žehná.*“⁴⁰⁶

Druhý sjezd v roce 1909 byl opět v režii A. C. Stojana za přispění Antonína Podlahy. Účastníci byli de facto stejní jako před dvěma lety. Sjezd se konal na Velehradě mezi 31. červencem a 3. srpnem onoho roku. Velká odezva prvního sjezdu měla za následek, že byl druhý sjezd plný očekávání. František Bauer se stal opět protektorem. Byly vytvořeny pracovní skupiny: sekce východní, sekce západní, sekce praktická a sekce teoretická. Na Velehrad přijeli teologové jak z východu, tak západu a přednášeli různé referáty z dějin, teologie a možností realizace unionistických myšlenek. Byla zřízena *Akademie velehradská*, vědecký institut, který měl podporovat vědeckou činnost a působit na poli unionismu. Akademie měla pečovat o odkaz svatých soluňských bratří a podporovat výzkum ohledně jejich díla. Souběžně se sjezdem se konala schůze bohoslovců a katolických pedagogů. Stojan měl velké problémy ve Vídni, protože jako říšský poslanec byl napadán

⁴⁰⁴ František VYMĚTAL a kol., *Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve, Život a dílo Dr. Antonína Cyrila Stojana*, Olomouc 1988, s. 145.

⁴⁰⁵ Významné přednesené referáty: F. SNOPEK, *O poměru sv. Cyrila a Metoděje k Římu*. A. ŠPALDÁK, *Jak by se Rusové měli zachovat k církvi římské*. E. HALUŠČYNSKIJ, *O epiklese ve Východní liturgii*. F. GRIVEC, *O pokusech o unii*. A. PALMIERI, *O katolických proudech v ruské teologii*. J. URBAN, *Co mohou činit katoličtí bohoslovci pro církev východní*. František VYMĚTAL a kol., *Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve, Život a dílo Dr. Antonína Cyrila Stojana*, Olomouc 1988, s. 146.

⁴⁰⁶ František VYMĚTAL a kol., *Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve, Život a dílo Dr. Antonína Cyrila Stojana*, Olomouc 1988, s. 146.

z panslavismu a dokonce musel podat zprávu ministerstvu zahraničí. Nakonec došlo k uklidnění situace a Stojanovi byl povolen i třetí sjezd v roce 1911.⁴⁰⁷

Třetí sjezd se konal na Velehradě mezi 27. a 29. červencem 1911. Bohužel se ho nemohl účastnit arcibiskup Šeptyckij⁴⁰⁸ ani další dva pravoslavní hodnostáři z roku 1909. A. C. Stojanovi se podařilo pro sjezd získat biskupa ze Soluně Epifana Šanova. Přijeli zástupci z východní i západní Evropy. Třetího sjezdu se účastnily nejpřednější teologické osobnosti tehdejší doby. Zasedly jen dvě sekce a to praktická a teoretická. Byly předkládány různé koncepce propojení východu a západu skrze překlady, návštěvy, různé projekty, sjezdy a zasedání. Předsedou byl tentokrát sám A. C. Stojan. Opět se sjeli také učitelé a bohoslovci.⁴⁰⁹ Čtvrtý kongres byl naplánován na rok 1914. Bohužel na jeho konání již nedošlo... Ale ani válka nezastavila Stojanovu činnost. V září 1916 byla na Velehradě založena Misijní kolej. Vedena byla jezuiti. Benedikt XV. po válce udělil koleji titul *papežská kolej*, čímž vyjádřil svou podporu Velehradu a i novému státu. Místní gymnázium mělo v době První republiky velmi dobrou pověst.⁴¹⁰

Po válce se konaly ještě takzvané porady a to v roce 1921 a 1922. Stojan, v té době již jako arcibiskup v Olomouci, se snažil o obnovu předválečného úspěchu těchto sjezdů. V roce 1921 se nekonal kongres jako takový, ale pouze porada. Mezinárodní politická situace nebyla kongresu takového rozsahu nakloněna. Porada reflektovala stav víry a unionistické možnosti po první světové válce. V roce 1922 došlo ke svolání kongresu za účasti teologů z východu a především západu. Byly naplánovány kongresy do budoucna a to pátý kongres na rok 1924, šestý na rok 1927, sedmý na rok 1932 a poslední na rok 1936. Ty se již konaly v režii Leopolda Prečana. Předsedou sjezdu v roce 1922 byl A. C. Stojan osobně. Přednesené referáty měly ohlas v celé Evropě. Jejich reflexi přinesl tisk ve Španělsku, Francii, Itálii, Lvově, Záhřebu i v destabilizovaném Rusku. O stavu církve u nás,

⁴⁰⁷ František VYMĚTAL a kol., *Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve, Život a dílo Dr. Antonína Cyrila Stojana*, Olomouc 1988, s. 152 – 153.

⁴⁰⁸ V danou dobu absolvoval operaci v Anglii.

⁴⁰⁹ František VYMĚTAL a kol., *Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve, Život a dílo Dr. Antonína Cyrila Stojana*, Olomouc 1988, s. 157 - 158.

⁴¹⁰ Bohumil ZLÁMAL, *Příručka ... VII.*, Olomouc 2010, s. 169.

kteřá procházela krizí, přednesl zprávu František Cinek. Kongresu se účastnil i Antonín Podlaha.⁴¹¹

Do dnešních dnů se nám zachovalo několik proslavů Antonína Podlahy na téma unionismu a tradice Cyrila a Metoděje. Stejně tak vzpomínky prof. Josefa Vajse (1865 – 1959), které nám reflektují hlubokou oddanost Antonína Podlahy k jejich odkazu. Ctihodný biskup chápal unionismus jako: „*vznešený ideál jednoty všeho lidstva ve víře.*“⁴¹² Podlahova definice je nadějeplná, vzhlízející k jednotě prvotní církve. Roztržku mezi západní a východní církví přirovnává Podlaha k bolestné, do smrti trvající roztržce mezi bratry. A je to podle pomocného biskupa pražského právě zlé užívání svobodné vůle člověka, které vedlo k zmíněné disharmonii a následnému rozkolu. Antonín Podlaha jako člověk hlubokých historických znalostí pokládá možné sjednocení za možné, ale jen za určitých předpokladů. Není stoupencem těch, kteří dogmaticky tvrdí, že jednota církve již není možná, protože za tisíc let odděleného vývoje došlo k takové diferenciaci a zakořenění odlišných věroučných aspektů západního či východního křesťanství, že není možné sjednocení. Není ani zastáncem možných oboustranných ústupků, čímž by došlo ke ztrátě určité náboženské identity na základě nějakých dohod. Zastává názor, že je nutné především oboustranné studium raně křesťanských pramenů, studium teologických textů jednotlivých církevních Otců a následně hluboká reflexe vlastního vývoje východních křesťanů. Za správné učení považuje biskup Podlaha učení západní, což je logické, a nabádá, aby iniciativa nápravy vzešla z východu. Za pádný argument považuje to, že žádná část odlišného učení východu nebyla nikdy přijata koncilem za články víry. Za zásadní považuje Podlaha také nízkou úroveň gramotnosti a to jak lidí, tak kněžích ve východní církvi, což způsobilo rychlé získání jednotlivců i mas pro dané učení, nicméně chybí hlubší porozumění, jaké je na západě. V biskupově polemice často zazní myšlenka, že východní a protestantské církve neuznávají autoritu papeže⁴¹³,

⁴¹¹ František VYMĚTAL a kol., *Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve, Život a dílo Dr. Antonína Cyrila Stojana*, Olomouc 1988, s. 220 - 221.

⁴¹² Jedná se o pasáže z biskupovi přednášky 4. července 1925 při neznámé příležitosti. *Z řečí Antonína Podlahy*, 2. díl, Praha 1932, s. 99.

⁴¹³ Nutno podotknout, že papež Pius XI. byl velkým příznivcem Velehradu a místních unionistických sjezdů. Podporoval vytvoření východního a západního dialogu. Papežské podpory se dočkaly semináře, kde nabádal ke studiu a přednáškám z východní teologie, dějin a liturgie.

nicméně v budoucnu budou potřebovat čelního představitele, jenž by vedl jednotným směrem danou víru a tím se bránila ta či ona víra překotnému vývoji.⁴¹⁴ Promluva Antonína Podlahy, ze které jsou uvedeny výše zmíněné myšlenky, byla proslovena 4. července 1925. Den před první celostátní oslavou dne sv. Cyrila a Metoděje a zároveň dva dny před definitivním výbuchem Marmaggiho aféry. Podlahova slova jsou plná naděje a doufání, že dojde k posunu vztahu mezi východem a západem. K diskusím došlo pouze v akademické rovině, nicméně význam Velehradu a síly myšlenky unionismu v ČSR musíme vidět především v tom, že se tento pokus o dialog odehrával zrovna na našem území, v zemi, jež procházela hlubokou církevní krizí, a přesto měly tyto pokusy o navázání hlubších kontaktů podporu papežství. Při hlubším zamyšlení se nám může tehdejší situace zdát vcelku paradoxní.

Propojení mezi unionismem a odkazem sv. soluňských bratří bylo zřejmé i při milenioových oslavách v roce 1929. Antonín Podlaha jako předseda Apoštolátu sv. Cyrila a Metoděje v Praze, společně s Leopoldem Prečanem, předsedou Apoštolátu v Olomouci, vydali unionistické poselství⁴¹⁵, jímž chtěli v červnu 1929 opět poukázat na nutnost dialogu. Na doporučení papeže Pia XI. k svatováclavskému miléniu bylo doporučeno přidružit k oslavě sv. Václava i sv. Cyrila a Metoděje a vyzdvihnout tak myšlenku unionismu a zároveň propojení českých světců s tehdejší dobou. Sv. Václav i soluňští bratři mají být spojníkem mezi oběma odloučenými církvemi. Mezi 11. a 14. srpnem 1929 byl uspořádán v Emauzích mezinárodní *Sjezd pro studium náboženských otázek křesťanského Východu*. Na sjezd byly pozváni nejen akademici, kněží a teologové, ale i laici a stoupenci unionistické myšlenky jako takové.⁴¹⁶ Tím chtěl sjezd demonstrovat jednotu v názoru na unionismus, jenž je přítomen i v myslích prostých věřících. Sjezd sklidil velký úspěch, ale opět vyvolal mnohé diskuse.

Když Antonín Podlaha zemřel, zůstal hlavní představitelem unionismu Leopold Prečan, arcibiskup olomoucký. Nicméně pražský Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje nezapomněl na odkaz, který za sebou v oblasti cyrilometodějství a unionismu zemřelý

⁴¹⁴ *Z řečí Antonína Podlahy*, 2. díl, Praha 1932, s. 99 – 101.

⁴¹⁵ *Prátelům unionismu*, Přehled pro ctitele sv. Václava, č. 7, 1929.

⁴¹⁶ *Prátelům unionismu*, Přehled pro ctitele sv. Václava, č. 7, 1929.

biskup zanechal. Výroční zasedání Apoštolátu v Praze v roce 1932 se neslo celé ve vzpomínkách na zesnulého. Jako první předseda moravské odbočky v Praze byl opravdovou přirozenou autoritou, jejíž odkaz si Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje uvědomoval. Do čela Apoštolátu byl zvolen prof. ThDr. et PhDr. Josef Vajs - odborník na církevní dějiny Velké Moravy, staroslověnské texty, šířitel a ochranitel odkazu sv. Cyrila a Metoděje. Kdo byl v očích tohoto mezinárodně uznávaného odborníka Antonín Podlaha? „*Pan biskup dr. Antonín Podlaha byl prvním předsedou Apoštolátu pro unii neboli sjednocení bratří, příbuzných podle krve a národnosti, nesjednocených bratří podle víry a náboženství.*“⁴¹⁷ Profesor Vajs se charakterizoval zemřelého biskupa jako člověka, který sjednocoval lidi jen za pomoci své laskavé povahy: „*A nyní, vážené shromáždění, vzpomeňme si na zemřelého pana biskupa Podlahu, na jedinečnou harmonii celého jeho života a díla! Představte si jeho laskavou tvář, jeho tichou milou povahu! Věřu vzácného měl náš Apoštolát předsedu, který již svým zjevem vnukal uklidnění, uspokojení, pokoj a jednotu mezi lidmi!*“⁴¹⁸ Nový předseda Apoštolátu vyzdvihl především jeho pokoru a snahu o co nejširší dialog s křesťany východního ritu. A že ctihodný biskup nejen mluvil, ale i činil, dokládá další část promluvy profesora Vajse: „*Vídali jsme jej, jak horlivě a rád se účastnil nejen našich výročních shromáždění, ale jak pilně docházel i na výborové schůze, jim předsedal a je řídil, jak slovem radil a skutkem podporoval, jak jen věděl a mohl. Jak ochotně a rád navštěvoval i služby boží **východního obřadu** v kostele sv. Kříže, jak rád byl přítomen i velikonočnímu stolu, účasten těchto hodů lásky s **východními řeckokatolíky**, aby je vyznamenal a potěšil svou přítomností...*“⁴¹⁹ Za tyto skutky je Podlaha, podle Vajse, hodný následování. Mnohé jeho konání vede k tomu, aby byl následován. Podle Vajse můžeme hledat jeho lásku k věrozvěstům zejména skrze sv. Václava a sv. Ludmilu. S tím nezbyvá než souhlasit, protože geneze Podlahova vztahu k českým patronům můžeme vysledovat v následujícím pořadí: sv. Václav, sv. Ludmila, sv. Vojtěch, sv. Cyril a Metoděj a sv. Jan Nepomucký. Dokladem nám může být biskupova vědecká činnost, která se postupem času zaměřovala na jednotlivé, výše uvedené světce. Vajs vzpomněl také na místo, které nese hlavní Podlahův

⁴¹⁷ *Sváteční člověk – vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Antonína Podlahu*, Praha 1935, s. 67 – 68.

⁴¹⁸ *Tamtéž*, s. 69.

⁴¹⁹ *Tamtéž*, s. 69.

odkaz. Není to katedrála, ale bazilika sv. Jiří. Jedna z nejstarších sakrálních památek na Hradě.⁴²⁰ Byl to právě Podlaha a jeho přítel Tumpach, kteří v těžkých časech první světové války dokázali sv. Jiří obnovit a vyzdvihnout jeho odkaz.⁴²¹ Opět musíme s autorem souhlasit, byť byla katedrála pro Podlahu opravdovou srdeční záležitostí již od dětství, bazilika sv. Jiří „povstala z popela“ díky biskupově neúnavné práci od restaurátorských prací až po shánění nutných prostředků k její obnově. Proč vlastně docházelo k neustálému vyzdvihování českých sv. patronů? Jak Podlaha, tak Vajs v nich viděli možnou styčnou plochu pro *sjednocení*. I sám profesor Vajs tuto myšlenku aktivně prosazoval⁴²². Josef Vajs zakončil svojí promluvu na výročním zasedání Apoštolátu sv. Cyrila a Metoděje následujícími slovy, které jsou inspirací z legendy o sv. Metodějovi a která vyvolala v přítomných pozitivní emoce: „*Ó ty svatá úctyhodná hlavo, shlížej na nás s výše přímlovami svými, abychom hodni povolání svého, stanuli s Tebou jako Tvé stádo po pravici Krista Boha našeho, věčný život přijmouce od něho!*“⁴²³

5.6 Donátor, mecenáš, filantrop

Bis dat, qui cito dat

Donátor, mecenáš, filantrop. Tak vidíme Antonína Podlahu a jeho vztah k umění, charitě a vědě. Lidumil, dobrodinec, ale také po celý život zadlužený. „*Starostí, jak zaplatím dluhy, někdy celé noci nespím*“⁴²⁴ znělo často z biskupových úst. Takového nacházíme kněze, kanovníka i biskupa Podlahu po celý jeho život. Antonín Podlaha často své měsíční příjmy utratil ještě dřív, než je fyzicky měl. Již dědictví jeho rodičů padlo na bohulibé účely. Začal z něho vydávat vlastní časopis *Obrázkové revue*.⁴²⁵ Jeho heslo znělo, že peníze mají

⁴²⁰ *Sváteční člověk – vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Antonína Podlahu*, Praha 1935, s. 71.

⁴²¹ Běla DLOUHÁ, *Český biskup – Dr. Antonín Podlaha, rytíř svatováclavský*, Praha 1940, s. 17.

⁴²² Namátkou svými díly: *Legenda o svatém Borisi a Glebovi*, Praha 1988, *Cyrl a Metod, apoštolové slovanští*, Praha 1948, *Liturgické mešní zpěvy staroslovanské na svátky svatých patronů českých*, Praha 1933.

⁴²³ *Sváteční člověk – vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Antonína Podlahu*, Praha 1935, s. 72.

⁴²⁴ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 65.

⁴²⁵ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 25.

být stále v oběhu, aby vytvářely hodnotu. Byl velmi štedrý, co se týče korektur svých prací, velmi dobře platil nakladatele a nejednou, především v době první světové války, zachránil menší nakladatele a knihkupce před krachem.⁴²⁶ Žil velmi skromně a pokorně. Dokonce jako kanovník neměl vlastní domácnost, ale tu si pak musel na nátlak lékařů⁴²⁷ a svého okolí zařídit. Domácnost mu vedla Růžena Klimakovská ato až do jeho smrti.⁴²⁸ Velmi oblíbenou činností ctihodného biskupa byly návštěvy aukcí, především v Rudolfinu, kde skupoval vzácné obrazy.⁴²⁹ Zajímal se hlavně o obrazy svatých. Jak již bylo v předchozích kapitolách naznačeno, jeho vroucí láska ke sv. Václavu se projevila i v jeho sběratelských zálibách. Ty se naplno projevily již v dobách, kdy působil na pražských školách jako katecheta a trvaly až do jeho smrti. Svatováclavské předměty zaujímaly v jeho děkanském bytě každé volné místo.⁴³⁰ Jeho obydlí bylo plné velmi vzácných gotických a barokních památek. Bylo známé, že se o všechny předměty staral sám osobně. Novému přírůstku své sbírky vždy vybral vhodné místo a označil předmět popiskem. Každý, kdo navštívil Podlahův byt, oceňoval jeho hluboké estetické cítění a velký smysl pro detail.⁴³¹ V případě, že Podlaha dostal možnost získat obrazy z nějakého chrámu nebo kostela, ihned domluvil ve vybraném muzeu jejich uložení a u sebe si nechával pouze díla z osobních a aukčních sbírek. Po jeho smrti bylo napočítáno více než 1000 uměleckých předmětů, z nichž některé tvořily velké kolekce, např. mince. Co se týče specializace Antonína Podlahy, nejvíce ho zajímaly předměty spojené se sv. Václavem, Pannou Marií⁴³² a sv. Janem Nepomuckým. Například pro

⁴²⁶ Například za ČKD doplácel ročně okolo 36 000 Kčs, na vydání římského misálu přispěl 150 000 Kčs, na českou Bibli přispěl 12 000 Kč, a protože měl podíly v dědičích, doplácel na ně okolo 10 až 20 000 Kčs ročně. Běla DLOUHÁ, *Český biskup – Dr. Antonín Podlaha, rytíř svatováclavský*, Praha 1940, s. 19.

⁴²⁷ V důsledku špatného stravování byl lékařem prohlášen za podvyživeného a dokonce prodělal žloutenku. Často se zanedbával i na svých cestách za poznáním církevních památek v Království českém.

⁴²⁸ Antonín ŠORM, *Umělecké sbírky biskupa dr. Antonína Podlahy*, Praha 1932, s. 46.

⁴²⁹ Běla DLOUHÁ, *Pan biskup doma*, Praha 1947, s. 22 – 23.

⁴³⁰ Zdeněk KUCHYŇKA, *Biskup Antonín Podlaha, sběratel a mecenáš*, in: *Časopis společnosti přátel starožitností*, 118, 4/2010, s. 195.

⁴³¹ DRÁBEK, Jan (ed.), *Z časů nedlouho zašlých. Vzpomínky Dr. Mořice Hrubana*, Los Angeles – Řím 1967, s. 210.

⁴³² Tento zájem můžeme vysledovat již v období Národopisné výstavy v roce 1895, kdy po jejím skončení uveřejňuje Podlaha v časopisu *Vlast* články o mariánském kultu. Těchto drobných i rozsáhlejších studií

svatováclavskou výstavu ve Vladislavském sále se mu podařilo nashromáždit více jak 200 kusů rozličných předmětů nevyčísitelné hodnoty. Kromě obrazů a náboženských předmětů bychom v jeho děkanském bytě našly i velké množství soch, jež zahrnovaly období od 15. století do Podlahovy současnosti. Sbírkou nesloužily k tomu, aby je měl biskup doma, ale snažil se je ochránit před nežádoucími vlivy, jako byli překupníci s uměleckými předměty nebo jen nevšímavost farářů, kteří si ve své nevědomosti nechali obrazy uložené bez povšimnutí v nitru svých chrámů. Velkou část svých sbírek popisoval v *Památkách archeologických*, v *Časopisu katolického duchovenstva* nebo v *Českých květech*. Samotným pokladem byla Podlahova knihovna. V ní bychom našli více jak 5000 svazků, od prvotisků až po moderní poezii po první světové válce. Našli bychom zde také knihy v mnoha jazycích a různorodého zaměření – historie, teologie, umění, kanonické právo, topografie a mnoho dalších.⁴³³ Mezi knihami byly i jeho vlastní publikace, které se povětšinou zaměřovaly na období 17. – 18. století.⁴³⁴ Osud sbírek a knih byl různorodý. Víme, že snem Antonína Podlahy bylo založit velké muzeum, které by se věnovalo církevním dějinám a památkám. Jeho sbírky byly po smrti vydraženy za velmi nízké ceny a většina předmětů nezůstala pohromadě. Některé sbírky si odkoupila muzea, např. předměty týkající se sv. Jana Nepomuckého si odkoupilo muzeum v Nepomuku.⁴³⁵

Zcela zásadní pro život biskupa Podlahy byla podpora a správa ústavu, který si jako mladý vysnil podporovat – *Útulek opuštěných a zmrzačených dívek v Praze*. Ústav byl založen Malvínou Helversenovou v Konviktské ulici v Praze.⁴³⁶ Po celou dobu svého působení ve strukturách pražské arcidiecéze biskup Podlaha ústav a jeho chovanky podporoval. Nejen finančně, ale i duchovně. Útulek měl vlastní kapli, kam chodíval ctihodný

najdeme ve *Vlasti* na několik desítek v rozmezí let 1895 – 1897. Více k tomu také: Tomáš Josef JIROUŠEK, *Msgre ThDr. Antonín Podlaha, jeho život a literární působení*, *Vlast* r. XLVIII., č. 4-5, 1932, s. 53 – 55.

⁴³³ Za povšimnutí stojí knihy věnující se starověkému Blízkému východu – Asýrii, Palestině a dále také egyptologii a arabským zemím. Této problematice se hlouběji věnoval Podlaha jako mladý katecheta. Leo CHRISTEN, *Dr. Antonín Podlaha*, *Vlast* r. XXXVII., č. 4, 1921, s. 149.

⁴³⁴ Marie RYANTOVÁ, *Antonín Podlaha a jeho přínos české historiografii*, in: *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*, Brno 2012, s. 366.

⁴³⁵ Antonín ŠORM, *Umělecké sbírky biskupa dr. Antonína Podlahy*, Praha 1932, s. 7 - 12.

⁴³⁶ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 131.

biskup sloužit pro dívky mše. Již od svých studiích snil o tom, že založí a bude podporovat nějaký ústav po vzoru ústavů zakládaných sv. Giovannim Boscem (1815 – 1888)⁴³⁷. Jeho sen se částečně vyplnil právě podporou zmrzačených a opuštěných dívek, které pobývaly v útulku. Dívky přes den vyráběly v Růžencové výrobně drobné náboženské předměty, především růžence. Tato činnost nemohla útulek uživit, a tak se vedení spoléhalo především na milodary a peníze, jež Antonín Podlaha, stojící v čele správní rady pro útulek sháněl. Pokud si vyšetřil alespoň trochu času, vždy mezi chovanky velmi rád zavítal. Často s nimi slavil církevní svátky jako byly Vánoce a Velikonoce. Čas s nimi strávený vynahrazoval biskupovi rodinu. Když si pořídil vilu v Mukařově u Prahy, kde trávil především své letní dovolené, brával chovanky s sebou. Nicméně ani tady neodpočíval a věnoval se psaní. Pokud v Praze vůbec nevycházal z domu za účelem procházek, ač mu je pro jeho nemoci nohou lékaři velmi doporučovali, v Mukařově chodil s dívkami do blízkého okolí na výlety.⁴³⁸ V roce 1930 finančně podpořil a vyjednal výhodné podmínky pro výstavbu vhodných prostor pro útulek. Bylo to právě biskupovou zásluhou, že měly chovanky k dispozici nové, moderní a vyhovující prostory, ve kterých mohly trávit své volné chvíle.⁴³⁹ Nakonec ve své závěti odkázal svou Mukařovskou vilu zmíněnému ústavu. Stejně tak se měly jeho umělecké sbírky vydražit a spravedlivě rozdělit mezi Útulek opuštěných a zmrzačených dívek v Praze a Růžencovou výrobu, Dědictví sv. Prokopa, Dědictví sv. Jana Nepomuckého. Předkupní práva měla Státní galerie, Národní muzeum, Muzeum hlavního města Prahy a Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze.⁴⁴⁰ Jan Lebeda vzpomíná na odkaz, který měla biskupova závěť s sebou nést: „*V závěti určil, aby jeho knihy a sbírky byly k rozšíření knih obou jeho Dědictví. Poslal to všechno jako svůj poslední hmotný pozdrav do celého národa bez rozdílu, neboť jeho srdce bylo otevřené, jeho ruka patřila všem.*“⁴⁴¹

⁴³⁷ sv. Giovanni Bosco (1815 Castelnovo d'Astii – 1888 Turín) byl významný italský pedagog, kněz a vychovatel. Byl zakladatelem kongregace Salesiánů dona Bosca zasvěcené sv. Františku Saleskému. Boscovy myšlenky stojí na třech pilířích. Výchova se má soustředit na rozum – laskavost – náboženství.

⁴³⁸ Dívkám také platil výlety na Svatý kopeček, aby poznaly jiné prostředí a měly nějaké zážitky.

⁴³⁹ ANM, f. Antonín Podlaha, k. 21, inv.č. 1328.

⁴⁴⁰ Antonín ŠORM, *Umělecké sbírky biskupa dr. Antonína Podlahy*, Praha 1932, s. 8.

⁴⁴¹ Jan LEBEDA, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965, s. 65.

Závěr

„Ať chci nebo ne, vděčím za svůj život Tomu, který za mě dal svůj život...“

sv. Bernard z Clairvaux

Na počátku byla e-mailová korespondence s profesorem Pavlem Markem z katedry historie Filosofické fakulty University Palackého v Olomouci. Na konci předkládám biografické zpracování života biskupa Antonína Podlahy, který podle výše uvedeného citátu sv. Bernarda z Clairvaux, zasvětil svůj život Bohu a národu, aby zmíněná oběť nebyla zbytečná. Antonín Podlaha nás nejednou přesvědčil, že na uvedená slova pamatoval. Prošli jsme životem osobnosti, nad kterou zůstává rozum dnešního postmoderního člověka stát. Strávili jsme s Antonínem Podlahou dva roky života, a přestože si myslíme, že jsme dokázali nahlédnout pod povrch, zdaleka ne všechno bylo možné, ať již z toho, či onoho důvodu prozkoumat. Jedno je ale jisté. Pokud byl na začátku bádání Antonín Podlaha v dobovém pohledu popisován samými superlativy, došli jsme k závěru, že dané hodnocení je objektivní a správné. Za celou dobu jsme nenašli skoro žádnou ostrou kritiku jeho osobnosti. Antonín Podlaha byl jako mladý kněz spíše liberální a tento postoj se moc nemění ani v průběhu jeho života. Možná se tento fakt stal hlavním důvodem, proč nikdy nebyl uveden na svatovojtěšský stolec. Zároveň s tím se objevuje otázka, zda-li byl biskup Podlaha „šedou eminencí“ pražské arcidiecéze i z hlediska úřadů, které se na něj nakumulovaly. Odpověď zní, že nebyl. Tím si také můžeme odpovědět na otázku, kdo vlastně Antonín Podlaha – kněz, učitel, vědec byl. Přibližně tak do věku třiceti let vidíme plodného vědce, dennodenně chrlicího nové studie, recenze, články a minimálně jednou do roka učebnici nebo publikaci. Zlomovým rokem je rok 1895, kdy se v Praze koná Národopisná výstava a Antonín Podlaha zorganizuje její církevní část. Dostává se do povědomí širší veřejnosti, u které se stává „miláčkem“. Toto označení nemyslíme pejorativně, ba naopak. Obliba mladého kněze roste nejen mezi elitami monarchie, ale i mezi prostým lidem. Kolem sebe vytváří velmi kvalitní a plodné pracovní prostředí, které zahrnuje Josefa Pekaře, Josefa Šustu, Zdeňka Wirtha, Eduarda Šittlera, Josefa Tumpacha, Josefa Cibulku, Antonína Šorma, Zdenku Braunerovou, Kamila Hilberta. Poté nastává důležité mezidobí, ve kterém od konce Národopisné výstavy začíná Antonín Podlaha učit, stává se vychovatelem ve Strakově akademii, přednáší

v arcibiskupském semináři. V tu chvíli vznikají velmi důležité učební texty⁴⁴², které byly v našem školství používány až do roku 1948. Dalším zlomem je rok 1904, kdy se stává kanovníkem u sv. Víta v Praze. S tím přibývají úkoly na církevním poli, ale i nadále je Podlahova vědecká produkce obdivuhodná. V této době se dostávají do popředí spíše monumentální projekty – *Český slovník bohovědný* a *Soupis památek*. Členství v kapitule mu také dává lepší možnosti a kontakty. Díky svým velkým literárním projektům jsou mu nabízeny čestné, ale i výkonné pozice v nakladatelstvích, učených společnostech, orgánech státní správy (především pro oblast školství) a jiných odborných institucích. Podlaha se na počátku nového století stává vědeckou autoritou, za kterou si chodí vědci pro radu z celé Evropy. Domácí historici se ve chvílích nouze obrací na kanovníka Podlahu a téměř vždy nachází odpověď na svou otázku. Antonín Podlaha jako knihovník a archivář kapituly měl přístup k těm nejcenějším, ale také úplně zapomenutým pramenům. Díky tomu máme soupisy všech děkanů, kanovníků a významných kněží v pražské arcidiecézi de facto od jejího vzniku, dále Podlaha vydal edici vzácných hudebních děl, jež byla ukryta v archivu kapituly a důležité je poznamenat, že se snažil o vzácných materiálech co nejvíce publikovat, aby byly k dispozici celé veřejnosti. Společně s tím musí plnit své církevní povinnosti, o kterých bylo známo, že jsou z jeho strany vykonávány precizně. Za příklad si můžeme uvést vyprovázení významných českých osobností na poslední cestu. Antonín Podlaha byl pro svůj velmi milý projev a přednes vyhledávaným knězem, aby vedl konduky pro takové osobnosti jako byl Adolf Heyduk (1835 – 1923), Karel Klostermann (1848 – 1923), Eliška Krásnohorská (1847 – 1926), Josef Václav Myslbek (1848 – 1922), Jan Štursa (1880 – 1925) nebo Viktor Dyk (1877 – 1931). Všichni zemřeli v době, kdy v ČSR najdeme stěží povolanejší osobu k tomu, aby mohla významné umělce a politiky vyprovázet na jejich poslední cestě.

⁴⁴² *Katolická liturgika: učebná kniha pro střední školy, Malá dějprava biblická Starého i Nového zákona pro katolickou mládež nižších tříd škol obecných* (překlad z rakouského originálu), *elika dějprava biblická Starého i Nového zákona pro katolickou mládež škol měšťanských a vyšších tříd škol obecných* (překlad z rakouského originálu), *Katolická mravověda: učebnice pro VII. třídu gymnasijní, Příručka branné výchovy se zřetelem k občanské nauce a výchově, mluvnici a pravopisu, slohu a psaní*.

Často vidíme u biografických zpracování závěr, že daná osobnost byla již od mládí determinována svým okolím. Tento obecný závěr, který v některých případech není zcela pravdivý, u Antonína Podlahy pravdivý je. Aby mohl dosáhnout tak významného postavení, musel pocházet z dobrých katolických poměrů, které podporovaly jeho vědecký růst a napomáhaly v jeho formaci. Nejen silně věřící rodina, ale i její kontakty a dobré postavení ulehčily mladému Antonínovi rozhodování v tom, kam duchovně směřuje. Jaké pak nastalo zklamání, kdy viděl rozdílnou praxi a teorii při výkonu své první kněžské služby. Po celý život se spolu s Františkem Kordačem snažili zlepšovat vzdělávání českého kněžstva, aby odpovídalo geografickým, etnickým, folklórním, jazykovým a dobovým požadavkům. Odpověď na otázku, zda-li byl Podlaha někdo výjimečný ve své době a generaci a nebo byl jedním z mnoha, je vcelku jednoduchá. Domníváme se, že po vědecké stránce Antonín Podlaha předběhl své současníky především co do záběru svého zájmu – archeologie, historie, archivnictví, muzeologie - a to za předpokladu, že dosáhl vzdělání ze zcela jiného oboru. Co se týče právě teologického vzdělání, zde je Podlaha produktem závěrů prvního vatikánského koncilu a hlavně papežské encykliky Lva XIII. Rerum novarum. Svůj vliv na jeho postoje má nabytí vzdělání v Praze, zatímco velká část jeho současníků, kteří poté zastávali vyšší církevní funkce, studovala v Římě. Oproti některým není Podlaha veřejným odborníkem třeba na církevní právo nebo dogmatiku, i když samozřejmě jeho znalosti z této oblasti musely být také velmi obsáhlé. Díky plynulé znalosti několika cizích jazyků si mohl dovolit číst a předkládat, především z němčiny a francouzštiny, a i přesto jeho dílo nemělo ohlas mimo naše země. Za připomenutí také stojí, že nikdy nenavštívil milovaný Řím.

Čím byl Podlaha pro tehdejší společnost? V úvodu jsme ho nazvali jako tmelitele, arbitra a usmiřovatele. Na závěr musíme tento předpoklad potvrdit. Kdykoliv nastal problém, Antonín Podlaha vyslechl všechny strany a nabídl kompromis. Na druhou stranu, že by vystupoval celospolečensky například v nějaké kauze a veřejně jí komentoval, takový nebyl. Často nacházíme Podlahu v pozadí jako opravdového dělníka na vinici Boží, který neúnavně pracuje pro blaho Boha a národa.

Ač je práce z velké části limitována absencí pramenů a potažmo i literatury, výsledek ukazuje, že osobnost Antonína Podlahy byla po dobu svého života opravdovou ikonou, nicméně jeho odkaz po smrti nepřetrval, možná jen v úzkém vědeckém kruhu, bohužel. Je

škoda, že se nám nenabízí větší pohled zvenčí – Vatikán, který by mohl objasnit chápání jeho osobnosti a úlohy pro církev v ČSR. I přesto nám materiál poskytl bohatý obraz biskupovy činnosti.

Odpovězme si na zásadní otázku, jestli se proměňovala Podlahova osoba podle mantinelů, které si tato práce vytýčila – kněz, učitel, vědec. Přicházíme na to, že mladý Podlaha je nejdříve vědec, poté vědec a učitel a s přibývajícím věkem je spíše kněz. Všechny tři pojmy naplňuje nadstandardně. Podlaha *učitel* nachází vrchol své kariéry v prestižní Strakově akademii. Vrcholem pro Podlahu *vědce* je *Český bohovědný slovník* a *Soupis památek*. A vrcholem *Podlahy kněze* je vůdčí role při tisíciletých oslavách sv. Václava v roce 1929. Tyto oslavy také znamenaly tečku za Antonínem Podlahou knězem, učitelem a vědcem. Těmito oslavami přišel o značnou část svých fyzických sil, ale jistě došel k vnitřnímu uspokojení za dobře odvedenou práci a výsledky, kterých bylo dosaženo pro stát, církev a národ.

Předkládaná práce, doufáme, rozkryla a objasnila některá bílá místa v Podlahově životě a nastolila mnoho nových otázek, jež se jeho osobnosti a života týkají.

Soupis pramenů a literatury

archivy

Národní archiv Praha

fond Archiv pražského arcibiskupství - ordinariát

fond Jan Šrámek

Výstřižkový archiv

Zemský úřad Praha

Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR

fond II/6 Politické zprávy – Vatikán (1918 – 1977)

fond VIII/10 Zastupitelský úřad – Vatikán (1920 – 1939)

fond Kroftův archiv (1920 – 1939)

Archiv Kanceláře presidenta republiky

fond KPR

Archiv národního muzea

fond Antonín Podlaha

fond Eduard Jelen

fond Eduard Šittler

fond Všeobecná výstava 1891

František Margold

Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR

stenoprotokoly Národního shromáždění Republik československé 1918 – 1938

Archiv University Karlovy v Praze

fond Katolická teologická fakulta

Archiv Ústavu T. G. Masaryka a Akademie věd

fond Tomáš Garrigue Masaryk

Ústřední archiv muzeum Církve československé husitské v Praze

fond korespondence Karel Farský

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc

fond Arcibiskupství Olomouc

prameny

Acta Apostolicae Sedis. Commentarium officiale (1909 – 1935)

Biskup Antonín Podlaha – český kněz, archeolog a historik, smuteční schůze k uctění jeho památky ve velké posluchárně filosofické fakulty university Karlovy dne 9. března 1932, Praha 1932

LEV XIII., *Rerum Novarum*, Olomouc 1931

DRÁBEK, Jan (ed.), *Z časů nedlouho zašlých. Vzpomínky Dr. Mořice Hrubana*, Los Angeles – Řím 1967

FARSKÝ, Karel, *Přelom. Příspěvek k dějinám vzniku Církve československé z roku 1918*, Praha 1921

FARSKÝ, Karel, *Stát a církev. Poměr státu českého k církvi římské od prvopočátku až do roku 1924*, Praha 1924

HALAS, František X., *Fenomén Vatikán*, Brno 2013

HELAN, Pavel, ŠEBEK, Jaroslav (eds.), *Československo a Svatý stolec, II/1*, Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti (1919 – 1925). Výběrová edice dokumentů, Praha 2013

HRABOVEC, Emília (ed.), *Slovesko a Sväta stolica 1918 – 1927 vo svetle vatikánskych prameňov*, Bratislava 2012

KAFKA, Josef (ed.), *Hlavní katalog a průvodce [Národopisné výstavy československé v Praze 1895]*, Praha 1895

KMEŤKO, Karol, *Význam Pribinovo chrámu. Na pamiatku tisíročného jubilea blaženého zvestovania Kristovej viery nášmu národu slovenskému, keď založil prvú kresťanskú svätyňu slovenský knieža Pribina v Nitře 833*, in: *Katolícké Slovensko*, Trnava 1933, s. 399 – 406

Kodex kanonického práva zpracovaný z rozkazu nejvyššího velekněze Pia X. a vyhlášený z moci papeže Benedikta XV., přeložil František Kop a kol., Praha 1969

KROFTA, Kamil, *Diplomatický deník*, ed. Jindřich Dejmek, Praha 2009

KÜNZL – JIZERSKÝ, Rudolf, *V diplomatických službách ČSR*, Praha 1947

MACHULA, Jaromír, *Vatikán a Československo (1938 – 1948)*, Praha 1998

Památník na zesnulého Karla kardinála Kašpara, Praha 1941

PÍCHA, Mořic, *Přešlo-li rakouské právo jmenovací na vládu republiky Československé?*. Praha 1925

PEKAŘ, Josef, *Svatý Václav*, Praha 1929

Sváteční člověk – vzpomínky přátel a ctitelů na českého biskupa Antonína Podlahu, Praha 1935

ŠORM, Antonín, *Umělecké sbírky biskupa dr. Antonína Podlahy*, Praha 1932

Z řečí Antonína Podlahy, 1. díl, Praha 1932

Z řečí Antonína Podlahy, 2. díl, Praha 1932

Časopisy

Časopis katolického duchovenstva

Čech

Katolický týdeník

Lidové listy

Lidové noviny

L'Osservatore Romano

Národní listy

Národní osvobození

Prager Presse

Venkov

Vlast

Literatura

ARNOLD, Claus, *Malé dějiny katolického modernismu*, Praha 2014

BENEŠ, Luděk, *Osobnosti Mladoboleslavska*, Mladá Boleslav 2009

BITNAR, Vilém, *Sborníček svatováclavský*, Praha 1928

BITNAR, Vilém, *Podlahův gotický sen*, Praha 1932

BOROVÍČKA, Michael a kol., *Velké dějiny země Koruny české XII. b*, Praha – Litomyšl 2013

BROUČEK, Stanislav a kol., *Mýtus českého národa aneb Národopisná výstava československá 1895*, Praha 1996

BUBEN, Milan, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000

BUBEN, Milan, *Encyklopedie heraldiky, Světská a církevní titulatura a reálie*, Praha 2003

- BUBEN, Milan, POKORNÝ, Pavel, *Encyklopedie českých a moravských (světicích) pomocných biskupů (se suplementem sídleních biskupů)*, Praha 2014
- CINK, František, *K náboženské otázce v prvních letech naší samostatnosti 1918 – 1925 (K ideovému vývoji církve československé. Hnutí pravoslavné v Československu. K situaci českobratrského protestantismu)*, Olomouc 1926
- CINK, František, *Arcibiskup Dr. Antonín Stojan: Život a dílo*, Olomouc 1933
- ČECHOVÁ, Františka, *Nitrianska diecéza v agende Ministerstva zahraničných vecí ČSR v Prahe a episkopát Karola Kmeťka v období I. ČSR*, in: Slovensko a Svätá stolica, eds. Marta Dobrotková a Mária Kohútová, Trnava 2008, s. 245 - 272
- ČERVENÝ, František, LACH, Jiří, *Od katolíckej moderny k českému cirkevnému rozkolu*, Rosice u Brna 2000
- DACHOVSKÝ, Karel, *Sv. Alfons z Liguori*, Praha 1996
- DACHOVSKÝ, Karel, *Sv. Bernard z Clairvaux*, Praha 1997
- DEJMEK, Jindřich, *Československo-vatikánská jednání o modus vivendi 1927 – 1928*, Český časopis historický 92, 1994, č. 2, s. 268 - 285
- DEJMEK, Jindřich, *Vztahy mezi ČSR a Vatikánem v meziválečném období*, in: Vztah církvi a státu. Sborník textů, ed. Marek Loužek, Praha 2004, s. 75 - 94
- DLOUHÁ, Běla, *Český biskup – Dr. Antonín Podlaha, rytíř svatováclavský*, Praha 1940
- DLOUHÁ, Běla, *Pan biskup doma*, Praha 1947
- DOLEŽAL, Josef, *Český kněz*, Praha 1931
- FASORA, Lukáš, HANUŠ, Jiří, MALÍŘ, Jiří (eds.), *Sekularizace českých zemí v letech 1848 – 1914*, Brno 2007
- FRANZEN, August, *Malé dějiny církve*, Český Těšín 2006
- HANUŠ, Jiří, *Tradice českého katolicismu ve 20. století*, Brno 2005
- HENNER, Kamil, *Rozluka státu a církve*, Praha 1923
- HRABOVEC, Emília, *Menovanie biskupov v kontexte bilaterálnych vzťahov*, in: Osudy demokracie ve střední Evropě. Sborník mezinárodní vědecké konference, II., ed. Jaroslav Valenta, Praha 1999, s. 542 - 554

- HRABOVEC, Elília, *Obsadenie nitranskeho biskupského stolca v cirkevnopolitickom konexite rokov 1918 – 1920*, in: Nitra v slovenských dejinách, ed. Richard Marsina, Martin 2002, s. 327 – 337
- HRABOVEC, Emília, *Pribinove slávnosti Nitre a vpovedanienuncia Ciriaciho z Česko-Slovenska 1933*, in: Studia Historica Tyrnaviensia V., ed. Jozef Šimončič, Trnava 2004, s. 73 - 97
- CHODĚJOVSKÝ, Jan, *Antonín Podlaha (1865 – 1932)*, in: Akademický bulletin AV ČR, 12, 2007, s. 40
- CHYTIL, Karel, *Antonín Podlaha*, Praha 1933
- JEDIN, Hubert, (ed.), *Handbuch der Kirchengeschichte. Die Kirche in der Gegenwart*, Bd. 6/1, Freiburg – Bsel – Wien 1971
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky (1918 – 1938) I. Vznik, Budování a zlatá éra republiky (1918 – 1929)*, Praha 2000
- KLIMEK, Antonín, *Velké dějiny země Koruny české XIII., Praha 2002*
- KLIMEK, Antonín, *Vítejte v První republice*, Praha 2003
- KUČERA, Zdeněk (ed.), *Modernismus - historie nebo výzva?: studie ke genezi českého katolického modernismu*, Brno 2002
- KUCHYŇKA, Zdeněk, *Biskup Antonín Podlaha, sběratel a mecenáš*, in: Časopis společnosti přátel starožitností, 118, 4/2010, s. 193 - 205
- KUCHYŇKA, Zdeněk, *Monumentální pocta svatému Václavovi*, in: Posel z Budče, 19, 2002, s. 1 -10
- KUKÁNOVÁ, Zlataše, *Kardinálský klobouk pro Karla Kašpara*, Paginae Historiae. Sborník Národního archivu 15, 2007, s. 165 - 211
- KUKÁNOVÁ, Zlataše, *První kardinálský klobouk pro Československo – Karel Kašpar*, in: Jan Šrámek a jeho doba, eds. Pavel Marek a kol., Brno 2011, s. 355 – 371
- KUKÁNOVÁ, Zlataše, *Karel Kašpar a římské koleje*, in: Česká kolej v Římě. Od Bohemica k Nepomucenu. 130 let existence české kulturní a vzdělávací instituce, ed. Tomáš parma, Kostelní Vydří 2014, s. 161 - 190

- LEBEDA, Jan, *K 5. výročí smrti Antonína Podlahy*, Praha 1937
- LEBEDA, Jan, *Sváteční člověk – Život biskupa Antonína Podlahy (1865 – 1932)*, Praha 1965
- LENZENWEGER, Josef, STOCKMAIER, Peter, AMON, Karl, ZINNHOBLE, Rudolf, *Geschichte der katholischen Kirche*, Graz – Wien – Köln 1986
- LETZ, Róbert, *Karol Kmeťko – nitranský biskup a slovenský arcibiskup*, in: *Nitra v slovenských dejinách*, ed. Richard Marsina, Martin 2002, s. 338 - 355
- LETZ, Róbert, *Marián Blaha, Karol Kmeťko a Ján Vojaššák – profily osobností troch slovenských katolíckych biskupov*, in: *Historický zborník 21*, 2011
- LIBOSVAR, Zdeněk, *Arcibiskup Stojan – život a dílo*, Brno 1995
- MACEK, Jaroslav, *Biskupství litoměřické*, Kostelní Vydří 2005
- MAČALA, Pavol a kol. (eds.), *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*, Brno 2010
- MALÍŘ, Jiří, *Sekularizace a politika v „dlouhém“ 19. století*, in: *Sekularizace českých zemí v letech 1848-1914*, eds. Lukáš Fasora, Jiří Malíř a Jiří Hanuš, Brno 2007, s. 11 - 24
- MAREK, Pavel, *Český katolicismus 1890-1914: kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc 2003
- MAREK, Pavel, *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918 – 1924)*, Brno 2005
- MAREK, Pavel, *Církevní krize na počátku První Československé republiky (1918 – 1924)*, Brno 2005
- MAREK, Pavel, HANUŠ, Jiří, (eds.), *Osobnosti v církvi a politice*, Brno 2006
- MAREK, Pavel, *Emil Dlouhý-Pokorný: život a působení katolického modernisty, politika a žurnalisty*, Brno 2007
- MAREK, Pavel a kol., *Jan Šrámek a jeho doba*, Brno 2011
- MAREK, Pavel, ŠMÍD, Marek, *Arcibiskup František Kordač*, Praha 2013

- MAREK, Pavel, *Identita kněžské generace 20. let 20. století*, *Církevní dějiny* 15, 2014, s. 9 – 31
- MAREK, Pavel, *Idea cyrilometodějství v dějinách české katolické moderny 1896–1907*, in: *Historica Olomucensia*, Sborník prací historických XXXV, 46, 2014, s. 107 – 127
- PEHR, Michal, ŠEBEK, Jaroslav, *Československo a Svatý stolec – Od nepřátelství k spolupráci (1918 – 1928)*, Praha 2012
- PLACÁK, Petr, *Češi, Němci, Slováci v roce 1929*, Praha 2002
- PRÁŠEK, Ferdinand, *Vznik církve československé a patriarcha G. A. Procházka*, Praha 1932
- PUTNA, Martin Cyril, *Česká katolická literatura 1918-1945*, Praha 2010
- PUTNA, Martin Cyril, *Česká katolická literatura 1848-1918*, Praha 2012
- RENDINA, Claudio, *Příběhy papežů, Dějiny a tajemství*, Praha 2005
- RYANTOVÁ, Marie, *Antonín Podlaha a jeho přínos české historiografii*, in: *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*, Brno 2012, s. 363 - 374
- RYANTOVÁ, Marie, *Antonín Podlaha a automobil*, in: *Čas rychlých kol a křídel, aneb Mezi Laurinem a Kašparem. Kapitoly z kulturních dějin přelomu 19. a 20. století*, České Budějovice 2008, s. 182 – 203
- SCHATZ, Klaus, *Kirchengeschichte der Neuzeit*, Düsseldorf 1989
- SUCHÁNEK, Drahomír, *Ius exclusivae: právo exklusivity při papežských volbách*, Praha 2012
- ŠEBEK, Jaroslav, *Kordačova aféra v roce 1931 v církevně-politických souvislostech*, in: *Posláním historik. Pocta prof. Robertu Kvačkovi k 80. narozeninám* eds. Jana Čechurová, Pavel Andrš, Luboš Velek a kol., Praha 2012, s. 355 – 367
- ŠIMANDL, Josef, Mádr, Oto, BARTOŇ, Josef, HLAVSOVÁ, Jaroslava, *Jak zacházet s náboženskými výrazy – pravopis, výslovnost, tvary, význam*, Praha 2004
- ŠMÍD, Marek, *Masaryk a česká Katolická moderna*, Brno 2007
- ŠMÍD, Marek, *Co skrývají vatikánské archivy k období první republiky let 1918 – 1929*, *Církevní dějiny* 2011, roč. 4, č. 7, s. 55 – 62

- ŠMÍD, Marek, *Kardinál Pietro Gasparri – přední muž vatikánské diplomacie*. *Historica Olomucensia*. Sborník prací historických, 42, 2012, č. 30, s. 101 – 114
- ŠMÍD, Marek, *Význam Nitry v československo-vatikánských vztazích v době první republiky*, *Studia Historica Nitriensia* 16, 2012, č. 1 – 2, s. 92 - 108
- ŠMÍD, Marek, *Marmaggiho aféra. Největší diplomatická roztržka mezi ČSR a Svatým stolcem v meziválečném období*, *Církevní dějiny* 7, 2014, č. 14, s. 40 - 49
- ŠMÍD, Marek, *Giovanni Panico e il suo periodo cecoslovacco negli anni Trenta*, in: *Note di storia e cultura Salentina*, 2014, s. 171 – 182
- ŠPAČEK, Michael, *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje 1910 – 1948 – Bibliografie časopisu věnovaného sjednocení Slovanů v Kristu a ukázky jeho unijního úsilí*, Olomouc 2011
- ŠTYCH, Jaroslav, *Rozluka církve a státu*, Praha 1919
- TRAPL, Miloš, *Začlenění římskokatolické církve do české společnosti po roce 1918*, in: *Československo 1918 – 1938. Osudy demokracie ve střední Evropě, I.*, eds. Jaroslav Valenta, Emil Voráček, Josef Harna, Praha 1999, s. 141 - 147
- TRAPL, Miloš, KONEČNÝ, Karel, MAREK, Pavel, *Politik dobré vůle, život a dílo msgr. Jana Šrámka*, Praha 2013
- TRETERA, Jiří Rajmund, *Slovník církevního práva*, Praha 2011
- UHLÍKOVÁ, Kristina, *Zdeněk Wirth, první dvě životní etapy (1878 – 1939): doplněno bibliografií Wirthova díla*, Praha 2010
- VYMĚTAL, František a kol., *Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve, Život a dílo Dr. Antonína Cyrila Stojana*, Olomouc 1988
- ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin VI.*, Olomouc 2010
- ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin VII.*, Olomouc 2010

Internetové zdroje

The catholic hierarchy:

<http://www.catholic-hierarchy.org>

Národopisná výstava československá 1895:

<http://www.nulk.cz/ek-obsah/narvystava/index.htm>

Knihovna pražské metropolitní kapituly:

<http://kpmk.eu/>

Časopis katolického duchovenstva:

<http://depositum.cz/knihovny/ckd/>

Použité zkratky

ČKD	<i>Časopis katolického duchovenstva</i>
JKD	<i>Jednota katolického duchovenstva</i>
JUDr.	<i>Doktor práv</i>
Mons.	<i>Monsignore</i>
O. Cist.	<i>Ordo Cistercensis</i> Cisterciáci
O. Cr.	<i>Ordo Militaris Crucigerorum cum stella rubea</i> Rytířský řád křížovníku s červenou hvězdou
O. F. M.	<i>Ordo Fratrum Minorum</i> Řád menších bratří / františkáni
OP	<i>Ordo Fratrum Praedicatorum</i> Řád bratří kazatelů / dominikáni
OPraem.	<i>Sacer Candidus et Canonicus Ordo Praemonstratensis</i> Řád řeholních kanovníků premonstrátských / premonstráti
P.	<i>Pater (Otec)</i>
PhDr.	<i>Doktor filosofie</i>
S. D. B.	<i>Societas Don Bosco</i> Salesiáni Dona Bosca / salesiáni
S. J.	<i>Societas Iesu</i> Tovaryšstvo Ježíšovo / jezuité
ThDr.	<i>Doktor teologie</i>

Seznam příloh

Příloha 1 – biskupský znak ThDr. Antonína Podlahy, pomocného biskupa pražského

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 2)

Příloha 2 – Antonín Podlaha, 1883

(zdroj: K 5. výročí úmrtí)

Příloha 3 – neomysta Antonín Podlaha, 1885

(zdroj: K 5. výročí úmrtí)

Příloha 4 – Antonín Podlaha, nedatováno

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 5 – kanovník Antonín Podlaha, 1905

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 6 – biskup Antonín Podlaha, asi 1926

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 7 – oficiální biskupská fotografie, 1926

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 8 – poslední fotografie Antonína Podlahy, 1932

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 9 – Antonín Podlaha v Mukařově s chovankami útulku, 1930

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 10 – Antonín Podlaha (první zleva) při vynesení korunovačních klenotů z Korunní síně, 1929

(zdroj: archiv autora)

Příloha 11 – zleva František Udržal, Karel Baxa, František Kordač. Antonín Podlaha stojí bokem za primátorem Baxou, 1929

(zdroj: archiv autora)

Příloha 12 – Antonín Podlaha (druhý zleva) při vyjmutí klenotů, 1929

(zdroj: archiv autora)

Příloha 13 – Antonín Podlaha při stejné příležitosti (druhý zleva), 1929

(zdroj: archiv autora)

Příloha 14 – s korunovačními klenoty, zleva: kanovník Čihák, architekt Hilbert, biskup Podlaha, dr. Wirth a Cyril Merhout, 1929

(zdroj: archiv autora)

Příloha 15 – vystavení korunovačních klenotů v katedrále (Podlaha zády), 1929

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 16 - průvod z Vyšehradu s ostatky sv. Václava (Antonín Podlaha – poslední muž s mitrou), 1929

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 17 - Podlahův proslov při oficiální otevření katedrály

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 18 - zasedání Královské české společnosti nauk (Podlaha zcela vpravo), nedatováno

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 19 - svěcení zvonů kostela sv. Antonína Paduánského, Holešovice, 1926

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 20 - položení základního kamene kostele ve Strašnicích, srpen 1930

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 21 - sjezd maturantů v roce 1921

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 22 - pamětní medaile s vyobrazení Antonína Podlahy, 1924

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 28)

Příloha 23 – předměty absolvované Antonínem Podlahou během studia bohosloví 1884 - 1888

(zdroj: ANM, f. ThDr. Antonín Podlaha, k. 1)

Příloha č. 24 - Personální obsazení vybraných (arci)biskupských stolců ve střední, jižní a východní Evropě mezi léty 1914 -1938

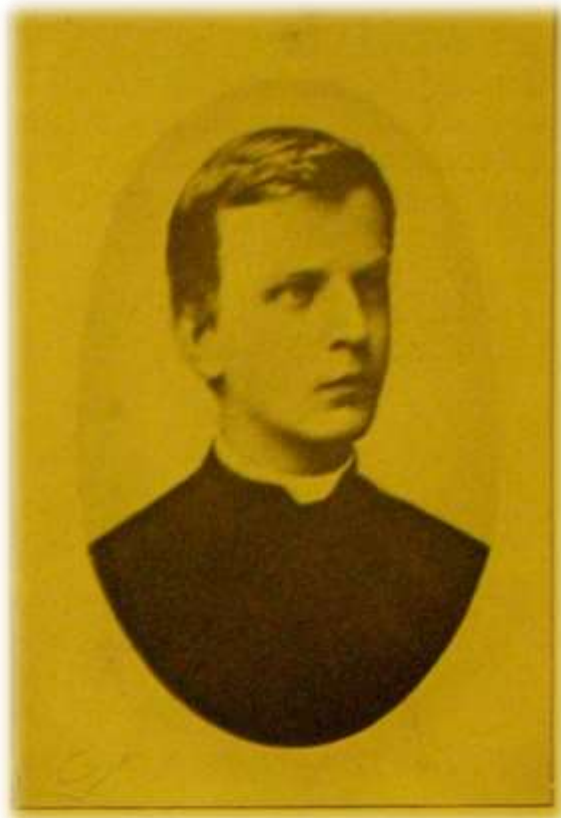
(zdroj: <http://www.catholic-hierarchy.org>)

č. 1 – biskupský znak ThDr. Antonína Podlahy, pomocného biskupa pražského

č. 2 – Antonín Podlaha, 1883

č. 3 – neomysta Antonín Podlaha, 1885

č. 4 – Antonín Podlaha, nedatováno

č. 5 – kanovník Antonín Podlaha, 1905

č. 6 – biskup Antonín Podlaha, asi 1926

č. 7 - oficiální biskupská fotografie, 1926

č. 8 - poslední fotografie Antonína Podlahy, 1932

č. 9 – Antonín Podlaha v Mukařově s chovankami útulku, 1930

č. 10 - Antonín Podlaha (první zleva) při vynesení korunovačních klenotů z Korunní síně, 1929

č. 11 – zleva František Udržal, Karel Baxa, František Kordač. Antonín Podlaha stojí bokem za primátorem Baxou, 1929

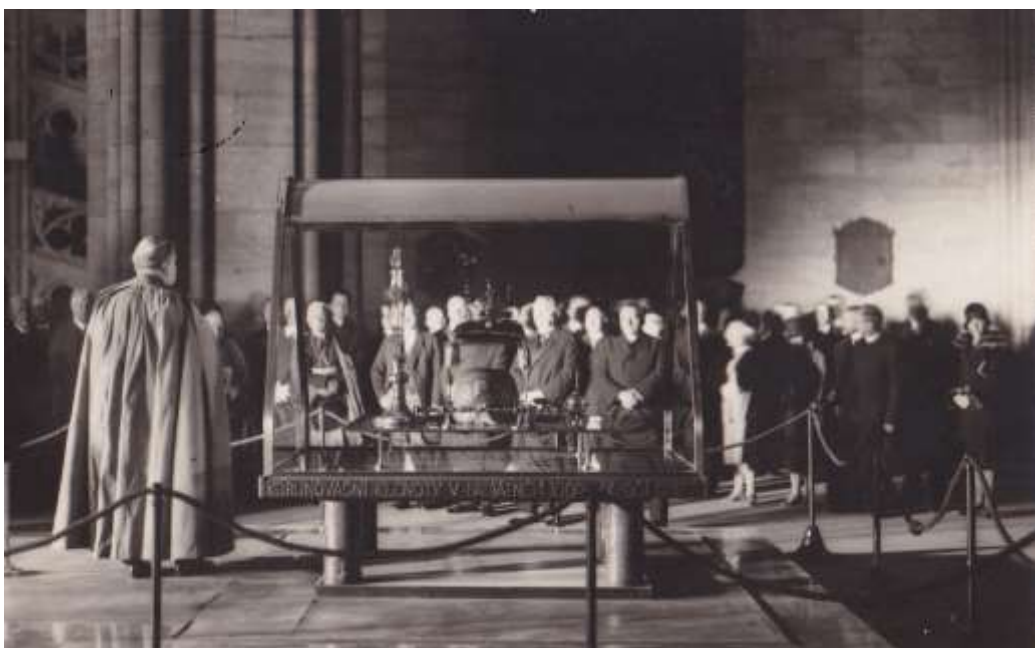
č. 12 – Antonín Podlaha (druhý zleva) při vyjmutí klenotů, 1929

č. 13 – Antonín Podlaha při stejné příležitosti (druhý zleva), 1929

č. 14 – s korunovačními klenoty, zleva: kanovník Čihák, architekt Hilbert, biskup Podlaha, dr. Wirth a Cyril Merhout, 1929

č. 15 – vystavení korunovačních klenotů v katedrále (Podlaha zády), 1929

č. 16 – průvod z Vyšehradu s ostatky sv. Václava (Antonín Podlaha – poslední muž s mitrou), 1929

č. 17 – Podlahův proslov při oficiální otevření katedrály

č. 18 – zasedání Královské české společnosti nauk (Podlaha zcela vpravo), nedatováno

č. 19 – svěcení zvonů kostela sv. Antonína Paduánského, Holešovice, 1926

č. 20 – položení základního kamene kostele ve Strašnicích, srpen 1930

č. 21 – sjezd maturantů v roce 1921

č. 22 – pamětní medaile s vyobrazení Antonína Podlahy, 1924

Příloha č. 23

předměty absolvované Antonínem Podlahou během studia bohosloví 1884 - 1888

Rok studia	Semestr	Předmět	Hodinová dotace	Vyučující
1	1	Theologia fundamentalis	5	Prof. Sprinzel
	1	Laut., Wort. und allgemeine Satzlehre der bibl. hebr. Sprache	4	Prof. Peter
	1	Antiquitates biblicae	5	Supl. Terber
	1	Explicatio psalmorum sec. Vulgatam	1	Supl. Terber
	1	Bibel u. Wissenschaft	1	Supl. Terber
	1	Messianische Weissagungen	2	Supl. Terber
	1	Hermeneutica biblica	2	Prof. Schneedorfer
	2	Theologia fundamentalis	5	Prof. Frind
	2	Introductio in libros N. T.	6	Prof. Rohling
	2	Explicatio psalmorum sec. Vulgatam	2	Prof. Rohling
	2	Bibel u. Wissenschaft	1	Prof. Rohling
	2	Interpretatio selectorum cap, ex Isaia sec. textum orig.	4	Prof. Peter
	2	Erklärung des Buches Job nach dem Urtext mit Excursen über hebr. Satzlehre	1	Prof. Peter
	2	Hermeneutica biblica	2	Prof. Schneedorfer
2	3	Theologia dogmatica	9	Prof. Sprinzel
	3	Über die theologische Summa des heil. Thomas von Aquin.	1	Prof. Sprinzel
	3	Historia librorum N. T.	5	Prof. Schneedorfer
	3	Expositio pericoparum selectarum e s. evang. sec Joanem	4	Prof. Schneedorfer
	3	Exegesis sublimior in alteram B. Pauli ad Corinthios epistolam.	2	Prof. Schneedorfer
	3	Laut., Wort. und allgemeine Satzlehre altsyrischen Sprache	2	Prof. Peter
	4	Theologia dogmatica	9	Prof. Sprinzel
	4	Über die theologische Summa des heil. Thomas von Aquin.	1	Prof. Sprinzel
	4	Expositio pericoparum selectarum e s. evang. sec Joanem	9	Prof. Schneedorfer
	4	Exegesis sublimior in alteram B. Pauli ad Corinthios epistolam.	2	Prof. Schneedorfer

	4	Laut., Wort. und allgemeine Satzlehre altsyrischen Sprache	2	Prof. Peter
3	5	Theologia moralis (Pars generalis)	9	Prof. Frind
	5	Historia ecclesiastica antiqua et medii aevi.	9	Prof. Schindler
	5	Patrologie verbunden mit Patristik	1	Prof. Schindler
	5	Laut., Wort. und allgemeine Satzlehre der schriftarabischen Sprache	3	Prof. Peter
	5	Targumisch aramäische Sprache	1	Prof. Peter
	6	Theologia moralis (Pars specialis)	9	Prof. Frind
	6	Historia ecclesiastica avi recentis	9	Prof. Schindler
	6	Patrologie verbunden mit Patristik	1	Prof. Schindler
	6	Laut., Wort. und allgemeine Satzlehre der schriftarabischen Sprache	2	Prof. Peter
	6	Targumisch aramäische Sprache	1	Prof. Peter
4	7	Ius ecclesiasticum	6	Supl. Dr. Doubrava
	7	Pastýřské bohosloví o úřadu církve učitelském a kněžském	6	Prof. Horák
	7	Praktické navedení k nastávání úřadu zpovědního	2	Prof. Horák
	7	Výklad provinciální synody Pražské z roku 1860	1	Prof. Horák
	7	Katechetika	2	Doc. Sýkora
	7	Pedagogika školská	1	Doc. Sýkora
	7	Praktické pokusy v katechizování	2	Doc. Sýkora
	7	Laut., Wort. und allgemeine Satzlehre der äthiopischen Sprache	1	Prof. Peter
	8	Ius ecclesiasticum	6	Dr. Doubrava
	8	Pastýřské bohosloví o úřadu církve učitelském a kněžském	6	Prof. Horák
	8	Praktické navedení k nastávání úřadu zpovědního	2	Prof. Horák
	8	Výklad provinciální synody Pražské z roku 1860	1	Prof. Horák
	8	Katechetika	2	Doc. Sýkora
	8	Pedagogika	1	Doc. Sýkora

Poznámky:

- z absolvovaných předmětů je patrný důraz na jazykovou přípravu kněžích
- plán obsahuje vcelku malé množství filosofických předmětů
- důraz byl kladen na historické poznání
- z uvedených předmětů je patrný vliv novotomismu

<i>Slovensko</i>								
Nitra	B	Vilmos Batthyány	1911	1920	Rezignace		41	50
		Karol Kmeťko	1920	1948	†		45	73
Banská Bystrica	B	Wolfgang Radnai	1904	1920	Rezignace		56	72
		Marian Blaha	1920	1943	†		51	74
Rožňava	B	Lajos Balas de Sipek	1905	1920	†		50	65
		Michal Bubnic	1939	1945	†		62	67
Spiš	B	Sándor Párvy	1904	1919	†		55	70
		Ján Vojtaššák	1920	1965	†		43	87
Košice	B	Augustin Fischer-Colbrie	1907	1925	†		43	61
		István Madarász	1939	1948	†		55	64
<i>Rakousko</i>								
Wien	AB	Friedrich Piffll	1913	1932	†	1914	48	67
		Theodor Innitzer	1932	1955	†	1933	56	79
Salzburg	AB	Balthasar Kaltner	1914	1918	†		69	74
		Ignaz Rieder	1918	1934	†		60	76
		Sigismund Waitz	1934	1941	†		70	77
Linz	B	Rudolf Hittmair	1909	1915	†		49	55
		Johannes Evangelist Gföllner	1915	1941	†		47	73
Sankt Pölten	B	Johannes Rößler	1894	1927	†		43	76
		Michael Memelauer	1927	1961	†		52	87
<i>Polsko</i>								
Kraków	B/AB od 1925	Adam Stephan Sapieha	1911	1951	†	1946	44	84
Wrocław	B/AB od 1930	Adolf Bertram	1914	1945	†	1919	55	86
Gniezdno	AB	Edward Likowski	1914	1915	†		77	78
		Edmund Dalbor	1915	1926	†	1919	45	56
		August Hlond	1926	1948	†	1927	44	67
Przemysl	B	Józef Sebastian Pelczar	1900	1924	†		58	82

<i>Chorvatsko</i>								
Poreč i Pula	B	Trifone Pederzolli	1913	1941	†		49	77
Hvar	B	Jordan Zaninovič	1903	1917	†		62	77
		Luca Pappafava	1918	1925	†		67	74
		Miho Pušic	1926	1970	Rezignace		45	89
Zadar	AB	Vincent Pulisic	1910	1922	Rezignace		57	69
		Pietro Munzani	1933	1948	Rezignace		42	58
Zagreb	AB	Anton Bauer	1914	1937	†		58	81
		Alojzije Stepinac	1937	1960	†	1953	39	61
Dubrovnik	AB	Josip Gregor Marčelič	1894	1928	†		47	81
		Josip Carevič	1929	1940	Rezignace		46	56
Křiževci	B	Julius Drohobeczky	1891	1917	Rezignace		37	63
		Dionýz Njaradi	1920	1940	†		45	65
<i>Slovinsko</i>								
Lavant	B	Mihael Napotnik	1889	1922	†		39	71
		Andrea Karlin	1923	1933	†		65	75
		Ivan Jozip Tomazic	1933	1949	†		56	72
Ljubljana	B	Antonio Jeglič	1898	1930	Rezignace		47	79
		Gregor Rožman	1930	1959	†		47	76

Příloha č. 24 - Personální obsazení vybraných (arci)biskupských stolců ve střední, jižní a východní Evropě mezi léty 1914 -1938

Poznámky⁴⁴³:

výše uvedená tabulka má za cíl identifikovat několik problémů:

- 1) Rezignace na (arci)biskupský úřad nebyla v letech 1914 – 1938 ničím zcela výjimečným, jak často uvádíme u Františka Kordače v roce 1931 (nebereme v potaz způsob a důvod rezignace). Mnohem důležitější se zdá Skrbenského přesun během války z Prahy do Olomouce. Tento přesun je unikátní a zasloužil by si hlubší výzkum.
- 2) Nejen naše území (Rožňava) se potýkalo s obdobím dlouhých sedisvakancí (Zadar), jež vypovídají o dlouhých diplomatických jednáních mezi státem a Apoštolským stolcem.
- 3) Z uvedené tabulky vyplývá, že Československo bylo z hlediska udělení kardinálského klobouku spíše „druhotným“ územím, i když v předválečné éře byl kardinálský klobouk v Praze běžnou praxí.
- 4) Velmi zajímavé se jeví kreování celkem tří polských prelátů v roce 1919.
- 5) Před první světovou válkou byl zpravidla věk nástupu do úřadu arcibiskupa nižší, než v poválečné době.
- 6) Obsazování úřadů preláty se šlechtickým původem bylo typičtější pro Maďarsko (Uhersko) a české země, než pro ostatní vybrané oblasti.
- 7) Během meziválečného období došlo k povýšení dvou polských biskupství na arcibiskupství. V jiných částech nebyla nová biskupství ani založena, ani povýšena.

⁴⁴³ K výběru (arci)biskupství – voleny byly ty (arci)diecéze, se kterými udržovala československá církevní hierarchie písemné styky, navazovala spolupráci či zvala vybrané osobnosti na významné oslavy na našem území. Dále jsme (arci)diecéze volili podle jejich historického významu pro české, ale i evropské území.